

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ANKARA / SÖĞÜTÖZÜ İLE BEŞTEPE GECEKONDU BÖLGESİNDEKİ
GÜNLÜK YAŞANTI UYGULAMALARININ
HALKBİLİMSEL KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Hediye Özlem Okur

Ankara - 2004

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI**

**ANKARA / SÖĞÜTÖZÜ İLE BEŞTEPE GECEKONDU BÖLGESİNDEKİ
GÜNLÜK YAŞANTI UYGULAMALARININ
HALKBİLİMSEL KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Hediye Özlem Okur

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Nevzat Gözaydın**

Ankara - 2004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ANKARA / SÖĞÜTÖZÜ İLE BEŞTEPE GECEKONDU BÖLGESİNDEKİ
GÜNLÜK YAŞANTI UYGULAMALARININ
HALKBİLİMSEL KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nevzat Gözaydın

Tez Jüri Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi

İÇİNDEKİLER

SAYFA

TABLolar LİSTESİ

KISALTMALAR

ÖNSÖZ

BÖLÜM I

GİRİŞ

- Araştırmanın Konusu.....2
- Araştırmanın Amacı.....3
- Araştırmanın Önemi.....3
- Yöntem.....4
 - A – Yazılı Kaynak Taraması.....4
 - B – Alan Derlemeleri ve Araştırması.....4
- Kavramsal Çerçeve.....4
- Varsayımlar5
- Kapsam ve Sınırlılıklar5
- Veri Toplama Tekniği.....6
- Zamanlama.....7
- Ekler.....7
- Tanımlar8

BÖLÜM II

- **KONUyla İLİGİLİ Araştırma ve YORUMLAR**.....24

BÖLÜM III

- **SÖGÜTÖZÜ VE BEŞTEPE GECEKONDU BÖLGELERİNİN GÜNLÜK YAŞANTI UYGULAMALARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME**.....88
- A) Aile Yapısı88
- B) Eğitim100
- C) İş Hayatı103
- D) Mutfak Ve Yeme-İçme108
- E) Giyim Kuşam117
- F) Konut Ve Mahalle124
- G) Akralalık Ve Komşuluk134
- H) Temizlik Alışkanlıkları137
- I) Oyun, Eğlence, Spor139
- J) Doğum142
- K) Ölüm150
- L) Düğün Ve Sünnet156

BÖLÜM IV

- **GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ**.....161

KAYNAKÇA197

EKLER.....202

EK-1.....202

TABLolar LİSTESİ

TABLO

1)	Aile yapısı.....	88
2)	Aile reisinin aslen nereli olduğunun bölgelere göre dağılımı	88
3)	Aile reisinin eşinin aslen nereli olduğunun bölgelere göre dağılımı.....	89
4)	Evlenme şekilleri.....	89
5)	Evlenme yaşları (Kadın).....	90
6)	Evlenme yaşları (Erkek).....	91
7)	Nikâh şekli.....	91
8)	Eşler arası akrabalık ilişkisi.....	92
9)	Eşler evlenirken başlık parasal uygulaması.....	92
10)	Erkeğin evlenme kararını etkileme.....	93
11)	Erkeğin evlenmesinde son kararı verme	93
12)	Eşlerin tanışma şekli.....	94
13)	Ailede en çok sözü geçen kim olduğunun dağılımı.....	94
14)	Karar verme yetkisi aidiyeti.....	95
15)	Aile gelirinin harcanmasında karar verme yetkisinin dağılımı.....	95
16)	Eve alınacak eşyalarda karar verme yetkisinin dağılımı.....	96
17)	Mutfak masraflarında karar verme yetkisinin dağılımı.....	96
18)	Aile biçimine göre aile içi ilişkilerin durumu.....	97
19)	Erkeğin kadın üzerinde etkisi.....	97
20)	Sahip olunan çocuk sayısı.....	98
21)	Doğum kontrolü uygulamasının yapılma durumu.....	98
22)	Kız ya da erkek çocuk istenmesinde özel sebep olup olmamasının belirlenmesi.....	99
23)	Aile planlaması yapılıp yapılmadığının belirlenmesi.....	100
24)	Aile reisinin eğitim durumu	100
25)	Aile reisinin eşinin eğitim durumu.....	100
26)	Çocukların eğitim durumu.....	101
27)	Eğitim harcamalarında zorluk yaşanıp yaşanmaması durumu.....	101
28)	Eğitim sonrası beklentilerin gerçekleştirilip gerçekleştirilememesi durumu.....	102
29)	Paralı-parasız eğitim üzerine düşünceler.....	102

30)	Kız çocuklarını okutma durumu.....	102
31)	Verilen eğitimden memnuniyet.....	103
32)	Aile reisinin mesleği.....	103
33)	Aile reisinin eşinin mesleği.....	104
34)	Aile reisinin ve eşinin bağlı bulunduğu güvenlik kurumu.....	104
35)	Aile reisinin aylık gelir durumu.....	105
36)	Çalışma amaçlarının dağılımı.....	105
37)	Alınan maaşın geçimde yeterli olma durumu.....	105
38)	Çalışan çocuk sayısı.....	106
39)	Çalışan çocukların meslekleri.....	106
40)	Çalışılan işten memnuniyet.....	106
41)	Yaşam standartlarının yüksek olma durumu.....	107
42)	Çalışma saatleri.....	107
43)	Evde en çok tüketilen gıda maddeleri.....	108
44)	Evin sebze-meyve ihtiyacının karşılanması.....	108
45)	Gıda alışverişlerinin yapılaş süresi.....	109
46)	Kahvaltıda tercih edilen içecek.....	109
47)	Yemeklerin yendiği yer.....	110
48)	Ailelerin bahçede sebze- meyve yetiştirme alışkanlığı.....	110
49)	Konserve tüketimi.....	110
50)	Lüks tüketim gıdalarının eve grime süresi.....	111
51)	Unlu gıdaların tüketilme süresi.....	111
52)	Alkol kullanımı.....	112
53)	Yemeklerde kullanılan yağ çeşidi.....	112
54)	Evde tüketim amaçlı yapılan yiyecek türü.....	113
55)	Memlekete özgü gıda ürünlerinin yaşanan şehre getirilmesi.....	113
56)	Ailede ayda tüketilen ekmek sayısı.....	114
57)	Mutfak masrafı için ayrılan aylık gider.....	114
58)	Yeme-içme şekilleri.....	115
59)	Süt ürünlerinin tüketilme süresi.....	115
60)	Mutfağın bereketi için herhangi bir uygulama yapıp yapmama durumu.....	116
61)	Yöre yemeklerinin yapılma durumu.....	116

62)	Aile reisinin şık ve kaliteli giyim konusundaki tutumu.....	117
63)	Aile reisinin eşinin şık ve kaliteli giyim konusundaki tutumu.....	117
64)	Aile reisinin giyim tercihi.....	118
65)	Aile reisinin eşinin giyim tercihi.....	118
66)	Çocukların giyim tercihi.....	119
67)	Günlük-gezmelik kıyafet ayrımı	119
68)	Şapka, eşarp, çanta kullanma alışkanlıkları.....	120
69)	Yatarken tercih edilen giyim.....	120
70)	Bayramlarda ve özel günlerde giyim tercihi.....	121
71)	Giyimde tercih edilen kumaş türleri.....	121
72)	Ayakkabı seçiminde tercihler.....	122
73)	Ev içinde terlik giyme alışkanlığı.....	122
74)	Fanila giyme alışkanlığı	122
75)	Evde kazak, süeter, hırka örme alışkanlığı.....	123
76)	Ziynet eşyalarının kullanımı.....	123
77)	Özel günlerde yöre kıyafetlerinin giyilip giyilmeme durumu.....	124
78)	Aynı yerde oturma süresi.....	124
79)	Oturulan evin mülkiyeti	125
80)	Arabalarının olup olmama durumu.....	125
81)	Oturulan konutun türü.....	126
82)	Oturulan konutun genişliği.....	126
83)	Oturulan konutun taban döşemesi.....	127
84)	Çocuk odası uygulaması.....	127
85)	Ailelerin saksıda çiçek yetiştirme alışkanlığı.....	128
86)	Konutta ısınma şekli.....	128
87)	Aydınlanma şekilleri.....	128
88)	Evde boya-badana yapma sıklığı	129
89)	Evlerdeki balkon sayısı.....	129
90)	Apartmanlarda asansör olup olmaması durumu	130
91)	Evin/dairenin önünde paspas uygulaması	130
92)	Evde tamirat aletleri bulunması durumu.....	131
93)	Banyoda küvet ve tuvalet olması durumu.....	131

94)	Elektrikli ev aletlerinden sıklıkla kullanılanlar.....	131
95)	Temizlik maddelerinden en çok tüketilenler.....	132
96)	Sokak aydınlatmalarından memnuniyet.....	132
97)	Çöplerin toplanma sıklığı	133
98)	Ulaşım araçlarından tercih edilenler	133
99)	Bakkaldan süpermarkete geçiş olup olmama durumu.....	134
100)	Aile reisinin yaşadığı yerde akrabalık ilişkisinin bulunduğu aile sayısı.....	134
101)	Aile reisinin yakın akraba çocuklarının evliliği ile ilgili düşünceleri	135
102)	Aile reisinin ailedeki yaşlı ve düşkünlerin bakımını kimin üstlenmesi gerektiği hakkındaki görüşleri.....	135
103)	Aile reisinin komşuluk ilişkisi kurduğu aile sayısı.....	136
104)	Komuşlarla samimiyeti belirleyen en önemli özellik.....	136
105)	Komşuluk ilişkisi kurulacak ailenin belirlenmesi.....	137
106)	Ev işlerinde kadının rolü.....	137
107)	Bahçe temizliğinin kim tarafından yapıldığının belirlenmesi.....	138
108)	Kış-yaz temizliği uygulaması.....	138
109)	Ev işlerinde kız çocuklarının rolü.....	138
110)	Evin temizleme sıklığı.....	139
111)	Ailenin kültürel faaliyetleri.....	139
112)	Dinlenen müzik türü.....	140
113)	Okunan gazeteler.....	140
114)	Kitap okuma durumu.....	140
115)	Televizyon izleme sıklığı.....	141
116)	Çocukların vakit geçirmek için oynadığı oyunlar.....	141
117)	Herhangi bir spor dalı ile uğraşma durumu.....	142
118)	Kısırlığı gidermek, gebe kalmak için yapılan uygulamalar	142
119)	Hamilelik esnasında aşerme durumu.....	143
120)	Gebe kadının adlandırılması.....	143
121)	Çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde başvuru yollar.....	143
122)	Hamilelik esnasında yapılan uygulamalar	144
123)	Kolay doğum için yapılan uygulamalar.....	145
124)	Çocuğun göbeği ve eşi ile ilgili inançlar.....	145
125)	Lohusalık döneminde yapılan uygulamalar.....	146

126)	Alkarısı tasarımı ve uygulamalar	146
127)	Kırkbasmaı ile ilgili uygulamalar	147
128)	Kırlama işlemi.....	147
129)	Ad koyarken yapılan işlemler.....	148
130)	Bebeğin adının konması.....	148
131)	Göbek adı koyma uygulaması.....	149
132)	Takma ad uygulaması.....	149
133)	Diş hediği kaynatma uygulaması.....	150
134)	Çocuğu nazardan korumak için yapılan uygulamalar.....	150
135)	Ölümü hissettiren ön belirtilerle ilgili düşünceler.....	150
136)	Ölümü uzaklaştırmak için yapılan uygulamalar.....	151
137)	Ölüm olayının duyurulması.....	152
138)	Ölümden sonra yapılan işlemler.....	153
139)	Ölü gömülmeye hazırlanırken yapılan uygulamalar.....	153
140)	Ölünün belli günlerde anılması durumu.....	154
141)	Ölü yemeği verilmesi durumu.....	154
142)	Yas tutulurken yapılan uygulamalar.....	154
143)	Mezarlara yazılan sözler, simgeler.....	155
144)	Evlenme aşamaları.....	156
145)	Düğün sırasında yapılan uygulamalar.....	156
146)	Nikâh sonrası yapılan uygulamalar.....	157
147)	Çocuğun sünnet yaşı.....	157
148)	Sünnet yapıldığı ay.....	158
149)	Sünnetin yapıldığı yer.....	158
150)	Sünnet düğünü yapma durumu	159
151)	Sünnet yatağı hazırlama durumu.....	159
152)	Kırvelik uygulaması.....	159
153)	Sünnet giysisi alma durumu.....	160

ÖN SÖZ

Gündelik hayat, var olduğumuz andan itibaren ve yaşadığımız toplumun kültürüne bağlı olarak kendimizi içinde bulduğumuz bir süreçtir. Bu süreç doğumdan ölüme dek yaşama dair tüm evreleri içine almıştır. Bununla birlikte kentleşme, sanayileşme ve getirdikleri sosyal yapı değişimleri gecekondulaşmayı, kent hayatı içinde gündelik hayatla ilgili farklılıkları ya da benzerlikleri ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda kent hayatı, iç göçe bağlı olarak, farklı sınıflardan gelen ve farklı işlevlere sahip insanları bir araya getirmek suretiyle gecekondulu – apartman olgularının araştırılmasını, birbirleri arasında etkileşim olup olmadığının saptanmasını sağlayacak bir araştırma alanı olmuştur.

İşte bu noktada, yapmış olduğum araştırma, gecekondulardaki yaşantı ile apartmandaki yaşantı arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların, yaşantının çevre ile bağlantılarının, iki bölge arasındaki kültür farklılıklarının, günlük yaşantılarında oluşan değişimlerin Halkbilimsel çerçevede ve sosyal – kültürel aynı zamanda ekonomik düzen içinde ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Kırdan kente göçle birlikte gecekonduda yaşamak zorunda kalan nüfusun kentlileşme düzeyine de bu çalışmanın ışık tutacağı düşünülmektedir.

Tezimi hazırlarken, benden yardımlarını esirgemeyerek zaman ayıran, bilgilerini benimle paylaşan Söğütözü ve Beştepe sakinlerine; çalışmalarım sırasında bilgilerinden faydalandığım ve yoluma ışık tutan tez danışmanım Prof. Dr. Nevzat Gözaydın'a; benden desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Hediye Özlem Okur

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın konusu, amacı ve önemi belirtilmiş; yöntemi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları açıklanmış, araştırmada kullanılan terimler tanımlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, Söğütözü ve Beştepe Gecekondu Bölgesi'ndeki günlük yaşantı uygulamalarının, ailelerin hayat şartlarına gösterdikleri olumlu veya olumsuz tepkilerin Halkbilimsel açıdan ele alınıp incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır.

Doğumdan ölüme hayatın belli bir takım safhalarını içeren bu araştırmada, aile yapısı, yaş dağılımı, yerleşim yeri ve burada kalış süreleri, medeni durumları, hanede yaşayan kişi sayısı gibi demografik özellikler, eğitim durumu, meslek dağılımı, sosyal güvenlik kurumlarına bağlılık gibi sosyal özellikler, ailenin gelir mülkiyet durumunu içeren ekonomik özellikler hayatı etkileyen bağımsız değişkenler olarak tespit edilip ele alınmıştır.

Doğum, eğitim, iş hayatı, mutfak ve yemek kültürü, giyim- kuşam, eğlence, düğün ve sünnet, ev döşemesi ve mekan kullanımı, akrabalık – komşuluk ilişkileri, kültürel faaliyetler ve geleceğe yönelik beklentiler ile ölüme dair uygulamalar araştırmada ana başlıkları oluşturmaktadır.

Araştırmanın konusu ve amaçlarına uygun olarak seçilen iki farklı yerleşim bölgesinden biri kentleşme ve kentleşme düzeyi yüksek olan çok katlı apartmanlarda yaşayan ailelerden oluşan site, diğeri meslek yapısı, gelir düzeyi ve alınan eğitime bakarak farklı özelliklere sahip daha çok kır kökenli ailelerin yaşadığı gecekondu mahallesidir. Bu çalışmada her iki bölgenin günlük yaşantılarındaki farklılıkların ve benzerliklerin, yaşantının çevre ile bağlantılarının kültürel hayata

etkileri incelenecek diğer yandan da kente göç eden kır kökenli ailelerin kentleşme ve kentleşme sürecine ve kültürel değişimine ışık tutulacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı; yapılacak olan karşılaştırmanın, gecekodu ve apartman bölge halkları arasındaki kültür farklılıklarının ve günlük yaşantılarında oluşan değişimlerin belirlenmesinde, Halk Bilimi yöntem ve tekniklerine göre değerlendirilmesine ışık tutabilecek nitelikte olmasıdır.

Bu amaca ulaşmak için üzerinde durulacak basamaklar şu şekilde belirlenmiştir :

- a- Gecekodu ve apartmanlarda yaşayan ailelerin toplumsal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin sayısal verilerle belirlenmesi ve aile yapılarındaki benzerliklerin veya farklılıkların ortaya çıkarılması.
- b- Gecekodu ve apartmanlarda yaşayan ailelerin günlük yaşantı uygulamalarının belirlenmesi ve varsa değişimlerin ortaya çıkarılması.
- c- Gecekodu ve apartmanlarda yaşayan ailelerin günlük yaşantı uygulamalarının aile yapıları ve çevreyle ilişkilendirerek değerlendirilmesi ve analizi.
- d- Araştırma sonucu elde edilecek bulguların benzer konularda yapılmış olan çalışmaların ilgili bölümleriyle karşılaştırılması.
- e- Gecekodu ve apartmanlarda yaşayan ailelerin beklentilerinin, sorunlarının ortaya çıkarılması.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma, gecekondulardaki yaşantı ile apartmandaki yaşantı arasındaki benzerlik ve farklılıkların, yaşantının çevre ile bağlantılarının Halkbilimsel çerçevesinde, sosyal-kültürel ve ekonomik düzen de gözlemlenerek ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır.

Araştırmanın en önemli özelliği, kentleşme ve kentlileşme düzeyi farklı iki ayrı aile türünün günlük yaşantı uygulamalarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi olacaktır.

Halk Bilimi konuları arasında yer alan geçiş dönemleri (doğum- evlenme- ölüm), eğitim, iş hayatı, mutfak ve yemek kültürü, giyim-kuşam, eğlence, sünnet ile ilgili uygulamalar ve görüntüler açısından iki farklı yaşamın karşılaştırılması, kültür açısından değişimlerin boyutunun, hızının ve dallarının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir.

YÖNTEM

Araştırmanın amacı, gecekondulu ve apartmanlarda yaşayan ailelerin günlük yaşantılarında oluşan değişimlerin ve aileler arasındaki kültür farklılıklarının ortaya çıkarılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak Söğütözü ve Beştepe Gecekondulu Mahallesi örnekleme olarak seçilmiştir. İkinci olarak, apartmanlardan ve gecekondulu mahallesindeki sokaklardan 10'ar aile tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Ankete katılmak istemeyen aileler zorlanmamış yerlerine katılımcı olmak isteyen diğer aileler seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, bu iki farklı yerleşim bölgesinde oturan toplam 130 aile oluşturmuştur.

Araştırmada iki yöntem esas alınmıştır.

- a. Yazılı kaynak taraması
- b. Alan derlemeleri ve araştırması

Yapmış olduğum tez çalışmasında, öncelikle yazılı kaynak taraması yapılmıştır. Benzer konular üzerine yapılan önceki çalışmalar taranmış ve ilgili bölümlerine araştırmamızda yer verilmiştir.

Araştırmanın çekirdeğini oluşturan alan araştırması aşamasında sözü edilen alana gidilerek mevcut durum belirlenmiş, gerekli derlemeler yapılarak birbirinden farklı iki ayrı bölgenin günlük yaşantılarının anlaşılabilmesi için mevcut verilerin toplanması sağlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın temel amacı, gecekondularda ve apartmanlarda yaşayan iki farklı ailenin günlük yaşantı uygulamalarında meydana gelen değişikliklerin, kültürel farklılıkların belirlenmesidir.

Burada hedef, öncelikle bir durum tespit çalışması yapmak, mevcut durumun değişik açılardan değerlendirilmesine olanak sağlamaktır. İki bölge halkı arasındaki ayrımların boyutlarının belirlenmesi ve bunların yarattığı sonuçların gün ışığına çıkarılması ise bir sonraki aşamadır.

Bilimsel bir araştırma niteliği taşıyan bu tez;

- a- Gecekondulu olmak,
- b- Apartmanlı olmak
- c- Farklı koşullarda yaşama gerekliliğinin insanlar üzerinde yarattığı etkiyi ölçmek,
- d- Sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik çerçevede insanların iç ve dış dünya ile uyumlarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

VARSAYIMLAR

- a- Apartman ve gecekonduda yaşayan aileler, sosyal ve ekonomik yönden farklı düzeylere sahiptir.
- b- Sosyo – kültürel hayatın manevi boyutundaki değişimler, maddi boyutundaki değişimlere göre daha yavaş ve dirençlidir.
- c- Ailelerin eğitim ve gelir düzeyleri, çocuklarının eğitim düzeylerini belirlemede rol oynar.
- d- Kırsal kesimden gelen ve gecekonduda yaşayan ailelerin ilişkileri, kent kökenli olan ve apartmanlarda yaşayan ailelere göre daha gelenekseldir.
- e- Gelişim düzeyleri birbirinden farklı bölgelerde yaşayan ailelerin kentleşme ve kentlileşme düzeyleri değişkenlik gösterir.
- f- Sürekli değişen hayat şartları ve toplumsal çevre ile uyum, ailelerin günlük yaşamlarını şekillendirir.
- g- Kazanılan toplumsal statüler, ailelerin gündelik sorunlarla başa çıkmasında rol oynar.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Ankara'nın Söğütözü ve Beştepe Bölgesi'nde yapılacak araştırmanın kapsamında yer alan apartman ve gecekondularda yaşayan ailelerin günlük yaşantı uygulamaları, araştırmanın özünü oluşturmaktadır.

Plân açısından araştırma beş bölümde verilmiştir. İlk bölümde konuya giriş yapılmış, araştırmaya yönelik genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde konuyla ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalar üzerinde durulmuş ve gerekli bilgiler ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde alandan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Aile yapısı, doğum, eğitim, iş hayatı, giyim-kuşam, mutfak ve yemek kültürü, eğlence, düğün-sünnet, ölümle ilgili uygulamalar yerleşim bölgeleri içinde karşılaştırmalı ve ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Elde edilen bu bulgular üzerinde yorumlar verilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın kısa bir özeti, sonuçları üzerinde durulmuş ve konuyla ilgili önerilere yer verilmiştir. Genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Araştırma, Ankara il merkezine bağlı ve tesadüfi yöntemle seçilen Söğütözü ve Beştepe Gecekondu Bölgesi'nde oturan ailelerle sınırlıdır. Beştepe Gecekondu Mahallesi temsilen 60 aile, Söğütözü'nü temsilen ise 70 aile ile görüşülmüştür. Beştepe Mahallesi Muhtarlığı'ndan alınan bilgilere göre gecekondu bölgesi 380 hane, Söğütözü Muhtarlığı'ndan alınan bilgilere göre ise Atatepe Sitesi 223 hanelidir.

Toplam 130 aile ile görüşülmüş ve konu kapsamı olarak soru kağıdı geniş tutulmuştur. Soru kağıdında 153 soruya yer verilmiş ve isteğe bağlı olarak erkek ya da kadın soruları cevaplandırmıştır.

VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Ankara'da iki farklı yerleşim bölgesinde ailelerin günlük yaşantılarına ilişkin veriler, tablolar listesinde yer alan anket sorularına verilen cevaplardan edinilmiştir. Anket, 153 sorudan oluşmuştur. Doğum, eğitim, iş hayatı, mutfak, giyim – kuşam, eğlence, ölüm, düğün ve sünnet, aile yapısı, mahalle, akrabalık ve komşuluk ile temizlik üzerine sorular anket formunda yer almıştır. Ayrıca özel sohbetlerle derlemelerde konulara açıklık getirilmiş, elde edilen bilgiler zenginleştirilmiştir.

Araştırmamız, kent ailesi ile kır kökenli, gecekonduya yaşayan ailenin analizi ve karşılaştırılmasına yönelik olduğundan her iki ailenin cevaplandırabileceği tek bir anket formu hazırlanmıştır. Bu anket soruları hazırlanmadan önce gerekli yazılı kaynaklara ulaşılmış ve bu kaynaklara dayanarak 153 soruluk anket formu taslağı oluşturulmuştur.

Hazırlana taslak, tez danışmanım Prof. Dr. Nevzat Gözaydın ile tartışılmış ve önerileri doğrultusunda anket soruları belirlenmiştir.

Beştepe gecekondu mahallesi'nde anket çalışması, Beştepe Mahallesi Muhtarı ile görüşülerek belirlenen ailelerle yapılmıştır. Söğütözü ve Beştepe bölgelerinin birbirine yakın olması çalışmanın kolay yürütülmesini sağlamıştır.

Alan çalışmasında, anket tekniği kullanılmış ve bir soru cetveli hazırlanmıştır. Söğütözü'nde anketler ailelerin çoğunluğunun çalışıyor olması nedeni ile dağıtılmıştır. Beştepe'de ise anket soruları sözlü olarak sorulmuş cevapları alınmıştır.

Anket sonucu elde edilen verilerin analizinden önce soruların hepsinin cevaplanıp cevaplanmadığına bakılmıştır. Eksik ya da yetersiz olan anketler işlem dışı bırakılmıştır. Gecekondu veya apartmanda cevaplandırılan anketler sınıflandırılarak tablolatırılmış ve yüzdeleri alınmıştır.

ZAMANLAMA

Araştırma için gerekli ön çalışma, 2002'nin Ocak ayında tamamlanmıştır. Kaynak taraması, Şubat – Mayıs 2002 tarihleri arasında bitirilmiştir. Alan araştırması, Söğütözü'nde 15-30 Mayıs 2002 tarihleri arasında, Beştepe Gecekondu Mahallesi'nde 5-16 Haziran 2002 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Daha sonraki dönem, tezin yazıya geçirilmesi ve eksiklerin giderilmesi için kullanılmıştır.

EKLER

Alan araştırması kapsamında yer alan Söğütözü ile Beştepe Gecekondu Bölgesi'ne ilişkin fotoğraflara tez sonunda yer verilmiştir.

TANIMLAR

Aile

“Dar anlamıyla, ana, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük birimi; geniş anlamıyla, aynı soydan gelen aralarında kan bağı bulunan kişilerin oluşturduğu soy zinciri.” (Gelişim Hachette I;46)

“Aile toplumsal bir grup, bir birlik olup, ortak ikametgâh, ekonomik iş bölümü ve üreme süreci ile karakterize edilir.” (Saran, 1989:301)

“Karı koca, ana baba çocuklar ve kardeşler gibi aralarında birinci dereceden kanbağı bulunan kişiler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu, toplumun en küçük örgütlü çekirdeği.” (Tomanbay, 1999:3)

“Evlilik ve kan bağlarına dayanan toplum birimi.” (Hançerlioğlu, 2001:13)

Aile üzerine en geniş ve kapsamlı araştırmalar B.A.A.K'nca yapılmaktadır. “Aile” kavramı üzerinde pek çok tanıma kurum literatüründen ulaşılabilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

“Aile, toplumun en eski kurumlarından başlıcasıdır. Ailenin toplumun içindeki en eski üretim, toplumsallaştırma, eğitime, kültür ve değer aktarma birimi olduğu bilinmekte ve herkesce kabul görmektedir.” (Akın, 1991:41)

“Aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, sosyal mirası nakletme, çocukları sosyallaştırma, biyolojik ve psikolojik fonksiyonun yerine getirildiği bir müessesedir.” (Celkan, 1991:59)

“Aile, kadın ve erkeğin, birlikte yaşamının gereklerini toplumsallaşma sürecinde içselleştirdikleri davranış kalıplarına uygun bir biçim de yapısı toplumsal

normlarca belirlenen iş bölümü temelinde oluşturdukları bir “yeniden üretim” birimidir.” (Tolan, 1991:208)

“Başlangıçta biyolojik motiflerle kurulan, daha sonra sosyal bir kuruma (institution sociale) dönüşen, bireylerini biyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden himaye edip geliştiren, nesli devam ettiren toplumun kültürün birikimi ile yüksek değerlerini onlara kazandırarak sosyalleştiren, hayata hazırlayan, terbiye eden, yardımlaşma (cooperation), dayanışma (solidarite), iş bölümü (division du travail) kavramları aşıl原因an, toplumsal sözleşmenin (contrat social) en küçük sembolü niteliğini taşıyan temel birliktir. (unite) (Celkan, 1991:59)

“En yalın aile biçimi, karı, koca ve çocuklardan oluşan ailedir.” (Timur, 1972:3)

Alışveriş Özeği

“Bir ailenin gereksinme duyduğu belli başlı malların özellikle tek tencilikle satıldığı, genellikle kentlerin, özel araçlarla ulaşıl原因abilecek uzak yerlerinde bulunan ve genel durgulukları olan alışveriş alanı.” (Keleş, 1998:16)

Alt Ulaşım

“Kimi kez yer üstünden de gitmekle birlikte genellikle yer altından giden ve büyük kentlerin kent içindeki ve yakın çevresindeki toplu taşıma gereksinmesini etkinlikle karşılayan, kentsel ulaşım dizgesi.” (Keleş, 1998:16-17)

Ataerkil Geniş Aile

“Bu aile tipinde genel olarak yaşlı bir erkek karısı ve karıları, evlenmemiş çocukları, evli oğulları ve karıları ve oğullarının çocukları olabilir. Bazen baba ya da ana soyuna bağlı olarak kardeşlerden de (kardeşlerin bir arada oturması gibi) oluşmuş aileler şeklinde olabilir.” (Saran, 1989:301)

“Kuşakların dikey genişlemesi ve sınırlı bir şekilde yatay genişlemesiyle oluşan bu aile biçiminde baba, evli oğulları, gelinleri ve torunları aynı evde oturmaktadır.” (Timur, 1972:21)

Aydınlatma

“Bir yerleşim yerindeki konutların, konut dışında kalan yapıların, genel yapıların ve açık alanların kent yönetimince ya da ona bağlı işletmelerce ışıklandırılması.” (Keleş, 1998:20-21)

Bağımlı Çekirdek Aile

“Çekirdek aile başkanı, kendisinin içinde yetiştiği aileye ya da diğer akrabalarına ekonomik yönden bağımlı ise bu aileye bağımlı çekirdek aile denir.” (Timur, 1972:3)

“Evli çiftin kalacağı yere ilişkin kurallar aile yaşamına büyük ölçüde etki yapar. Söz konusu kurallar akrabalığın bağlı olduğu soya kocanın durumuna ve çocukların ana ya da baba akrabalarına bağımlı olmasına göre değişir. Bir başka deyişle, her şey evli çiftin kadın ya da erkek tarafında oturmasına bağlıdır. Genç evliler belli bir süre kadının ya da kocanın ailesi yanında kalabilirler ya da bütünüyle bağımsız olabilirler ana ya da baba yanında kalmak ara durumlardan oluşan bir dizinin iki ucudur.” (Gelişim Hachette I: 45)

Barınma Koşulları

“Bir ülkede ya da kentte nüfusun yaşamakta olduğu konutların oda sayısı, genişlik ısınma, aydınlatma, su, yol, genbinit kolaylığı vb. nitel özellikleri.” (Keleş,1998:23)

Birleşik Geniş Aile

“Kuşakların hem yatay hem dikey genişlemesine olanak veren birleşik geniş aile tüm erkek kardeşler ve eşlerini, bunların evli erkek çocuklarını ve torunlarını kapsar. Birleşik geniş aileyi sürdüren “kardeşlik” bağıdır.” (Timur, 1972:20)

“Büyük aileye İngilizcede geniş aile dendiği gibi birleşik aile de denir. Bu aile tipine Slavlar Zadruga derler.” (Hançerlioğlu, 2001: 13)

Bütünleşme

“Hızla kentleşen bir yerleşim yerinde kente yeni gelenlerle orada eskiden beri oturmakta olanlar arasındaki kopukluğun ortadan kalkması, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin gelişme süreci.”

“Kente yeni göçmüş olanların yerleştikleri yeni kesimlerin, kentin bir parçası durumuna gelmesi süreci.” (Keleş, 1998:31-32)

“Uyum : kimlik” (Tomanbay, 1999: 37)

Çekirdek Aile

“Çekirdek aile, evrensel bir insan toplumdur. İster bir erkek ve bir kadın evliliği şeklinde olsun ister daha geniş bir aile grubunun bir parçası olsun daima her toplumda ayrı bir ünite olarak varolup kuvvetli bir işlevsel gruptur.” (Saran, 1989:301)

“Baba-ana ve evlenmemiş çocuklardan kurulu aile.” (Hançerlioğlu, 2001:13)

“Karı-koca ve çocuklardan oluşan aile birimi.” (Timur, 1972:3)

“Geleneksel aile yapısının sanayileşme ve teknolojik gelişmelerden ötürü çözülmesiyle ortaya çıkan, salt ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile.”
(Tomanbay,1999:42)

Çevre

“Kişiyi etkileyen, özdeksel ve tinsel gelişmesini, biçimlendirmesini ve yaşamını belirleyen, dirim- bilimsel, iklimle ilgili ve toplumsal etkenlerin tümü.”
(Keleş, 1998:33)

“ Merkez olarak kabul edilen nesnenin dışında kalan ve onu etkileme gücü olanla sınırlı, her şey. Merkezi yapıyı, örneğin bireyi etkileyen dış etkenlerin tümü.”
(Tomanbay, 1999:43)

Çöp Toplama

“ Bir kentin ya da kasabanın, o yerleşim yerinin işlevlerinin görülmesi sırasında ortaya çıkan yararsız ve dokuncalı artıkların kent yönetimince toplanıp yok edilmesi ya da yararlanılmak üzere işlenmesi.” (Keleş,1998:37)

“Ülkemizde yasaların belediyeye çöplerle ilgili olarak verdiği sorumluluklar, ‘çöplerin toplanması ve uzaklaştırılması’ biçimindedir. Çöpler işe yaramaz bir atık madde değildir. Ekonomik bir değerdir. Gelişmiş yöntemlerle neredeyse tümü yeniden kazanılabilmekte, ekonomiye bir katkı olarak kullanılabilir. Belediyeler kendilerine verilen ‘toplama ve uzaklaştırma’ işini yapmaktadırlar yalnızca. Toplama değişik biçimlerde yapılmakta uzaklaştırma için de her türden yöntem denenmektedir.” (Erten, 1999: 240-241)

Ev

“Yalnız bir ailenin oturabileceği biçim ve büyüklükte konut.”

“Kat iyeliğine göre kullanılan çok barklı yapılardaki bağımsız bölümlerden her biri.” (Keleş,1998:51)

Ev Halkı

“Ortak bakım ve yönetim kolaylıklarından yararlanan, bir konutta yaşayan bir aile ya da birkaç kişilik bir küme.” (Keleş,1998:51-52)

“Aynı konut ve eklentilerinde yaşayan aynı kazandan yemek yiyen kişilerin oluşturduğu topluluk.” (Tomanbay, 1999: 86)

Gecekondu

“Bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında, onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü.” (Keleş, 1998:53)

“Yürürlükteki yasal düzenlemelere, imar, kentleşme ve yapı planlarına bağlı olmadan, ruhsatsız ve onaysız, kısa süre içinde yasal bakımdan kaçak olarak yapılan yapılar, özellikle evler.” (Tomanbay, 1999:92)

“Ülkemizde köylerden kentlere göç edenlerin başkalarının toprakları üstüne bir gecede kaçak olarak kurdukları ev.” (Hançerlioğlu, 2001:150)

“İmar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi ya da arsalar üzerinde sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılarıdır.” (775 Sayılı Gecekondu Yasası)

“Başkasının mülkiyet ve tasarrufunda bulunan araziye, genelde gayri sıhhi ve gayri fenni olarak alelacele yapılmış ikametgâhlardır.” (6188 Sayılı Yasa)

“Kolaylıkla sökülüp taşınabilecek ya da kolaylıkla yıkılabilecek binalar ya da alelacele yapılmış barınaklardır.” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü) (Erten,1999:261-262)

Gecekondü Bölgesi

“Gecekondü türü barınaklardan oluşan kent kesimi.” (Keleş, 1998:53)

Hızlı kentleşme sürecinin yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan gecekondulardan oluşan, kentlerin bir bölümü” (Erten, 1999: 263)

Gecekondulu

“ Gecekonduda yaşayan kişi ya da aile.” (Keleş, 1998:53)

“Köy ailesinden kent ailesine geçiş sürecinde ortaya çıkan, kent ailesinden bir takım yaşam biçimleri aldığı halde temelde köysel değer ve alışkanlıklarının çoğunu kuşaklar boyunca koruyan aile.” (Hançerlioğlu, 2001:14)

Gecekondü Toplumu

“Gecekondü bölgelerinde yaşayan, tam anlamıyla kentlileşmiş olmamakla birlikte köylülük özelliklerinin bir bölümü değişikliğe uğramış insanların oluşturduğu topluluk.” (Keleş, 1998:53)

“Gecekondü ailelerinden oluşan topluluk.” (Hançerlioğlu, 2001: 150)

“Gecekondü bölgelerinde yaşayan, tam anlamıyla kentlileşmiş olmamakla birlikte, geçiş dönemini ifade eden topluluk.” (Bal, 1999: 305)

Geniş Aile

“Ortak bir atadan gelen ve 2-3 kuşığı bir arada barındıran birçok ailenin meydana getirdiği aile tipidir. Yaşlı ebeveyn, bekar çocuklar, evli çocuklar ve karıları bu aileyi oluşturur.” (Yazan, 1991:66-67)

“(Bölünmemiş, babaerkil aile) Çocuklarıyla birlikte birçok evli çifti kapsar. Böyle bir aile anneanne ve deden, onların evli çocuklarından ve torunlar da evlenmişse onlarında çocuklarından oluşur. Bütün bu insanlar birlikte çalışır ve aynı “ocaktan ve sofradan” yerler. (Gelişim Hachette I;47)

“Birçok kardeş ya da kayın ailelerin aynı çatı altında oturmalarından meydana gelen aile.” (Hançerlioğlu, 2001:13)

“İki ya da daha fazla çekirdek aile evlilik bağlarıyla değil de ana-baba çocuklar ilişkisi dolayısıyla bir araya gelmişlerdir. Örneğin, evli bir erkeğin ve kadının, ana babalarıyla bağlanarak bir aile grubu oluşturmaları gibi.” (Saran, 1989:301)

“Derebeylik dönemlerine özgü, ana, baba, evlenmiş ve evlenmemiş çocukların yanı sıra büyükana, büyükbaba gibi öteki yakın akrabaların da bir arada yaşadığı, içinde birden fazla evli çiftin bulunduğu yardımlaşmanın etkin olduğu aile.” (Tomanbay, 1999:100)

Göç

“Genellikle yerleşmek amacıyla, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine, bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi” (Keleş,1998:58)

“Bir kişi, aile, grup ve topluluğun ekonomik, politik, kültürel vb. gibi çeşitli nedenlerle sürekli içinde yaşadığı toplumdan kalkarak bir başka toplumda yerleşme ve yaşama amacıyla yer değiştirmesidir.” (Tomambay, 1999: 102-103)

“Bir yerden başka bir yere gitme... Toplumsal yaşamda göçlerin temel nedeni ekonomiktir. İnsanlar açlık, susuzluk ya da genel olarak yaşama olanaklarının yetersizliği yüzünden göç ederler.” (Hançerlioğlu, 2001: 158)

Gündelik Hayat

Gündelik hayat ya da günlük yaşantı doğumdan ölüme hayatın tüm evrelerini kapsayan, insanın yaşamı boyunca yaptığı her şeyi içine alan bir süreçtir.

“Gündelik hayat bir ilk anlam küresi, üretici (yaratıcı) etkinliğin yeni yaratımları olanaklı kılacak bir biçimde hazır tutulduğu bir zemin midir? Bu alan, bu zemin, ne felsefecilerin öznelliği tarafından belirlenmiş (veya üst belirlenmiş) bir şey olarak ne de kategoriler halinde (giyecekler, yiyecekler, mobilyalar vs.) sınırlanmış nesnel (veya nesnesel) betimlenmesi olarak özetlenebilir. Bunlardan daha öte ve daha başka bir şeydir o : Ne bir düşünüş yönüdür, ne de bir engelleyici ya da bir ara istasyondur, bir aşamadır ve bir atlama tahtasıdır, onlardan (gereksinimler, iş zevk; ürünler ve yaptılar; edilgenlik ve yaratıcılık; araçlar ve amaçlar, vs.) oluşan bir andır, olanaklı olanı (olanaklar bütünü) gerçekleştirmek için kendisinden yola çıkmanın kaçınılmaz olduğu diyalektik bir etkileşimdir.” (Lefebvre, 1968:20,21)

İşsizlik

“Bir ülkede, bölgede ya da anakentte çalışma çağındaki insanların bir bölümünün istençleri dışında, çalışmaklıkları bir işten yoksun bulunmaları durumu.” (Keleş,1998:67)

“Çalışma yeteneği, gücü ve isteğinde olup da toplumsal koşullar ve çalışma piyasasındaki tıkanıklardan ötürü verimli çalışmama durumu.” (Tomanbay, 1999:135)

Kent

“Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi” (Keleş,1998:75)

“Tarımdışı bir alanda kurulu büyük bir yerleşme yeridir.” (Hançerlioğlu, 2001:236)

“İçinde yaşayanların geçim kaynakları olarak tarım ve hayvancılığın dışındaki uğraşılardan geçerli olduğu toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfusun yoğunluğu vb. bir çok konuda kırlardan farklı olan yerleşim yerleridir.” (Erten, 1999:30)

“Sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dahil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleksel rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğinin gittikçe arttığı, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel kurumların bulunduğu yerel, bölgesel ya da uluslararası ilişki ağlarına sahip heterojen bir toplumdur.” (Bal,1999:23)

“Nüfusu en az 10.000-50.000’in üzerinde, ekonomik geçimi sanayi, hizmetler gibi tarımdışı alanlardan sağlanan, insanları arasında birincil ilişkilerden çok ikincil ilişkilerin başat olduğu köy kültürü dışında kentsoylu bir kültürün olduğu yerleşim birimleri.” (Tomanbay, 1999:147)

Kentleşme

“ İşleyimleşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci” (Keleş,1998:80)

“ Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir.” (Erten,1999:31)

Hüseyin Bal “*Kent Sosyolojisi*” adlı yapıtında çeşitli yazarların kentleşme tanımlarına yer vermiştir:

“ Kentleşme, hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de kentsel mekanın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir.” (Barlas Tolan)

“İhsan Sezal kentleşmeyi “Dar mekanlı” cemaat hayatından, “Geniş mekanlı” bir cemiyet (toplum) hayatına geçiş ve bu ikinci yaşama şekline göre yeni “sosyal münasebetler” e ve bunun gerektirdiği “yeni teşkilatlanmalara giriş” olarak açıklar.” (Bal, 1999:33-34)

“Bir yerleşim biriminde nüfus artışı, yoğunlaşma, artan bürokrasi, sanayi, yüksek yapılaşma, trafik vb. gibi kent kenti yapan özellikleri zaman içinde artması süreci.” (Tomambay, 1999:147)

“Tarım dışın etkinliklerin özellikle işleyimin gelişmesi sonucu nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların genişlemesi süreci.” (Hançerlioğlu, 2001: 236)

Kentli

“ Kentte yaşayan ve kentin kendine özgü kültürünü benimsemiş olan, kırsal yaşam biçimlerinden farklı bir yaşam biçimi sürdüren geçimini hayvancılık ve tarım dışı etkinliklerden kazanan kişilerdir.” (Erten,1999;30)

“Kentsel bölgede kentlilik normlarına uygun toplumsal ilişkiler içinde bir yaşam biçimine sahip olan kişi.” (Tomambay, 1999: 148)

Kentleşme

“Çoğu kez kentleşmeyle karıştırılmakla birlikte ondan ayrı olan ve kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması süreci” (Keleş,1998:80)

“Kentleşme kente göç edenlerin yeniden sosyalizasyon sürecini anlatır. Sosyalizasyon öncelikle, bireyin içinde bulunduğu sosyal grubun ve giderek toplumun değer-norm sistemini davranış kalıplarını içselleştirmesidir.” (Bal;1999:35)

“Kırsal kesimden ya da köyden kente göç edenler kent toplumun değer – norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve yaşam biçimlerini benimsemektedir. Bu süreç her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam tecrübesiyle kentte bulunma süresiyle, etkileşim halinde olduğu sosyal çevreyle yaptığı iş, eğitim vb. bir çok değişkenle ilişkilidir.” (Bal;1999:35)

“Toplumsal ilişkilerinde kentin kültürel değerlerini benimsemiş, kentsoylu modelinde bir toplumsaldüşünme ve yaşama biçimini sürdürür duruma gelme.” (Tomanbay, 1999:147)

Kentsellik

“Kentleşme süreci hızlandıkça, kentsel yerleşim yerlerinin ve buralarda yaşayan insanların kazandıkları yeni niteliklerin tümünü anlatan bir gelişme ölçütü.” (Keleş, 1998:82)

“Kentleşme süreci içinde kentlerde yaşayan insanların kazandıkları yeni nitelikleri tümüne anlatan bir gelişme ölçütü.” (Bal, 1999: 308)

Kent Ekini (Kültürü)

“İnsanların davranışlarında, ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde kente özgü niteliklerin ortaya çıkmasıyla birlikte, bir başka deyişle kentleşmeyle oluşan üst yapı kurumu.” (Keleş, 1998:77)

“Kentleşme ile birlikte oluşan kültür; kentte yaşayanların sahip oldukları değer – norm sistemi davranış kalıpları, maddi ve maddi olmayan yaşam biçimi.” (Bal, 1999: 307)

Komşu Yapı

“Aynı sokak üzerinde aralarında başka yapı bulunmayan ya da yan duvarları birbirine bakan iki yapıdan biri.” (Keleş, 1998:88)

Komşuluk Hakkı

“Bir komşuluk biriminde birbirine yakın yapılarda yaşayan ya da çok katlı bir birkta oturmakta olan kimselerin, komşularından kendi dirlik ve düzenliklerine, sessizlik ve sakinçalarına saygı göstermelerini beklemek yetkisi.” (Keleş, 1998:88-89)

Konut

“ Bir ya da birkaç ev halkının yaşaması için yapılmış, insan yaşamasının gerekli kıldığı uyuma, yemek pişirme, soğuktan ve sıcaktan korunma yıkanma ve ayakyolu gibi temel gereksinme konularında kolaylıkları bulunan barınak” (Keleş, 1999:89)

“Bir ya da birden fazla hane halkının yaşaması için yapılmış, yaşayanların türlü gereksinmelerini karşılayan barınak.” (Bal, 1999:309)

“İnsanların temel gereksemelerinden olan barınma gereksemesini gideren, günün teknolojisiyle ortaya çıkarılmış, içi yeterli ölçüde döşenmiş barınak.” (Tomanbay, 1999: 155)

Kök Aile

“Kök aile biçimi, aile içinde kuşakların, yalnız dikey genişlemesiyle oluşur. Kök aileyi sürdüren “baba- yerini alacak oğul” bağıdır.” (Timur, 1972:22)

“Baba-ana ve evli çocuklarla onların çocuklarından kurulu aile.” (Hançerlioğlu, 2001:13)

Mahalle

“Bir kentin, bir kasabanın, büyükçe bir köyün yönetim bakımından bölündüğü, yapı bölgeciklerinden ve insan topluluklarından oluşan en küçük parçalardan her biri.” (Keleş,1998:96)

“Nüfusu belli bir sayının üzerinde (Türkiye’de 2000) olan yerleşimlerde yapılan yönetsel bölümlenmelerin her biri.” (Tomanbay, 1999:173)

“Nufusun belirli bir sayının üzerinde (Türkiye de 2000) olan yerleşim yerlerde yapılan yönetsel bölümlenmelerin her biri. Bir yerleşim içindeki en küçük yönetim birimi.” (Tomambay, 1999: 173)

Oyun Yeri

“Kentlerde oturma alanlarına yakın, taşıt gidiş gelişine kapalı, çocukların oynamaları için, türlü gereçlerle donatılmış açık ve yeşil alan türü.” (Keleş,1998:101)

“Kentlerde gerek çalışan insanların ve gerekse de çalışmayan (emekli, çocuk vb.) insanların boş zamanları oluşmaktadır. Bununla ilgili olarak çeşitli yaş gruplarına ilişkin özel alanlar tasarlanmalı ve bu türden alanların çoğaltılmasına çalışılmalıdır. Oyun alanları ve parklar, yeşil alanlar vb.ni yapmak bunlardan bazılarıdır.” (Erten, 1999: 232)

Pazar Yeri

“Bir köyün, kasabanın ya da kentin özeğinde ürünlerin getirilip satıldığı, haftanın bir ya da birkaç gününde, ya da sürekli olarak kurulu ve açık bulundurulan alım satım yeri.” (Keleş,1998:109)

“Alım – satım yeri” (Hançerlioğlu, 2001:321)

Ülkemizde büyük ya da küçük tüm yerleşim yerlerimizde Pazar yerleri kurulmaktadır. Kentte yaşayanların hemen tümü az ya da çok pazarlara uğramakta, buralardan alış veriş yapmaktadır. Bu nedenle de pazar yerlerinin insan trafiği son derece yoğundur.” (Erten, 1999: 230)

Toplu Taşıma

“Bir kent halkının ulaşım gereksinimlerinin özel taşıt, dolmuş ve küçük binitler yerine genbinit ya da altulaşım gibi kısa sürede çok sayıda insan taşımaya

elverişli büyük taşıma araçlarıyla karşılanmasını içeren ulaşım dizgesi.”
(Keleş,1998:121)

“Ülkemiz kentlerinde, kent içi ulaşım büyük çoğunlukla karayolu taşımacılığı biçimindedir. Karayolu ile yapılan bu taşımacılıkta da, büyük oranlarda özel araçların kullanım söz konusudur. Öncelikle bu gerçeğin değiştirilmesi ve kent içi ulaşımın toplu taşımacılıktan yana dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu anlamda denizi olan kentlerimizde denizden yararlanmalıdır. Karadaysa başta metro yapımları olmak üzere, tranvay, banyö trenleri, belediye otobüsleri vb. toplu taşıma araçlarının kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.” (Erten, 1999: 219)

II. BÖLÜM

KONUyla İLGİLİ ARAŞTIRMA VE YORUMLAR

Yapmış olduğum tez çalışmasında, Söğütözü ve Beştepe Gecekondu Bölgesi'ndeki günlük yaşantı uygulamalarının, ailelerin hayat şartlarına gösterdikleri olumlu veya olumsuz tepkilerin Halkbilimsel açıdan ele alınıp incelenmesi ve karşılaştırılması üzerinde durulmuştur.

Bu konu doğrultusunda daha önce yapılan araştırmalar incelenmiş ve ilgili bölümlerine göndermelerde bulunarak araştırmanın ana hatları belirlenmiştir. Araştırmamızın çıkış noktası, kentli ve gecekondu ailelerin günlük yaşantı uygulamaları olduğu için öncelikle kent-kentli, kentleşme-kentlileşme, gecekondu ve gecekondu olma ile günlük yaşantı kavramları üzerinde durulacaktır.

“Son yirmi yıl içinde, Türkiye’de Devlet Plânlama Teşkilatı’nın hazırladığı kalkınma planlarında ve bu örgütün öteki yayımlarında da, genellikle nüfusu 10.000’den fazla olan yerleşmelere kent denildiği görülmektedir. Bu nüfus ölçütüne dayalı bir tanımdır. Bir ekonomiste göre, kent “mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır”. Bu genel tanımın dışında, bir yerleşmeye kent denilebilmesi, genellikle nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışmasına bağlıdır. Toplumbilimsel ölçütlere göre, Amerikan toplumbilimcilerden Queen ve Carpenter, kenti “yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve birtakım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu olarak” tanımlamaktadır.” (Keleş, 2002: 105- 107)

“Kentli, birinci bölümde verdiğimiz tanımla kentte yaşayan ve kentin kendine özgü kültürünü benimsemiş olan, kırım yaşam biçimlerinden farklı bir yaşam biçimi sürdüren, geçimini hayvancılık ve tarım dışı etkinliklerden kazanan kişilerdir. Buradan kentliyi ayıran özelliğin, yalnızca kentte yaşamak olmadığı da görülmektedir.”(Erten, 1999: 30)

“Nüfus, kentleşme ve ailede bağımlı değişenlerin belirtileri olarak kabul edilmiştir. Ancak kentleşme, değişimin, endüstrileşmenin ve demokrasileşme süreçlerinin bir sonucu olmakla birlikte, bir kez ortaya çıktıktan sonra nüfus artışı hızının düşmesi gibi, başka sonuçlar doğuran bir “bağımsız değişken” olmaktadır.”(Kongar, 2001: 521)

Kentleşme ve kentlileşme olguları toplumsal değişimin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bunun göçlerle ve kentlerin çekiciliği ile ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

“Türkiye’de kentleşme olgusu, ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısını biçimlendiren temel öğelerden biridir. Yalnız, tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, toplumsal değişim sürecinin de bir göstergesidir. Ayrıca siyasal, toplumsal ve ekonomik yapı üzerinde kendisine özgü etkileri vardır. 21. yüzyıl Türkiye’sinin kentleşme oranı, 1997 sayımı rakamlarına göre artık gelişmiş ülkeler düzeyine gelmiş görünmektedir. Türkiye 2000’li yıllara nüfusunun üçte ikisi kentlerde yaşayarak girmektedir.”(Kongar, 2001: 549-550)

“Kentleşme kırsal toplumdaki farklı bir toplumsal yapının oluşması sürecidir. Farklılaşmanın artışı kentleşmenin gerçekleşme düzeyine işaret eder. Şüphesiz kentleşme sadece kırsal toplumdaki farklılaşmayı değil aynı zamanda daha önceki kent toplumsal yapısından farklılaşmayı da anlatır. Bu nedenle kentleşme, sürekli değişen, kendini aşan dinamik bir süreçtir. Bu süreç binalar, caddeler, parklar, iş merkezleri, eğlence yerleri vb. kent formunu değiştirdiği gibi, bu form içinde yer alan ve formu belirleyen kentli toplumu da değiştirir. Değişim insan merkezli olmakla birlikte insan dışındaki unsurların değişmesi de insanı etkiler. Bu karşılıklı etkileşimin düzeyi kentlileşmeyi ifade eder. Kentlileşme, kentte yaşayanların ne kadar kentli olduklarını yani kentsel forma ve “ideal tip” olarak oluşturulan “kent toplumu”na (onun değerler sistemine) ne kadar uygun olduğunu anlatır.

Kentleşmenin hem maddi hem maddi olmayan (tinsel) ya da hem ekonomik, hem de sosyal boyutu vardır. Kemal Kartal’ın “*Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle*

Türkiye’de Kentleşme” kitabında belirlediği gibi ekonomik anlamda kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerde sağlıyor olmasıdır. Sosyal bakımdan kentlileşme ise, kentli insana özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ve gerçekleştirmesidir.”(Bal, 1999: 69)

Kentleşme ve kentlileşmeden yola çıkarak gecekondulu, gecekondulu olma ve getirdiği ekonomik, kültürel ve toplumsal sorunlar üzerinde durmak gerekir.

“Gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunun büyük kentlerinde gecekondulu olgusu vardır ve benzer koşullar içinde, benzer nedenlerle yer almaktadır. Türkiye’de genel olarak gecekondulu oranı %35, Ankara’da %62,5, İstanbul’da ve İzmir’de yarıdan fazladır.

Gecekondulu köylerden kentlere nüfus akınlarının ve ilgili ülkelerin toplumsal, ekonomik gelişme düzeyinin dolaysız bir ürünüdür. Gecekonduda yaşayanların; toplumların dar gelirli ve yoksul sınıfları olduğu gerçeği genellikle kabul edilmektedir. Birçok ülkenin büyük kentlerindeki gecekondulu bölgelerinde yapılan araştırmalar, buralarda yaşayanların, okuması yazması olmayan, niteliksiz, hemen hemen istihdam edilmeyecek ölçüde yeteneksiz kişiler olduklarını ortaya koymuştur. Bu ise, bu bölgelerde bireylerin satın alma gücünü, kentin tümüne oranla, geniş ölçüde azaltan bir etmendir.

Gecekondular kentlerin eski ve yeni kesimleri arasında hem tinsel (manevi) hem özdeksel (maddi) anlamda, geçiş halindeki alanları oluştururlar. Çoğu, türdeş görünüşlü, tek katlı, tek odalı, bahçeli; ağaçları, kümesi, ahşap eklentileri olan barınaklardır.”(Keleş, 2002: 541-543)

“Gecekondulu sözcüğü zaman içinde yalnız resmî bir terim niteliği kazanmakla kalmamış, “gecekondulu mahallesi”, “gecekondulu halkı” gibi Türkiye’nin toplumsal gerçeğini biçimlendiren yeni kavramlar yaratmıştır. Yarım yüzyıldır Türkiye’nin gündeminde olan gecekondulu olgusu bu süreç içinde, ülkenin toplumsal ekonomik, kültürel ve siyasal süreçleri ile tam bir etkileşime girmiş, bir yandan bu süreçleri

etkilerken, öte yandan kendisi de onlardan etkilenmiş, ama sonuç olarak bugünkü yapımızın temel belirleyicilerinden biri haline gelmiştir.”(Kongar, 2001: 562)

Türkiye’de gecekondu ve gecekonduarda yaşayanlar büyük sorun haline gelmiştir. Bu nedenle gecekondu olgusu, sorunları ve bu sorunu çözme yolları önemli bir araştırma konusu olmuştur.

“Gecekondu sorununu, onları yıkarak, nüfusu başka bir bölgeye taşıyarak ya da geldikleri yere geri göndererek çözmek mümkün değildir. Bu sorunun ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla irdelenip çözülmesi gerekir. Bunun için öncelikle göç olgusu üzerinde durulmalı ve göç nedenleri ortadan kaldırılmalıdır. Gelir düzeyi ve dağılımını yapılandırarak bunun yanında kentleşmenin hızına, biçimine ve ülke geneline yayılmasına hakim olacak düzenlemelerle ve sanayileşme politikaları ile gecekondu olgusunu sorun olmaktan çıkarmak mümkün olacaktır.” (Keleş, 2002: 548)

İlhan Tekeli “*Türkiye’de Kentleşme Yazıları*” adlı kitabında gecekondu sorununun yapılacak plânlamalarla çözülebileceğini belirtmektedir. O’na göre gecekondu mahallelerinin plânlanmasında, gecekonduların eğilimlerinin çok iyi tanınıp onlara uygun plânların hazırlanması gerekmektedir. Kurulmuş veya tek gecekondu hukukileştirmek (tapu dağıtım) yerine gecekondu süreci hukukileştirilmelidir. Gecekondu problemlerinin çözümü konut düzeyinde değil mahalle düzeyinde alınmalıdır. Gecekondu mahallelerinin plânlanması bütün şehrin plânlanmasından ayrı olarak yapılmamalıdır. Gecekondu ve varlıklı konut mahallelerinin bütün şehre yönelmiş sosyal hizmetlerden ve servislerden faydalanmada fırsat eşitliği sağlanmalıdır.(Tekeli, 1982: 234-236)

“Birçok gecekondu araştırmalarında gecekondu bölgelerinde yaşayanlara iş gücü türlerine ilişkin sorular sorulmuş ve alınan yanıtlar sınıflandırılmıştır. Kentten kente değişimle birlikte, nitelikli işçiler, düz işçiler, kamu görevlileri, küçük esnaf ve zanaatkâr, işsiz kategoriler bu sınıflandırmalarda önemli bir yer tutar. Bu tür sınıflandırmalar, bir bakıma gerçeği tam olarak yansıtmazlar. Gerçek duruma ilişkin

bir fikir edinebilmek için, her kümedeki insanların fiilen ne işle uğraştıklarına ayrıntılı olarak bakmak gerekir. Bu yapıldığında görülür ki, Ankara gecekonduları araştırmasında “nitelikli” sayılan işçilerden çoğu, ayakkabı onarımcısı, kuyumcu, garson, aşçı, yapı ustası, terzi kalfası, sürücü, saraç, tezgahtar vb. dir. Düz işçilere gelince, bunlar arasında, ayakkabı boyacısı, taşıyıcı, bileyici, saka, sürücü yardımcısı, taş ocağı, kömür ve yapı işçileriyle belediye işçileri yer almaktadır. Özellikle küçük hizmetler arasında sayılan büyük bir bölümü bahçıvan, bekçi, çöpçü, odacı, kapıcı, mübaşir, kaloriferci gibi küçük uğraşların sahipleridir. Küçük esnaf ve tüccarında, daha çok, at arabacısı, bakkal, manav, eskici, pazarcı, taşımacı, seyyar satıcı, kasap, aşçı, mobilyacı, aşıklı ve ciltevi sahipleri olduğu anlaşılmaktadır.” (Keleş, 2002: 560-561)

Yapmış olduğum araştırmalarda, Beştepe Gecekondu Bölgesi’nde, inşaat işçileri, aşçılar, garsonlar, şoförler; bakkal, tuhafiyeci, salon sahibi gibi küçük ölçekli esnaflar, kamu görevlileri vb. ağırlıklı olarak görülmektedir. Bununla birlikte işsizlik de özellikle gecekondu gençliği için büyük bir sorun yaratmaktadır.

“Gecekondu halkının geleceğe, ilişkin beklentileri oldukça yüksektir. Aslında bu beklentiler iki ayrı grupta odaklanmıştır. Birinci grup, konut ve gelir konuları gibi günlük yaşama ilişkin beklentilerdir. İkinci grup ise, çocukların geleceklerine ilişkin beklentilerden oluşur. Her iki gruptaki beklentiler de gecekondu nüfusunun oldukça umutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, gecekondularda yaşayan kişilerin kendilerine güvenini ve yaşama karşı gerçekçi yaklaşımlara sahip olduğunu belirtmektedir. Günlük yaşam beklentilerine ek olarak, gecekondu halkı, çocukları hakkında da iyimserdir. Hemen hemen bütün aileler, çocuklarının yüksek bir eğitim alarak, daha iyi bir mahallede, daha iyi konut koşullarında ve daha üst gelir düzeyinde yaşayacaklarını düşünmektedir. Yükseköğrenimin erdemlerine inanmakla birlikte çocuklarını, okuyabildikleri düzeye kadar desteklemek istemektedirler.” (Kongar, 2001; 573)

Kentteki gelir düzeyleri bakımından çoğu gecekondu köylerine dönmeyi düşünmemektedirler. Sanayileşmenin ve kalkınmanın getirileri ile birlikte

gecekonduya yaşayanlar, içinde buldukları koşullardan memnundurlar. Öte yandan gecekonduya yaşayanlar, kente kendi gelenek göreneklerini ve buna bağlı yaşantılarını getirmekte; ancak bir taraftan da kentte yaşamının gereği olarak kentleşmektedirler.

“Kentlerin sağladığı olanaklar sayesinde gecekondu ailelerin, beslenme, giyinme, sağlık ve temizlik gibi özdeksel değer ve alışkanlıklarıyla, tinsel yaşantılarında ve değer sistemlerinde önemli değişimler olmuştur. Okur yazarlık oranları, ülkede %80’i geçmiş bulunan okuryazarlık oranlarının üstündedir. Gazete satın alan, kitle haberleşme araçlarından yararlananların oranı yükselmiştir. İş güç türleri arasında, tarımsal nitelik taşıyan hiç kalmamış gibidir. Gecekondu aileler ve özellikle kentte yerleşme tarihi eski olanlar, erkek ve kız çocuklarının öğrenimlerini ve eğitimlerini çoğunlukla benimsemişlerdir.

Bununla birlikte, eşlerini bir işte çalıştırmak istemeyen erkeklerle, gelin alayları, başlık, çeyiz gibi alışkanlıklarını koruyanlara, çatal, bıçak kullanmayan, aynı kaptan yer sofrasında yemek yeme alışkanlıklarını sürdürenlere de rastlamak olanaklıdır. Kadınların başörtüsüz, kısa kollu giysilerle, çorapsız gezinmesi hoş karşılanmaz. Saç kestirip boyanmalarına karşı da bir tepki vardır. Kente geliş tarihi eski olmayanlar, köyelerine zaman zaman kısa süreli ziyaretler yapar, kışlık yiyeceklerinin bir bölümünü oradan getirirler. Sonbahar da evlerinin pencere ve bahçelerinde kırmızı biber ve benzeri besin maddelerini kurutma alışkanlıklarından kolayca tanınırlar.”(Keleş, 2002: 564-565)

Gecekondu aileleri bir geçiş süreci yaşamaktadırlar. Hem kendi kültürlerini şehre taşımakta hem de yaşamaya başladıkları şehrin kültürü ile yoğrulmaktadır. Bu bakımdan oluşmuş bir “gecekondu kültürü”nden bahsetmek gerekmektedir. Bunun da kentleşme düzeyi ile yakından ilgisi bulunmaktadır.

“Köyden kente göçmüş ailelerle, kentsel aileler arasında görülen kültür ayrımlarının, gerçekte her iki toplumun üretim ve tüketim sürecinde buldukları düzeyden kaynaklandığı açıkça görülmektedir. Gecekondu kültürü, özünde, bu

yörelere yaşayanların, geleneksel ekonomik yapıda sürdürdükleri ilişkilerin belli bir zaman boyutunda, uzama yansıma biçiminden başka bir şey değildir. Ekonomideki dönüşümlere koşut olarak, bunlarda da önemli değişimler beklenmektedir.”(Keleş, 2002: 565)

Özetle Türkiye'nin 21. yüzyılda en büyük toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutta sorunu, kent olgusu dışında gelişen ve yapılanan gecekondu olmuştur ve olmaya devam edecektir.

Konumuz gecekondu ve apartman bölgelerindeki günlük yaşantı uygulamalarının karşılaştırılması olduğundan “günlük yaşantı”, “gündelik hayat” kavramları üzerinde durmak gerekir.

Günlük yaşantı, doğumdan ölüme hayatın çeşitli safhalarını içeren, toplumumuz kültürüne ve maddi alanlarına bağlı olarak yaşamımızı sürdürdüğümüz bir zemindir. Lefebvre'ye göre ise gündelik hayat ekonomik, psikolojik veya sosyolojiktir, özel yöntemler ve yollarla kavranması gereken özel nesnelere ve alanlardır. Beslenmedir, giyinmedir, eşyadır, evdir, barınmadır, komşuluktur, çevredir. Lefebvre, gündelik hayatı tanımak ve tanımlamak için önce içinde bulunduğumuz toplumu kavramamız gerektiğinden bahseder.(Lefebvre, 1998: 28-26)

İşte günlük yaşama dair içinde yaşadığımız toplumda öncelikle aile yapılarını, aile içinde kadın-erkek ilişkilerini ve yaşam tarzlarını kavramamız gerekir.

Aile, ekonomik, toplumsal ve kültürel bağlarla örülü, anne-baba ve çocuklardan oluşan bir kurumdur. Hayatımıza dair her şeyin çıkış noktası ailedir. Bu yüzden “aile” kavramını çok iyi anlamak gerekir.

“«Aile toplumun temelidir» sözü, hem tarihsel olarak hemde içinde bulunduğumuz zaman kesimin, çok büyük geçerlilik taşıyan bir saptamadır. Aile, toplum ile bireyler arasındaki ilişkiyi birinci elden inşa eden bir sosyal kurumdur. Bu özellik aileyi, sağlıklı bir toplum oluşturabilmenin vazgeçilmez koşulu haline

getirmektedir. Bireyler arasından sağlıklı ilişkiler kurabilmesi gereği, özellikle onları topluma hazırlayan aile içindeki ilişkilerin sağlıklı olması gereğini de beraberinde getirmektedir.” (B.A.A.K, 2000:1)

Nephan Saran, aileyi toplumsal bir grup, bir birlik olarak, ortak ikametgah, ekonomik iş bölümü ve üreme süreci ile karakterize etmektedir. Her iki cinsi de içinde bulundurur ve grup içinde en az bir çift arasında toplumda kabul gören cinsel ilişki vardır. Aralarında bu tür ilişki bulunanların ya kendi ya da edinilmiş bir veya daha fazla çocukları bulunur.(Saran, 1993: 301)

Ailenin birden fazla biçimi vardır. En yalın biçimi, karı-koca ve çocuklardan oluşan ailedir. Çekirdek aile evrensel bir topluluktur. İster bir erkek bir kadın evliliği şeklinde olsun, ister daha geniş bir aile grubunun bir parçası olsun daima her toplumda ayrı bir ünite olarak var olup kuvvetli bir işlevsel gruptur. Çekirdek ailenin 4 temel ilişki sistemi vardır ve bunlar toplumsal yaşamın devamını sağlar. Bunlar: Cinsel ilişki, ekonomik ilişki, üreme ve eğitimidir.(Saran, 1993: 301-304, Timur, 1972: 3)

Çekirdek aile gerek kentsel gerekse kırsal bölgelerde egemen aile yapısı olarak gözlenmektedir. Yasal ve toplumsal değişiklikler yalnızca kentsel aileyi değil kırsal aileyi de etkilemiştir. Kırsal alanlarda bile ailenin çekirdek yapıya sahip olduğu düşünülürse gecekondü bölgelerinde egemen olan aile yapısının da anne-baba ve küçük çocuklardan oluştuğunu görmek hiçte şaşırtıcı değildir. Bunun temelinde yatan etmenler endüstrileşme ve kentleşmedir. Makineleşme, geleneksellikten kurtulma, açık bir sınıf yapısı ve coğrafi hareketlilik gibi faktörlerin hepsi aileyi etkilemektedir. (Kongar, 2001: 585-590, Timur, 1972: 7-9)

Aile, toplumsal yapıya bağlı olarak biçimlenen bir kurumdur. İçinde yaşanılan, köy, kasaba, kent ailelerin biçimlenmesinde önemli rol oynar. Ayrıca günün ekonomik koşulları, ailelerin çekirdek yapıya sahip olmasına neden olmaktadır. Ataerkil geniş aileler, kentleşme ve endüstrileşme gibi faktörler sonucu işlevlerini yitirmekte ve çekirdek aileler toplum içinde egemen olmaktadır.

Araştırmamızda, bizde gördük ki hem Beştepe Gecekonu Bölgesi'nde hem de Sögütözü'nde hakim olan yapı, "çekirdek aile" yapısıdır. Ayrıca farklı bölgelerden farklı kültürlere sahip insanların bir arada yaşaması ve kentin koşullarına ayak uydurma çabaları, ailelerin zorunlu olarak çekirdek yapıya sahip olmalarına neden olmuştur.

Bir ailenin kurulmasındaki en önemli aşama evliliğdir. Evlenme şekliyle ilgili en önemli sorun evlenecek kişilere tanınan eş seçme özgürlüğüdür.

Eş seçimini büyük ölçüde evlenecek kişilerin değil, ana-babanın yaptığı, evlenmelerin ailelerce düzenlendiği görülmektedir. Büyük kentlerdeki ortalama evlenme yaşı erkek için 28, kadın için 24'tür. Bu kentlerde bir iş edinmek için genellikle gerekli olan uzun öğrenim yılları, evlenme yaşının yüksek oluşunun nedenlerinden biridir. Gecekonu ailesindeki evlenme yaşı, kırsal ailenin az üstündedir. Dinsel nikâhın yerini, medeni nikâh almış gözükmeyle birlikte, dinsel gerekler de yerine getirilmektedir. Geleneksel toplumlarda evlenme, bireylerden çok, aileleri birbirine bağlar ve evlenmede karar organı aile reisidir. Bu organ, kendi yaşam biçimlerinde anlamlı ve geçerli olan beşik kertmeden kız kaçırarak evlenmelere değin kimi şekilleri kurumlaştırır. Akrabalar arası evlenmelere rastlamak da mümkündür. Gecekonu ailesinde "başlık" önemini korumaktadır. Başlık geleneği, kentlerde ise pek görülmez. Başlık olgusu, üretken yaştaki kızın baba evini terk edip oğlan babası evine taşınması durumlarında ve geleneksel ekonomilerde yaygınlık ve anlam kazanmaktadır. Başlık parası, dünyanın birçok ülkesinde görülen, evlenme ile ilgili en yaygın kültür kalıplarından birisidir. Başlık geleneğinin ülkemizde oldukça yaygın bir uygulaması mevcuttur. Özellikle büyük kentlerde köylere doğru gittikçe başlıkla evlenenlerin sayısında artma görülmektedir. Modern hayatın daha çok benimsendiği ve kadının sosyal hayata karışmaya başladığı yerlerde, başlıkla evlenmelerin azaldığını söylemek de mümkündür.(Balaman, 1982: 25-27; Fişek ve Diğerleri, 1984: 32-35; Kongar, 2001: 590-594; Timur, 1974: 64-119)

Aile içinde, kadının ve erkeğin üstlendiği roller, birbirleri ile uyumları, aile içi ilişkileri, çocukları ile bağları araştırmamız açısından oldukça önemlidir.

“Kır kökenli aile içinde çocukların eş seçimi konusunda, kararı genellikle baba vermektedir. Her ne kadar kadın ve çocuklar, geleneksel geniş aileye oranla, daha çok özgürlüğe sahipse de, babanın aile içindeki denetimi gecekondü ailesinde son derece güçlüdür. Hemen hemen bütün önemli ailesel konular, örneğin kadının işe gitmesinde karar, erkek tarafından verilir. Kent ailesi içinde de baba buyrultusu egemendir. Birden çok kişinin para kazandığı ailelerin çoğunluğunda, para, babanın elinde toplanır. Sonradan bu para yine kendisi tarafından aile üyeleri arasında gereksinimleri karşılamak üzere bölüştürülür. Paranın karı-koca tarafından ortaklaşa yönetilme oranı az görülür. Son derece seyrek görülmekle birlikte, kadının parayı yönettiği aileler de vardır. Parayı her kim yönetirse yönetsin, tüketim harcamalarındaki kararların alınmasında kadının daha etkin olduğuda bu konuda saptanan gerçekler arasında görülmektedir.” (Kongar, 2001:588-594)

Araştırma evrenimizde, örneklemimizi belirleyen gecekondü ailelerinde, erkeklerin kadınlara oranla aile içinde daha egemen ve belirleyici oldukları tespit edilmiştir. Karar verme yetkisi çoğunlukla erkeğe aittir, ancak belli bir kısmı sadece mutfak masrafları konusunda kadından yardım almaktadır. Erkeğin karısı üzerinde belirgin bir etkisi bulunmaktadır. Aile içi ilişkiler çoğunlukla geleneksel bir yapıya sahiptir. Apartmanda yaşayan kent kökenli aileler de ise kadın - erkek eşitliği söz konusudur. Çoğu ailede, karar verme yetkisinin kadında toplandığını söylemek mümkündür. Erkek karısına çok karışmamaktadır. Aile içi ilişkiler çağdaş bir yapıya sahip görünmekle birlikte gelenekselliğin korunduğu belirlenmiştir.

Mübeccel Kıray “*Seçme Yaular*” adlı eserinde topladığı makalelerinden birinde, Ereğli’de değişen aile içi ilişkilerin analizini yapmıştır. Babasoylu geniş birleşik ailenin %9, çekirdek ailenin ise %60 oranında olduğunu saptamıştır. Geleneksel olarak aile, özellikle de baba, şiddetle erkek çocuk ister. Baba, çocukluk dönemini geçen oğlunun aile işini öğrenmesini ya da bir iş bulmasını; evlenmesi için uygun bir kız seçilmesini sağlar ve kendi aktif yaşlarından sonra ailenin geçimini

oğluna emanet edebileceğinden, dolayısıyla yeni bir hane dđngüsünün başlayacağından emin olmak ister. Ancak değişim nedeniyle baba-oğul ilişkileri değişmeye başlar ve aileden kopuşlar gđrülür. Bu noktada kadın önemli bir görev üstlenerek baba-oğul arasındaki ilişkileri düzenlemeye çalışır. Kız çocuklarına gelince; annelerin de babaların da kız çocuklarına karşı tutumları, hem sevgiye hem otoriteye dayanır. Kız çocuk, okuldan ayrıldığı andan itibaren anne-kız ilişkileri samimileşir. Kız çocuk, ev işlerini yaparken, ev gezmelerine giderken annesinin yoldaşı olur, onun yakın bir arkadaşı gibidir.

Ereğli’de kızların eşlerini seçme hakkı vardır. Muhafazakâr ailelerde bile erkek ile kızın birbirlerini gđrmesi sağlanmaktadır.

Ereğli’deki kadın - erkek ilişkilerindeki erkek egemenliği bugün yerini kadın-erkek eşitliğine bırakmıştır. Çocukların eğitimi, tıbbı bakım, birlikte katılan eğlenceler, ev ziyaretleri, piknikler, birlikte seyahat edilmesi ve daha az düzeyde de olsa kadınların ev dışında çalışmaya başlamaları karı-koca ilişkilerindeki geleneksel ve katı ayrılığın kırılmasına katkıda bulunmuştur.

Ereğli’de aile, değişen toplumsal koşullara, aile iç ilişkilerindeki değişimler vasıtasıyla uyum sağlamaktadır ve bu ilişkiler özel olarak annenin, genel olarak kadının sayesinde oluşmaktadır. (Kıray, 1999:106-120)

Kıray’ın Ereğli’deki tespitlerinden de anlaşılacağı üzere; nerede, nasıl ve hangi aile yapısı içinde yaşanırsa yaşansın kadının aile içinde önemli bir rolü bulunmaktadır.

19 Mayıs 2002 tarihli Hürriyet Gazetesi’nde yer alan kimi araştırmalar kadınların “Evin reisi erkektir” gđrüşünde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu gđrüşte olanların oranı %75’tir ki kadın-erkek eşitliğinden bahsedilirken bu oran hiçte küçümsenmeyecek düzeydedir. Kadın, erkeğe itaât etmelidir, diyenlerin oranı da hemen hemen aynıdır. Üniversite eğitiminin erkek çocuklar için kız çocuklarından daha önemli olduğunu düşünenlerin sayısı da az değildir. Asıl ilginç olanı,

cinsiyetler arası eşitlik fikrinden bu kadar uzak olan kişilerin kadının eve para getirmesine bir itirazlarının bulunmamasıdır. Bu durum kadın parayı getirsin ama kocasının sözünden çıkmasını mantığını haklı kılmaktadır.

Şimdiye kadar kadının erkekle eşit haklara sahip olması gerektiği üzerinde dururken bu araştırma düşünceleri bulandırmaya yetmiştir. Ancak bu toplumumuzun halâ erkek egemen bir toplum olduğunun göstergesidir.

Mümtaz Turhan, 1936-48 yılları arası Erzurum ile Kars arasındaki köylerde yaptığı araştırmalarında ailelerin baba erkil geniş aile olduklarını tespit etmiştir. Baba veya en yaşlı erkek (amca veya en büyük oğul) ailenin başı olarak tüm işlerden sorumludur. Zengin ve orta halli ailelerden kadınlar tarlalarda çalışmazken, fakir ailelerde hasat zamanı kadınlar eşlerine yardım etmektedirler.(Turhan, 1994:64-65)

Aileler açısından önemli bir diğer konu, doğum kontrolü ve aile plânlamasıdır. Bugünkü ekonomik koşullar aileleri çok çocuk yapmaktan alıkoymaktadır, ancak yinede gecekondü bölgelerinde 4-5 çocuklu ailelere rastlamak mümkündür.

“Türkiye’de aile plânlaması uygulamaları genel olarak üç gerekçeye dayanmaktadır. Birinci gerekçe ekonomiktir. Birey başına düşen geliri daha büyük bir oranda çoğaltmak için, nüfus artış hızını düşürmek gerekmektedir. İkinci gerekçe sağlıkla ilgilidir. Gerek gebeliği önleyici gereçlerin yaygın bir biçimde satılması ve dağıtılması gerekse düşüklere doktorun el koyması, Türk kadının, özellikle kırsal alanlardaki sağlık koşullarını iyileştirmek için başvuru olan önlemler olarak düşünülmüştür. Üçüncü gerekçe toplumsaldır. Aile planlaması programlarının yaygınlaştırılmasıyla bu konuda kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki adaletsizliklerin önlenilebileceği umut edilmiştir.” (Kongar,2001;597)

Bugün görülmektedir ki gecekondü ve apartman bölgelerinde yaşayan tüm aileler aile plânlamasından yanadır.

Aile yapısından sonra incelenecek olan diğ er konu, eğ itimdir. Eğ itim, ÷lkemiz açısından cumhuriyetin kuruluşundan bu yana önemli toplumsal sorunlardan biri olmuştur. Kadınların okur-yazarlık durumu, erkeklerden daha düş üktür. Buna karş ın, aradaki fark gün geçtikçe kapanmaktadır. 21.yüzyıl Türkiye'sinde eğ itime ilişkin sorunlar halâ devam etmektedir.

“ Halkın eğ itim düzeyi çok düş ük ve toplumun eğ itim olanakları son derece sınırlıdır. Buna karş ılık, nüfusun eğ itime ilişkin beklentileri oldukça yüks elmiştir. Ve bugün de hızla artmaktadır. Böylece eldeki kaynaklarla karş ılanması olanağı bulunmayan büyük bir eğ itim isteğı ortaya çıkmıştır. İstekler ile olanaklar arasındaki bu dengesizlik, önemli bir toplumsal sorun oluşturmuştur. İlk ve orta öğretimle birlikte, yükseköğretim de gerek nitelik gerekse nicelik bakımından 21.yüzyıldaki Türkiye'nin gereksinmelerine yanıt vermekten uzaktır.” (Kongar,2001:542-543)

Kıray, Ereğli'de aileler için eğ itimin önemli olduğı görüşündedir. Araştırmasında, ailelerin “okuyabildiğı kadar okusun” demesi çocukların eğ itimi konusundaki tavrı özetlediğı kanısına varmaktadır. Velilerin üçte biri ekonomik koşullara rağmen kızlarının üniversite eğ itimi görmesini istemektedir. Ne var ki Ereğli tüccarı ve esnafı ilkokul eğ itimini bile kızlar için gereksiz görmektedir. Ancak eski deyim “kızların okula gitmesi gerekmez” sözü artık “kızlar günlük hayatın problemleriyle baş a çıkmasını öğrenmek için okula gitmelidir.”şeklinde değışmektedir.(Kıray, 1999:166;167)

“İnsanın, insan olabilmesi için eğ itilmesi gerekir. Eğ itim kültür evrenselleri (tüm kültürlerde ortak unsurlar) arasında yer alır ve kültürel sistemin ana yönlerinden birisidir. Öğrenme ve belli bir form kazanma sürecidir. Eğ itim veya daha geniş anlamıyla kültürleme süreci içerisinde kişilere kazandırılan bilgi türleri genel olarak; tabii bilgi-bilimsel bilgilere- felsefi bilgi- sanatı sağladığı bilgi- dini bilgi olarak sınıflandırılabilir.” (Maden, 1991:225)

Gecekondu bölgelerinde yaşayan aileler kendileri için sağlanamayan eğ itim olanaklarını çocuklarına sağlamaya çalışmaktadır. Çocuklarını yükseköğrenime

yönelten ailelerin sayısı hiç de az değildir. Çoğu ilkokul mezunu anne-babalar, çocuklarının iyi bir eğitim alarak daha iyi konutlarda ve daha çok imkâna sahip olarak yaşamalarını istemektedirler. Apartmanlarda yaşayan aileler ise zaten çoğunlukla yükseköğrenim mezunu olduklarından çocuklarının da yükseköğrenim mezunu olabilmesi için çalışmaktadırlar.

“Aile üyeleri arasında, ortak idealler dolayısıyla dayanışma vardır. Bireyler, aktarılagelen inançlar, gelenekler, alışkanlıklar, iş ve yaşayış şartları ile birbirlerini etkilerler ve eğitirler. Buna karşılık, ailenin bir kültür kurumu sayılmayacağı, en iyi anne ve babanın bile öğretmenin yerini tutamayacağı, ciddi ve programlı eğitimin okulun işi olduğu da savunulmuştur.” (Sakaoğlu, 1992:355)

“Türkiye’de eğitim sistemi öğeleri örgün eğitim (okul-içi) ve yaygın eğitim (istihdama yönelik) ve hizmet-içi eğitim olarak üçe ayrılmaktadır. Bütün ülkelerde örgün eğitim Eğitim Bakanlıkları’nın görevidir. Örgün öğretim, genel örgün eğitim ve mesleki örgün eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Mesleki örgün eğitim okul-içinde meslek öğretimidir.” (Dülger, 1990:40-41)

Burada bizi ilgilendiren devletçe verilen örgün eğitimdir. Aileler devletçe verilen bu eğitimi çoğunlukla yetersiz görmekle birlikte eğitim harcamalarında yaşadıkları zorluklar nedeni ile paralı eğitime sıcak bakmamaktadırlar. Kız ya da erkek ayırdetmeksizin herkesin eşit şartlarda eğitim almaları istenmektedir. Ancak eğitimin yetersizliği, beklentilerin gerçekleştirilmesine olanak vermemektedir.

“Ülkenin geleceği karabulutlarla kaplandığı zaman, bundan en çok etkilenen kesim gençlerdir. Çünkü gençler, toplumda kendilerine yer bulabilmek için, gözlerini geleceğe dikmiş, dişlerini tırnaklarına takmışlardır. Sahip olacakları iş, kuracakları aile, yani toplumdaki kimlikleri, gelecektedir. Gençlerin yüksek eğitim kurumlarında okuyan kesimi önemli maddi özveriler karşılığı yaptıkları yatırımlardan dolayı, çok daha duyarlıdırlar. Gençlerimizi, oldukça iyimser ve ulusal kaynaklarımız hakkında yüksek beklentili yetiştiren bir ortaöğretim düzenimiz vardır. Ancak üniversitelerin durumu tam bir trajedidir. Bilim ve üretmeye yönelik

bu kurumların öğreticileri, bir yandan yaşam güçlükleriyle boğuşurken, öte yandan, haftada bir saat karşılarında görebildikleri öğrenciye “doĝru” ve “gerçek” bilgileri aktarmaya çalışırlar.” (Kongar, 1992:154-155)

“A.B.D.’de denenip yürütölmüş bulunan ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamaya yönelik projelerde, kısaca “SED”(Sosyal Ekonomik Durum)adı verilen bir “halvakit” göstergesinin, çocuğun okuldaki ve hayattaki başarısını önceden büyük ölçüde belirlediği görölmüştür. Araştırma sonuçlarına göre:1- Yüksek “SED” ile okul ve hayattaki yüksek başarı;2- Düşük “SED” ile okul ve hayattaki düşük başarı; arasında anlamlı,ortak ilişkiler vardır.

Ülkemizde yapılan eğitim-başarı araştırmaları; ”SED” göstergesi ve kıvamının, Türk toplumunda da geçerli ve belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Özgürlük ve eşitliğin okulda sağlanmamasından belki daha önemli görünen eğitim sorunları vardır. Toplumsal / kültürel değişmeye paralel olarak, özgürlük, eşitlik kavramlarının amacı da anlamı da sürekli olarak değişmektedir. Okul istenen özgürlük ve eşitlik’i sağlamıyor ama, eğitim-öğretim sürecinden geçenlere değişim süreci içinde birlikte yaşama bilincini vermeyi; eşit olmayanlara hiç olmasa birbirine anlayışlı davranmayı, bütün insanlığa, saygılı olmayı, kardeşe davranmayı, insanlığın sorunlarına akıl yolu, bilim yöntemiyle çözüm aramayı öğretebilmelidir.” (Güvenç, 1994:306-308)

“Türk aile eğitiminin, batılılaşma sürecinde gerekli yenilikleri özümsemeden gelenekçi çizgisini koruduğu görüşü her zaman tartışılmıştır. Bunda da üç kuşağın bir arada yaşadığı ataerkil aile tipinde, en büyük erkeğin sözünün geçmesi, eşe ve çocuklara karşı katı tutum, sevginin belli edilmemesi, eğitimde ve söz hakkında annenin ikinci sırada kalması, yeteneklere uygun eğitimin düşünölmemesi, girişkinliklerin, zekâ ve yetenek belirtisi çabaların dizginlenmemesi, özellikle kızlara karşı aşırı kısıtlamalar, dövmenin bir eğitim vasıtası sayılması vb. gerçeklerden hareket edilmiştir. Aile ve çocuk eğitiminde en doğal ve uygulayıcı varlığın “anne” olduğu; şefkâti, merhameti, vicdanı, sevgiyi onun aşılatabildiği gerçeği ise Osmanlı

toplumunda ancak ikinci Meşrutiyet döneminde yazılıp söylenmeye başlamıştır. Bu dönemde aydınları en çok “terbiye-i etfal” (çocukların eğitimi) üzerinde durmuşlardır. Temel yaklaşım ise milletin ilerlemesi için vatan çocuklarını, insanlığın en övünülecek niteliği olan eğitimden yararlandırılmalarıdır. Asıl görevleri eğitim olan ana ve babaların, çocuklarını bu haktan yoksun bıraktıklarının farkına varmayışları eleştirilmiştir.” (Sakaoğlu, 1992:371)

Eğitimde fırsat eşitliği herkese sağlanmalıdır. Her ne kadar insanlar düşük gelire de sahip olsa kimsenin elinden eğitim-öğretim hakkı alınmamalıdır.

Serim Timur, gelir düzeyi ile aile biçimi ilişkileri konusunda bir varsayım ileri sürmüş ve kentlerde, aile mülkünden çok kişisel kazanç ve ücrete dayalı yüksek gelir gruplarında, kuruluşundan beri çekirdek olan ailelerin oranının yüksek olacağını, buna karşılık sayıları zaten çok az olan kentli geniş ailelerin ise, ayrı bir ev masrafını yüklenmektense birlikte oturmayı daha elverişli bulan dar gelirli ailelerin olacağını belirtmiştir. (Timur,1972:60)

Burada bizi ilgilendiren çekirdek aileler ve gelir düzeyleridir. Ülkemizdeki istihdam sorunu, işsizlik büyük ölçüde insanlar için sorun olmuştur.

“Türkiye bir tarım ülkesidir. Tarımda çalışan nüfus zaman içinde azalmakla birlikte, bugün de iş gücünün çoğunluğu bu kesimdedir. Öte yandan Türk ekonomisindeki gelişmeler sonucu, gerek sanayide gerekse hizmet kısmında çalışan nüfusun oranı sürekli yükselmektedir. Çağımızda hizmet sektörüne dayalı bir büyüme yaklaşımı vardır ve bu yaklaşım devlet memurlarının sayısının akıl ölçülerinin dışında artması sebebiyle desteklenmektedir.” (Kongar,2001:529)

Daha önce üzerinde durduğumuz ve çalışmamızın başında yer verdiğimiz üzere Ruşen Keleş “*Kentleşme Politikası*” adlı eserinde, gecekondularda yaşayan insanların işlerinin nasıl sınıflandırıldığını vermiştir. O’na göre nitelikli sayılan işçilerden çoğu ayakkabı onarımcısı, garson, aşçı, yapı ustası, sürücü, saraç, tezgâhtar vb.dir. Düz işçilere gelince ayakkabı boyacısı, taşıyıcı, bileyici, sürücü yardımcısı,

belediye işçileri vb.dir. Küçük hizmetliler arasında sayılan bir bölümü, bahçıvan, bekçi, çöpçü, odacı, mübaşir, kapıcı, kaloriferci gibi küçük uğraşların sahibidir. Küçük esnaf ve tüccarın da, daha çok, at arabacısı, bakkal, manav, eskici, pazarcı, taşımacı, seyyar satıcı, kasap, aşçı, mobilyacı, aslıkçı, ve ciltevi sahipleri olduğu anlaşılmaktadır. (Keleş, 2002:561)

Gelişmekte olan pek çok ülke gibi, Türkiye’de de toplumsal güvenlik yaygın değildir. Örgütlü toplumsal güvenliğin eksikliğini geleneksel yollar kapatmaya çalışmaktadır. Örneğin, Türkiye’de aile, özellikle kırsal alanlarda en önemli toplumsal güvenlik kurumu olarak yaygın işlev yerine getirmektedir.

ÇALIŞAN NÜFUSUN SOSYAL GÜVENLİK DURUMU (1993)

(Kişi Olarak)

Kuruluş	Prim Ödeyen (1)	Aylık (2) alan	Toplam	Bağımlılık Oranı ½
Emekli Sandığı	1.812.000	999.807	2.811.807	1,8
Sosyal Sigortalar Kurumu	4.592.190	1.999.007	6.591.197	2,3
Bağ-Kur	2.870.968	707.968	3.578.936	4,1
Özel Sandıklar	73.205	45.857	119.062	1,6
Toplam	9.348.363	3.752.639	13.101.002	2,5

Kongar, Resmi Gazete kaynaklı yukarıdaki çizelgede, nüfusun son toplumsal güvenlik durumunu göstermektedir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, Bağ-Kur yoluyla üç milyonu aşan esnaf ve serbest meslek sahibide toplumsal güvenliğe kavuşmuştur. Fakat yine de rakamların ortaya koyduğu gerçek, iktisaden faâl nüfusun ancak, yarısına yakın bir bölümünün toplumsal güvenlik sahibi olması gibi acınacak bir durum belirlemektedir. Kongar’ın bir diğer tespiti Türkiye’de sosyal güvenlik fonlarının yeterince iyi işletilemediğidir. (Kongar,2001:531)

Bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olamadan hayatını sürdürmeye çalışanlara gecekondü bölgelerinde sıkça rastlanmaktadır. Çoğu iş bulmakta bile

zorlanırken bir sosyal güvenlik kurumuna bağı olmayı düşünmeleri söz konusu değildir.

Aileler için çocuklarının eğitimleri kadar seçecekleri meslekler de önem taşımaktadır. 2 Kasım 2002 Tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yer alan bir araştırmaya göre anne babalar erkek çocukları, için %22,5 doktorluk, %13,4 mühendislik, %12,5 öğretmenlik, %9,1 avukatlık mesleklerini istemektedir. Kız çocukları içinse %23,2 doktorluk, %26,6 öğretmenlik, %7,5 avukatlık mesleklerini istemektedir. Ancak %5,8'i kızlarının ev hanımı olmasını istemektedir.

Yine aynı araştırma ailelerin %60,1 bir kişinin, %31,3 2 kişinin,%6,5 3 kişinin geliriyle geçinmektedir.

Türkiye'de 20 ili kapsayan bu araştırmada hanede satın alma ve hanenin bir yıldaki durumları üzerine de tespitler yapılmıştır. Hanede satın alma gücünün aynı kaldığını söyleyenlerin oranı %22,8, satın alma gücünün arttığını söyleyenlerin oranı ise %69,3 tür. Hane gelirinin son bir yıldaki durumunda, gelirim aynı kaldı diyenlerin oranı %30,4,arttı diyenlerin oranı %16,1, azaldı diyenlerin oranı ise %53,5 tir.

Bu durum göstermektedir ki ev başkanı dışında çalışanların bulunması ve geçinmeye katkıda bulunmaları bile ekonomik koşullar karşısında yitip gitmektedir.

Gelirle doğru orantılı olarak gecekonda ailelerinin yaşam standartlarının pek de yüksek olmadığı gözlenmiştir. Ancak kente uyum sağlayan aileler, geleceğe dönük yüksek beklentiler içinde oldukları için çok çalışmaktadırlar. Apartmanlarda yaşayan ailelerin ise gecekondulara oranla yaşam standartları Türkiye şartlarına göre yüksek denilebilecek düzeydedir.

Peki şimdiye kadar sürekli bahsettiğimiz ve var olan her şeyin sebebi olarak belirlediğimiz toplumsal değişme nedir? Toplumsal değişmeyi yaratan etkenler nelerdir? Bunların üzerinde durmak gerekmektedir.

“Toplum, yaşanan ilişkiler bütünüdür ve toplumlarda ilerlemelerin yanı sıra her zaman hareket ve değişiklik olmuştur. Toplumsal değişimler bireylerarası, gruplararası, sınıflararası, toplumlararası dengenin değişikliklerini yansıtırlar. Toplumsal değişim bir toplumsal yapıdan başka bir yapılar sistemine geçmektedir. Toplumsal değişimlerin en ayırt edici özelliği zaman kavramıdır. Toplumsal değişimi yaratan iç etkenler, belirli bir toplumun içinde grupların ve sınıfların yarattığı tehlikeli olabilen, çatışmalara dönüşebilen baskılar ve gerilimlerdir. Dış etkenler, belirli bir toplumu değiştirebilen, bu belirli toplumun ilişki halinde olduğu başka toplumların etkinlikleridir. Bir toplumu değişik ölçülerde, değişik oranlarda ya da düzeylerde etkileyen toplumsal değişimler, bugün ekonomik gelişmenin, teknik ilerlemenin ve nüfus hareketlerinin sonuçları olarak görünmektedir. Bu sonuçlar da iç ve dış etkenlerin zaten gerekli bir sonucudur.” (Ergun, 1990: 99-101)

“Kültür, maddi ve manevi her şeyi işlemek ve geliştirmek demektir. İnsanoğlu tabiatı işleyerek kendi iradesi altına aldığı gibi, kendisini de maddi ve manevi olarak işlemiştir. Bir milletin kültürel değerlerinin başında dil gelir ve kültürün temeli dil olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer. Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer. Dilin duygu ve düşünce ile dolmasının sebebi, günlük hayata çok yakın olmasıdır.” (Kaplan, 1992: 30-139)

Günlük yaşam içinde, çocukluktan ölüme kadar hayatın her anında kullanmış olduğumuz dil, sosyal hayatımızla yoğrulmuş bir dildir. Gecekondu bölgesinde tespit ettiğimiz konuşma dili de günlük yaşamı yansıtan bir dildir. Kişiler kendi yöresel ağızları ile bol argolu konuşmaktadırlar. Bunun sebeplerini yaşam koşulları ile açıklamak mümkündür. Yaşanılan baskılar, gerilimler, ekonomik sıkıntılar konuşma dilinde kullanılan argo kelimelerle dışa vurulmak istenmektedir. Apartman bölgesinde ise, daha seviyeli ve düzgün bir dille konuşulduğu tespit edilmiştir.

“İnsan nerede yaşarsa yaşasın çevresindeki hammaddeyi kullanarak kendine adeta ikinci bir çevre yaratmıştır. Bu ikinci çevre insanı doğal çevreye karşı korur. İşte insan tarafından yapılan ve insanı doğal çevreden koruyan her şey maddi

kültürdür. Başka bir deyişle aletlerdir ki bunun içine yemek pişirmeye yarayan kap kacaktan tutun da, kulübeden apartmana kadar evler, giyim eşyaları vb. girer.” (Saran, 1993: 278)

Maddi kültür içerisinde mutfak kültürü ve yeme içme âdetleri önemli bir yer tutar. Apartman ve gecekonduda yaşayan ailelerin her birinin kendine özgü, mutfakla ilgili gelenek ve göreneklere bulunmaktadır, ancak bunları kent kültürü içinde ne kadar devam ettirebildikleri soru işaretidir.

“Mutfak Arapça matbah sözcüğünden gelir, kökü “tabh” pişirme demektir. Tabâhat aşçılık, yemek pişirme sanatı anlamındadır.”(Emiroğlu, 2001: 118)

İnsan toplumlarında gıda iki temel noktada önemlidir. Önce insanın beslenmesi yönünden biyolojik ihtiyacını temin ettiği için gereklidir. İkinci olarak, toplumsal ilişkilerin doğumunu ve devamını sağlaması bakımından önemlidir.(Saran, 1993: 279-280)

“Kültür açısından bireylerin ortak davranış kalıplarının besinlerin seçilmesi, işlenmesi ve tüketilmesi ile ilgili olanlarına “Beslenme Alışkanlıkları” denir. Bu alışkanlıklar çerçevesinde yapılan araştırmada ailelerin %76,7’sinin üç öğün besin tükettiği, %69,6’sının öğün atlamadığı, %99,5’inin birlikte yemek yemeyi tercih ettiği Ankara ili, ilçesi ve köylerinde S.Yücecan ve diğerlerince saptanmıştır.” (S.Yücecan ve Diğerleri, 1996: 281)

“İnsan, bir konutta bakım ve onarımını yaparak yıllarca oturabilir, bir giysiyi yıllarca giyebilir, fakat yaşamı için hergün beslenmesi gerekir. Günümüzde besin endüstrisi önemli gelişmeler göstermesine karşın, Anadolu’da ev teknolojisiyle besin işleme ve saklama oldukça yaygındır. Kışa hazırlık genellikle kırsal kesimde yapılmakla birlikte kasabalarda ve kentlerde de bu gelenek daha az sıklıkla sürdürülmektedir. Kış için işleyerek besin saklama uygulamalarının bazıları kentleşmeye paralel olarak azalmaktadır. Kentlerde daha çok reçel ve turşu yapılmaktadır. Reçel ve turşu dışındaki kış için besin işleme ve saklama daha çok

kentlerin sosyo-ekonomik durumu düşük aileleri tarafından yapılmaktadır. Ev teknolojisiyle besin saklama geleneğinin, halkın beslenmesinde önemli katkısı vardır. Bu gelenek sayesinde bir yandan tek yönlü beslenme, diğer yandan mevsime bağlı kıtlıklar bir ölçüde önlenmektedir.” (Baysal, 1992: 59-66)

Süleyman Kazmaz, “*Rize Yemekleri ve Yemek Kültürü*” adlı eserinde Rize’deki mutfak düzeni, mutfak kültürü ve Rize yemekleri hakkında bilgiler vermektedir. Rize’de mutfak, yemek pişirilen ve yenilen yer olduğu kadar toplum hayatının yaşandığı bölüm niteliğini taşımaktadır. Ailenin bir araya geldiği, misafirlerini ağırladığı yer, mutfaktır. Rize’de yemeklerin ve gıda maddelerinin muhafazası ve kış hazırlığı üzerine de tespitlerde bulunmuştur, Yemek kültürünün önemli meselelerinden biri artan yemeklerle, gelecek için hazırlanan gıda maddelerinin muhafazasıdır. Yemeğin ekşimesini ve atılmasını önlemek için kararınca yemek yapılmaktadır, Anadolu’da olduğu gibi Rize’de de kış hazırlığı yapmak yaygın durumdadır. Kışlık adı verilen gıda maddeleri, Ailelerin gelir azlığı ve darlığı nedeni ile evlerde yapılmaktadır. Rize’de yemek kişileri, aileyi bir araya getirmek toplum hayatını canlı tutmak bakımından büyük değer taşımaktadır. Babanın eşi, çocukları ve öteki yakınlarıyla birlikte sofraya oturması, mutluluk görüntüsünün örneğini meydana getirir. Rize halk kültüründe sofranın kuralları çeşitlilik göstermektedir. Çoğu zaman kadın, erkek ve çocuklar bir arada yemek yemektir. Toplu yemek esas olmakla birlikte kalabalık ailelerde kadınlarla erkekler için ayrı sofralar kurulmaktadır. Kimi zaman gençlerin yaşlılardan çekinmesi nedeniyle iki kuşak için ayrı sofralar kurulmaktadır. (Kazmaz, 1992 : 31- 66)

Mutfak kültürü, yöreden yöreye, aileden aileye çeşitlilik göstermektedir. Rize’nin nasıl kendine özgü kültürü varsa Ankara’nın da vardır. Burada yaşayan aileler, nereden gelmiş olurlarsa olsunlar, Ankara’nın mutfak kültürüne aynı zamanda kendilerince oluşturdukları mutfak geleneklerine sahip çıkarlar. Ekonomik koşullarla mutfak alışkanlıkları, yeme – içme âdetleri arasında yakın ilişki vardır. Aileler, gelirleriyle doğru orantılı olarak hayatlarını düzenledikleri gibi mutfak alışkanlıklarını da o doğrultuda yönlendirirler.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu “*Kastamonu Mutfağı*” üzerine IV. Milletlerarası Halk Kùltürü Kongresi’nde sunduğu bildiride, Kastamonu yöresine ait yemekler ve yapılışları üzerinde durmuştur. Kastamonu’da yemekler ocakta odun ve kùmür ile hafif ateşte pişirilmektedir. Yemeklerde tereyağı, kuyruk yağı ve zeytin yağı kullanılmaktadır. Kastamonu mutfağında yoğurt en sık kullanılan besindir. Yemek yapımında ise bakır eşyalar tercih edilmektedir. (Abdulkadiroğlu, 1992: 1-4)

Karay, Aziz devrinde odanın ortasına sofra bezi yayıldıktan sonra üstüne konan siniden yemeklerin yendiğini belirtmektedir. Besmelesiz yemeğe başlanmadığı gibi yemeğin bitişinde de yemek duası okunur. Fessiz, başörtüsüz yemeğe oturulmaz. Yemek düzeninde en önemli hususlar bir kaptan elle ve yere oturup yemek yemektir. Hamit devrinde ise masa, sandalye, çatal, tabak, herkese ayrı bardak usulü başlar evlerde ayrı bir yemek odası olur. Sofra başında sohbet devri de Hamit döneminde baş gösterir. 1940’lı yıllarda ise artık fast-good dönemi günlük yaşam içindeki yerini almış ve çoğu aile tarafından da benimsenmiştir. (Karay, 1996:60-69)

Kişilerin besin alımı ve tüketimi ile ilgili davranışlarına etki eden etmenler çevresel ve kişisel etmenlerdir. Bir toplumun beslenme kùltürü yaşam şekliyle yakından ilişkilidir. Yaşam şeklinin değişmesi, beslenme kùltürünü de zamanla değişmesine neden olmuştur. (Yücecan, 1997:456)

“Isparta’da yemekler yerde “sofra bezi” denilen bir örtünün üzerine “Ayaklık”, “Kasnak” veya “Tahta” denilen bir araç konulduktan sonra sini üzerinde yenir. Kalabalık ailelerde kadın ve çocuklar ayrı bir yerde yerken, dar ailelerde kadın-erkek ayrımı yapmaksızın sofraya oturulur. Yemeğe başlamadan önce besmele çekilir. Yemekler tek bir tabaktan yenir. Çatal, kaşık kullanılmasına rağmen henüz bıçak sofraya yerleşmemiştir. Isparta’da kışlık olarak turşu, reçel, salça, kurutulmuş sebzeler ve meyveler, pekmez, bulama, pestil, tarhana, makarna, erişte, bulgur gibi yiyecekler hazırlanır. Turşu olarak çok çeşitli sebzeler kullanılır. Domates ve kırmızı biberden salça yapılır. Sütten peynirler ve yoğurtlar yapılarak pazarlarda satıldığı da

görülmektedir. Üzüm ve duttan pekmez, bulama ve pestil yapılır.” (Kılıç,1997:242-247)

Mutfak kültürü, yeme-içme alışkanlıkları günlük yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır. Hayatımızın büyük bir bölümünü yiyip içerek geçirdiğimizi düşünürsek bu konunun ve konuya ilişkin geleneklerin ne derece önemli olduğunu da kavramış oluruz. Ne var ki günlük yaşamın koşturmasına kapılan insanlar yeme-içme kültüründen uzaklaşıp neredeyse evde yemek yemeyi unutup fast-food’a yönelmiştir. Kentleşmenin bize kazandırdığı, ya da farkında olmadan bize kaybettirdiği ayak üstü yemek yeme alışkanlığı hayatın her döneminde karşımıza çıkmaktadır.

Zamanla meydana gelen değişimler sonucu ve kentleşmenin etkileri ile mutfaklarda da birtakım farklılıklar meydana gelmiştir. İkel birtakım yöntemlerin yerini daha modern ve teknoloji harikası makinalar almıştır. Bunlardan bazıları; buzdolabı, mikrodalga fırın, mutfak robotu, su ısıtıcısı vb.dir. Kadınların, mutfaktaki işleri bu modern elektrikli ev aletleri ile her gün azalmaktadır. Bu durumda bize “Nerede o eskinin güzelim tel dolapları, ocakları” demek düşmektedir.

“Yiyeceklerin uzun süre saklanabilmesi için kullanılan soğutma sistemlerinin tarihi çok eskilere gitmektedir. Ev yapılacak yerin saptanması için çeşitli, yerlere et asılarak çürüme sürelerinin gözlenmesi, sonradan oluşacak mahalleye adı verilen Ankara valisi Abidin Paşa’nın da uyguladığı eski bir yöntemdir. Ayrıca kır gezmelerinde soğusun diye karpuzun kesilerek güneşe konması, ev avlusunda taşlıklara serinlemesi için serpilmiş su; buharlaşma sonucu yükselen moleküllerin kinetik enerjisinin buhar tarafından soğutulması sonucunu doğurmuştur. Buzdolabında uygulanan gazların hızla genleştirilmesi de aynı yöntemden yola çıkmaktadır. Buzdolabı Türkiye’ye 1930 yıllarında girmiştir.” (Emiroğlu,2001:128-129)

Bugün evlerde en çok istenen ve olması gereken buzdolabıdır. Çünkü besinlerin korunması ve saklanması mutfaklar açısından en önemli sorundur.

Elbetteki hanımlar buzdolabı dışında mutfakta işlerini kolaylaştıracak tüm elektrikli ev aletleri olsun istemektedirler.

Kentte yaşam hızla akıp gitmektedir. İnsanlar ister günlük yaşamlarında, ister iş hayatlarında olsun bu tempoya ayak uydurabilmek için pratik çözümler aramakta ve yaratmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla kente özgü yaşam standartlarını yakalamaya uğraşırken özellikle mutfağa özgü kültürlerini, gelenek ve göreneklerini ne yazık ki unutmaktadır. Bu durum bir nevi kentin, teknoloji sayesinde insanlara her şeyi hazır olarak sunmasından da kaynaklanmaktadır.

Halk Bilim açısından giyim-kuşam incelenmesi gereken önemli bir alt daldır. Geçmişten günümüze dek kadın - erkek kıyafetleri, kıyafetlerin biçimleri, görünüşleri ve yansıttıkları kültürel izler araştırılmıştır ve toplumsal değişmelerin etkileri ile araştırılmaya devam edecektir.

İbrahim Kafesoğlu, Bozkır Kültürü üzerine yaptığı araştırmalarda Bozkır Türk giyim eşyasının başlıca malzemesinin koyun, kuzu, sığır, tilki ve az miktarda ayı derisi ile koyun, keçi, deve yünü olduğunu tespit etmiştir. Eski Türkler bez dokutup giyecek için kendir yetiştirmektedir ve yün kumaş ile bezden iç çamaşırı giymektedirler. Bozkırın tipik elbisesi ceket-pantolondur. Bugünkü modern giyinmenin ilk tipi olan bu bozkır tarzı, Çin’de M.Ö. 4. asırdan, Avrupa’da M.S. 5. Asırdan, Bizans’ta 6. asırdan itibaren Türk usulüne göre yapılan askeri ıslahat neticesinde, dünyaya yayılmıştır. (Kafesoğlu, 1993: 306)

“İnsanların giydikleri ve yakındıkları şeyler renkleri ve biçimleri ile, toplumsal ya da ulusal kültürü dışa yansıtan en belirgin ölçütlerden biridir. Öyleki kimi durumlarda kişilerin salt giyim ve kuşamlarına bakarak onların hangi toplumdand olduklarını kestirmek olanağı vardır. Günümüzde çok büyük boyutlara varan kültür alışverişi ve moda nedeniyle giyim-kuşamda bir benzerlik, bir yaklaşma meydana gelmekte ise de, yerel ya da ulusal giysiler yine de önemlerini ve etkinliklerini korumaktadır.” (Turan, 1994: 2002)

Sabiha Tansuğ, Anadolu giyiminde şaman izlerini araştırmış; insanın sonsuz ve güçlü doğa ortamında taştan, topraktan, sudan, pınardan, gökten, güneşten, aydan, yıldızdan, bitkiden, uçan kuştan medet umup, ilham aldığıı belirtmiştir. Giysilerin üzerine takılan takıların, güvercin, tokmak, kartal, tavşan, balta vb. ile simgelenen takıların insanları iftiradan, hastalıklardan, kötü olaylardan, kem gözlerden koruduğu düşünölmüş ve kutsalladığıına inanılmıştır. (Tansuğ, 1996: 279)

“Türk kadınları, köyde ve şehirde eskiden beri süslenmeye önem vermişlerdir. Şehirde kadın, ekonomik durumuna bağlı olarak, başına: elmas, inci, zümrüt ve yakut gibi kıymetli taşlarla süslü toka, firkete, tarak ve çeşitli broşlar takmıştır. Sürekli değişen hayat şartları ve moda akımı kadın giyimini, çeşitli yönlerden etkilemiş; başlıklar ve hoş takıları şehirde hızlı bir şekilde, köylerde ise; yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır.” (Kırzioğlu, 1992: 133-134)

Sabahattin Türkoğlu, “*Tarih Boyunca Karadeniz Erkek Kıyafetleri*” adlı makalesinde tüm Karadeniz’i kapsayan araştırmasına yönelik bilgiler vermiştir. Yazar, ortak çevre koşullarının ortak kültürler yarattığıının göz ardı edilmemesini istemiştir. Giyim kuşam konusunda çevre koşulları fonksiyonellik ve estetik öğelerin gelişmesini sağlamış ve bu gelişim belirli bir süreç sonunda bölgesel ve geleneksel denilen giysi türünün asırlarca kalıcı olan tipini yaratmıştır. Ancak bu giysinın artık yavaş yavaş ortadan kalkmaya yüz tuttuğu da yazar tarafından tespit edilmiştir. (Türkoğlu, 1992: 226)

Geleneksel Türk giyim kuşamında erkekler ve kadınlar arasındaki farkın, giyimden daha çok kuşamda olduğu dikkat çekmektedir. Değişik görünmek, süslenmek, takı takmak daha çok kadınlarda ağır basan psikolojik bir eğilim ya da davranış olduğundan, bu farklılığın yalnız Türklere özgü olmadığıı söylenebilmektedir. Türklerde, kadınlarla erkekler arasında giyim ayrılığı yoğun olarak başlıklar ve ayakkabılarda görölmektedir. Bu fark, psikolojik eğilimlerle birlikte, güncel yaşamın ve toplum içerisinde üstlenilmiş olan görevlerin bir sonucudur. Kadın giyim-kuşamını belirleyen etkenler arasında toplum içerisinde

kadına verilen yerin, kadın-erkek ilişkilerinin çok büyük bir rol oynadığını vurgulamak gerekmektedir. (Turan, 1994: 223-224)

“Giyim konusunun püf noktalarından biri kumaş üretimidir. Kapitalizmin ve Sanayi Devrimi'nin doğuşunda dokumacılığın oynadığı rolü anımsayarak, kumaş türlerine kısaca bakmak gerekmektedir. Braudel'in saptamalarına göre, kapitalizm öncesinde Avrupa'da yün, pamuk, ipek, Çin'de pamuk, Hint ve İslam dünyalarında hafif yün yoktur. Kumaş üretenler Akdeniz, Avrupa, İran, Kuzey Hint ve Kuzey Çin'dir.” (Emiroğlu, 2001: 207)

Giyimde görülmektedir ki çoğunlukla aileler, kışın yün ve kaşmir kumaşları, yazın penye ve keten kumaşları tercih etmektedir.

Giyim-kuşamı etkileyen etkenlerden en önemlileri ekonomik koşullar ve modadır. Aileler, daha çok kendilerine yakışanı giymekten yana tavır koymaktadırlar. Ucuz ve kaliteli giyim, ailelerin yaşam standartları doğrultusunda en çok tercih ettikleri tarz olmuştur.

“Giyim-kuşam, ancak bireyin harcayacağı zaman, emek ya da para ile sağlanabilen bir eylemdir. Bu nedenle ekonomik koşullar kullanılan, satın alınan malzemenin, giysinin seçiminde büyük rol oynamaktadır. Bunun dışında toplumda geçerli olan görgü kuralları bireyi giyim-kuşamına dikkat etmeye yöneltmektedir. Bayramlarda, törenlerde giyime gerekli özeni göstermek, spor yaparken giyilen şeylerle dışarıda dolaşmamak, kamuya açık yerlerde bulunurken yadırganmayacak bir görünümde olmak, görgü ve gelenek yollarıyla edinilen davranışlardır. Giyim-kuşamda modanın da büyük etkisi vardır. Kitle iletişim araçları sayesinde modağa bağılı olarak giyim-kuşamda oluşan değişiklikler büyük bir hızla ülkelere ve her kesime yayılmaktadır. Hazır giyim sayesinde modanın izlenmesi de kolaylaşmaktadır.” (Turan, 1994: 206-207)

Kudret Emiroğlu “*Gündelik Hayatımızın Tarihi*” adlı eserinde giyim kuşam içinde önemli yer tutan pijama, ayakkabı, fanila, terlik vb.nin tarihi gelişimleri

üzerinde durmuş ve günümüze nasıl geldikleri üzerine bilgiler vermiştir. Ayakkabı, “demir asa demir çarık” deyiminin ifade ettiği gibi, statü gösterir, simgesel nitelik taşır. “Ter” Eski Türkçe’dir; terlik ev içinde giyilen hafif ayakkabının, ayrıca başa giyilen takkenin de adıdır. Türkiye’de halk dilinde iç gömleği, içlik olarak bilinen fanilanın İtalyanca “flanella” dan Türkçe’ye geçtiği kabul edilmektedir. Avrupa dillerinde fanilanın yaygın anlamı yünlü giyecektir. Türkiye’de pijama gece entarisinin yerini almış, piknik kıyafeti de olmuştur. Ama pijamanın gecekondular, küçük yerleşimler ve kırsal kesimde yaygınlaşması tamamlanmadan eşofman ve benzerlerinin tercih edilmeye başlanmasıyla pijama devri kapanmıştır.(Emiroğlu, 2001: 212-224)

Ev içinde terlik giyme alışkanlığı olan aile sayısı çok fazladır.Fanila da kışın soğuktan korunması,yazın teri emmesi bakımından özellikle yaşlılar tarafından tercih edilen bir giyimdir.

“1930’lu yıllarda, sayfiyelerden yayılan moda ile sokakta kadınlar çorapsız erkekler şapkasız dolaşmaya başlamış, sayfiye dışında ayıplanmışlardır. Erkeklerin şapkasız dolaşması mümkün görülürken kadınların çorapsız ve şapkasız olması görgüsüzlük sayılmıştır. Bugünse o yıllara göre iyice küçülen şapkalar emekli memurun simgesi sayılmaktadır. Annelerin ördüğü ve ünlü markaların ürettiği yün başlıklar bugün oldukça yaygındır. Başörtüsüne gelince, 1990’lı yıllar boyunca Türkiye’nin gündeminden düşmeyen bir sorun olmuştur. Tarih boyunca başörtüsü ve kadın kıyafeti biçim değiştirmiş, özellikle 19. yüzyıl boyunca çeşitli nizamnamelerde konu düzenlenmeye çalışılmıştır.

Kazak, hırka ve süveterin bugünkü biçimleriyle yaygınlaşmalarında günlük kıyafet kurallarının esnekleşmesi kadar sentetik yün üretiminin de etkisi vardır. Köylü kadınlar yalnız çorap örmeyi bilirken ev ekonomisi uzmanı şehirli ev kadınları evin ihtiyacını kendi üretimiyle karşılar; mahallede satış yaparak veya dükkan ve firmalara mal bırakarak, geçimini sağlayanlar da vardır. Satın alınsın evde dokunsun el işi kazaklar ve “marka”lar artık, kadın-erkek kış giyiminin olağan parçaları olmuştur.” (Emiroğlu, a.g.e: 242 - 247)

“Ziyinet eşyası, giysiye ve gövdeye takılanlar olarak ikiye ayrıldığında, gövdeye takılanlar içinde bütün kültürlerde ve halen her yaşta geçerliliğini koruyan, kolye, bilezik, gerdanlık, küpe, halhal ve hızma sayılabilmektedir.” (Emiroğlu, a.g.e:270)

Önemli bir maddi kültür alanı olan giyim-kuşam, bugün değişikliklere uğramış olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızlı kentleşme ve çeşitli milletlerle kültürel etkileşim sonucu oluşan moda kavramı, günlük kıyafetlerimizi de etkilemiştir. Geleneksel yöre kıyafetleri özel günlerde dahi giyilmemeye başlamıştır. Maddi olanakları yetersiz ailelerde “ne olsa giyerim” anlayışı yerleşmiştir.

“Nephan Saran, barınak olarak yapılan en basitten en iddialı evlere kadar evlerin işlevlerinin pek çok olduğunu söylemektedir. İlk görevi insanı tabiata karşı korumaktır ve bunun yanında gizliliği ve rahatı sağlama gibi işlevleri de önemlidir. Barınaklar yaşanılan yerin iklim koşullarına uygunluk gösterirler. Eskimoların evleri buzdan, Malezya ve Melanesia halkının evleri kazıklar üzerine oturtularak, Amerika’daki Puebloların evleri kerpiçten, Eski Mısırlıların iç evleri taş ve tuğladan yapılmıştır.

Barınağın şeklinin grubun toplumsal örgütü ile sıkıca ilişkisi vardır. Geniş ailenin hakim olduğu toplumlarda evler ya bir dam altında büyük yapılar olarak yapılır ya da birbirine bitişik evler halinde yapılmaktadır. Evlerin iç yapımı da grubun örf ve âdetlerine bağlı olarak düzenlenmektedir.” (Saran, 1993: 282)

“Eski Türkler, yaz ayları için zaruri olan yaylak hayatı dışında, kışın barınmak üzere evler inşa ederlerdi. Esasen Türk hükümdarlarının biri yaylaklarda, öteki vadilerde, su kıyılarında olmak üzere iki merkezleri bulunurdu ve ikincisi evlerden kurulu iskân yerleri idi. Türklerin kurdukları kasabalarda binalar daha çok çamur-toprak (kerpiç) ile yapılıyordu. Ayrıca eski Türklerin ahşap meskenler yapmayı tercih ettiklerine dair deliller çoktur.” (Kafesoğlu, 1993: 309-310)

Görülüyor ki geçmiş dönemlerde evlerin yapımında çeşitli malzemeler kullanılmıştır. Bugün ise kentlerde çoğunlukla çok katlı, taş binalara rastlamaktayız. Şehirler tamamen beton yığını olmuş durumdadır.

“Köyden kente göçen insanlar başlangıçta kentin emek pazarına yakın kesimlerinde çoğunlukla hazine arazileri üzerine, kolaylıkla yıkılabilecek ve yapılabilecek türden gecekondular yapmışlardır. Gecekondular, kapitalist sistemin doğasına ve çıkarlarına uygun yapılardır. Gecekondulu, gecekondusunu yaparken devlet kaynaklarını çıkar gruplarının istekleri doğrultusunda kullanmaktadır. Herşeyden önce, konut sorunu ucuzlaştırmak için ücretler üzerinde baskı doğurmamaktadır. Öte yandan, gecekonduda yaşayanlar düşük standartlı bir çevre oluşturduklarından yaşamı ucuzlaştırmaktadırlar. Kentteki konutlara gerek fiyatlarının yüksek olması, gerekse yaşam biçimlerine aykırı bulunması nedeniyle oturamayan bir diğer kesim gecekonduyu tercih etmektedir.” (Erten, 1999: 258-260)

Kongar, Türkiye’de ailelerin yarıya yakın bölümünün, (yüzde 44,4) 1-2 odalı konutlarda yaşadığını belirtmektedir. Bu noktada Türkiye’deki ortalama aile büyüklüğünün kentlerde yaklaşık 4,5, kırsal alanlarda ise yaklaşık 5 dolayında olduğu söylenebilmektedir. (Kongar, 2001: 561)

Emiroğlu, günlük yaşamın akışında komşuluk ve mahalle ilişkilerinin, mahallenin namusu, çocuğu, kahvesi, esnafı gibi kavramlarda kendisini gösterdiğini belirtmektedir. Kadınların kabul günleri, çocukların mahalle maçları ve çeteleri yaşamın en örgütlü görüntüleridir. Mahalleler, yüz yüze insan ilişkilerinin rahatlatıcılığı ile boğuculuğu, demokrasinin cevap vermek zorunda olduğu çoğunluk yönetimi alma ve azınlık haklarını koruma iddiasının ete kemiğe bürünmüş biçimleridir. Hızlı değişim ve nüfus hareketlerine sahne olan Türkiye’de mahalle yaşamını konu edinen televizyon dizilerinin en beğenilenler arasında yer almasını Emiroğlu, mahalle yaşantısının idealize edilmesine duyulan ihtiyacın dışavurumu olarak değerlendirmektedir. (Emiroğlu, 2001: 437-438)

Mübeccel Kıray, Ereğli’de yaptığı araştırmasında, evlerin döşenme tarzlarını yaşam seviyelerine ve geleneksel veya modern eğilimlere göre ayırt etmenin mümkün olacağını tespit etmiştir. Düşük gelirli ailelerde ev eşyası az ve eskidir. Yatak, yorgan ve yerlere serilen örtüler “çul” denilen, artık kumaş parçalarından yapılmaktadır. Birkaç parça kap kacak da dekoru tamamlamaktadır. Orta ve yüksek gelir gruplarında ise eşya divandan koltuk takımlarına doğru değişmekte, ayrıca evde yemek, yatak odası takımları bulunmaktadır. Evlerin döşenmesi tamamen kadının seçimi ve erkeğin zor elde edilen rızası ile olmaktadır. Küçük meblağlar karşılığı elde edilen küçük ev eşyaları, küçük mutfak aletleri vs. ancak kadının biriktirebileceği para ile alınabilmektedir. Dikiş makinası, buzdolabı, çamaşır makinası gibi büyük harcamalar erkeğe bağlıdır. (Kıray, 1999: 156-157)

“Bugünkü apartmanların, mutfak, salon, yatak odası biçiminde bölünmüş evlerin ve onlara uygun eşyanın ortaya çıkışı 18. yüzyılın başlarında Avrupa da şehirlerin büyümesi sonucudur. Apartman Avrupa dillerinde daire anlamına gelirken, Türkçe’de her dairesinde ayrı aile yaşayan çok katlı bina anlamındadır.

Apartman yaşamının gelişimi ile mutfak, yatak, çamaşır, tuvalet, kömürlük, kiler, bodrum ve bahçe gibi ev bölümlerinde yaşanan değişim, bütün bu faaliyetlerde Avrupa yöntemlerini ve teknolojisini de yaygınlaştırmıştır.” (Emiroğlu, 2001: 137-138)

Evin mülkiyeti konusu, aileler açısından oldukça önemli bir konudur. 02.11.2002 tarihli Hürriyet Gazetesi’nde yayınlanan bir araştırmaya göre (Türkiye’nin 20 ilini kapsayan bir araştırma) oturduğu eve sahip olanların oranı %71,5’dir. Kiracı olanlar %23,8, kira vermeden oturanlar ise 4,7’dir.

Kendi araştırmamızda, örneklemimizi oluşturan gecekondü ailelerin neredeyse tamamı kiracı konumundadır. Kendine ait gecekondusu olanların sayısı çok azdır. Apartman bölgesinde ise mülkiyet sahipleri çoğunluktadır.

“Onaltıncı ve onyedinci yüzyıl Ankara ve Kayseri’inde bir ev genellikle menzil ya da kısaca ev diye bilinirdi. Mülk terimi ise, daha karışık bir görünüm arz etmekteydi. Çünkü bir evin etrafındaki alan, belgelerde çoğunlukla falanın mülkü diye geçer. Bir iskân bölgesine ait olan ve özel bir amaca hizmet etmeyen toprakların çoğu kısmında evler buluncağına göre, mülk kelimesinin bu bağlamda Serahet gayesiyle kullanıldığını söyleyebiliriz. Binaenaleyh bölgelerde sık sık tekrar edilen “mülk menzil” “mülkiyeti kişiye ait ev” anlamına gelmektedir. Bu yüzden mülk terimini, ‘sahip olunan şey’ diye tercüme etmek daha uygun olacaktır. (Faraqhi, 1992:1151)

Keleş, kentlerde kirada oturanların oranının sürekli olarak yükseldiğini belirtmektedir. 1955’te %36,6 iken bu oran 1960’da, %42’ye, 1965’te %45,9’a, 1970’te %47’ye yükselmiştir. Ev sahibi aile oranının, büyük kentlerde, kentler ortalamasına oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Kiracı aile oranının İstanbul ve Ankara gibi kentlerde %60’ı bulmuş olması, dar gelirli kiracıların büyük kentlerdeki barınma sorunlarının ciddi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. (Keleş, 2002: 438-439)

Evlerde ısınma ve aydınlatma koşulları da oldukça önemlidir. Kimi evlerde soba, kimilerinde doğalgaz kimlerinde kalorifer ısınmak için tercih edilmektedir. Aydınlatma açısından ise avize, florasan, lambader vb. tercih edilmektedir.

“Geçmişten günümüze ısınmak başlı başına sorun teşkil etmiştir. Emiroğlu, evlerde bir arada ve hayvanlarla birlikte penceresiz mekanlarda yatılması, yatmak ve yemek dışında pek ev hayatının olmamasıyla bu sorunun atlatıldığını belirtmiştir. Isınma sorununun aşılmasında mangal ve ocağın birleştiği sobalara ocak ve şöminenin birleştiği ısıtma sistemlerine doğru gelişim yaşanmıştır. Soba’nın Türkiye’ye girişi tanzimattan sonra olmuş ve hızla yayılmıştır. Katı yakıtlı odun ve kömür sobalarından sonra son dönemde gaz sobaları yaygınlaşırken, büyük merkezlerde kalorifer sobanın, fueloil ve doğalgaz kömürün yerini almıştır.

Aydınlanma açısından önce meşale, sonra yağ lambası vardır. Orta Asya ve Anadolu’da kandiller kullanılmaktadır ve zenginlerin evini pirinç, gümüş, bronz ve tombak kandiller aydınlatmaktadır. II. Meşrutiyet’ten sonra elektrik kullanımı başlamıştır ve bugün kristal avizelerden abajura, aplik ve çocuk odaları için üretilen her tür gece lambalarına kadar çeşit çeşit aydınlanma şekilleri kullanılmaktadır.” (Emiroğlu, 2001: 138-145)

“Ülkemizdeki yasalar gereği çöplerin uzaklaştırılması ve toplanılması belediyelere verilmiş görevler arasındadır. Toplama değişik biçimlerde yapılmakta, uzaklaştırma için de her türden yöntem denenmektedir. Çöplerin toplanması dışında cadde ve sokakların araçlarla temizlenmesi hatta yıkanması gerekmektedir.

Ülkemiz kentlerinde, kent içi ulaşım büyük çoğunlukla karayolu taşımacılığı biçimindedir. Karayolu ile yapılan bu taşımacılıkta büyük oranlarda özel araçların kullanımı söz konusudur. Erten, öncelikle bu gerçeğin değiştirilmesi ve kent içi ulaşımın toplu taşımacılıktan yana dönüştürülmesi gerektiğini söylemektedir. Denizsiz yerleşimlerde metro, ankaray, tramvay, banliyö trenleri, belediye otobüsleri vb. toplu taşıma araçlarının kullanımının yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmektedir.” (Erten, 1999: 219-232-241)

Bugün altulaşım olanakları toplu taşımacılıkta önemli yer tutmaya başlamıştır. Gidilecek yere hızlı ulaşımı sağlaması bakımından metro ve ankaray çoğunlukla tercih edilmektedir.

“Karikatürlerin değişmez konusu, dar gelirliyi köşe başında bekleyen bakkal, kasap ve manavdır. Emiroğlu, eskiden mahalle arasında bunlardan başka yerleşik dükkan olarak bir de kahvehanelerin bulunduğunu ve diğer ihtiyaçların seyyar satıcılar ve sokak esnafından karşılandığını belirtmektedir. Ancak Ferhan Şensoy’un kahraman bakkalı süpermarkete karşı duramamış ve 1996’da 164 bin olan bakkal sayısı iki yıl içinde 155 bine düşmüştür.” (Emiroğlu, 2001: 455-457)

Alışveriş özeğini oluşturan Gima, Real, Migros, Metro vb. gibi pekçok süpermarket sunduğu ürün çeşidi ve sağladığı ucuzluklar nedeni ile kentte daha çok tercih edilmektedir. Ne var ki mahalle aralarında yer alan bakkallar bugün halâ sağladıkları veresiye olanağı ile varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Günlük yaşam içinde akrabalık ve komşuluk ilişkileri önemli bir yer tutar.

Akrabalık, hem kişiler arasında davranışların düzenlenmesinde hem de toplumsal, siyasal ve bölgesel grupların oluşmasında önemli rol oynar. Akrabalık, evlilik ya da kardeşlik ilişkileriyle yatay yönde; soybağı ilişkileriyle düşey yönde büyümesinden oluşan bir sistemdir.(Balaman, 1982: 1, Güvenç, 1994: 248)

“Evlenen bireylerin, iki ayrı çekirdek ailenin azası olması, toplumlarda akrabalık sistemlerinin gelişmesini ortaya çıkarmıştır. Nitekim evlenmeler yalnız aile için gerçekleşseydi, akrabalık sistemi sadece aileler içinde var olacaktı. Oysa evlilik, iki ayrı çekirdek ailenin azası olan kişileri birbirlerine bağlarken bir yandan, bu bireyler dolayısıyla iki aile arasında bir ilişki, öbür yandan evlenenlerin çocuklarının her iki tarafın çekirdek ailesiyle ilişkisi dolayısıyla geniş bir sahayı kaplayan karmaşık bir ilişkiler dokusu geliştirir.” (Saran, 1993: 311)

“Doğan her çocuk, bir anne ya da bir baba olma gizligücüne (potansiyeline) sahip olduğundan aynı kökenli kan bağına dayanan bir akrabalık ağı örmektedir. Eşler, çocuklarıyla bir kanaçekim bağıyla birbirlerine bağlıdırlar. Bu bağ hem kana hem de soya bağlı olabilmektedir. Örneğin aynı soydan gelen iki ayrı cins (amca oğlu- amca kızı) evlendiklerinde çocuklarıyla birlikte hem soya hem de kana dayalı bir akrabalık örneği vermiş olmaktadır.” (Balaman, 1982: 3-4)

Nermin Erdentuğ, Hal Köyü’nde yaptığı araştırmada akrabalığın bu köyde çok önemli olduğunu saptamıştır. Hal’de evlendirmede birinci derecede akraba tercih edilmektedir. Kızın ya da oğulun yabancıya gitmesi istenmemektedir ve bu hususta akrabayı tercih etmek vazifedir. Ana-babanın yaşlılıkta kendilerine baktırmak (manen veya maddeten) endişeleri de akraba evliliklerini desteklemektedir.

Köyde her pişenden, ilk toplanan mahsul gibi şeylerden hediye olarak akrabaya ve bu meyanda komşuya bile bir miktar vermek, akrabalık vazifelerinden telakki edilmektedir.

Ev inşaatlarında akrabalar ve komşularla işbirliği yapılmaktadır. Kavakların işlenmesi, devrilmesi ve kesilmesi gibi işlerde akraba başta yardımcı unsurdur. İlbaharda bağların kazılmasında da yine akraba ve komşular yardıma çağrılmaktadır.

Hal'de kan akrabalığı olmamakla beraber, tasavvuri akrabalık çerçevesi içinde sayılabilecek bazı akrabalık ilişkileri vardır ki bunlar kan ve ahret kardeşliğidir. (Erdentuğ, 1956: 45-47)

Emre Kongar İzmir'de yaptığı çalışmada ailelerin %11,3'ünün aynı binada, %35,4'ünün aynı mahallede, %17,5'inin komşu mahallede, %19,8'inin de aynı şehirde yakın akrabaları olduğunu tespit etmiştir. Ailelerin ancak %14,8'inin aynı şehirde yakın akrabaları yoktur. Görüşme sıklıkları ise şöyledir: Ailelerin %91'i hergün, %14,6'sı haftada bir-iki defa, %13,4'ü haftada bir, %9,4'ü onbeş günde bir, %9,3'ü ayda bir, %19,6'sı ise çok seyrek olarak akrabalarını ziyaret etmektedirler.

Akrabalar arası karşılıksız para yardımı İzmir'de 90,5 oranında (görüşülen aileler baz alınarak) görülmemektedir. %88,6'sı karşılıksız mal yardımı almamıştır. Ailelerin %30'u akrabalarından ödünç para almakta %18,3'ü ise akrabalarına ödünç para vermektedirler. Ailelerin ancak %11,4'ü akrabaları ile mal ödünçleşmesi yapmaktadır. Ev işlerinde iş yalnızca %17,8'i akrabalarıyla yardımlaşıklarını belirtmişlerdir.

Kongar, çevrenin ailelerle akrabalık ilişkilerinde gelir düzeyinden daha etkili olduğu gerçeğini ortaya koymuştur.(Kongar, 1972: 79-98)

Ertentuğ, Hal Köyü'nde kimsesizlerin, yaşlıların ve yardıma muhtaç kimselerin bakımlarının daha ziyade akrabaya ve hatta köy halkına düşen

vazifelerden olduğunu belirtmektedir. Akraba öksüz çocuklarının ihtiyaçları, köylüye bildirilmeksizin, akraba tarafından tanzim edilmektedir. Aynı zamanda akraba öksüz çocuklar, akraba tarafından büyütülmektedir. (Erdentuğ, 1956: 47)

Ailedeki yaşlı ve düşkünlerin bakımı genellikle akrabalar tarafından üstlenilmektedir. Birinci dereceden yakınlar yaşlıların ve düşkünlerin tüm ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Ne var ki kimi durumlarda yaşlı ve düşkünlerin bakım evlerine ya da huzur evlerine gönderildikleri görülmektedir.

“Yaşlılık, hemen herkesin yaşadığı süreç sonunda geleceği zorunlu bir noktadır. Yaşlı ya da düşkünlerin duygusal olduğu kadar, bedensel yardımlara da gereksinimleri vardır. Ülkemizde bu amaçla çalışan kurumlardan en bilineni, İstanbul’daki Darülaceze olmak üzere kimi çalışmalar mevcuttur. Sadece binalara bağlılığın yeterli olmadığı bu durumda yaşlı ve düşkünlere hemen her alanda yardım edilmesi gerekmektedir.” (Erten, 1999: 226)

Kongar, gecekondu bölgelerinde, ailelerin akrabalarından kopuk bir görüntü sergilediklerini belirtmektedir. Geniş ölçüde akrabalarına dayanan kırsal aile, gecekondularda oldukça yalnız bir niteliğe bürünmektedir. Akrabalarıyla para ve hizmet alışverişinde bulunmayan gecekondu ailesi, pek çok hizmet ve olanaktan yoksun gecekondu bölgelerinde yaşamını sürdürebilmek için bir uğraş içine girmektedir. (Kongar, 2001: 590)

Gecekondu bölgelerinde komşuluk, apartmanlardaki komşuluğa oranla daha gelişmiş durumdadır. İçinde bulunulan yaşam şartları ve sosyal konumlar aileleri birbirlerine yaklaştırmaktadır.

Kıray, Ereğli’de kadınların en çarpıcı etkinliğinin birbirlerine ziyaretleri olduğunu tespit etmiştir. Düşük gelir gruplarında “geçerken şöylesine bir uğramak”, “sabah kahvesine gitmek”, “akşam oturmaya gitmek” gibi habersiz ve törensiz ziyaretler görülmektedir. Kadınların ev ziyaretleri erkeklerin kahveye gitmeleri gibidir. Bu tip ziyaretler genellikle yakın çevrelerde yapılır. Maddi durumu daha

düzenli olan kadınlar “kabul günleri” tertiplerler. Bu tip ziyaretlerde kıyafetlere çok özen gösterildiği ve çocukların götürülmediği belirlenmiştir (Kıray, 1999: 160)

Temizlik uygulamaları evlerde çoğunlukla kadınlar tarafından yapılmakta kız çocukları nadiren annelerine yardım etmektedirler.

“Ereğli’de kadın evde gece gündüz çalışır ve sorumluluk taşır. Herşeyden önce ev temiz ve düzenli tutulmalıdır. Değişik saatlerde yeme âdeti olan aile üyeleri için zamanında yemekleri hazır bulundurulmalıdır. Öte yandan genç kızların ev işi konusunda büyük sorumlulukları yoktur.” (Kıray, 1999: 162)

“Kentlerde gerek çalışan insanların ve gerekse de çalışmayan (emekli, çocuk vb.) insanların boş zamanları oluşmaktadır. Bu boş zamanların iyi biçimde değerlendirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, (örneğin oyun alanları ve parklar, temiz ve güvenli dolaşma alanları, spor etkinliği için özel alanlar ve koşu parkurları yapmak vb. gibi) belediyelere düşen görevlerdendir.” (Erten, 1999: 232)

“Yaşam standartları yükselip orta sınıf ve çekirdek aile ortaya çıkınca, herkesin yaşamı aynı standartlara bağlanmış, fakat insanların yaşamlarının neresinin kendilerine ait olduğunu sorgulamaya başlamalarıyla, kişisel eğilim ve meraklar önem kazanmaya başlamıştır. Aile yaşamı, çocukların eğitimi zaman ve masraf olarak daha yüklü hale geldikçe, içkiyle ve eğlence yerlerinde zamanın akıp gitmesi yerine, kişisel merakları tatmin etmek, bu meraklar çerçevesinde örgütlenmeye başlayan toplumsal çevreler içinde yer almak, çalışıp para kazanmanın dışında yaşama anlam kazandıran bir toplumsallaşma biçimi olmaya başlamıştır. Toplumsal katmanlar, sanat, bilim, teknoloji alanlarındaki sonsuz görünen zenginleşme ve çeşitlenmeler, belirli sınıftan insanların, “her zamanki uğraşların dışında yer alan dinlendirici bir merak veya işlem, severek yapılan bir iş, vakit geçirme yolu” bulmaya başlamalarını sağlamıştır.” (Emiroğlu, 2001: 576-577)

Günlük yaşamın stresinden, gerilimlerinden kurtulmak isteyen ve maddi olanakları izin veren aileler sinema, tiyatro, sergi, opera ve bale gibi birtakım

kültürel faaliyetlerle ilgilenebilmektedirler. Gecekondü bölgesinde yaşayan aileler ise maalesef imkânsızlıkların gölgesinde yalnızca televizyonla yetinmek zorunda kalmaktadırlar.

Emiroğlu 1960'lı yıllarda Türkiye'de sinema salonlarının mahallelere kadar indiğini belirtmektedir. Localı ve birinci mevki, kadife perdeli lüks salonlardan, aileler için metal masaların yerleştiiği, park sandalyelerinin dizildiği "yazlık" açık hava sinemalarına kadar uzanan sinema, katırlarla taşınan makinelerle yaylara kadar çıkmıştır. Ancak bugün Türkiye şartlarında sinemaya gitmek oldukça zorlaşmıştır. Tiyatro çağı Emiroğlu'nun görüşlerine göre sinema çağı ile başlamıştır. Devlet tiyatroları zengin kadrosu, dekoru, müziğine karşın ucuz bilet satmış ancak geniş halk kesimlerine ulaşamamıştır. Başkent olmasından sonra operanın merkezi Ankara olmuş ve 1500'lerde sarayda bale gösterileri yapan İtalyanlardan sonra II.Mahmut döneminde Osmanlılarda baleye ilgi artmıştır. Türkiye'de 1961'de tek başına ve eksiksiz ilk bale sergilenmiştir. 1970'de Devlet Opera ve Balesi kanunu çıkmıştır. Ne var ki opera ve bale Türkiye'de istenilen ilgiyi görememiştir. (Emiroğlu, 2001: 583-587)

"Müzik ruhun gıdasıdır" sözü insanlar için müziğin ne derece önemli olduğunun kanıtıdır. İnsanlar rahatlamak, eğlenmek, hüzünlenmek gibi birtakım duygularını dinledikleri müzik türü ile dışa vurma eğilimine girmişlerdir. Aslında müzik bir yaşam tarzıdır ve insanoğlunun hayatının aynası niteliğindedir.

"Müzik, duyguların, düşüncelerin ve imgelerin sesle anlatılmasıdır. Müziğin kişiyi ve kitleleri harekete geçirebilen bir gücü vardır. Müzik dil, din ve etkin farklar tanımayan evrensel bir anlatımdır."(Turan, 1994: 258-259)

Erdener, müzik yapmanın ve dinlemenin bir davranış şekli olduğunu söylemektedir. Bu davranışın da kafamızdaki müzik bilgi ve kavramlarından kaynaklandığını belirtmektedir.

Kültür içinde aynı ya da değişik bölgelerde yaşayan insanlar farklı bilgilerle donatılmış olabileceği gibi farklı müzik türlerini de benimseyebilmektedirler.

Kültürün ayrılmaz bir parçası olan müzikte Erdener'e göre, davranış ve yorumların kaynağı diğer alanlarda olduğu gibi yüzyıllar içinde süzülerek ve sayısız birçok değişikliklere uğrayarak günümüze dek özünü koruyarak gelen bilgi ve kavramlardır. (Erdener, 1982: 91-95)

Türkiye'de müzik üretimi çok yoğun biçimde devam etmekte, bir yandan bütün müzik tarzları birbirine benzeşirken, bir yandan da yeni tarzlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en belirginini ise bugün gecekondü kültürünü de tanımlarken kullanılan "arabesk" yaklaşımıdır. Arabesk müzik, batı müziğinin de Türk müziğinin de kuralları dışında gelişen bir müzik türüdür. (Emiroğlu, 2001: 589; Kongar, 2001: 592)

Emiroğlu, insanların boş zamanlarını geçirmek için en çok başvurdukları yolun kitap okumak olduğunu söylemektedir. Türkiye'de çok az kitap okunduğunun bazılarının hep şikayeti olduğuna dikkat çekmektedir. Kitap en büyük dost olmakla birlikte eğlence aracı değildir; okumak ciddi bir iştir, der Kudret Emiroğlu ve bu görüş gereği önemli oranda toplumsal bilimler kategorisinde kitap yayını yapan yayınevleri bulunduğunu belirtir. (Emiroğlu, 2001: 591-592)

Kitap okuma alışkanlığı, gecekondü bölgesinde hemen hemen hiç yoktur. Geçim sıkıntısı çeken ailelerin ekmek paralarından kesip kitap almaları beklenemez. Apartmanlarda oturan aileler ise çoğunlukla kitap okumakla ve çocuklarına da kitap okuma alışkanlığı kazandırmaktadırlar.

"İletişim insanoğlunun en temel gereksinimlerinden biridir. Ne var ki yazılı kültür dönemi ürünlerinin durumu Türkiye'de hiçte iç açıcı değildir. Okuma - yazma oranının düşüklüğü yazılı kültür araçlarından yeterince faydalanmayı engellemektedir. Bu da insanları görsel iletişim araçlarına yöneltir ancak televizyona kültür açısından yöneltile en büyük eleştiri bu defa karşımıza çıkar. Geniş kitleleri

kendine bu kadar çeken televizyon, onları bilinçsiz ve kimliksiz hale getirir.” (Kongar, 1992: 26-27)

“Toplumumuzdaki çoğu gençler, en geniş anlamda kültür dünyasıyla televizyon sayesinde karşılaşıyorlar ve beğenileri ilk kez televizyonla şekilleniyor ve gerçekten bozuluyor ve kırılıyor. Büyük sanatlara en yüksek zekâ yolculuklarından hoşlanmaya kimse zorlanmamalı, fakat herkes en azından onlarla karşılaşma imkânına sahip olmalıdır. En umumi ulaşılabilen iletişim aracında insan başarısının bu sahalarına ulaşmanın reddedilmesi temel bir insan hakkının reddedilmesidir. Her şeyin ötesinde, kültürel faaliyetin bir bütün olarak kapsamını kuşatacak bir televizyon uzantısı en büyük ve en hayati hümiyetlerinden birisinin yeniden tesis edilmesi olarak görülmektedir.” (Esslin, 2001:135)

Kitle iletişim araçları insanları olumlu ya da olumsuz yönde etkilemekte ve yeni davranış kalıpları oluşturmalarına öncülük etmektedir.

Emre Kongar, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve kırsal alanların da pazar ekonomisi ile bütünleşmesinin kırsal kesimlerdeki aile yapısını da büyük ölçüde etkilemekte ve hem aile içi ilişkiler hem de tüketim normları açısından kentsel aileye doğru bir gelişmeye yol açmakta olduğunu düşünmektedir. (Kongar, 2001: 588)

Henri Lefebvre, kent hayatının kitle iletişim araçlarını, karşılıklı ilişkileri, iletişimleri, anlatımları yasaklamadığını belirtmektedir. Tam tersi kent toplumu gündelik hayatı kitle iletişim araçları ile değiştirir ve başkalaşıma uğratar, demektedir. (Lefebvre, 1998: 186)

“Gazete konusunda Türkiye dünyanın tersi bir gelişim içindedir. Dünya’da gazete okuma oranı arttıkça Türkiye’de azalmıştır. Gazetelerde promosyonların katkısı da düşünülürse gazete okuyucusunun iyice azaldığı görülmektedir. Artan nüfusa gazeteler hitap etmezken gazete okuma alışkanlığı edinmiş bir kuşağın

bulunduğu da söylenebilmektedir. Televizyon da iletişim çağının önemli bir aracıdır ve kitleleri kendine çekmektedir”. (Emiroğlu, 2001: 554-594)

Gazete, gecekondulu ve apartman bölgelerinde ailelerin tamamı tarafından okunmaktadır. Gazete fiyatlarının düşüklüğü ve piyasada pek çok gazetenin olması insanların okumasına kolaylık sağlamaktadır.

Büyüklerin olduğu gibi çocukların da vakit geçirmek için yaptığı birtakım aktiviteler bulunmaktadır. Her ne kadar bilgisayar ve oyunları ön plana çıkmışsa da çocuklar halâ saklambaç, yakan top.. vb. oyunları oynamaktadırlar.

Mevlüt Özhan, oyunun çocuk için bir amaç değil yaşamın bir parçası olduğu görüşündedir. O’na göre oyun, bir ülkenin kültür zenginliğinin ifadesidir; çünkü oyunlar, o ülke halkının sözlü edebiyatını, gelenek ve göreneklerini, müziğini, yaşam biçimlerini, çevreyle etkileşimlerini, inançlarını, kıyafet özelliklerini geleceğe en iyi şekilde aktarmaktadırlar. Çocuklarının oynadığı oyunlar genelde çevre koşullarına uyularak oynanan oyunlardır. Coğu oyunlar, örneğin uzun eşek, bezirhanbaşı, el el üstünde gibi, her koşulda oynanabilmektedir. Kent ve köylerde yaşayan çocukların oyunları arasında değişiklikler görölmektedir. Özellikle büyük kentlerde yaşayan çocukların geleneksel oyunları daha az oynadıkları görölmektedir.

Özhan’a göre teknik gelişmeler çocuk oyunlarından ve oyuncaklarında etkisini yoğun olarak göstermektedir. Çağımızda bilgisayarların gelişimi, yeni bilgisayar oyunlarının doğmasına neden olmakta ve özellikle kentlerdeki sosyo – ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocukları bilgisayar oyunlarına büyük eğilim göstermekte görüşü ağırlık kazanmıştır. (Özhan, 1997: 4-29)

Bu konuda Mevlüt Özhan’a katılamamak elde değildir. Bilgisayar çağında yaşadığımız şu günlerde, bütün çocuklar bilgisayar oyunlarına yönelmiştir. Apartman bölgesinde yaşayan ve ekonomik koşulları iyi olan aileler evlerine bilgisayar alabilmekte ve çocuklar oyunlar açısından zorluk çekmemektedir. Gecekondulu

çocuklar ise bugün hemen her yerde açılan internet cafeler aracılığı ile bilgisayarlarla buluşmakta ve bilgisayar oyunları oynamaktadırlar.

Geleneksel oyunların da halâ çocuklar tarafından oynandığına rastlamak sevindirici bir durumdur. Özellikle saklambaç ve yakalamaca gibi oyunlar, çocukların zevk alarak oynadıkları ve geçmişten günümüze kadar gelen oyunlardır.

Spor, şehrin ve yaşamın baskısından kurtulmak için önemli bir uğraştır. Ancak bugün büyük kentlerimizde ailelerin spora ayıracak vakitleri olmadığını görmekteyiz.

Doğum, hayatımızın başlangıç noktası ve önemli bir geçiş dönemidir.

“Hayatın üç ana safhasından ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu ve kabileyi de sevindirmiştir. Özellikle küçük toplumlarda ve etnik gruplardaki aileler, nüfuslarının fazlalığı oranında kendilerini kuvvetli hissetmektedirler.

Anneye benlik, babaya güven, akrabaya, soya kuvvet kazandıran ve hayatın başlangıcını teşkil eden doğum olayına, halk hayatında büyük önem verilmiş, doğuma ve safhalarına bir takım geçiş törenleri eşlik etmiştir.” (Örnek, 1966: 55)

“Çocuğa, bilhassa erkek çocuğa sahip olmak, memleket ailelerinin en başta gelen arzularından biridir. Öyle ki, nişanlı bir genç kız bile, ilerideki zürriyetini düşünerek bu yolda bir çok çarelere başvurur. Böylelerine kısır kadın (Türkiye), tutuk (Hal, Elazığ) denir.” (Acıpayamlı, 1974: 13)

Sedat Veyis Örnek, kadının kısırlığını gidermek için başvurulan yolları birkaç gruba ayırmıştır. Dinsel büyüsel nitelikliler: hocaya okutup, muska yazdırmak, yatırlara ziyaretlere, türbelere, tekkelere gitmek; halk sağaltmacılığı alanına girenler: kocakarı ilaçları kullanmak, yerli ebelere başvurmak, rahime, hazneye yerli ilaçlar uygulamak, buğuya, kızgın kiremite, taşa oturtmak, bele yakı yakıp sarmak, karın-

kasık-bel çektirmek, bele çömlek, havan çekmek, ılıcalara, kaplıcalara, hamamlara gitmek, belli şeyler yemek-içmek; tıbbı sağaltma alanına girenler; doktora, ebeye, hastaneye başvurmadır. (Örnek, 1979: 23-43)

Pertev Naili Boratav, kısırlığı gidermek için başvuru yollarını iki gruba ayırmıştır. Birincisi olağanüstü güçlerden yararlanmalar ve çeşitli büyüklük işlemleri; ikincisi akılcı – gerçekçi, “ilaç” ve “onarım” tipinde işlemlerdir. Birinci bölümdeki işlemlerin başında yatır ziyaretleri gelir. Öteki büyüklük işlemlere gelince; çocuk sahibi bir kadının avucundan su içmek, doğum sancısı çeken kadının ısırdığı elmayı yemek... vb. dir. İşlemlerin ikinci bölümü ilaç ve onarım niteliğindedir. Bele şişe çekme, tütü veya çeşitli buğulara oturtmalar... gibi. Başka bir bölüm işlemler ise tümüyle akılcı – gerçekçi niteliktedir. Bunlar, döl yatağının eğriliğini düzeltmek için başvuru olanlardır. Bel çektirmek, karını oğdurtmak...vb bunlar görüldüğü gibi basit jimnastik hareketleridir. (Boratav, 1994: 143 – 145)

Sedat Veyis Örnek, Sivas ilinde yaptığı çalışmasında kısırlığı gidermek için birtakım çarelere başvurulduğunu tespit etmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: a) Kısır kadın, çok çocuklu bir kadının kocasının ceketini giyip yatar. b) Kısır kadın, çok çocuklu bir kadının evindeki kıl çuvalı ile yuvarlanır. c) Çocuğu olmayanlar Ahmet Turan, Çeltek Baba, Kasacalar, Kutbaba, Tekke vb. tekkeleri ziyaret ederler. (Örnek, 1996: 56-57)

Bugün gecekondulu kesiminde ve kent kökenli olan ve apartman bölgesinde yaşayan aileler, bu tür çarelere başvurmamaları gibi çoğu böyle işlemlerden haberdar bile değildir. Çoğunlukla çağdaş yöntemlere ve doktorlara başvurduklarını belirtmektedirler. Kentte yaşamın gereği olarak tıba başvurmak, aileler için geçerli ve doğru bir yoldur.

Orhan Acıpayamlı, kısır kadınların bir çocuğa sahip olmak için Türkiye’de pek çok değişik pratiğe başvurduklarını tespit etmiştir. Bunlardan bazıları; çocuğu olmasını arzulayan kadın soğumaya terkedilen fırın içine oturtulur. Çocuk arzu eden kadın rahmine boncuk cevizi, iğdir sokulur. Çocuğu olmayan kadının karnına –üç

gün- üzerine hizmet sürülen bir bez sarılır. Çocuk olması için tek nikâhlı kırk kadından toplanan para ile yapılan takı, doğacak çocuğa takılmak üzere hazırdadır. Çocuğu olmayan ve gebe kalmayı arzulayan kadını, çocuğu ölmemiş bir kadının gömleğinin yaka deliğinden geçirirler. Öksüz giydiren kadının çocuğu olacağına inanılır. Çocuğu olmayan kadın Cuma günü selâ vakti hızır direğine giderek dilek diler ve selâ verilirken minarelerinin altında oturur, çocuk olması için Perşembe geceleri namaz kılınır.(Acıpayamlı, 1974: 14-22)

Hamilelik esnasında aşerme önemli bir olaydır. Kimi kadın tuzlu, acılı yiyeceklere aşerirken, kimisi tatlı yiyeceklere aşermektedir. Çoğu kadın da aşermediklerini belirtmektedirler.

“Aşerme, gebeliğin belli bir döneminde gebe kadında görülen bir haldir. Deyimin aslı aşerme, bu biçimiyle “yiyecek şeylerden tikslenme” demektir. Deyim giderek anlam değiştirmiş, ve “yükü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması” demeye gelmiştir. Gebeliğin bu döneminde gebe kadına canının her istediğini ne kadar münasebetsiz de olsa, vermeye çok dikkat edilir. Ananın canı çektiği şeylerle doğacak çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki bulunduğu düşüncesi vardır: ekşiye aşerenlerin kıza, tatlıya aşerenlerin oğlana gebe oldukları yorumlanır.” (Boratav, 1994: 146)

Sedat Veyis Örnek aşerme ile ilgili adlandırmalar üzerinde durmuş, aşeren kadının yemesi ve yememesi gerekenler üzerine çeşitli illerden derlenen bilgileri aktarmıştır. Örneğin aşeren kadına yaygın olarak “aşeren” denmektedir. Gaziantep’te aşeriyor, Ankara’da aşveren, Isparta’da aşveren, Niğde’de başı bulanık, Eskişehir’de boylu vb. nitelemelerle karşılaşmak mümkündür.

Aşeren kadının canının çektiği her şeyi yemesi gerektiği çok yaygın olarak söylenmektedir. Giresun, Çorum gibi illerde et; Uşak, Ankara, Antalya gibi illerde tatlı, Eskişehir Giresun gibi illerde meyve; Muğla, Sivas gibi illerde yoğurt; Edirne, Elazığ gibi illerde ise yumurta yemesi gerekmektedir. Aşeren kadının yememesi gerekenler ise acılı, ekşili baharatlı yiyecekler (Adana, Antalya... vb.); sakatat

(Afyon); fazla yağlı yiyecekler (Diyarbakır) tavşan eti (Kırşehir) ayva (Edirne) vb. dir. (Örnek, 1979: 71-80)

Acıpayamlı, Türkiye’de karnına çocuk düşen kadına gebe, hamile, yüklü, gövdeli, ağır ayak, ikicanlı, çocuğu var dendiğini belirtmektedir. (Acıpayamlı, 1974: 25)

Sedat Veyis Örnek, gebelikle ilgili adlandırma, niteleme, benzetme ve yakıştırmalar üzerinde durmuştur. Türkiye’nin dört bir yanında çocuğa olacak kadın farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir: Ağır (Samsun, Tokat); arka eteği uzamış, ön eteği kısalmış (Isparta); aylı günlü (Kırşehir); bakla yemez (Manisa); çocuklu (Muş); gebe (çok yaygın); hamile (Çok yaygın); iki canlı (yaygın); orta katı kiraya vermiş (Trabzon); yüklü (çok yaygın); yolcusu var (Konya) vb. leridir. (Örnek, 1979: 81-84)

“Gebe olduğunu anladıktan sonra kadının ilk düşüncesi çocuğunun oğlan mı, kız mı olacağını öğrenmeyi denemektedir. Doğacak çocuğun cinsiyetini önceden öğrenme yolları yorum ve fal niteliğinde işlemlerdir. Yorumların bir bölümü düşlerden çıkarılanlardır; gebe kadın düşünde ay görürse oğlan, güneş görürse kız; bıçak, tüfek gibi erkek silahları görürse oğlan, makas, iğne gibi kadın aygıtları, süs eşyaları görürse kız olacağına inanılır. Aşerme sırasında canının çektiği şeylerden, anasının karnında çocuğun oynamasının şiddetli veya hafif olmasından da, gelecek çocuğun oğlan ya da kız olacağı anlamı çıkarılır. Bir de “fal” denebilecek işlemler vardır: Gebe kadının haberi olmadan, girip oturacağı odanın sedirinde iki minderden birinin altına makas, birinin altına bıçak konur: kadın bıçaklı mindere oturursa oğlan, makaslıya oturursa kız doğuracak denir.” (Boratav, 1994: 145)

“Günlük hayattaki her türlü raslantı, analogik bir düşünce açısından değerlendirilerek doğacak çocuğun kız ya da erkek olacağına dair bir önbelirti sayılır. Bunlar: 1-Tandır hamur vurulur; ekmeğe siğirse (sertleşirse) erkek, yarılırsa kız olur. 2-Saç üstünde şap eritilir. Şapın şekli sivri olursa, doğacak çocuk oğlan, yuvarlak olursa kızdır. 3-Kilim dokunup dışarı çıkarıldığı zaman horoz görülürse

erkek, tavuk görülürse kız doğar. 4-Pişmiş yumurta ortadan ikiye ayrılır. Çukur olursa kız, dolgun olursa erkek doğar.

Bir takım eylemler de doğacak çocuğun cinsiyetini etkilemekte rol oynarlar: Kadın sağ ayağından aksarsa oğlan, sol ayağından aksarsa kız doğurur. Ekşi yiyen kadın kız, tatlı yiyen kadın erkek doğurur. Kepçe ile su içen kadın kız doğurur.” (Örnek, 1966: 58-59)

“Gebe kadınla ailesinin en büyük merakı doğacak çocuğun cinsiyetini anlayabilmektedir. Bu hususta görülen halk pratiklerinden bazıları şunlardır. Gebe kaybolmuş bir bıçağı bulursa oğlan çocuk doğuracağına yorulur. Gebe kadın gerdanlık, bilezik gibi ziynet eşyalarını bulacak olursa kız doğurur. Gebe kadın, yılan, güneş görürse oğlan, rüyasında ay, armut, kiraz görürse kız doğuracağına işaret sayılır. Ana karnında solda oynayan çocuk kız, sağda oynayan çocuk erkektir. Gebe, karnındaki çocuk oğlan ise güzelleşir, kız ise çirkinleşir. Gebe, kıza hamile ise ekşiye, oğlana hamile ise tatlıya aşerir.”(Acıpayamlı, 1974: 31-37)

Kırsal kesimde ailelerin erkek evlat istemesinin yerini bugün kentlerde kız – erkek farketmeksizin ailelerin sağlıklı, eli – ayağı düzgün çocuk istemesi almıştır.

Sedat Veyis Örnek, hamilelik esnasında, doğumu kolaylaştırmak için yapılan uygulamaların Türkiye’deki çeşitlenmeleri üzerinde durmuştur. Bunlardan bazıları: sık sık yürüyüş yapmak, sık sık banyo yapmak, fazla kilo almamaya dikkat etmek, doktor ya da ebe yardımı almak (bunlar çok yaygın olanlarıdır), zeytinyağı içirmek, kocasının avucundan su içirmek, kolay doğum yapan kadınların avucundan su içirmek, başaşağı sarkıtılmak, elbisenin içine sabun koymak, saç örgülerini çözmek, evdeki kilitli şeyleri (kapı, sandık, dolap) açmak, kolay doğum yapmış olanların gebe kadının sırtını sıvazlaması, kocasının başucunda ezan okuması, türbe, yatır ve ziyaretlere gidilmesi, kadının okutulup üfletilmesi vb.leridir. (Örnek, 1979: 101-105)

“Gebenin sancılarını sıklaştırmak, kolay doğumu temin etmek, zor doğuma mani olmak, çocuk ters gelmişse eski haline getirmek amacıyla bazı tedbirlere

başvurulduğunu Acıpayamlı'nın tespitlerinden de görmekteyiz. Bunlardan bazıları: sancılanan gebe odada gezdirilip, gebe kadının örülü saçları, bağlı kemeri, düğümlü olan eşyaları, kocasının ayakkabı bağları, ceket ve yeğinin düğmeleri çözülür, silah atılır, gebe, kolay doğum yapmış olan bir kadının avucuna konan suyu içer.” (Acıpayamlı, 1974: 39-44)

“Sivas'ta da doğumu kolaylaştırmak adına yapılan birtakım pratikler vardır. Bunlardan bazıları; kilitli sandıkların, kapıların açılması, kuşlara yem, kapıya tuz serpilmesi, kadının saçlarındaki örgülerin açılması; düğmelerin ve kuşağın çözülmesi vb.leridir.” (Örnek, 1966: 61)

Günümüzde doğumu kolaylaştırmak adına yapılan pratiklerin çoğu uygulanmamaktadır. Doğumla ilgili gelenekler, âdetler, uygulamadan kalkmıştır. Kentte yaşam hızla akıp giderken ve geçim derdi tüm insanların sorunu olmuşken bu tür geleneklerin uygulanmıyor olması kaçınılmazdır.

“Çocuk doğduktan sonra arkasından gelen parçaya eş ve son isimleri verilmektedir. Eş'le ilgili olarak yapılan halk pratikleri şunlardır: Eş; toprağa, ahıra, gübrelige, yıkandıktan sonra beze sarılarak el değmeyecek bir yere, evin altına veya bir köşesine, mezardan başka her yere gömülür, akarsuya atılır.” (Acıpayamlı, 1974: 49-52)

“Yaygın olan bir inanış, eşin (sonun) çocuk gibi “canlı” doğduğu, göbek bağı kesilince, döl yatağı ile ve çocukla bağlantısı kalmadığı için öldüğüdür. Ona ölmüş bir varlığa gösterilen saygının gösterilmesi, herhangi bir yere atılmayıp gömülmesini, kedi, köpek gibi hayvanların yemelerine meydan verilmemesine dikkat edilmesini böyle açıklamak gerekir. Bir inanışa göre, canlı doğan eşi yere koyup üstüne bir çivi çakmak suretiyle öldürmek, gerektir; öldürmeden gömmek günah olur. Burada göbek bağı kesildikten sonrada onun canlı kaldığı düşüncesi belirmektedir.” (Boratav, 1994: 151)

“Çocuğun eşi; toprağa gömülür; kapı eşiğinin dibine gömülür; bahçe, bağ içine gömülür; suya bırakılır, atılır; yüksek bir yere asılır; tuvalete atılır; evin içine konur.” (Örnek, 1979: 110-112)

Çocuğun eşi ile ilgili inanışlara kent kökenli ailelerde rastlamak mümkün değildir, ancak gecekondü kesiminde ailelerin halâ bu inançlarını korudukları görülmektedir.

Yeni doğurmuş, doğurupta henüz yataktan kalkmamış kadına loğusa veya loğsa, dığskesen, emzikli, nevse gibi isimler verilmektedir. (Acıpayamlı, 1974: 65)

“Lohusalık döneminde, özellikle doğumdan sonraki kırk gün içinde, ananın da çocuğun da türlü zararlı etkilerden korunması gerekmektedir. Nazarlık, maşallah gibi takılar, çocuğu da, lohusayı da korumak için kullanılan yaygın gereçlerdir. Lohusanın ve çocuğun yastıklarına veya başka yerlere, al kurdele bağlamak, anneyi ve bebeği görmeye gelenlere al renkte şerbet (“loğusa şerbeti”) ikram etmek gibi töreler bu anlamı taşımaktadır.” (Boratav, 1994: 153)

“Lohusayı ziyarete gelenlere gebedek, loğusa şerbeti veya şurup ikram edilir. Bazı yerlerde doğumun üçüncü günü tanidik ve akrabalara ziyafet çekilir. Defçi, dümbelekçi tutulur. Eğlenilir. Şerbet, şekerli peksimet ve yemek çıkarılır.” (Acıpayamlı, 1974: 72)

“Memeleketimizde al, albastı, alkarısı, alanası, alkızı tabirleriyle umumiyetle kırklı loğusa ve çocuklara, nadir olarak da gebe, gelin, güvey, erkek, yolcu ve atlara musallat olan bir ruh veya hastalık ifade edilmektedir. Albasmasına karşı loğusa ile yavrusunun kırk gün ve kırk gece yalnız bırakılmaması lazımdır. Eğer yalnız bırakılmaları icap ediyorsa, birtakım pratiklerin birinin veya birkaçının yapılması gerekir. Bunlar: Loğusa ile çocuğunun buldukları odanın herhangi bir yerine süpürge, elek, ayna, Kur’an, soğan, sarımsak, mavi boncuk asılır. Loğusa ile çocuğunun yastıklarının altına Kur’an, kama, orak, bıçak, maşa, demir, makas, ekmek, soğan, sarımsak, erkek pantolon ve yeleş konur. Loğusa ile çocuğunun

yastığına iğne veya çuvaldız sokulur. Hamilenin odasında gece gündüz çırpığ yakılır. Loğusa ile bebeğinin yataklarının etrafı ayetül kürs'î okunarak urganla çevrilir. Loğusa ile çocuğuna kırmızı beze bağlanmış, kırmızı altın veya yıldız altını takılır ve loğusanın başına al kurdele ve yazma bağlanır. Loğusaya ocaklı takkesi, gömleği yahut erkek külahı giydirilir veya erkek tarafından kullanılmış olan bir kuşak sarılır.” (Acıpayamlı, 1974: 81-83)

“Çocuk ve özellikle loğusa için en büyük tehlike “albastı” dır. Al-karısı, al-anası diye de adlanan olağanüstü varlıktır bu. Al-karısının, loğusanın ciğerini söküp götürdüğü, kendini ve çocuklarını bununla beslediği sanılır; türlü tedbirlerle loğusa ve yeni doğmuş çocuğun korunmasına dikkat edilir; loğusaya gelincik, meyan-kökü şerbeti gibi kırmızı renkte şeyler içirme, odasında demir bulundurma ve özellikle onu yalnız bırakmama bu tedbirler arasındadır; erkeğin bulunduğu yere Al-Karısı'nın giremeyeceğine inanılmaktadır.” (Boratav, 1994: 78)

Günümüzde, albastı tasarımına inanan ailelere kentlerde sık rastlanmamaktadır. Kent kökenli ailelerin bu anlamda inançlarına, gelenek ve göreneklerine sahip çıktıklarını söylemek mümkün değildir. Gecekonduarda ise doğumla ilgili çoğu inanış ve âdetlere inananlar ve uygulamaya çalışanların olduğu görülmektedir.

“Loğusa ile çocuğuna kırk gün içinde gelen hastalıklara umumiyetle kırk basması, bazı yerlerde kırk düşmesi, kırk karışması, kırk bastı, loğusa bastı gibi isimler verilmektedir. Loğusa ve çocuğuna kırk basmaması için müracaat edilen pratikler şunlardır: Kırklı loğusa ve çocuk kırk gün müddetle evden dışarı çıkmamalıdır. Kırk içinde bulunan iki loğusa ile bunların çocukları karşılaşmamalıdır.” (Acıpayamlı, 1974: 85-86)

“Kırk basmasından korunmak için alınan önlemler şunlardır: Kırklı çocuk yalnız bırakılmamalıdır; kırklı kadınlar, kırklı çocuklar kırk gün süreyle dışarı çıkmamalı, karşılaştırılmamalı ve birbirleriyle görüştürülmemelidir; çocuğun üstüne kırmızı örtü örtülmeli, kırmızı kurdela bağlanmalıdır; çocuğun ve annesinin

başucuna Kur'an konmalıdır; çocuğun başucuna ya da yatağının altına soğan, sarımsak yerleştirilmeli, asılmalıdır; yastığın, yatağın altına süpürge, bıçak, makas ve çuvaldız konmalıdır.” (Örnek, 1979: 229-232)

“Kırk gün dolduktan sonra kırklama töreni yapılır; çocuğun ve anasının, yerine göre değişen ayrıntılı birtakım kurallara uyularak yıkanmalarıdır bu, Örneğin kırk hamamında çocuk, son kurna suyuna bir altın ya da bir anahtar kırk defa batırıldıktan sonra yıkanır.” (Boratav, 1994: 154)

“Loğusa ve çocuğu umumiyetle kırk gün sonra kırk basması tehlikesine maruz kalmaması için, kırklama adı verilen bir halk pratiğine tabi tutulurlar. Kısaca kırklanırlar. İki çeşit kırklanma pratiği vardır. Bunlardan ilki, su ile yapılanlardır: Yıkanmadan önce veya sonra baştan aşağı su dökmek suretiyle olur. İçine altın, gümüş, ustura, yumurta, kırk âdet arpa, buğday, çakıl, fasulye, fındık, demir gibi şeylerden bir ya da birkaçı konan yahut loğusanın dört defa ellerini sokup çıkardığı kazan veya kurna içindeki su kırklanacak kimsenin başına kaşık, fincan vb. lerinin yardımıyla kırk defa dökülür.

İkincisi su kullanmadan yapılan pratiklerdir. Beşiğin altına kaba bir döşek yerleştirilir. Köyün ileri gelen kadınlarından ikisi, beşiğin sağına ve soluna oturur. Sağdaki kadın başı kibleye gelmek şartı ile çocuğu kucağına alarak bir dua eşliğinde çocuğu beşiğin altından soldaki kadına yuvarlar. Çocuk üç kere aynı şekilde yuvarlandıktan sonra, kırklama işlemi bitmiş olur.” (Acıpayamlı, 1974: 93-96)

Kırk basması ile ilgili uygulamalara kırsal kesiminden kentlere gelip gecekondulara yerleşmiş olan ailelerde görmek mümkündür.

“Adların en önemli büyüklük işlevi, çocuğun yaşamasını sağlamasıdır. Bu maksatla çocuklara Dursun, Durmuş, Durdu, Yaşar.. gibi adlar konur. Birçok yerlerde ölmüş büyük babanın, büyük annenin, yakın akrabaların adlarını verme kuralı vardır. Çok yaygın bir görenek de çocuğa, yaptığı büyük işlerle, bilimi, yiğitliği, büyük başarıları ile ün salmış bir kişinin adını vermektir. Büyük adamların,

ölümleri beklenmeden de adlarının çocuklara verildiği görülmektedir. Birçok adlar da bir dilek anlamını taşırlar; kızlara verilen çiçek adları (Nergis, Menekşe, Gül.. vb.) onlara güzellik; oğlanlar için seçilen Çetin, Demir, Kaya vb. adlar yiğitlik, savaşçılık, güç dilendiğinin göstergesidir.” (Boratav, 1994: 89-90)

Sedat Veyis Örnek, çocuklara; yaşatıcı nitelik taşıdığına inanılan adlar (duran, Durdu, Kaya, Satı, Yaşar) aylarla, mevsimlerle, belirli günlerle ilgili adlar (Arife, Bahar, Cuma, Ekim) yatırırlarla ilgili adlar (Hıdır, Ökkeş, Veysel) konduğunu belirtmektedir.(Örnek, 1979: 113-117)

“Müslüman Türklerin geleneğinde çocuğa ilkin göbek adı koyma kuralı vardır. Bu adın verilmesi ufak bir törenle olmakta ve İslâm geleneğinde önemli olan adlar (Tanrı'nın sıfatları, Peygamber adları, İslam uluları) konmaktadır. Aydınlar arasında ise bu türlü özentî, dilek, öğünme olarak göbek adı konmaktadır.

Soyadı yasası çıkmadan önce erkek, kadın, çocuk, herkes bir lâkap taşımaktadır; eskisi kadar yaygın olmamakla beraber bu kural bugün de sürmektedir. Lâkabın önemi “yiğit lâkabı” ile anılır sözünde de belirtilir.” (Boratav, 1994: 88-89)

Diş hediği, ülkemizde farklı bölgelerde, illerde değişik adlarla anılmaktadır. Sedat Veyis Örnek bu adları şöyle belirtmektedir: Buğday dirilmesi (Denizli), dışaşı (Çorum), diş bulguru (Ankara), diş göllesi (Afyon, Isparta), diş mısırı (Eskişehir), hedik dişi (Van) vb.dir. (Örnek, 1979: 190-192)

Diş hediği ilk dişin çıkmasını kutlamak için yapılmaktadır. Bu diş töreni Midilli Rumları arasında da yaşayan bir gelenektir. (Boratav, 1994: 155-156)

Çocuğu nazardan korumak için birtakım uygulamalar vardır. Bunlardan en yaygını olanı nazar boncuğu takmaktır. Kent kökenli aileler daha çok bu yöntemi benimsemişlerdir. Simdilerde gecekondü bölgesinde yaşayan aileler de nazar boncuğu takmanın çocuğu nazardan koruyacağı inancına sahiptirler.

“Çocuğu nazardan korumak için yapılan işlemlerden bazıları şunlardır: Çocuğun omzuna, görünür yerine, gömleğinin içine mavi boncuk, nazarlık muskası, maşallah takılır. Yatağına, yastığına, odasına, Kur’an, iğne, makas, bıçak, soğan, süpürge vb. asılır, konur. Çocuk okutulur. Yüzü mavi örtüyle örtülür. Tütsü yapılır.” (Örnek, 1979: 242-243)

“Nazara karşı çocukları koruma araçları arasında en yaygını nazarlıktır. Bu nesne, çoğu kez, sadece bir mavi boncuktur ya da gümüşten yapılmış maşallahtır.” (Boratav, 1994: 105)

“Hayatın son durağı ölüm, insana acı ve keder veren bir bitiş olmaktan çok, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erilmesi güç olan bir olaydır. Ölüm eninde sonunda gelecek, bir gün kurbanını alıp götürecektir. Zaman zaman bu korkunun baskısı altında tedirgin olan halk düşüncesi, çoğu kez çevresinde olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu, düşündeki bir görüntüyü ölüm için birer önbelirti saymıştır. Sivas’ta açık ağızlı makasın, kefen kesmeyi belirtmesinden, leyleğin ölüm belirtisi sayılan kara bir çaput getirmesine, sevimsiz bir hayvan olan baykuşun, sevimsiz bir olay olan ölümü akla getirmesine dek bir takım çağrışımlar hep ölümü düşündürmekte, hep ölümü hatırlatmaktadır.” (Örnek, 1966: 90)

“Ölüm, somut olarak insan yaşamının sona ermesidir; ama insan topluluklarının inanış ve törenlerinde, bu olay da, doğum ve düğün gibi bir “geçiş” aşaması değerini taşır; ölümden sonra da ölünen yaşayanlarla ilişkileri, alış verişleri süre gitmektedir. Ölümü düşündüren önbelirtiler, önemli-önemsiz olayların bir yıldız kaymasının o yıldız sahibi olan kişinin öldüğünü ya da öleceğini haber vermesi gibi.” (Boratav, 1994: 194)

Ölümü uzaklaştırmak için yapılan bir takım uygulamalara geçmişten bugüne halâ rastlamaktayız. Ne var ki kentlerde yaşayan ve yaşadıkları kentin kültürüne ayak uyduran aileler eski birtakım âdetleri uygulamayı bir kenara bırakmışlardır.

Sedat Veyis Örnek, Sivas'ta yaptığı çalışmalarda ölümü uzaklaştırmak için yapılan işlemler üzerinde durmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir: Bir mahallede ölen olursa, o mahalledeki su dolu kaplar boşaltılır. Cenaze yıkanırken uyuyan kimseler uyandırılır. Ölü defnedilip de, eve dönüldüğü zaman, ölenin akrabaları arkalarına bakmazlar. Ölü evden götürülünce, ağırlığı da birlikte gitsin diye, ardından su dökülür. Kapı önünden tabut geçirildiği zaman, arkasından su atılır. Ölünün yıkanılmasında kullanılan lif ve sabun içeriye alınmaz. Ölü yıkanırken yatağı toplanır; yatağın yerine bir taş konur. Ölü yunduktan sonra, su ısıtılan kazan ters çevrilir. (Örnek, 1966: 91)

Boratav, ölümü uzaklaştırmak için yapılan uygulamalara şu örnekleri vermiştir: Bir mahalleden ölü çıktığında o mahallede su dolu kaplar boşaltılmalıdır. Ölü yıkanırken, cenaze geçerken, uyuyan kimseler uyandırılır. Ölü evinden çıkan taşta oturur. Ölü yıkanırken kullanılan sabun bir başkasına verilirken el üstüne konmalıdır.(Boratav, 1994: 195)

Ölüm olayı çoğunlukla camilerde selâ verdirerek duyurulmaktadır. Kimi yerlerde ölü sahipleri etrafa haber salarlar.

“Ölümden sonra yapılan işlemler zaman sırası ile şunlardır: Ölünün gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, yatağı değiştirilir, karnına bıçak konur, bulunduğu odanın pencereleri açılır, gece ise oda aydınlık tutulur, baş ucunda Kur'an okunur, yalnız bırakılmaz. Ölü, elden geldiğince çabuk gömülmelidir, ancak ikindiden sonra ölenler ertesi güne kadar bekletilir. Gömülme hazırlıkları; yıkanma, kefene sarılma, musalla taşında cenaze namazının kılınması, genel olarak, tabutun üstüne ölünün cinsiyetini, kimi hallerde mesleğini belirten eşyası konur. Gömülmeden sonra, imam olsun, cemaat olsun Kur'an'dan belli ayetleri okurlar.” (Boratav, 1994: 199-200)

Hal Köyü'nde ölü defnedildikten sonra eve gelinir ve hoca dahil olmak üzere köyün 8-9 fakiri burada toplanıp ölüye Fatıha okurlar. Sonra ölünün unutulmuş namazı, orucu ve kendisi için Kur'an okunur. Ölü evi koyun keser, eti yemek yapıp ilâveten helva da pişirilerek bunu herkese yedirir. İşte bu ölü yemeğini tertip etmek

muhakkak başta gelen vazifelerden biridir. Yalnız bu ölü yemeğini, hali vakti yerinde olmadığı için 2, 3 yıl sonra yapanlar vardır. Defin merasiminden sonra herkes taziyeye gelir. Ölü çıkan evde bir hafta yemek pişmez, çünkü bilhassa akraba ve yakın akrabalar, ve konu komşudan ölü evine yemek gönderilir. Hal Köyü'nde karı veya koca yas tutar ve yas tutmanın ilk tezahüratı ağlamaktır. Ölü evinde bayramlarda da yas tutulur. Ölünün kırkıncı günün de yemek verilir ve mevlût okutulur. Ölümünden sonra ölü için 150 fitre vermek de gerekir ve bunlar fakirlere verilir. (Erdentuğ, 1956: 105-106)

“Ölünün üst-baş eşyası ile ilgili en yaygın görenek, bunları fakir fukaraya bağışlamaktır. Ölünün anıldığı, ruhuna adanarak Kur'an, mevlid okunduğu, aş verildiği belli günler, daha çok ölümün kırkıncı ve elli ikinci günleriyle yıldönümü, daha seyrek olarak da, üçüncü ve yedinci günleridir. Boratav İstanbul'da bu törenlerin iki aşamada düzenlendiğini belirtmektedir. Cenaze akşamı, devir hatminden sonra, ev sahibi hafızlara irmik helvası pişirip yedirir, ölümün kırkıncı gününde lokma dökülüp komşulara dağıtılır, mevlid okutulur. Birçok yerde ölümün yedinci gününde de hayır yapılmakta ve çörek gibi şeyler yapıp konu komşuya dağıtılmaktadır.

Yas süresi en az üç en fazla sekiz yıl olarak tespit edilmiştir. En yaygını kırk gündür. Yas süresince süslü giyinmemek, eğlencelere katılmamak, yıkanmamak ve iş tutmamak üzerine Boratav bilgiler derlemiştir. Yas rengi Türkiye halkının geleneğinden de karadır, ama bu töre günümüzde, katı ve kesin bir kural olma gücünü yitirmiştir. Yasın sona erdirilmesi birçok yerlerde “yas hamamı” ya da “ölü hamamı” ile olmaktadır. Ölü evi halkı, kimi zaman akrabaları ve komşularını da davet ederek, kimi zamanda onların davetlisi olarak gidilen hamamla yasa son verirler. Yas hamamı çoğunlukla kadınlar tarafından düzenlenmekte ve yemekli olmaktadır.” (Boratav, 1994: 200-203)

“Mezarların, İslâm ve Türk toplum hayatında büyük bir yeri vardır. Mezarlar türlü bakımlardan incelenmeye yol açan geniş ve birbirine girmiş bir alandır. Ölen insanlar dünyada adlarının yaşamasını isterler. Adlarını yaşatabilmek için bıraktıkları

işaretlerin en önemlilerinden birini mezarlar ve mezar kitabeleri teşkil eder. Mezarlardaki motifler, kitabelerdeki felsefi, edebi, tarihi yazılar ve insanları derin derin düşüncelere salan folklorik cümleler, mezarların başlıca niteliklerini getiren birer varlıktır. Mezar taşları da yapıldıkları çevrenin inançlarının, âdetlerinin, sanat yeteneklerinin doğal ve sosyal koşullarının ortak bir ürünüdür.

Pek çok mezar taşında olan ‘bugün bana yarın sanadır’, ‘esti bir muhalif rüzgâr’, ‘kendi gitti ismi kaldı yadigâr’ gibi basit sözler yanında birçok hakimane sözlere, şiirlere de çokça rastlanmaktadır. Hikmet Turan Dağlıoğlu mezar taşları üzerine yaptığı çalışmasında çoğunlukla ad, san, soyad: rütbe, ünvan, meslek, süslemeler, hayat öyküsü, başlıklar (kavuk, fes.. vb.) kadınlara ait süs başlıklar, ölüm nedenleri, ilençler, dualar, şiirler, resimler... vb. ile karşılaştığını belirtmektedir.” (Dağlıoğlu, 1977: 8177-8179)

“İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere ağıt adı verilir. Hun Türklerinden itibaren ölü gömme ve yug törenlerine bağlı olarak ananesi zamanımıza kadar gelen ağıtlar bir bakıma ölen için söylenmiş mehdiye demektir. Binboğa Dağları’ndaki Türkmen aşiretlerinde ağıtçı, ölünün ortaya konmuş çamaşırlarını birer birer eline almak suretiyle ağıtını terennüm eder ve çevresine toplanmış kadınların ağlamasını temin eder.” (Elçin, 1993: 290-291)

Abdülkadir İnan, Eski Şamanist Türkler’in ve diğer Orta Asya uluslarının defin törenleri hakkında bilgiler vermektedir. Çin kaynaklarından elde edilen bilgilere göre Hunların defin törenine dair verilen bilgiler, İsa’dan önce III. yy’a aittir. Hunlar, ölülerini tabut içine koymaktadır. Ağaçlar dikilmiş mezarlıkları ve matem elbiseleri bulunmamaktadır. XIII. yy. Kıpçak – Kuman boyları mezarlar üzerine yüksek tepe yaparak, tepenin üzerine heykel koymakta ve bu heykellerin yüzü doğuya bakmaktadır. Çin kaynaklarına göre, Türk uluslarında aşağı yukarı aynı devirlerde çeşitli âdetler görülmektedir: Yakma, ağaca asma, toprağa gömme gibi. Urenhalar’da mezarın dönenler hep beraber ölünün çıktığı eve gelmektedir.

Beltirler’de ölü defnedildikten sonra ölünün dul kalan karısının saçları kesilmektedir. Eski Türkler’in ve başta Orta Asya uluslarının yas tutma âdetlerine dair Çin kaynaklarında bazı kayıtlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir: Eski Oğuzlar yas alameti olarak atlarının kuyruklarını keser; Kırgız – Kazaklar’ın bazı boylarında kadınlar ağıt yakarken elbiselerini ters giyerler; Sağaylar, yas alameti olarak saçlarını keserler... vb. (İnan, 1995: 177-199)

Büyük kentlerde doğmuş büyümüş olan ve kent kültürü ile yetişmiş bireyler ölüm olayı sonrası yapılması gereken çoğu âdeti yerine getirmemekte, geleneklerinden kopmaktadırlar. Özellikle yas tutarken daha metanetli olan aileler, ölünün ardından sessizce gözyaşı dökmekte ve aşırı davranışlardan kaçınmaktadırlar. Gecekondu kesiminde de durum aynı gözükmektedir. Geleneklerini unutmamakla birlikte kırsal kesimden gelen bu aileler, uygulamaya gelince kentliler gibi davranmaktadırlar.

Bahaeddin Ögel, Orhon Bölgesi’nde yapılan çeşitli tasniflerden yararlanarak mezarlıkları iki gruba ayırmıştır. İlki tümsekli mezarlar, ikincisi bozkır mezarları. Tümsekli mezarlar vadilere ve nehirlerin kavuştuğu yerlere, yüksek kayalıkların eteklerine yapılmıştır. Mezarın orta kısmına taşların yığılması ile tümsek yapılmakta ve bu tümseğin etrafı da taşların yan yana dizilmesi suretiyle meydana getirilen bir halka ile çevrilmektedir. Bu halkalar dört köşe ya da yuvarlaktır. Bozkır mezarlarının en belirgin özelliği, mezarın etrafının dört köşe olarak yassı taşlarla kaplı olmasıdır. Yüksek bölgelerde bulunan bu mezarların, birçoklarının bir arada görülmesi çok nadirdir. Göktürk devrinde, bu taş levhaların yerini üzeri süslenmiş taş tabutlar almıştır. Mezarların içine, yanına veya daha uzağına bir taş dikilmiştir. Mezarlar üzerine dikilen taşları Ögel başlıca 4 gruba ayırmıştır. Bunlar; işlenmemiş mezar taşları, perdahlanmış mezar taşları, üzerine resim yapılmış veya çizgilerle süslenmiş taşlar ve üzerine yazı yazılmış taşlar.(Ögel, 1991: 133-134)

Ögel “*Türk Mitolojisi*” (1. Cilt) adlı eserinde Manas Destanı’na yer vermiştir. Manas zehirlenerek ölür ve efsane içinde bu “Manas’ın uçan ruhu çıkıp gitti ve gerçek yuvasına yerleşti” olarak söylenir. Mezar için “Ak-saray” ve “Gök-saray”

deyimleri kullanılır. Ak-saray, genel olarak dünya otağları için kullanılan bir deyimdir. Gök-saray'daki gök sözü de, kutsal bir renk ifade eder. Fakat bu saray değildir.(Ögel, 1993: 513)

Evlilik, ailenin oluşturulmasında ilk ve en önemli adım olarak geçmişten itibaren üzerinde çalışılmış bir konudur.

“Evlence-düğün, geçiş törenleri içinde yapısının karmaşıklığı ve içeriğindeki ayrıntıların zengin çeşitlenmeleri bakımından hem çok ilginç hem de incelenmesi çetin bir gelenektir. İki gencin yaşam kaderlerini birleştirmeleri açısından bireylik davranışları, yeni bir hısımlık bağlantısının kurulması yönüyle aileler arası ilişkileri, iki tarafın akraba, dost, komşu çevrelerinin katılmasını yasa kıldığına göre de topluluk gösterileri içine alır. Düğün, bugün evlenme törenleri dizisinin belli bir kesimini gelin hamamı, kına, gelin alma, gerdek ve gerdek ertesi gösterilmesini içine alan, en uzun bir haftalık, çoğu kez üç günlük bir süre için kullanılmaktadır.” (Boratav, 1994: 167-168)

Erdentuğ, Hal Köyü'nde evlenme çağının 14-15 yaşlarında olduğunu tespit etmiştir, fakat bir evde kimse yoksa (ana baba ölmüş ise) zaruri olarak erkek çocuğunun en erken 12 yaşında da evlendirildiği görülmektedir. Düğün öncesi söz kesildikten sonra şerbet içilmekte ve düğün gecikecekse nişan hazırlığı yapılmaktadır. Nişan töreni için oğlan ve kız evinde ayrı ayrı davetler verilir. Bu davetler de verilen hediyeler (entari, yazma, para) ortada bir siniye konur. Daha sonra oğlan evi nişan yüzüğü ve hediyelerle birlikte kız evine gelir ve yüzük takılır. Nişandan sonra düğün hazırlıkları başlar ve alışverişler yapılır. Düğün mahalli, kışın dam veya oda, yazın bahçedir. Hal'de düğün Salı günü başlamakta Çarşamba günü de duvak örtülmektedir. (Erdentuğ, 1956: 98-101)

Sedat Veyis Örnek hayatın ikinci önemli dönemi olan evlenmenin, gerek kız gerekse erkek yönünden bir geçit olmasının yanında taraflar arasında yeni bir bağ kurması, aileler arasındaki düzeni ve ekonomiyi etkilemesi bakımından da, her zaman için üzerinde titizlikle durulan, her safhası ayrı tören ve âdetlerle süslenen bir

olay olarak önem kazandığını belirtmektedir. Evlenme de doğum gibi yeni bir yaşama durumuna geçişi ifade etmektedir.

“Bir kızın evlenebilmesi için, kısmetinin açılması gerekmektedir. Sivas halkının inancına göre, kısmeti açılmayan bir kızın evlenmesi imkânsızdır. Kısmet kendi kendine açıldığı gibi, kısmetin açılmasını kolaylaştıracak pratikler de vardır. Örneğin Cuma günü selâ verildiği zaman, ayak altına bir anahtar konması ve “bahtım açılsın” denmesi gibi.” (Örnek, 1966: 77)

Naci Eren, Eski Antalya’da evlenmeyi beş bölümde incelemiştir. Bunlar, söz kesimi; nişan-elbise kesimi; düğün (gelin hamamı, kına gecesi, gelin alma, koltuk); gelin bakması, el öpme ve davetler. Söz kesimi görücü usulü ile başlamaktadır. Oğlan tarafının hanımları kız evine görücülüğe giderler ve kızı isterler. Fakat asıl söz kesimi her iki tarafın erkekleri arasında olur. Söz kesildikten sonra nişan hazırlıklarına başlanır ki nişanı oğlan evi yapar. Hali vakti yerinde olan kız tarafı nişan hazırlığını üstüne alabilmektedir. Nişan takılacağı gün kız yakınlarının ve misafirlerinin bulunduğu bir odada giyinmiş kuşanmış olarak yüksekçe bir masanın üzerine konulan sandalyeye oturur ve alyansı oğlan evinden bir hanım takar. Nişandan sonra düğün hazırlığına başlanmaktadır. Düğünde öncelikle uğurlu sayılan Perşembe günü ev yayması yapılır. Perşembe günü sabahtan kızın eşyası oğlan evine gönderilir. Ev serilir. Sonra kız veya gelin hamamı yapılır. Yapılan gelin hamamına ise çok kalabalık bir grup çağrılır, gelin hamamında eğlence çok zengindir. Cuma gecesi kına eğlencesi yapılır ve eğlence geç saatlere kadar devam eder. Cumartesi günü gelin alınır, nikâh kıyılır. (Eren, 1977: 7927-7928)

Refik Halid Karay “*Üç Nesil, Üç Hayat*” adlı eserinde Aziz Devrinde, Hamit Devrinde ve 1940’larda düğünlerin nasıl olduğu üzerine bilgiler vermiştir. Aziz Devrinde gelin ile güveyin yaşlarının çok küçük olduğu ve görücü usulü evlendikleri görülmektedir. Düğünler çoğunlukla evlerde yapılmaktadır. Hamit Devrinde gelin görücüye çıkmaz ve Aziz Devrinde olduğu gibi bir köşeye çekilmez. Düğün yine evde olur ancak gelin ve güvey birbirlerinden çekinmezler. Karay, 1940’lardaki düğünlerden ve gelin-güvey ilişkilerinden hoşnutsuz olduğunu belirtmektedir. Pek

çok âdetin ortadan kalktığından yakınmaktadır. Örneğin kuşak bağlama, para serpme, köşeye oturma törenleri; yüzlerce kişinin yiyip içtiği, hediyeler aldığı, paralar kapıştığı düğünler gibi. (Karay, 1996: 45-52)

“Kırsal aile içinde, çocukların eş seçimi konusunda, kararı genellikle baba verir. Erkekler için ortalama evlenme yaşı 20, kızlar için 17 dolaylarındadır. Geleneksel olarak gelin ve güvey, evlenmeden önce yalnız buluşma olanağına sahip değildir. Oğlan tarafından bir akraba, genellikle yaşlı bir kadın kızı, ailesinden istemeye gider. Kız tarafının yanıtı olumluysa bu, belli bir gecikmeden sonra erkek tarafına bildirilir. Aileler arasında hediye alışverişi yapıldıktan sonra, nişan resmileşmiştir. Düğün genellikle erkekler ve kadınlar tarafından aynı zamanda fakat ayrı yerlerde kutlanır. Bu ayrılık kimi zaman bir oda, kimi zamanda ayrı bir çatı olur.” (Kongar, 2001: 588)

“Kız seçmede ilk girişim erkek tarafına düşen bir iştir. Ya delikanlı bir kıza göz koymuştur ya da seçme işini anasına-babasına bırakmıştır. Görücülük, şehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği olarak belirmektedir. Yaşam şartlarının bu çevrelerde hızla değiştiği düşünülürse gittikçe zayıfladığını da kabul etmek gerekir. Köy çevrelerinde, hele kız köyün içinden veya yakın bir köyden ise “görücülük” ile “kız isteme” töreleri birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Bu ortamda ailelerin ve evlenme çağındaki gençlerin birbirlerini tanımalarına, oğlan tarafının kız istemeye gitmeden önce ilk bilgileri edinmesine engel yoktur. Bu çevrelerde (ve kimi kasabalarda da) görücü yerine dünürücü deyimi kullanılmaktadır. Görücülerin işi, oğlana uygun düşebilecek kızları, ilk bir yoklama ve daha sonraki değerlendirmeler sonunda cayma olanağına açık bırakmak şartıyla seçmektir. İkinci aşama, oğlan tarafının, soruşturmaları sonunda kızı uygun gördükleri zaman, kızı isteme işlemidir. Kız tarafına da soruşturma süresi bırakılmakta sonunda karşılıklı anlaşma ile görücülerin işi sona ermektedir.” (Boratav, 1994: 168-173)

“Yakut boylarında kız kaçırma ile evlenme âdeti görülmektedir. Kız kaçırma gidecek olan gençler şaman tarafından bir ayin yapıldıktan sonra yola

çıkarlar. Yakutların bu âdetleri çok eski devirlerde savaş ve baskınla kız kaçırma devrinin hatıralarıdır.

“Kırgız- Kazaklar’da düğün âdetlerinde görülen Şamanizm gelenekleri gelinin kayın babasının evinde yanan ocaktaki ateşe yağ atıp secde etmesidir. Başkurtlar’da gelinler kayın babanın içtiği pınar, ırmak ve göl sularına gümüş paralar saçı yaparak “selam” verirler. Bu tören bir koca karının rehberliği altında yapılır. Buna ‘su gösterme’ denir.” (İnan, 1995: 166-167)

“Kayseri’de gelin adayı olabileceği düşünülen kız belirlendikten sonra hemen görmeye gidilmemektedir. Önce aile ve şahıs araştırması yapılır ve bu kız evi dışında, onların akraba, tanıdık ve komşuları nezdinde olur. Kız evi de oğlan tarafı hakkında gerekli soruşturmaları yapar.” (Türkten, 1995: 227-233)

“Toplumun çekirdeği ailenin kurulduğu düğünler, en önemli sosyal olayların başında gelir. Düğünler halk kültürünün birçok unsurunun bir araya geldiği bir sanat şölenidir. Geleneklerin yaşatılmasında ve gelenek alışverişinde önemli rolleri bulunmaktadır. Türkiye Türk düğünlerinde önce gelin ve güveye kuracakları ailede dirliğin, mutluluğun nasıl sağlanacağı, aile büyüklerine akrabalara, komşulara nasıl davranılacağı, çocukların nasıl yetiştirileceği gibi konularda bazı nasihâtler verilmesi eski bir gelenektir. Nasihâtler genellikle anne-babalar, nineler, akrabalar, yaşlı komşular, sağdıç-yenge kadınlar ve dostlar tarafından verilir. Düğün nasihâtleri yaygın olarak kına gecesi ve düğün sabahı verilir. Geline verilen nasihâtlerden bazıları şunlardır:

“Erkek söyler kadın dinler ev düzgünlüğü

Kadın söyler erkek dinler ev bozgunluğu”

“Sabah kalkınca;

Önce baş, sonra aş, sonra iş” gibi

Güveye verilen nasihatlerden bir kısmı ise şöyledir:

“Ne olur avratın aklı, özü ne

Er odur, uymaya avrat sözüne”

“Aşımı, eşini, işini bil” gibi.” (Tan, 1995: 212-218)

“Gelin, yeni evinin düzenine, ekonomisine, çalışma temposuna uysun, bazı kötü alışkanlıkları terk etsin, uğur ve bereket getirmesi gibi araçlarla baba evinden alınıp oğlan evine getirilinceye kadar İç Anadolu Bölgesi’nde birçok uygulamadan geçirilir. İç Anadolu Bölgesi’nde gelin Perşembe veya Pazar günü alınmakta ve bu güne kız alma, gelin çıkarma, gelin getirme, gelin göçürme gibi çeşitli isimler verilmektedir. Gelin almaya gidenlere ise seğmen, gelinci, gelin alıcı, düğürcü, dünürşü, gelin götürücü gibi adlar verilmektedir. Düğün alayı yola çıktıktan itibaren çeşitli gelenekler de uygulamaya konulur, bu gelin eve girene kadar devam eder.” (Santur, 1995: 194-195)

Doğan Kaya, bir düğünün yapılmasının kademe kademe süren işlem ve geleneklerle gerçekleştirileceğini belirtmektedir. Bu gelenekler ana başlıkları ile şöyle sıralanmaktadır: Kız isteme, söz kesilmesi, şerbet, nişan, düğün, düğün sonrası. Kız isteme aşamasında dünür gitme ve görücülük pratiklerine rastlanmakta, kişilere de dünürbaşı, görücü gibi isimler verilmektedir. Söz kesimi ve şerbet aşaması ailelerin birbirlerine verdikleri hediyeleri kız evinde yenilen yemeği ve şerbetle ilgili sözleri ve uygulamaları kapsamaktadır. Nişan töreni sırasında yapılan pratiklerle ilgili hamam, karşılık ziyaretler, kıza akraba gezdirme, akrabanın nişanlı taraflara tebliğe gidişi, karşılıklı hediye alışverişlerini ve bunlarla ilgili farklı adlandırmaları görmek mümkündür. Düğün sırasında ise yapılan kına, gelin hamamı... gibi pratikler ve bunların çeşitli adlandırmaları olduğu belirtilmektedir. Kaya’ya göre Türk folklorunda yaşatılan önemli geleneklerden birisi de düğün sonrasıdır. Dolayısıyla bu geleneğe bağlı olarak çeşitli sözlerin varolmasını doğal karşılamak gerekir. Bunlardan bazıları şöyledir: el öpme, yüz açma, kız ardı... vb. dir. (Kaya, 1995: 148-146)

Ruhi Kara, Erzincan düğünlerinde önemli bir yer tutan “Kına Gecesi” üzerine sunduğu bildiriye bilgiler vermektedir. Erzincan’da evlenme törenleri; karar verme ve kız görmeyle başlar, kız isteme, söz kesme, başlık, nişan, nişan sonrası, düğün öncesi, kına gecesi, gelin hamamı, güvey hamamı, nikâh, gelin alma, gerdek gecesi, baş bağlama safhalarından geçer. Kına gecesi erkeklerde ve kadınlarda ayrı ayrı yapılmaktadır. Kına gecesi, mevsimine göre bahçede ya da büyük bir odada yapılır.

Erkeklerde kına gecesi genellikle içkili olur. Kına gecesi mum oynatma ve çerez dağıtma işi bittikten sonra son bulur. Bayanlar da Çarşamba günü yatsı namazından sonra kız evinde toplanır. Geceye akraba, komşu, eğer köyde yapılıyorsa tüm köy çağrılır. Davetliler kız evinde eğlence için ayrılan odaya toplanır. Oyunlar oynanır ve gecenin sonunda geline kına yakılır. Kına yakılırken gelini ve annesini ağlatmak için kına türküleri söylenir. Kına yakıldıktan sonra gelin arkadaşlarıyla eğlenir ve kına sona erer. (Kara, 1995: 140-143)

“Artvin yöresinde ergenlik çağına gelmiş olan kızlar (13-14) ve erkekler (14-15) evlenmeyi hak etmiş sayılırlar. Evlenmeyi hak etmiş olan delikanlının artık “baş-göz edilme” zamanı gelmiştir. Anne ve baba oğlunu ya da kızını evlendirme hazırlıklarına başlar. Gençler de evlenme isteklerini çeşitli şekillerde yakın çevrelerine duyurmaya çalışırlar.” (Dede, 1995: 120)

Pertev Naili Boratav, kına yakma törenlerinde söylenen türkülerin, törenle ilgili konular üzerine olduğunu belirtmektedir. Türkü söyleyen kadın, yakınlarının ağzından geline seslenir; kızın evini bırakıp gitmesinden duyulan acıyı anlatır, kocasının evindekileri memnun etmek için neler yapması gerektiğini bildiren öğütler verir. (Boratav, 1992: 155-156)

“Evlenme gelenekleri dizisinin “düğün” dönemi paça günü törenleriyle sona ermiş olur. Ondan sonra ki günler içinde gelinin ve güveyin el-öpme gezileri, oğlan evi ile kız evinin karşılıklı ziyafetleri ve hediye alıp vermeleri gibi töreler de yerden yere pek çok çeşitlenmeler gösterir.” (Boratav, 1994: 188)

Düğün, günlük yaşam içinde önemli bir geçiş dönemidir. Yurdumuzun her yerinde her aşaması bulunduğu yöre kültürü içinde belirli bir takım kurallara uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Yaşama yeni bir bakış yeni bir anlam yükleyen düğün ve gelenekleri bugünkü hayat şartları içinde unutulup gitmekte yerini sadece nikaha bırakmaktadır. Hele ki büyük kentlerde yaşayanlar evlenmeyi oldu bittiye getirip yaşamlarını kaldıkları yerden devam ettirmektedirler.

Sünnet ülkemizde erkeklığe atılmış ilk adım olarak görülmektedir.

“Ülkede yedi, onbir ve oniki yaşları sünnet için en uygun yaşlardır. Sünnet için son yaş sınırı da onbeş olarak görünmektedir. Bununla beraber çok seyrek olarak şu ya da bu nedenle yaş sınırının dışına çıkanlar da olmaktadır. Örneğin “doğduktan yedi gün sonra” gibi. Bu denli erken sünnetten amaçlanan çocuğun korkmasını önlemektir.” (Örnek, 1979: 205)

Erdentuğ, Hal’de sünnet pratiği ve seramonisinin köylünün hayatında geniş ölçüde yer tuttuğunu belirtmektedir. Hal’de çocuklar okul çağına varmadan sünnet edilmektedir. Bu nedenle 12-13 yaşlar geçkin çağ olarak kabul edilmektedir. Ancak sünnet zamanın belirlenmesi ekonomik koşullarla doğrudan bağlantılıdır. Bazen mali durum müsait olmadığı için çocukların 15-16 yaşlarına kadar bekletildikleri de görülmektedir. Sünnet hazırlıkları esnasında önce sünnet giysisi alınmaktadır. Bu, basma veya herhangi bir kumaştan yapılan bir entaridir. Bugün ise pantolon ve ceket kullanılmaktadır. Elbiseden sonra, çocuğun başına taç hazırlanır. (giyeceği şapkaya altın, boncuk vesair dikilir) Kirvesi seçilir. Sünnet düğünü de yapılmaktadır. Sünnet olan çocuk iki üç gün hazırlanan sünnet yatağında yatmaktadır. (Ertentuğ, 1956: 94-97)

Sedat Veyis Örnek, sünnet giyimi olarak, üzeri “maşallah” lı kırmızı, mavi ya da beyaz renkli kep, beyaz ya da mavi gömlek; gömlek üzerine çaprazlama atılmış kırmızı kalın kurdele; kimi zaman genellikle beyaz renkli takım “sünnetlik” giysi; omuzda kırmızı ya da mavi renkte pelerin kullanıldığını belirtmektedir. Sünnet düğününde davul, zurna, tef, dümbelek, cümbüş, klarnet ve keman çalınmaktadır. (Örnek, 1979: 206-209)

Günümüzde eski geleneklerin pek çoğu unutulmakta ve uygulanmamaktadır. Bunlardan biride çocukların sünnet ettirilmesi geleneğidir. Büyük kentlerde çocuklar hastanelerde, doğduktan hemen sonra sünnet ettirilmektedir. Sünnet düğünü yapanların sayısı da her geçen gün ekonomik koşullara bağlı olarak azalmaktadır.

“Pertev Naili Boratav, sünnet çocuğunun yaşı ve törenlerinin mevsimi (ayı, günü) üzerine kesin kural olmadığı tespitlerinde bulunmaktadır. Çocuklar, çoğunlukla okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında 13-14 yaşını geçmeden, ergenlik çağına ermeden, ama kimi hallerde çok erkenden (2 yaşından başlayarak) sünnet edilmektedir. Birkaç erkek çocuğu olan aileler ya da akraba birlikleri “hepsi birden çıksın” düşüncesiyle, yaşları farklı iki, üç kardeşi veya akraba, komşu çocuklarını birlikte sünnet ettirdikleri de olmaktadır. Mevsim olarak bazı yerlerde baharda, birçok yerlerde yaz-tatil aylarında, kimi yerlerde güz mevsiminde okulların başlamasından önce bir gün seçilmektedir. Sünnet düğünlerinde birtakım uygulamalar vardır: El öpmeye gidilir. Mevlüt okutulur. Baba çocuğa bağışlarda bulunur. Davetlilere yemek verilir. Davetliler çocuğa ve babasına hediyeler getirirler. Tören süresince şehirlerde ince saz, köylerde davul, zurna çalınır. (hem çocuğu avutmak hem de konukları eğlendirmek amacı ile.)

Kirve, önemli bir geçiş töreni olan sünnet vesilesiyle çocuğun ailesine dışardan katılan ve o günden sonra aileden sayılan bir erkektir. Görevini belirten işlem ise kesilme sırasında çocuğu tutmaktır. Kirveliği çocuğun babası yakın akraba ve dostlarından birine önerir, kabul etmek hem bir onur hem de bir borç sayılmaktadır.“ (Boratav, 1994: 160-162)

“Kirvelik, özünde çıkar ilişkisi olan, ekonomik ve toplumsal statüye önem veren iki bireyle (sünnet olan çocuk ve onu sünnet olurken kucağında tutan) başlayan, sonuçta iki aileyi birbirine yaklaştıran, akraba olmadığı halde akrabaymış gibi kabul edilen sonradan kazanılan bir düzmece bir akrabalık türüdür. Kirvelik önerisi çoğunlukla, ekonomik gücü yerinde, belirli statüye sahip, toplumsal konumu iyi olan bireylere yapılır. Her kirvelik önerisinin kabul edilmek zorunluluğu yoktur. Toplumun kirveye ve kirveliğe attığı değerler karşısında kirveliği kabul etmek bir onur ve saygınlık kazanma vesilesidir.” (Balaman, 1982: 89-90)

Günümüzde apartman ya da gecekondü ayrımı olmaksızın, toplumsal değişimler sonucu sünnet, eski örf ve âdetlere göre uygulanmamaktadır. Her ne

kadar önemli bir geçiş dönemi de olsa sünnet, kentleşmenin getirdiği etkiler sonucu ve elbette ekonomik koşulların elvermemesi nedeni ile geçiştirilmeye çalışılmaktadır.

Görüldüğü gibi günlük yaşamımız içinde bizi etkileyen geçiş dönemlerini birtakım aşamaları bulunmaktadır. Doğumumuzdan ölümüme dek yaptığımız, yaşadığımız, gördüğümüz her şey araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yaşadığımız günün bize getirileri kimi zaman ya da gelecek dönemlerde hayatımızın götürüleri olarak da görülebilecektir. Bu nedenle günlük yaşamla ilgili olarak aile yapısında ve gelir düzeylerinde yaşanacak değişiklikler, doğum, evlenme, sünnet, ölüme ilişkin geleneklerimizde oluşacak değişiklikler geçmişte ve bugün olduğu gibi gelecekte de araştırma konusu olarak ilgi çekmeye devam edecektir.

BÖLÜM III
SÖĞÜTÖZÜ VE BEŞTEPE GECEKONDU BÖLGELERİNİN GÜNLÜK
YAŞANTI UYGULAMALARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE
DEĞERLENDİRME

A – AİLE YAPISI

A – 1- AİLE YAPISININ TÜRLERE GÖRE DAĞILIMI

Aile yapınız nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çekirdek aile	67	95,8	48	80	115	88,5
Geniş aile	2	2,8	7	11,7	9	6,9
Kök aile						
Ataerkil Geniş aile	1	1,4			1	0,7
Bileşik Geniş aile						
Bağımlı Çekirdek aile			5	8,3	5	3,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile yapısının türlere göre dağılımının gösterildiği tabloda ki verilere göre, Söğütözü’ nde ve Beştepe Gecekondu Mahallesinde “ çekirdek aile” yapısı ağırlık kazanmıştır.

Kent yaşamı içinde yaşam koşullarına bağlı olarak karşımıza çıkan çekirdek aileleri, gecekondu bölgesinde geniş aileler ve bağımlı çekirdek aileler izlemektedir. Ekonomik açıdan yeterli gelire sahip olmayan ailelerin bir arada yaşama gerekliliği, gecekonduarda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çekirdek aile olup aile büyüklerine maddi olarak bağımlı ailelere de rastlanmaktadır.

A – 2- AİLE REİSİNİN ASLEN NERELİ OLDUĞUNUN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

Aile reisi aslen nerelidir? (Bölge olarak)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İç Anadolu	14	20	22	36,6	36	27,6
Marmara	4	5,7	2	3,3	6	4,6
Akdeniz	10	14,3	1	1,7	11	8,4
Karadeniz	16	22,8	8	13,3	24	18,4
Ege	5	7,2	1	1,7	6	4,6
Doğu Anadolu	11	15,7	14	23,4	25	19,2
Güney Doğu Anadolu	10	14,3	12	20	12	9,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile reisinin aslen nereli olduğunun bölgelere göre dağılımını gösteren tablodaki verilere göre, Söğütözü' ndeki aile reislerinin çoğunluğunun Karadeniz Bölgesinden olduğunu görmekteyiz. Beştepe Gecekodu Mahallesi'nde ise aile reislerinin büyük bir kısmı İç Anadolu Bölgesi'ndendir.

Tablodaki veriler göstermektedir ki bölgelere arasında bir dağılım söz konusudur. A grubundaki aile reislerinin en az Marmara ve Ege Bölgesi'nden olduklarını, B grubundaki aile reislerinin ise en az Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nden olduklarını görmekteyiz.

A-3-AİLE REİSİNİN EŞİNİN ASLEN NERELİ OLDUĞUNUN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin eşi aslen nerelidir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İç Anadolu	17	24,3	19	31,7	36	27,7
Marmara	2	2,8	2	3,3	4	3,1
Akdeniz	8	11,4	3	5	11	8,4
Karadeniz	13	18,6	12	20	25	19,2
Ege	1	1,4	4	6,7	5	3,9
Doğu Anadolu	14	20	12	20	26	20
Güney Doğu Anadolu	15	21,5	8	13,3	23	17,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre, hem A hem de B grubundaki eşlerin büyük bir çoğunluğunun İç Anadolu Bölgesinden oldukları görülmektedir.

Dağılımı en az olan bölgeler, A grubunda Marmara ve Ege Bölgeleri; B grubunda ise Marmara, Akdeniz ve Ege Bölgeleri'dir.

A -4- EVLENME ŞEKİLLERİNİN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Evlenme şekliniz nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Görücü usulü (rıza alınmadan)	7	10	30	50	37	28,5
Aileler kararlaştırmakla birlikte gençlerin rızasının alınması	17	24,3	8	13,3	25	19,2
Eş seçimini gençlerin yapması fakat ailelerin onayını almaları	44	62,9	20	33,4	64	49,2
Ailenin onayını almadan evlenme	2	2,8	2	3,3	4	3,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evlenme şekillerinin gösterildiği tablodaki verilere göre, A grubundaki ailelerin çoğunluğunun karşılıklı anlaşarak kurulduğu anlaşılmaktadır. Eş seçimi konusunda herhangi bir baskı görmeksizin kadının ve erkeğin kendi rızaları doğrultusunda evliliğe karar verdikleri, ancak aileleri ile de ters düşmedikleri görülmektedir.

Daha çağdaş ve modern yaşam koşullarına sahip olan A grubunda rıza alınmaksızın görücü usulü evlilik yapanlar da bulunmaktadır.

B grubunda ise daha geleneksel bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Evlenme şekli olarak karşımıza “görücü usulü” çıkmaktadır. Ailelerin yarısı bu yolla kurulmuştur. Eş seçimini kendileri yaparak evlenen çiftler de vardır.

Her iki grupta da ailenin onayını almadan evlenen çiftlerin sayısı yalnız “2” dir. Bu durum göstermektedir ki apartman ya da gecekonduda yaşamak “aile” kurumuna duyulan saygıyı azaltmamaktadır.

A – 5- EVLENME YAŞLARININ KADINLAR AÇISINDAN DAĞILIMI

Evlenme yaşınız kaçır? (KADIN)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
10-14			3	5	3	2,3
15-17	5	7,2	24	40	29	22,3
18-20	23	32,8	30	50	53	40,7
21’ den yukarı	42	60	3	5	45	34,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evlilik, aile kurmanın ilk ve en önemli adımıdır. Bir ömür geçireceğin kişiyi tanımak ve aile kuracak olgunluğa erişmek oldukça önemlidir.

A grubundaki kadınların büyük bir bölümünün 21 yaşından sonra evlendikleri görülmektedir. Daha küçük yaşlarda evlenenler de vardır, ancak belli bir olgunluğa eriştikten sonra kadınların evlendiğini söylemek yanlış olamayacaktır.

B grubunda ise daha çocuk yaşta evlilik yapan kadınlar bulunmaktadır. Kadınların neredeyse tamamı 20 yaşına kadar evlenmişlerdir.

Geleneksel yönü ağır basan toplumlarda kadınların küçük yaşta, daha gözü açılmadan evlendirildiklerini bilmekteyiz. B grubundaki kadınların da bu açıdan daha geleneksel bir yapıya sahip olduklarını ve hemen evlendirildiklerini söyleyebiliriz.

A – 6- EVLENME YAŞLARININ ERKEKLER AÇISINDAN DAĞILIMI

Evlenme yaşı kaçır? (ERKEK)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
17' den küçük	1	1,4	4	6,6	4	3,1
18-20	5	7,2	14	23,4	19	14,6
21-24	24	34,3	36	60	61	46,9
25-29	32	45,7	6	10	38	29,3
30'dan yukarı	8	11,4			8	6,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre A ve B grubundaki erkeklerin hemen hemen tamamı 18 yaşında ya da 18 yaşından sonra evlenmişlerdir. Her iki grupta da yaşlara göre geniş bir dağılım söz konusudur. B grubundaki erkeklerin, A grubundaki erkeklere oranla daha erken evlendikleri gözden kaçmamaktadır. Bu durum; kırsal kesimden olmanın ve yeterli eğitim sahibi olmadıklarının, gözleri açılmadan ailelerince evlendirildiklerinin kanıtıdır.

A – 7-NİKÂH ŞEKİLLERİNİN GRUPLAR ARASI DAĞILIMI

Nikâh şekliniz nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Medeni nikâh	23	32,9	2	3,3	25	19,3
İmam nikâhı			1	1,7	1	0,7
Hem medeni hem imam nikâhı	46	65,7	56	93,3	102	78,5
Nikâhsız	1	1,4	1	1,7	2	1,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Nikâh şekillerinin gösterildiği tablodaki verilere göre A ve B grubundaki ailelerin neredeyse tamamının medeni nikâhla evlendikleri görülmektedir. Medeni nikahın yanında imam nikâhı kıydıranlar da bulunmaktadır.

Her iki bölgedeki ailelerin birer tanesi nikâhsız yaşamaktadır. Gecekonuda yaşayan ailelerden de yalnız bir tanesi imam nikâhı ile evlidir.

A –8- EŞLER ARASI AKRABALIK İLİŞKİSİNİN OLUP OLMADIĞININ DAĞILIMI

Eşinizle aranızda akrabalık ilişkisi var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Akrabayız	8	11,4	20	33,3	28	21,5
Akraba değiliz	62	88,6	40	66,7	102	78,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evliliklerde çoğu zaman akraba evliliği önemli rol oynamaktadır. Ekonomik anlamda “ malımız dışarıya gitmesin” anlayışı ya da kimi değişik sebeplerden ötürü akraba içerisinde kız alıp vermek toplumumuz içinde yaygın biçimdedir. Ancak yaptığımız araştırmaya göre, A grubundaki eşlerin arasında yalnız % 11,4’ ünün akraba olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda A grubundaki ailelerin kent yaşamı içinde yetiştirilme şekillerine bağlı olarak, akraba içi evlilikleri uygun görmediklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

B grubundaki ailelerin yarısından fazlasının akraba olduğu belirlenmiştir.Daha çok kırsal kesimlerden Ankara’ya gelen ailelerin, büyüklerinin etkisi altında kuruldukları görülmektedir.

A – 9- BAŞLIK PARASI UYGULAMASININ OLUP OLMADIĞININ GRUPLAR ARASI DAĞILIMI

Eşinizle evlenirken başlık parası uygulaması var mıydı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Vardı, verdim.	4	5,7	3	5	7	5,4
Yoktu.	66	94,3	57	95	123	94,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Başlık parası uygulaması, ülkemizde bugün değerini kaybetmiş gibi görünse de doğuda halen pek çok ilimizde önemini korumaktadır. Ancak tablodaki veriler göstermektedir ki A ve B grubundaki ailelerin hemen hemen tamamı başlık parası olmaksızın kurulmuşlardır.

A – 10- ERKEĞİN EVLENME KARARINI KİMİN ETKİLEDİĞİNİN GRUPLAR ARASI DAĞILIMI

Erkeğin evlenme kararını kimler etkilemiştir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Annesi- babası	6	8,6	44	73,3	50	38,5
Diğer akrabalar	2	2,8			2	1,5
Yalnız kendi	58	82,9	16	26,7	74	56,9
Tanıdık büyükler	1	1,4			1	0,7
Arkadaşlar	3	4,3			3	2,4
Başka						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile kurumunu oluşturmak için ilk ve en önemli adım, evliliğdir. A grubundaki erkeklerin evlenmeye karar verdikleri anda yalnız kendi düşüncelerinin önemli olduğunu görmekteyiz. Her ne kadar büyüklerin destekleri alınmış olsa da kendi kararlarını kendileri vermişlerdir.

B grubundaki erkekler ise çoğunlukla anne-babalarının etkisi altında kalmışlardır. Bunu ataterkil bir toplum yapısına sahip olmamıza ve özelliğini günümüzde halâ koruyor olmasına bağlayabiliriz.

A – 11- ERKEĞİN EVLENMESİNDE SON KARARI KİMİN VERDİĞİNİN GRUPLAR ARASI DAĞILIMI

Erkeğin evlenmesinde son kararı kim vermiştir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Anne-babası	3	4,3	10	16,7	13	10
Diğer akrabalar						
Kendisi	67	95,7	50	83,3	117	90
Başka						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A grubundaki erkelerin % 95,7' si evlilikte son kararı kendileri vermişlerdir. Kentte yaşamının, daha açık ve çağdaş ilişkilerle örülü aileler içinde yetişmiş olmanın getirdiği bir takım özgürlüklerle kişiler kendi kararlarını, kimsenin etkisi altında kalmadan verebilmektedirler.

B grubundaki erkekler ise büyüklerinin evlenme kararlarını etkilemesinin yanı sıra son kararı yine de kendilerinin verdiklerini belirtmişlerdir.

A -12- EŞLERİN TANIŞMA ŞEKİLLERİNİN GRUPLAR ARASI DAĞILIMI

Eşinizle tanışma şekliniz nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Akraba	10	14,3	20	33,3	30	23,1
Aynı mahalleden, aynı köyden, aileler aracıyla.	28	40	35	58,4	63	48,5
Okul, işyeri, sokakta, tesadüfen	30	42,9	3	5	33	25,4
Nişan ya da nikâhları sırasında	2	2,8	2	3,3	4	3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evlilik öncesi eşlerin nasıl tanıştıklarına bakıldığında akrabalığın yanı sıra aynı mahalleden, köyden olmanın ve ailenin yaptığı aracılığın önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca A grubunda okulda, işyerinde, sokakta ya da tesadüfen tanışan eşler de bulunmaktadır. Eş seçiminin çoğunlukla eşlerin kendileri tarafından yapıldığı burada da açıkça görülmektedir.

B grubunda ise akrabalık ve aynı mahalleden, aynı köyden olmanın önemli olduğu elde edilen verilerden görülmektedir. Ailelerin, eşleri tanıştırmada aracılık yaptıkları da tespit edilmiştir.

A – 13- AİLEDE EN ÇOK SÖZÜ GEÇENİN KİM OLDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Ailede en çok sözü geçen kimdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Erkek	20	28,6	34	56,7	54	41,5
Karısı	6	8,5	3	5	9	6,9
Erkeğin babası	1	1,4	5	8,3	6	4,6
Erkeğin annesi						
Kadının anne ya da babası						
Aileden başka biri						
Hem erkek hem kadın	43	61,5	18	30	61	47
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A grubunda elde ettiğimiz verilere göre, ailede en çok sözü geçeninin hem kadın hem de erkek olduğunu görmekteyiz. Sadece erkeğin sözünün geçme oranı % 28,6 dır. Görülüyor ki A grubunda kadın-erkek eşitliği ön plâna çıkmıştır.

B grubunda ise erkek egemenliği dikkat çekicidir. Kadının aile içinde gelişen olaylara müdahil olma oranı çok düşüktür.

A – 14- KARAR VERME YETKİSİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Karar verme yetkisi kime aittir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Erkeğe	10	14,3	35	58,4	45	34,6
Kadına	2	2,8	4	6,6	6	4,6
Her ikisine	57	81,5	17	28,4	74	56,9
Büyüklerle	1	1,4	4	6,6	5	3,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Karar verme yetkisinin kime ait olduğuna bakıldığında, A grubunda kadının ve erkeğin birlikte karar verdikleri görülmektedir. Aile olmanın en önemli kıstası olan kadın-erkek dayanışması, söz konusudur.

B grubunda ise yine erkeğin baskın olduğu elde edilen verilerden çıkarılmaktadır. Kadın ve erkeğin birlikte karar verme oranı sadece % 28,4' tür.

A – 15- AİLE GELİRİNİN HARCANMASINDA KARAR VERME YETKİSİNİN KİME AİT OLDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile gelirin harcanmasında karar verme yetkisi kime aittir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Erkeğe	10	14,3	31	51,7	41	31,5
Kadına			5	8,3	5	3,9
Her ikisine	59	84,3	20	33,4	79	60,7
Büyüklerle	1	1,4	4	6,6	5	3,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile gelirin harcanmasında A grubunda erkek ve kadının ortak karar verdikleri görülmektedir. Kadının aile içinde önemli bir rolü olduğunu ve erkeğin kadının bu anlamda öneminin farkında olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

B grubunda ise kır kökenli ailelerin çoğunlukta olması sebebiyle erkeğin baskın olduğunu ve karar verme yetkisini yalnız kendinde topladığını söyleyebiliriz. Buna rağmen karısına da söz hakkı tanıyan erkeklere B grubunda rastlanmaktadır.

A – 16- EVE ALINACAK EŞYALARA KARAR VERME YETKİSİNİN KİME AİT OLDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Eve alınacak eşyalarda karar verme yetkisi kime aittir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadına	7	10	5	8,3	12	9,2
Erkeğe	3	4,3	23	38,3	26	20
Her ikisine	60	85,7	29	48,4	89	68,5
Büyüklerle			3	5	3	2,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eve alınacak eşyalara karar verme yetkisi, A grubunda yine kadına ve erkeğe aittir. Kent yaşamı içinde kent kökenli ailelerin çağdaş bir yapıda olması nedeniyle aile içinde kadın ve erkeğin eşit söz hakkına sahip oldukları gözlenmektedir.

B grubunda, eve alınacak eşyalar konusunda erkeğin karısına biraz daha fazla söz hakkı tanıdığı görülmektedir. Yalnız erkeğin yetkili olma oranı % 38,3' tür; ancak kadının ev eşyalarını erkeklere oranla daha çok kullandıkları düşünülürse gecekonduda yaşayan erkeklerin de burada eşlerine karar verme yetkisi tanıdıkları söylenebilir.

A – 17- MUTFAK MASRAFLARINA KARAR VERME YETKİSİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Mutfak masraflarında karar verme yetkisi kime aittir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadına	29	41,5	16	26,6	45	34,7
Erkeğe	1	1,4	13	21,7	14	10,8
Her ikisine	40	57,1	30	50	70	53,8
Büyüklerle			1	1,7	1	0,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre A grubunda mutfak masrafları konusunda kadının ön plâna çıktığı görülmektedir. Yine erkek ve kadının birlikte mutfak masraflarına karar verdikleri tespit edilmiştir. Kent kökenli ailelerde her konuda kadın-erkek eşitliği göze çarpmaktadır.

B grubunda mutfak masrafları konusunda erkek egemenliğinin yıkıldığı görülmektedir. Erkek yerine kadının mutfak masraflarına karar verdiği belirlenmiştir. Ayrıca kadının erkekle birlikte hareket ettiği gözlenmiştir.

A – 18- AİLE BİÇİMİNE GÖRE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN NASIL OLDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile biçimine göre aile içi ilişkiler nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çağdaş	53	75,6	29	48,4	82	63,1
Geleneksel	12	17,2	26	43,3	38	29,2
Geçiş halinde	5	7,2	5	8,3	10	7,7
TOPLAM	70		60	%100	130	%100

Aile biçimine göre aile içi ilişkiler, A grubunda çoğunlukla çağdaştır. Kadının, erkeğin hatta çocukların ortak karar aldıkları, birbirlerinin düşüncelerine değer verdikleri söylenebilir. Geleneksel çizgilerde olan ve büyüklerinden gördükleri örf ve âdetlere göre ilişkilerini yürüten ailelerde vardır.

B grubunda ise çağdaş ve geleneksel ilişkiler yaşayan aileler çoğunluktadır. Kent koşullarına ayak uydurabilen aileler olmakla birlikte, kendi yörelerine özgü gelenek ve göreneklerden kopamayan ve onlara göre hayatlarını, ilişkilerini şekillendiren aileler de bulunmaktadır.

Her iki grupta da geçiş halinde olan, ilişkilerinde kimi zaman çağdaş, kimi zaman geleneksel davranan aileler de yok değildir.

A – 19- ERKEĞİN KADIN ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Erkeğin kadın üzerinde etkisi var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Karımın giyim kuşamına karışırım	15	21,5	16	26,6	31	23,9
Karımın oturup kalkmasına karışırım	1	1,4	7	11,7	8	6,2
Dışarı yalnız çıkmasına izin vermem	1	1,4	4	6,7	5	3,8
Ailece gittiğimiz yerde beraber oturmam						
Hepsi	4	5,7	6	10	10	7,6
Hiçbiri	49	70	27	45	76	58,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Erkekler çoğu zaman eşleri üzerinde birtakım konularda baskı kurmak ve onları etkileri altına almak istemektedirler. A grubunda bu anlamda erkeklerin sadece kadının giyim-kuşamına karıştıkları görülmektedir. Erkeklerin % 70' inin kadın üzerinde çokta etkili olmadığı tespit edilmiştir. Kadın kendi özgür iradesine göre hareket etme hakkına sahiptir.

B grubundaki erkeklerin de karısının giyim-kuşamı üzerinde söz sahibi olduğu görülmektedir. Yine kimisinin karısının oturup kalkmasına karıştığı, elde edilen verilerden çıkarılmaktadır. Erkeklerin ancak % 45'inin karısının hiçbir yaptığına karışmadığı görülmektedir.

A – 20- SAHİP OLUNAN ÇOCUK SAYISININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Sahip olunan çocuk sayısı kaçtır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Yok	4	5,7	5	8,3	9	6,9
Bir-iki	52	74,3	31	51,6	83	63,8
Üç-dört	11	15,7	23	38,4	34	26,2
Dört'ten yukarı	3	4,3	1	1,7	4	3,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sahip olunan çocuk sayısının verildiği bu tabloya göre A grubundaki ailelerin en fazla bir ya da iki çocuğu bulunmaktadır. Ailelerin ekonomik koşulları nedeniyle çok çocuk istemediklerini söylemek doğru olacaktır.

B grubunda da en fazla bir ya da iki çocuğu olan aileler çoğunluktadır. Üç ya da dört çocuğu olanların oranı ise % 38,4' tür. Kırsal kesimde çocuğun üretim sürecinin bir parçası olduğu gözönünde bulundurulursa bu kadar çok çocuğun olması şaşırtıcı olmaz.

A – 21- DOĞUM KONTROLÜ İÇİN HERHANGİ BİR UYGULAMANIN YAPILIP YAPILMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Doğum kontrolü için herhangi bir uygulama yapıyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, yapıyoruz.	54	77,2	35	58,3	89	68,5
Hayır, yapmıyoruz.	16	22,8	25	41,7	41	31,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Doğum kontrolü için bugün tıbbın sağladığı pek çok olanak bulunmaktadır. Bu bakımdan kadınlar oldukça şanslıdır. Apartmanlarda yaşayan kadınların daha bilinçli oldukları ve bu olanaklardan faydalandıklarını söyleyebiliriz.

Yukarıdaki tabloya göre A grubundaki kadınların yarıdan fazlasının doğum kontrolü için bir yöntem seçtiklerini görüyoruz. B grubunda ise doğum kontrolü için herhangi bir yöntem uygulayan kadınların oranı yalnız % 58,3 ile sınırlıdır. Bunun sahip olunan maddi durumla ve yaş durumuyla yakında ilgisi bulunmaktadır.

A- 22- KIZ YA DA ERKEK ÇOCUK İSTENMESİNDEKİ SEBEPLERİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Kız ya da erkek çocuk istemenizde özel bir sebep var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
KIZ						
Anneye yardımcı olur	1	1,4			1	0,7
Anneye yakın olur	5	7,2	1	1,7	6	4,7
ERKEK						
Soyu devam ettirir	9	12,9	7	11,6	16	12,3
Anne- babaya yakın olur	3	4,3			3	2,3
İşleri Yürütür.			49	81,7	49	37,7
Erkek çocuk ailede ocağı tütürür			3	5	3	2,3
Hayır yoktur	52	74,2			52	40
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eskiye oranla bugün toplumumuzda pek sık rastlanmayan erkek çocuk sevdasına yönelik olarak kız ya da erkek çocuk tercihi ve bunun sebepleri üzerine sorulan soruya A grubundaki ailelerin % 74,2' si kız-erkek ayrımı yapmadıkları cevabını vermişlerdir. Bu da kent kökenli ailelerin çağdaş bir düşünceyle hareket ettiklerinin ve “soy sürdürmek” gibi bir takıntılarının olmadığını göstergesidir.

B grubunda ise erkek çocuğun önemi ortaya çıkmaktadır. Erkek çocuk istenmesindeki en önemli sebep ise işlerin yürütülmesidir. Soyun devam ettirilmesi de kır kökenli bu aileler için oldukça önemli bir yere sahiptir.

A -23- AİLE PLÂNLAMASININ YAPILIP YAPILMAMASI İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile plânlaması sizce yapılmalıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, yapılmalıdır	70	100	60	100	130	100
Hayır, yapılmamalıdır						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A ve B grubundaki ailelerin tamamı aile plânlamasından yanadır. Çok çocuğun fayda getirmeyeceği, bakımlarının ve yetiştirmenin zorluğu aileler tarafından özümsemiş görülmektedir.

B - EĞİTİM

B – 1 – AİLE REİSİNİN EĞİTİM DURUMUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin eğitim durumu nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İlkokul mezunu	14	20	43	71,6	57	43,8
Bir okul bitirmemiş			3	5	3	2,3
Orta ya da yüksek okul mezunu	56	80	14	23,4	70	53,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eğitim, çağdaş toplumların ağırlık vermesi gereken en önemli konudur. Bizim toplumumuzda da eğitilmiş olmak isteği iyiden iyiye öne çıkmış gözükmektedir. Bu bağlamda bakıldığında A grubundaki aile reislerinin % 80' inin orta ya da yüksek okul mezunu olduğunu görmekteyiz. Oysa ki B grubundaki aile reislerinin çoğunluğu sadece ilköğretim mezunudur. Sahip olunan şartların ve büyüklerin eğitilmiş bakış açılarının her iki grupta ki aile reislerinin eğitimlerine yansımaları söylemek doğru olacaktır.

B - 2 – AİLE REİSİNİN EŞİNİN EĞİTİM DURUMUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin eşinin eğitim durumu nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İlkokul mezunu	13	18,6	34	56,6	47	36,2
Bir okul bitirmemiş	1	1,4	14	23,4	15	11,5
Orta ya da yüksek okul mezunu	56	80	12	20	68	52,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A grubundaki aile reislerinin eşleri tabloda görüldüğü gibi B grubundaki eşlere oranla çok daha iyi eğitim almışlardır. A grubunda eşlerin % 80' i orta ya da yüksek okul mezunu iken B grubundaki eşlerin ancak % 20' si orta ya da yüksek okul mezunudur. B grubunda ilkokul mezunu olan ya da bir okul bitirmemiş olan kadınlar çoğunluktadır. Bunun sebebi ekonomik şartlara, geleneksel ya da çağdaş bir yapı içinden gelmiş olmaya, kız çocuklarının okutulması konusunda ailelerin anlayışına bağlayabiliriz.

B - 3- ÇOCUKLARIN EĞİTİM DURUMUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çocuklarınız eğitim durumu nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İlkokul	18	25,7	30	50	48	36,9
Lise	22	31,4	23	38,3	45	34,6
Üniversite	30	42,9	7	11,7	37	28,5
Mastır, doktora						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Çocukların eğitimi konusunda her iki gruptaki ailelerin ciddi bir sorumluluk içinde olduğu görülmektedir. Çocukların eğitimi konusunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmadıkları, tüm olanakları seferber ettikleri gözlenmiştir.

Tablodaki verilere göre her ne kadar A grubundaki çocuklar eğitim açısından şanslı görünse de, B grubundaki çocukların da eğitim konusunda istekli ve azimli oldukları görülmektedir.

B-4 – EĞİTİM HARCAMALARINDA ZORLUK YAŞANIP YAŞANMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Eğitim harcamalarında herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır, yaşamıyoruz	42	60	22	36,6	64	49,2
Evet, yaşıyoruz	28	40	38	63,4	66	50,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Apartmanda yaşayan kent kökenli olan A grubundaki ailelerin gelirleriyle doğru orantılı olarak eğitim harcamalarında bir zorluk yaşamadığı görülmektedir.

B grubundaki ailelerin ise yine yaşam koşulları karşısında yeterli olmayan ekonomik koşulları nedeniyle eğitim harcamalarında zorluk çektiği görülmektedir.

B-5-EĞİTİM SONRASI BEKLENTİLERİN GERÇEKLEŞTİRİLİP GERÇEKLEŞTİRİLMEDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Eğitim sonrası beklentilerinizi gerçekleştirebildiniz mi?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır	15	21,4	49	81,6	64	49,2
Evet	17	24,3	1	1,7	18	13,9
Kısmen	38	54,3	10	16,7	48	36,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eğitim sonrası insanların en büyük beklentileri, aldıkları eğitimi yansıtabilecekleri bir iş bulmaktır.

A grubunda bu bağlamda beklentilerin tamamen gerçekleşmiş olduğu ya da kısmen gerçekleştirilebileceği görülmektedir. B grubunda ise ne yazık ki eğitim sonrası beklentilerin gerçekleştirilemediği gerçeği açıkça ortaya çıkmaktadır.

B – 6 – PARALI- PARASIZ EĞİTİM ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Paralı- parasız eğitim üzerine düşünceleriniz nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Eğitim parasız olmalıdır.	60	85,6	60	100	120	92,4
Eğitim paralı olmalıdır.	5	7,2			5	3,8
Her ikiside olmalıdır.	5	7,2			5	3,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Paralı-parasız eğitim konusundaki düşünceleri açısından A grubunun özellikle parasız eğitimden yana oldukları, ancak paralı eğitiminde olabileceği görüşünü de belirttiği görülmektedir. B grubundaki ailelerin ise tamamı eğitimin parasız olması gerektiği görüşündedirler.

B – 7 – KIZ ÇOCUKLARININ OKUTULUP OKUTULMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Kız çocuklarını okutuyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, sonuna kadar	69	98,6	49	81,6	118	90,7
Hayır	1	1,4	7	11,7	8	6,2
Liseye kadar			4	6,7	4	3,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günümüz koşullarında hele ki Ankara gibi büyük bir ilde artık kız çocuklarının okutulmaması gibi bir durumun olmadığını ve olmaması gerektiğini

söylersek kimsenin bizi yadırgamayacağını bilmekteyiz. Bu nedenle kız çocuklarını okutup okutmadıklarını sorduğumuz A gurubundaki ailelerin % 98,6' sının kız çocuklarını okuttuğunu görüyoruz yine B gurubundaki kız çocuklarında okutulduğunu görmekteyiz

B – 8 – VERİLEN EĞİTİMDEN MEMNUN OLUNUP OLUNMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Verilen eğitimden memnunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır değilim	10	14,3	11	18,3	21	16,2
Evet memnunuz	18	25,7	6	10	24	18,4
Yeterli görmüyorum.	42	60	43	71,7	85	65,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Verilen eğitimden memnunuz olup olunmadığının görüldüğü bu tablodaki verilere göre, A grubundaki ailelerin verilen eğitimi yeterli görmedikleri ağırlık kazanmaktadır. Ailelerin bunu, çocuklarının yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını görmesine, ders kitaplarının yetersizliğine, okulların gerekli araç – gereçlere ve eğitim donanımına sahip olmamasına bağladıkları yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

B grubunda da aynı sonuç ortaya çıkmaktadır. B grubundaki aileler de verilen eğitimi yetersiz bulmaktadırlar.

C – İŞ HAYATI

C – 1 –AİLE REİSİNİN MESLEĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin mesleği nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Serbest meslek, yüksek memur	30	42,8	11	18,3	41	31,5
Küçük memur	12	17,2	32	53,3	44	33,9
İşçi	17	24,3	13	21,7	30	23,1
Emekli	11	15,7	4	6,7	15	11,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A grubundaki aile reislerinin çoğunluğu serbest meslek sahibi ya da yüksek memurdur. İşçi, emekli ve küçük memurlar da bulunmaktadır.

B grubunda ise aile reisleri çoğunlukla küçük memur sınıfındadırlar. Daha sonra işçilik ve serbest meslek sahibi olmak küçük memurluğu takip etmektedir.

A grubundaki aile reislerinin diğer gruba oranla daha iyi iş imkânlarına ve mesleklere sahip oldukları görülmektedir.

C – 2 – AİLE REİSİNİN EŞİNİN MESLEĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin eşinin mesleği nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ev hanımı	33	47,1	54	90	87	66,9
Serbest	8	11,4			8	6,2
Memur	9	12,9	3	5	12	9,2
İşçi	10	14,3	2	3,3	12	9,2
Emekli	10	14,3	1	1,7	11	8,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

A grubunda meslek grupları arasında bir dağılım söz konusudur. Ev hanımlarının ön plâna çıktığı görülmektedir. B grubu içinde aynı durum görülmektedir. Ev hanımları çoğunluğu teşkil etmektedir. Her iki grup açısından çıkan bu tabloyu maddi olanaklara bağlamak mümkündür.

C – 3 – AİLE REİSİNİN VE EŞİNİN BAĞLI BULUNDUĞU GÜVENLİK KURUMUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin ve eşinin bağlı bulunduğu güvenlik kurumu hangisidir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
SSK	24	34,2	38	63,3	62	47,7
Emekli Sandığı	29	41,4	7	11,7	36	27,7
Bağ-Kur	12	17,2	2	3,3	14	10,7
Hiçbiri			13	21,7	13	10
Özel Sağlık Sigortası	5	7,2			5	3,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre, A grubundaki ailelerin tamamı bir güvenlik kurumuna bağlıdır. B grubunda ise yalnız % 21,7' lik bir kısım hiçbir güvenlik kurumuna bağlı değildir.

Emeklilik dönemi açısından bir sosyal güvenceye sahip olduğunu bilmek ailelere güven kazandırır.

C – 4 – AİLE REİSİNİN AYLIK GELİR DURUMUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aile reisinin aylık gelir durumu nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
500 milyon altı	7	10	36	60	43	33,1
500 milyon	7	10	7	12,6	14	10,7
500 milyon üstü	56	80	17	28,4	73	56,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile reislerin aylık gelir durumuna bakıldığı zaman her iki grup arasında belirgin bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Gelir düzeyleri açısından A grubundaki aile reislerinin kazançlarının iyi olduğu görülmektedir. B grubundaki aile reislerinin ise kazançlarının günümüz koşullarında yeterli olmadığını söyleyebiliriz.

C – 5 – ÇALIŞAM AMAÇLARININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çalışma amaçlarınız nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çocuklarıma iyi bir gelecek sağlamak	18	25,7	4	6,6	22	16,9
Kimseye muhtaç olmamak	12	17,2	43	71,7	55	42,3
İyi bir yaşam sürmek	40	57,1	13	21,7	53	40,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ailelerin çalışma amaçlarına bakıldığında; A grubundaki ailelerin önceliğinin iyi bir yaşam sürmek olduğunu görmekteyiz. B grubunda ise bu önceliği kimseye muhtaç olmamak fikrinin aldığını söyleyebiliriz. İki farklı yaşam tarzı ve bu yaşam tarzlarına bağlı iki farklı amaç, ailelerin kent yaşamına nasıl bir bakış açısı ile yaklaştığını göstermektedir.

C – 6 ALDIKLARI MAAŞLARI GEÇİMLERİNDE YETERLİ OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Aldığınız maaş geçiminizde yeterli oluyor mu?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır, yeterli değil	31	44,3	44	73,3	75	57,7
Evet, yeterli	39	55,7	16	26,7	55	42,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bu tabloda görüldüğü gibi A grubundaki ailelerin maaşları çoğunlukla geçim sıkıntısı çektirmeyecek düzeyde olup yeterlidir, ancak maaşlarından memnuniyetsiz olanlar da vardır.

B grubunda ise aileler maaşlarından, kazandıkları miktardan memnun değillerdir. Geçinmelerinde yeterli olmadığı görüşündedirler.

C – 7 – AİLEDE ÇALIŞAN ÇOCUK SAYISININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çalışan çocuk sayısı ailede kaçtır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
1	13	18,6	4	6,7	17	13,1
2	10	14,3	4	6,7	14	10,8
3	2	2,8			2	1,5
Yok	45	64,3	52	86,6	97	74,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ailenin geçiminde katkı payı olan, bir işe sahip olan çocuk sayısı A grubunda B grubuna oranla daha fazladır. İş bulma konusunda alınan eğitimin ne derece önemli olduğu burada karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca işsizliğin boyutunu görme açısından da tablodaki veriler önemlidir.

C – 8 – ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN MESLEKLERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Varsa çalışan çocukların meslekleri nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
İşçi			8	13,4	8	6,2
Memur	15	21,4			15	11,5
Serbest meslek	10	14,3			10	7,7
Çalışmıyor	45	64,3	52	86,6	97	74,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre çocukların meslekleri açısından A grubunda memurluk ve serbest meslek sahibi olmak ön plâna çıkmaktadır. B grubunda ise işçilik ön plândadır. Burada yine alınan eğitimin ve sahip olunan olanakların önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

C – 9- ÇALIŞTIKLARI İŞTEN MEMNUN OLUP OLMADIKLARININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çalıştığınız işten memnunuz musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır, değiliz	2	2,8	8	13,3	10	7,7
Evet memnunuz	49	70	23	38,3	72	55,4
Mecbur olduğumuz için seçim yapma şansımız yok	19	27,2	29	48,4	48	36,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

İnsanların yaptıkları işi sevmeleri o işteki verimliliği artırır. Ne var ki çalışmak zorunda olduğu için istemediği bir işi yapmak durumunda olan pek çok insanın olduğu yadsınamayacak bir gerçektir.

Tablodaki verilere baktığımız zaman, A grubundaki ailelerin % 70' inin çalıştıkları işten memnun oldukları görülmektedir. Bu da istedikleri işe sahip oldukları sonucunu doğurmaktadır. B grubunda da işini severek çalışanların yanı sıra mecbur olduğu için o işte çalışanların bulunduğu görülmektedir.

C – 10 – YAŞAM STANDARTLARININ YÜKSEK OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Yaşam standardınız yüksek midir? (Türkiye şartlarına göre)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır	28	40	54	90	82	63,1
Evet	42	60	6	10	48	36,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Türkiye şartlarına göre, her ailenin bir yaşam standardı bulunmaktadır. Kimi her istediğini alıp, her dilediğini yapma şansına sahipken, kimisi günü kurtarma çabası içinde, bir lokma ekmek bulabilir miyim, derindedir.

Bu yönde sorduğumuz soruya, A grubundaki aileler yaşam standartlarının Türkiye şartlarına uygun olduğu cevabını vermişlerdir. B grubundaki ailelerin ise % 90' ının yaşam standardını yüksek olmadığı tespit edilmiştir. Her iki bölgede aileler arasında, yaşam standartları açısından bir uçurum olduğu görülmüştür.

C – 11 – ÇALIŞMA SAATLERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çalışma saatleriniz nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
8:30-18:00	38	54,3	33	55	71	54,6
07:00-20:00	4	5,7	19	31,6	23	17,7
Diğer	28	40	8	13,4	36	27,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Çalışma saatlerinin gösterildiği tablodaki verilere göre A grubunda çoğunlukla 8:30-18:00 saatleri öne çıkmaktadır. B grubunda da yine aynı saatler arasında daha çok çalışıldığı tespit edilmiştir.

D –MUTFAK, YEME-İÇME ALIŞKANLIKLARI

D – 1 – EVDE EN ÇOK TÜKETİLEN GIDA MADDELERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Evinizde en çok tüketilen gıda maddeleri hangileridir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ekmek, kahvaltılık, çay	20	28,6	30	50	50	38,5
Sebze, meyve, bakliyat	15	21,4	20	33,4	35	16,9
Süt ürünleri, tavuk ürünleri	17	24,3	6	10	23	17,7
Yoğurt, sıvıyağ, et ürünleri	10	14,3	2	3,3	12	9,2
Kahve, şeker, içecek çeşitleri	8	11,4	2	3,3	10	7,7
TOPLAM	70	% 100	60	% 100	130	%100

Günlük yaşamın içinde mutfak kültürü, yeme – içme alışkanlıkları önemli bir yer tutar. Her yörenin kendine özgü mutfak kültürü bulunmaktadır. Çoğu aile kendi geleneklerini yaşadıkları kent içinde olabildiğince sürdürmeye çalışmakta ise de o kentin koşullarına da kayıtsız kalamamıştır.

Evden eve, kentten kente tüketilen gıda maddeleri çeşitlilik gösterir. Kimi ekmek, kahvaltılık çay gibi ürünleri en çok tüketirken, kimisi sebze, meyve ve bakliyat ürünlerine ağırlık vermektedir.

A ve B grubunda da en çok tüketilen ürünler ekmek, kahvaltılık, çay, sebze, meyve, bakliyat, süt ve tavuk ürünleri olarak gözükmektedir.

D – 2 – EVİN SEBZE-MEYVE İHTİYACININ NEREDEN KARŞILANDIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Evin sebze – meyve ihtiyacını nereden karşılıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Manav	2	2,8			2	1,5
Pazar	38	54,3	50	83,3	89	68,5
Süpermarket	29	41,5	2	3,3	30	23,1
Bahçemizden	1	1,4	8	13,4	9	6,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda bugün kentler bize pek çok olanağı bir arada sunmaktadır. Büyük alışveriş ötekleri, pazarlar, manavlar hem ürün çeşitliliği hem de fiyatlarına göre seçim yapma fırsatı sunmasıyla ailelere hizmet vermektedirler.

Sebze-meyve ihtiyacını karşılamak açısından araştırma yaptığımız bölgelerde pazarlar ve süper marketler öne çıkmaktadır. Gecekondularda oturanlardan bir kısmı ise bahçelerinde yetiştirdikleri meyve ve sebzelerle ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.

D -3 – GIDA ALIŞVERİŞİNİN NE KADAR SÜRE İÇİN YAPILDIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Gıda alışverişinizi ne kadar süre için yapıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Haftalık	44	62,8	39	65	83	63,8
On beş günlük	13	18,6	10	16,7	23	17,7
Aylık	13	18,6	11	18,3	24	18,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ailelerin; tüketim süresi, maddi durumu ve ihtiyaçlarına bağlı olarak gıda alışverişlerini yaptıkları görülmektedir. Gıda maddelerinin kullanma koşulları ve süreleri de alışverişlerin ne kadar bir süre zarfı için yapılacağına belirleyicisi olabilmektedir.

Apartmanlarda ve gecekonduarda yaşayanların gıda alışverişlerini daha çok haftalık yapmayı tercih ettikleri gözükmemektedir.

D – 4 - KAHVALTIDA TERCİH EDİLEN İÇECEK TÜRÜNÜN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Kahvaltıda tercih ettiğiniz içecek hangisidir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kahve	4	5,8	1	1,7	5	3,9
Çay	63	90	57	95	120	92,3
Meyve suyu	1	1,4	2	3,3	3	2,3
Süt	2	2,8			2	1,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Çay, mutfak kültürü içinde özellikle içecek olarak insanların vazgeçilmezleri arasındadır. Sabah, öğle, akşam; günlük yaşamda, kadınlar günlerinde, erkekler kahvehanelerde özellikle içecek olarak çayı tercih etmektedirler.

Tablodaki verilere göre de kahvaltıda en çok tercih edilen içecek çaydır.

D – 5- YEMEKLERİN EVİN NERESİNDE YENİLDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Yemeklerinizi evin neresinde yersiniz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Mutfakta	57	81,5	36	60	93	71,5
Salonda	11	15,7	22	36,7	33	25,4
Oturma Odasında	2	2,8	2	3,3	4	3,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Yemek yemek, günlük yaşam içinde rutin olarak yaptığımız bir işlemdir. Aileler, evlerinin çeşitli bölümlerinde yemeklerini yemektirler. Bunun için özellikle mutfakın tercih edildiği tablodaki verilerden anlaşılmaktadır. Salonda yemek yiyen ailelere de rastlamak mümkündür.

D – 6 – AİLELERİN BAHÇEDE SEBZE-MEYVE YETİŞTİRME ALIŞKANLIĞI OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Ailenizin bahçede sebze-meyve yetiştirme alışkanlığı var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır	69	98,6	41	68,3	110	84,6
Evet	1	1,4	19	31,7	20	15,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Beştepe Mahallesi içinde gecekonduların bir çoğunun bahçesi bulunmaktadır. Bahçe ile uğraşmaktan zevk duyan insanların bulunduğu bu bölgede aileler bahçelerinde sebze-meyve yetiştirmektedirler.

Apartmanlarda oturanların ise böyle bir olanağının olmadığını söylemek doğru olacaktır.

D – 7 – KONSERVE TÜKETİMİ OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Konserve tüketimi var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	1	1,4	24	40	25	19,2
Hayır	69	98,6	36	60	105	80,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Konserve, mutfakta yeme-içme alışkanlıklarını kolaylaştıran, yemek yaparken kadınların işini hafifleten bir uygulamadır; ancak bugün çoğu kadın her sebzenin tazesini kullanmak ya da konservelerini kendileri yapmak taraftarıdır.

Tablodaki veriler göstermektedir ki A ve B grubundaki aileler konserve tüketimine sıcak bakmamaktadırlar. B grubunda sadece % 40 oranında konserve tüketimi vardır.

D – 8 – LÜKS TÜKETİM GIDALARININ NE SIKLIKLA EVE GİRDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Lüks tüketim gıdaları ne sıklıkla evinize giriyor? (salam, sosis, sucuk vs...)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ayda bir –iki kez	27	38,6	23	38,3	50	38,5
Yılda bir-iki kez	2	2,8	25	41,7	27	20,7
Hiçbir zaman			12	20	12	9,3
Haftada bir	41	58,6			41	31,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Lüks tüketim gıdaları arasında sayılabilecek salam, sosis, sucuk,..... vb. gıdalar çoğu zaman fiyatları bakımından evlerimize çok sık girememektedirler. Çoğu zaman “tadımlık” olarak alınan bu lüks gıdaların kimi evlere yılda bir iki kezden fazla girmediği hatta hiç giremediği bir gerçektir.

Tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi B grubundaki ailelerin evine lüks tüketim gıdaları çokta sık girmemektedir. A grubundaki ailelerin evine ise haftada bir ya da ayda bir-iki kez lüks tüketim gıdaları girmektedir.

D – 9 – UNLU GIDALARIN EVDE NE SIKLIKLA TÜKETİLDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Unlu gıdalar evinizde ne sıklıkla tüketiliyor? (börek, pasta)	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Haftada bir-iki kez	39	55,7	29	48,3	68	52,4
Ayda 2-3 kez	30	42,9	31	51,7	61	46,9
Her gün	1	1,4			1	0,7
Yılda 10-15 kez						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Börek, kurabiye, peksimet gibi unlu gıdalar ailelerin sıklıkla yaptığı, özellikle kadınların vazgeçemediği bir uğraştır. Bu nedenledir ki aileler haftada ya da ayda bir iki kez unlu gıdaları tüketmektedirler.

D – 10 – ALKOL KULLANIMININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Alkol kullanıyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hiç içmem	20	28,5	9	15	29	22,3
Çok seyrek	40	57,2	25	41,7	65	50
Haftada bir	10	14,3	11	18,3	21	16,2
Her gün			15	25	15	11,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Alkol kullanımı, son yıllarda toplumumuzda oldukça artmıştır. Hayat koşullarının ağırlaşması, üst üste gelen ekonomik krizler insanların rahatlamak için farklı yollara başvurmasına neden olmuştur. Bunlardan biri özellikle erkekler için alkol kullanımıdır; ancak bu yola başvurmayanların varlığını yadsımamak gerekmektedir.

A grubundaki alkol kullananların oranı % 70' in üzerindedir. Çok seyrek ya da haftada bir alkol aldıklarını belirtmişlerdir. B grubunda her gün alkol kullananlara da rastlanmaktadır. Günlük yaşamın sorunları ile başa çıkmak için gecekondular erkekleri bu yola başvurmakta ve kolay olanı seçmektedirler.

D – 11 – YEMEKLERDE KULLANILAN YAĞ ÇEŞİDİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Yemeklerde hangi çeşit yağ kullanıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Margarin	15	21,4	15	25	30	23,1
Tereyağ	15	21,4	2	3,3	17	13,1
Sıvıyağ	40	57,2	43	71,7	83	63,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bugün sağlık açısından zeytinyağı, fındık yağı, mısır yağı gibi sıvı yağların kullanımı artmış görünmektedir. Kolestrole sebep olan, kalp için zararlı olduğu bilinen katı yağlar artık yemek yaparken kullanılmamaktadır.

A ve B grubunda da kadınlar yemek yaparken özellikle sıvı yağ kullanmayı tercih etmektedirler.

D- 12- EVDE TÜKETİM AMAÇLI YAPILAN YİYECEK TÜRLERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Evde tüketim amaçlı yaptığınız yiyecek türü var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Reçel	4	5,7			4	3,1
Tarhana	8	11,4	5	8,3	13	10
Buzdolabına sebze	10	14,3			10	7,7
Erişte	2	2,8	10	16,6	12	9,2
Salça	6	8,6	20	33,4	26	20
Yoğurt			3	5	3	2,3
Pekmez			2	3,3	2	1,5
Turşu	10	14,3	20	33,4	30	23,1
Hayır, yok	30	42,9			30	23,1
TOPLAM	70	% 100	60	% 100	130	%100

Aile bütçesine katkı sağlamak, ev yapımı ürünlerin daha sağlıklı olması açısından evlerde tüketim amaçlı yapılan yiyecek türleri bulunmaktadır. Bunların en bilinenleri salça, turşu, reçel, yoğurt...vb. gibi besinlerdir. Özellikle kışa hazırlık olarak bilinen bu uygulamalar kentlerde yaşayan kır kökenli aileler tarafından daha fazla yapılmaktadır. Apartmanlarda yaşayan ve kent kökenli olan kimi aileler de ise bu tür uygulamaların olmadığı görülmektedir.

D – 13 – MEMLEKETE ÖZGÜ GIDA ÜRÜNLERİNİN YAŞANILAN ŞEHRE GETİRİLİP GETİRİLMEDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Memleketinize özgü gıda ürünlerini yaşadığınız şehre getiriyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, getiriyoruz	20	28,5	33	55	53	40,8
Hayır, getirtmiyoruz	50	71,5	27	45	77	59,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Her insanın doğduğu, büyüdüğü, bağlı bulunduğu şehre özgü bir takım örf ve âdetlerini, yaşadığı şehre taşıdıkları bilinmektedir. Bu örf ve âdetlerin başında özellikle mutfağın ön plâna çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ne var ki bugün apartmanlarda yaşayan ve kente özgü gelenekleri ve kuralları benimseyen aileler bu kültürü ikinci plana atmaya başlamışlardır. Kentte her şeyin bol olması, istenilen her ürünün kolayca bulunabilmesi aileleri rahatlatmaktadır. Bu nedenle apartmanda yaşayan aileler kendi yörelerine özgü gıda ürünlerini yaşadığı şehre getirmemektedir. Gecekonuda yaşayan ailelerin ise bir kısmı yörelerine özgü gıda ürünlerini getirirken bir kısmı getirmemektedir.

D – 14 – AİLEDE TÜKETİLEN EKMEK SAYISININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Ailede ayda tüketilen ekmek sayısı ne kadardır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
30-90 âdet	27	38,5	3	5	30	23,1
90-120 âdet	33	47,2	7	11,6	40	30,7
120-150 âdet	3	4,3	20	33,4	23	17,7
150 ve üstü	7	10	30	50	37	28,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ekmek, mutfaklarımızın, sofralarımızın vazgeçilmez katıklarından bir tanesidir. Ekmeksiz sofraya düşünülemez.

Araştırma yaptığımız bölgedeki aileler tarafından da ekmeğin bolca tüketildiğini görmekteyiz.

D – 15 - MUTFAK MASRAFI İÇİN AYRILAN AYLIK GİDERİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Mutfak masrafı için ayrılan aylık gider ne kadar dır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
200 milyondan az	11	15,7	37	61,7	48	36,9
200 milyon	12	17,2	21	35	33	25,4
300 milyon	21	30	2	3,3	23	17,7
300 milyondan fazla	26	37,1			26	20
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Yiyip-içmek, hayatımızda her şeyden önce gelmektedir. Günümüz koşullarında giyim-kuşama, gezip tozmaya harcanacak parayı aileler, mutfak masrafları için ayırmayı tercih etmektedirler.

Gelirleri doğrultusunda, A grubundaki aileler mutfak masrafları için yeterli miktarda parayı kullanırken, B grubundaki aileler ise kısıtlı bütçeleri ile ellerinden gelen imkânları kullanmaya çalışmaktadırlar.

D – 16 – YEME-İÇME ŞEKİLLERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Yeme-içme şekliniz nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Birlikte	70	100	56	93,4	126	96,9
Kadınlar ayrı			4	6,6	4	3,1
Erkekler ayrı						
Gelinler çocuklar ayrı						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Mutfak kültürü içinde yeme-içme şekilleri önemli bir yer tutmaktadır. Her bölgenin, her yörenin kendine özgü bir kültürü olduğundan yola çıkarsak yeme-içme şekillerinde de çeşitlilik olduğunu görürüz. Ne var ki büyük kentlerde hayat akışına kapılan insanlar aynı zamanda o kent kültürü ile yoğrulmaktadır. Bu nedenle yeme içme şekillerinde değişiklikler olabilmektedir.

Tablodaki verilere göre, A grubundaki aileler bir arada yemek yemeyi tercih etmektedirler. B grubunda ise yalnız dört ailede kadınlar ayrı bir yerde yemek yemektedirler.

D – 17 – SÜT ÜRÜNLERİNİN AYLIK TÜKETİM MİKTARININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Süt ürünlerini ayda ne kadar tüketiyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Bir-iki kez	2	2,8	23	38,3	25	19,2
Üç-dört kez	9	12,9	33	55	42	32,3
Hergün	59	84,3	4	6,7	63	48,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Süt ürünleri, hem yetişkinler hem de çocuklar açısından oldukça önemlidir. Kemiklerin güçlenmesi ve gelişimi, yetişkinlerde kemik erimesini önlemek gibi sebeplerden dolayı süt ürünlerinin bol miktarda tüketilmesi gerekmektedir.

A grubunda aileler bunun bilincinde olarak hemen her gün süt ürünleri tüketmektedirler. B grubundaki ailelerde ise bu tüketim ayda bir-iki kez ile üç-dört kez arasında değişmektedir.

D – 18 – MUTFAĞIN BEREKETİ İÇİN HERHANGİ BİR UYGULAMANIN YAPILIP YAPILMADIĞININ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

Mutfağın bereketi için herhangi bir uygulamanız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, var	12	17,2	23	38,3	35	26,9
Hayır, yok	58	82,8	37	61,7	95	73,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Mutfağın bereketini arttırmak konusunda yapılan bir takım uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalara toplum içinde yaygın bir inanış vardır. Örneğin çoğu mutfakta bereketi simgeleyen bir takım süsler bulunur. Bunun yanı sıra mutfaktan tuz eksik edilmez. İsraftan kaçınılmaya çalışılır.

A grubundaki ailelerde görülmektedir ki mutfağın bereketi için herhangi bir uygulama yapılmamaktadır. B grubu içinde aynı durum söz konusudur. Her iki grupta çok az sayıdaki aile mutfaklarının bereketini arttırmak için bir uygulama yapmaktadır.

D -19 – YÖRE YEMEKLERİNİN YAPILIP YAPILMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Yöre yemeklerini yapıyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, yapıyoruz	10	14,3	28	46,6	38	29,2
Hayır, yapmıyoruz	60	85,7	32	53,4	92	70,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Büyük kentlerde kendi mutfak kültürlerini devam ettirmeye çalışan aileler olduğu düşünülebilir; ancak çalışan kesimin çokluğu göz önüne alındığında daha pratik uygulamaların ön plâna çıktığı görülmektedir. Hazır gıdaların ve dondurulmuş ürünlerin büyük süpermarketlerde yerlerini alması ve çalışan hanımların bu ürünlerden faydalanyor olması, zamanın kısıtlılığı ve yoğun tempo yöre yemeklerinin yapılmasına olanak vermemektedir.

Tablodan anlaşılacağı üzere A grubundaki aileler yöre yemeklerini yapmadıklarını belirtmişlerdir. B grubundaki ailelerin ise yalnız % 46,6' sını yöre yemeklerini yapmaya devam etmekte, geleneklerini sürdürmektedirler.

E – GİYİM-KUŞAM

E- 1- AİLE REİSİNİN ŞIK VE KALİTELİ GİYİM KONUSUNDAKİ TUTUMU

Aile reisinin şık ve kaliteli giyim konusundaki tutumu nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Şık ve kaliteli giyimde marka önemlidir.	5	7,2			5	3,8
Şık ve kaliteli giyimde uyum önemlidir.	15	21,4	5	8,3	20	15,4
Şık ve kaliteli giymek için markaya gerek yoktur; yakışanı giyerim.	50	71,4	55	21,7	105	80,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamın koşuşturmacası, hayatın insan yaşamı üzerinde oluşturduğu gerilimler, ekonomik baskılar, hızla değişen moda, gençlerin diğer kültürlerden etkilenmeleri ve daha sayılabilecek pek çok sebepten ötürü giyim-kuşam kültüründe, özellikle kentlerde yoğun bir değişim söz konusudur.

Aile reisleri de bu değişimden kendilerine düşen payı almışlardır. Her iki gruptaki aile reisleri kendilerine yakışanı giymek yönünde fikir beyan etmişlerdir.

E – 2 – AİLE REİSLERİNİN EŞLERİNİN ŞIK VE KALİTELİ GİYİM KONUSUNDAKİ TUTUMU

Aile reisinin eşinin şık ve kaliteli giyim konusundaki tutumu nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Şık ve kaliteli giyimde marka önemlidir.	2	2,8			2	1,5
Şık ve kaliteli giyimde uyum önemlidir.	16	22,8			16	12,3
Bana yakışanı giyerim.	52	74,4	60	100	112	86,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Giyim-kuşam, kadınların vazgeçilmezleri arasındadır. Güzel giyinmek, alımlı ve hoş olmak hanımlar için önemlidir. Şık ve kaliteli giyinmek, herkesin istediği, arzuladığı bir durumdur. Burada yine maddiyat karşımıza çıkmakta ve istendiği gibi şık ve kaliteli giyime olanak vermeyecek ortamlar oluşabilmektedir.

B grubundaki hanımların çoğu şık ve kaliteli giyime bağlı olarak yakışanı giymek konusunda görüş belirtmişlerdir. A grubunda ise hanımların bir bölümü giyimde uyumun önemine dikkat çekmiştir.

E- 3 – AİLE REİSİNİN GİYİM TERCİHİ

Aile reisinin giyim tercihi nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Spor	10	14,3	5	8,3	15	11,5
Klâsik	9	12,9	28	16,7	37	28,5
Yerine göre her ikisi de	51	72,8	27	45	78	60
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

İnsanların giyim tarzları, yaşantılarının aynası gibidir. Bir insanın giyimine bakarak hangi düzeyde bir hayat sürdürdüğü anlaşılabilir.

A grubundaki aile reislerinin yerine göre giyinmeyi tercih ettiği görülmektedir. Apartmanlarda yaşadıkları ve gelir düzeylerinin normalin üzerinde olduğu düşünülürse A grubundaki aile reislerinin giyim-kuşam konusunda daha seçici olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. B grubundaki aile reislerinin de tercihleri, yerine göre giyinmekten yanadır, ancak klâsik giyimi tarz edinenler de bulunmaktadır.

E – 4 – AİLE REİSLERİNİN EŞLERİNİN GİYİM TERCİHİ

Aile reisinin eşinin giyim tercihi nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Spor	10	14,3	7	11,6	17	13,1
Abiye	2	2,8	10	16,6	12	9,2
Yerine göre her ikisi de	58	82,9	43	71,8	101	77,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kadınlar, giyim-kuşamlarına erkeklere oranla daha fazla özen göstermektedir. Günlük yaşamın akışı içinde rahat olmak ve hareketlerinde kısıtlama yaratmayan giysiler giymek, kadınların tercihlerini belirlemektedir.

Bu bağlamda, A ve B grubundaki kadınlar buldukları ortama göre abiye ya da spor giyime öncelik vermektedirler.

E – 5 – ÇOCUKLARIN GİYİM TERCİHLERİ

Çocukların giyim tercihleri nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Spor	40	57,1	48	80	88	67,7
Klâsik	5	7,2	4	6,7	9	6,9
Yerine göre her ikisi de	25	35,7	8	13,3	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Farklı kültürlerle etkileşim ve giyim-kuşamda modanın geçerliliğini arttırması, çocukların farklı tarzlara yönelmesine neden olmaktadır. Bugün rahat ve spor giyim tarzının gençler arasında tercih ediliyor olması, araştırma yaptığımız iki farklı bölgede de karşımıza çıkmaktadır.

A grubunda çocukların, gençlerin yerine göre ve buldukları ortama uygun olacak şekilde giyimi de tercih ettikleri görülmektedir. B grubunda da bu yönde görüş bildirenler vardır. Klasik giyimi tercih edenlerse az sayıdadır.

E – 6 – GÜNLÜK-GEZMELİK KIYAFET AYRIMI

Günlük-gezmelik kıyafet ayrımı var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Günlük kıyafetimle gezmeye gidemem	56	80	29	48,3	85	65,4
Kıyafet ayrımı yapamam, günlük kıyafetlerimle gezmeye de giderim	14	20	31	51,7	45	34,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşam içinde yapıp ettiğimiz pek çok işlev vardır. Bunlardan kimisi için kıyafetin önemi büyüktür. Örneğin kadınların kendi aralarında yaptığı günler, komşu ziyaretleri...vs. gibi durumlarda kıyafetlerine çok daha fazla önem gösterdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Erkeklerin de dışarı çıkarken ya da komşu ziyaretlerinde ev içinde giydikleri kıyafetleri değiştirdikleri bilinmektedir.

Araştırmamızda her iki bölgedeki farklılık dikkat çekicidir. Apartmanda yaşayan kent kökenli aileler, günlük yaşamda evlerinde giydikleri kıyafetlerle gezmeye gitmediklerini söylemektedirler, ancak %20 oranında günlük kıyafetlerinden gezmeye giderken bile vazgeçmeyen aileler bulunmaktadır.

B grubunda ise daha çok kıyafet ayrımı yapılmadığı, günlük kıyafetlerle gezmeye gidildiği görülmektedir. İçinde buldukları ekonomik koşullar ve yaşam

tarzları nedeniyle ailelerin sürekli kıyafet değiştirmek gibi bir lüksleri olmadığını söyleyebiliriz, ancak bu görüşün aksine günlük kıyafetleriyle gezmeye gitmeyen ailelerinde % 48,3 oranında bulunduğu dikkat çekicidir.

E – 7 – ŞAPKA, EŞARP, ÇANTA KULLANMA ALIŞKANLIKLARI

Şapka, eşarp, çanta kullanma alışkanlıklarınız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çanta	60	85,7	31	51,7	91	70
Şapka	1	1,4	2	3,3	3	2,3
Eşarp	9	12,9	27	45	36	27,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kıyafeti bir aksesuar ile tamamlamak, dış görünümü zenginleştirmek hem erkekler hem de kadınlar açısından bugün önemli görünmektedir. Özellikle dışarı çıkarken çanta almak, eşarp ya da şapka takmak en sık rastlanılanlardır.

Tablodaki verilere göre A ve B grubunda yoğun olarak karşımıza çıkan çanta kullanma alışkanlığıdır. B grubunda eşarp takma alışkanlığı olanlar da çoğunluktadır.

E – 8 – YATARKEN TERCİH EDİLEN GİYİM

Yatarken tercih edilen giyim hangisidir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Pijama	41	58,6	41	68,3	82	63,1
Gecelik	15	21,5	1	1,7	16	12,3
Şort takım	4	5,7	1	1,7	5	3,9
Eşofman	10	14,2	17	28,3	27	20,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Uyku, yaşamın önemli bir parçasıdır. Uyku için tercih edilen bazı kıyafetler, ev içinde rahat olmayı, hareketleri sınırlandırmadan oturmayı ve uyku sırasında da rahatlığı sembolize etmektedirler.

Pijama ve eşofman, araştırmamızda en çok tercih edilen giyim olarak görünmektedir. Gecelik ve şort takım ise giyilmekte ancak özellikle B grubunda çokça tercih edilmemektedir.

E – 9 – BAYRAMLARDA VE ÖZEL GÜNLERDE GİYİM TERCİHİ

Bayramlarda ve özel günlerde giyim tercihiniz nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Abiye-klâsik	26	37,2	9	15	35	26,9
Yöresel giysiler						
Temiz ve uyumlu olmak şartı ile ne olsa giyerim.	44	62,8	51	85	95	73,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamımız içinde pek çok kez özel günlere rastlanmaktadır. Bunlardan en önemlileri bayramlardır. Bayramlarda, tüm örf ve âdetlere uygun hareket etmek çok önemlidir. Dikkat etmemiz gerekenlerin başında giyim-kuşamımız gelir. Ne varki bugün bayramların ve diğer bütün özel günlerin tatil amacıyla değerlendiriliyor olması geleneklerin bir kenara itildiğinin göstergesi olmaktadır.

Her şeye rağmen bayramlarda özel günlerde ailelerinin nasıl giyinmeyi tercih ettiklerini sorduğumuzda özellikle temizlik ve uyumun ön plâna çıktığı görülmektedir. Abiye ya da klâsik giyimi tercih edenler de bulunmaktadır. Yöresel giysiler ise rağbet göstermemektedir.

E – 10 – GİYİMDE TERCİH EDİLEN KUMAŞ TÜRLERİ

Giyimde tercih edilen (yaz-kış) kumaş türleri nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Pamuklu	23	32,9	25	41,7	48	36,9
Keten	29	41,5	2	3,3	31	23,9
Yünlü	10	14,2	10	16,6	20	15,4
Penye	2	2,8	23	38,4	25	19,2
Kaşmir	6	8,6			6	4,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Yazın ya da kışın aileler giyimlerinde farklı tarzlarda kumaşları tercih etmektedirler. A grubunda pamuklu, keten ve yünlü kumaş türleri ağırlık kazanırken; B grubunda penye, pamuklu ve yünlü kumaşlar giyimlerinde öne çıkmaktadır.

E – 11 – AYAKKABI ALIMINDA MARKA SEÇİMİ

Ayakkabı alırken markaya bakar mısınız?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Marka ayırımı yapmam	13	18,5	1	1,7	14	10,8
Kaliteli ve sağlam olmasına bakarım	51	72,9	59	98,3	110	84,6
Marka giyerim	6	8,6			6	4,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Hayat koşullarının ağırlığı karşısında karnını doyurmaya bile zor para bulabilen B grubundaki aileler, kıyafetleri dışında ayakkabı alırken markaya değil sağlam ve kaliteli olmasına önem vermektedirler. A grubunda da ayakkabıların sağlam ve kaliteli olması istenirken, marka tercih edenlerle marka ayırımı yapmayanlara da rastlanmaktadır.

E- 12- EV İÇİNDE TERLİK GİYME ALIŞKANLIĞI

Ev içinde terlik giyme alışkanlığınız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	67	95,7	52	86,6	119	91,5
Hayır	3	4,3	8	13,4	11	8,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Yaşam boyu edindiğimiz tüm alışkanlıklar ve davranışlar günlük hayatta çokça karşımıza çıkmaktadır. Ev dışında nasıl ki ayakkabı giyiliyorsa ev içinde de terlik giyilmektedir.

A ve B grubundaki aileler de terlik giyme alışkanlığına sahiptir. Evin farklı bölümleri için farklı terlik giyme alışkanlığına sahip ailelerin bulunduğu da tespit edilmiştir.

E – 13 – FANİLA GİYME ALIŞKANLIĞI

Fanila giyme alışkanlığınız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	60	85,7	53	88,3	113	86,9
Hayır	10	14,3	7	11,7	17	13,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Fanila, eski adıyla içlik, yazın teri olan, kışınsa soğuktan korunmayı sağlayan bir giyim türüdür. Özellikle belli bir yaşa erişmiş kadın ve erkekler faniladan vazgeçmemektedirler.

A ve B grubunda da ailelerin hemen hemen tamamı, fanila giymeyi alışkanlık haline getirmişlerdir.

E – 14- EVDE KAZAK,SÜETER, HIRKA VB. ÖRME ALIŞKANLIKLARI

Evde kazak, süeter, hırka örme alışkanlığınız var mıdır? Varsa sıklıkla ördüğünüz hangisidir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kazak	28	40	11	18,3	39	30
Süeter	16	22,9	2	3,3	18	13,9
Hırka	10	14,3	10	16,7	20	15,4
Çorap	2	2,8	5	8,3	7	5,3
Atkı, eldiven	1	1,4	8	13,4	9	6,9
Yok	13	18,6	24	40	37	28,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamda boş vakitleri geçirmek ya da güncel deyimle oyalanmak amacıyla hanımların edindiği bir uğraştır örgü, örmek. Bugünün koşullarında hazır giyimin çok pahalıya mal olması kadınları böyle bir uğraşa itmiş ve kazak, hırka, atkı, ...vs örmek moda haline gelmiştir.

Tablodaki veriler göstermektedir ki her iki bölgedeki kadınlar, kazak, süeter, hırka, ...vs örmektedirler. Örgü örmediklerini söyleyen kadınlarsa A grubunda % 18,6, B grubunda ise % 40 oranında bulunmaktadır.

E – 15 – ZİYNET EŞYALARININ KULLANIMI

Ziyinet eşyalarınızı hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kullanmıyorum	23	32,8	45	75	68	52,3
Her gün takıyorum	11	15,7	5	8,3	16	12,3
Bazen, özel günlerde takıyorum	36	51,5	10	16,7	46	35,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ziyinet eşyaları, özellikle kadınların çok hoşuna giden ve kullanmayı sevdikleri eşyalardır. Kıyafeti zenginleştirmek için takındıklarını söylemek mümkündür. Yeni evlenen, nişanlananların ise takması bir zorunluluk olarak görülmektedir. Ne var ki bugün imitasyon takılar altınların yerini almış ve kadınlarca baş köşeye oturtulmuştur.

Tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi ziynet eşyası kullanmayan ya da özel günlerde kullanmayı tercih eden kadınlar yoğunluktadır.

E – 16 – ÖZEL GÜNLERDE YÖRE KIYAFETLERİNİN GİYİMİ

Özel günlerde kendi yörenize ait kıyafetler giyiyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	3	4,3			3	2,3
Hayır	60	85,7	57	95	117	90
Bazen	7	10	3	5	10	7,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Özel günlerde kimi zaman genç kızlar, kadınlar yöre kıyafetlerini giymeyi tercih etmektedirler. Örneğin Ankara’ da kına gecesinde bindallı giymek, çok eski bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün Doğu’ da evli ya da bekar kadınların giydiği farklı özelliklere sahip giysilerin halâ giyildiğini çeşitli belgesellerden takip etme olanağımız bulunmaktadır.

Büyük kentlerde her ne kadar bu gelenekleri devam ettirmek isteyen aileler bulunuyorsa da kentin koşuşturmacasına kapılan pek çok ailede kolaylığa kaçmaktadır. A ve B grubundaki ailelerde giyim konusundaki geleneklerini bir kenara bırakıp özel günlerde yöre kıyafetlerini giymediklerini belirtmişlerdir.

F – KONUT,MAHALLE

F – 1- NE KADAR SÜREDİR AYNI YERDE OTURULDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Ne kadar süredir aynı yerde oturuyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
5 yıldan az	10	14,3	8	13,3	18	13,9
5-6 yıl	14	20	12	20	26	20
6-10 yıl	16	22,8	13	21,7	29	22,3
10 yıldan fazla	30	42,9	27	15	57	43,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bir evde, bir sokakta, bir mahallede ne kadar uzun süre yaşanırsa orayla bütünleşmek o kadar kolay olur. Aynı mahallede oturan ailelerle uzun süreli bir arada olmak bağlılığı artırır. Bir yerde uzun süreli oturmak, o bölgeyi iyi tanımak, kimi zaman günlük yaşamı kolaylaştırır.

A grubundaki ailelerin büyük bir kısmı beş yıl ve üzeri bir süredir aynı yerde oturmaktadır. B grubu içinde aynı durum söz konusudur. Beş yıldan daha az süredir aynı konutta oturan ailelerin sayısı azdır.

F-2 –OTURULAN EVİN MÜLKİYETİNİN KİME AİT OLDUĞUNUN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Oturduğunuz evin mülkiyeti kime aittir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kendine	38	54,3	15	25	53	48,6
Aileden birine	10	14,3	3	5	13	10
Kira	22	31,4	42	70	64	49,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ev sahibi olmak, herkesin istediği ve arzuladığı bir durumdur. Kiracı olmak, her an çıkarılma korkusu yaşamak aileler üzerinde baskı yaratmaktadır. Ne yazık ki bugün para her şeyin üzerinde bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Parası olan herkesin ilk düşüncesi kendilerine ait bir evin sahibi olabilmektir.

A grubundaki ailelerin çoğu bunu başarmışlardır. Çoğunun oturduğu ev kendilerine aittir ya da aileden birine ait olup kira ödemedi oturuyorlar. Kiracıların oranı ise yalnız % 31,4' tür. B grubunu ise çoğunlukla kiracılar oluşturmaktadır. Kendine ait gecekondusu olanların sayısı sadece % 15' tir.

F-3- ARABA OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Arabanız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	60	85,7	13	21,6	73	56,2
Hayır	10	14,3	47	78,4	57	43,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Araba sahibi olmak, ulaşımı kolaylaştırması açısından önemlidir. A grubundaki ailelerin hemen hemen tamamının arabası bulunmaktadır. B grubunda ise aileler için araba lüks sayılmakta ve çoğunun arabası bulunmamaktadır.

F – 4- OTURULAN KONUTUN TÜRÜNÜN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Oturlan konutun türü nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Apartman dairesi	69	98,6			69	53,1
Tek katlı müstakil ev			60	100	60	46,2
Dubleks	1	1,4			1	0,7
Tripleks						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Araştırmamızın örneklemini gecekondular ve apartmanlarda oturan aileler oluşturduğu için konutun türünün belirlenmesi gerekmektedir. Zaten gecekondular tek katlı olup bahçe içinde yer alan barınaklardır. Apartmanlar ise pek çok ailenin barınabileceği çok katlı olan ve dairelerden oluşan yapılardır.

A grubundaki ailelerin tamamı apartmanlarda yaşamaktadır. B grubundaki aileler ise gecekondularda yaşamaktadırlar.

F – 5 – OTURULAN KONUTUN GENİŞLİĞİ

Oturlan evin genişliği ne kadardır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
60 m ² den küçük	2	2,8	8	13,3	10	7,7
60-79 m ²	2	2,8	32	53,4	34	26,2
80-99 m ²	3	4,3	14	23,3	17	13,1
100-119 m ²	38	54,3	3	5	41	31,5
120 m ² ve üzeri	25	35,8	3	5	28	21,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kente göç eden kır kökenli aileler maddi durumlarının el verdiği ölçüdeki evlerde oturabilmektedirler. Kent kökenli aileler ise nispeten daha büyük ve geniş konutlarda ikamet etmektedirler.

Konutun dar ya da geniş olması, ailedeki kişi sayısı dikkate alındığında yeterli olabildiği gibi yetersiz de kalabilmektedir.

Tablodaki verilere göre A grubunda konutlar, bir ailenin barınabileceği kadar büyük ve geniştir. B grubunda ise gecekonduların büyük bir kısmı küçük ve yetersizdir.

F – 6 - OTURULAN KONUTUN TABAN DÖŞEMESİ

Oturlan konutun taban döşemesi nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Parke	39	55,8	1	1,7	40	30,8
Laminat	8	11,4			8	6,2
Marley	11	15,7	17	28,4	28	21,5
Mozaik			2	3,3	2	1,6
Halıfleks	10	14,3	2	3,3	12	9,2
Beton	2	2,8	38	63,3	40	30,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Oturlan konutun taban döşemesi, ailelerin ekonomik koşulları ile doğru orantılıdır. A grubundaki konutlarda laminant, parke, halıfleks gibi zengin bir görünüme sahip taban döşemeleri tercih edilirken, B grubundaki gecekonduların genellikle tabanı betondandır ya da marley, mozaik gibi ucuz ürünlerle döşenmiştir.

F-7- ÇOCUK ODASI UYGULAMASI

Çocuk odası uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	59	84,3	12	20	71	54,6
Hayır	9	13,9	47	78,3	56	43,1
Yazın var kışın yok	2	2,8	1	1,7	3	2,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Çocuklar genellikle kendilerine ait bir odaları olsun isterler. Yalnız kalabilecekleri, ders çalışıp, müzik dinleyebilecekleri, rahat hareket edip kısıtlanmayacakları, arkadaşlarını ağırlayabilecekleri kendilerine ait bir yaşam alanına sahip olmak çocuklar ve gençler için hem sosyal hem de psikolojik açıdan oldukça önemlidir.

A grubundaki çocukların böyle bir şansı varken ne yazık ki konutların küçüklüğü nedeni ile B grubundaki çocukların böyle bir özgürlüğü bulunmamaktadır.

F-8-SAKSIDA ÇİÇEK YETİŞTİRME ALIŞKANLIĞI

Ailenizin saksıda çiçek yetiştirme alışkanlığı var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	47	67,2	39	65	86	66,2
Hayır	23	32,8	21	35	44	38,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşam içinde kadınların ve emekli olmuş beylerin boş zamanlarını değerlendirmek için seçtikleri uğraş, çiçek yetiştirmek, onlarla ilgilenmektir. Çiçeklerle ilgilenmenin insanın beynini dinlendirdiği, psikolojik açıdan bir huzur getirdiği bilinmektedir. Günlük yaşamın insan üzerinde yarattığı stresi atmak ve zihinsel açıdan rahatlamak için çiçek yetiştirmenin iyi bir tedavi yöntemi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda hem A hem B grubundaki ailelerin büyük bir kısmı, bu zevkli ve dinlendirici uğraşla günlük yaşamlarında iç içedir

F-9-KONUTTA ISINMA ŞEKLİ

Konutta ısınma şekli nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kalorifer	55	78,5			55	42,3
Soba			60	100	60	46,2
Doğalgaz	15	21,5			15	11,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Soğuk kış günlerinde ısınmak için A grubundaki aileler apartmanda yaşıyor olmanın getirdiği avantajla kalorifer ve doğalgaz kullanmaktadırlar. Gecekonuda yaşayanlar ise en eski ısınma şekli olan sobayı kullanmaktadırlar

F-10- AYDINLANMA ŞEKİLLERİ

Aydınlanma şekilleri nasıldır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Avize	60	85,7	13	21,7	73	56,2
Florasan	10	14,3	47	78,3	57	43,8
Lambader						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aydınlanma şekilleri açısından apartman ve gecekonuda yaşayan aileler benzerlik göstermektedir. Her iki gruptaki aileler, avize ve florasanı tercih

etmektedirler, ancak daha basit ve ucuz olduğu için gecekondularda florasan, ağırlık kazanmaktadır

F-11-EVDE BOYA-BADANA YAPMA SIKLIĞI

Evinizde ne sıklıkla boya-badana yapıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Yılda bir kez	4	5,7	46	76,7	50	38,5
İki yılda bir	29	41,4	3	5	32	24,6
Diğer	37	52,9	11	18,3	48	36,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kışın daha çok oluşan hava kirliliği ve onun yarattığı is nedeniyle evlerin battığı ve bu durumdan özellikle günün büyük bir kısmını temizlikle geçiren ev hanımlarının şikayetçi olduğunu söylersek yanlış olmayacaktır. Bu açıdan bakıldığında B grubundaki ailelerin en azından yılda bir kez evlerini badana ettirdiklerini görüyoruz. A grubundaki ailelerin ise iki yılda bir ya da kendilerinin belirlediği bir süre içinde badana yaptıklarını görüyoruz.

F-12-BALKON SAYISI

Evinizde balkon sayısı kaçtır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
1	18	25,7			18	13,9
2	36	51,5			36	27,7
3	12	17,1			12	9,2
Diğer	4	5,7	60	100	64	49,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Balkon, apartmanda oturan hanımlar için hayatı kolaylaştıran evin önemli bir bölümüdür. Çöplerin konulduğu, dolapların yapılıp içine kışlık erzakların ya da kullanılmayan eşyaların konulduğu bir yer olarak balkon karşımıza çıkar. Sıcak yaz akşamlarında çay keyiflerinin yapıldığı, komşuların ağırlandığı bir yerdir balkon. Bu açıdan bakıldığında balkon, apartmanlarda oturan aileler için önem teşkil eder. Nitekim A grubunda yer alan ailelerin hemen hepsinin bir ya da daha fazla balkonlu konutlarda oturduğunu görüyoruz.

B grubundaki evler ise bahçe içinde tek katlı gecekondulardır. Burada yaşayan aileler, balkonları olmasa da bahçelerinde pek çok işi yerine getirmektedir.

Örneğin apartmanlarda balkona asılan çamaşırlar, gecekondularda bahçeye asılmaktadır.

F-13-APARTMANDA ASANSÖR OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Apartmanınızda asansör var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	70	100			70	53,8
Hayır			60	100	60	46,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Asansör, çok katlı apartmanlarda üst katta oturanlar için yukarı çıkmayı kolaylaştıran, zamandan tasarruf sağlayan bir araçtır. A grubundaki apartmanların hepsinde mevcuttur.

B grubu için elbetteki böyle bir durum söz konusu değildir.

F-14- EVİN / DAİRENİN ÖNÜNDE PASPAS UYGULAMASI

Evinizin / dairenizin önünde paspas uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	69	98,6	15	25	84	64,6
Hayır	1	1,4	45	75	46	35,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamımızda, apartman önlerinde, dairelerin önlerinde mutlaka rastladığımız, dışardan gelindiğinde ayakların silindiği paspaslar vardır. Hayatımızın içine girmiş olan bu paspasların çeşitleri içinde, özellikle nazar boncuklu olanlarına sıkça rastlanmaktadır. Bunun altında evi kem gözlerden korumanın yattığını söyleyebiliriz.

Tablodaki verilere göre de A grubundaki ailelerin kapılarının önünde paspasları bulunmaktadır. B grubunda ise paspas aileler tarafından rağbet görmemektedir.

F-15-TAMİRAT İÇİN GEREKLİ ALETLERİNİN OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Tamirat (keser, çekiç, çivi, tornavida vs.) için gerekli aletler evinizde var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	67	95,7	31	51,7	98	75,4
Hayır	3	4,3	29	48,3	32	24,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Erkekler için evdeki ufak tefek tamiratları yapmak, küçük ve basit ev aletlerini tamir etmek, ev içinde işe yaradıklarını hissetmek açısından önemlidir. Bu nedenle evde küçük tamirat kutuları mutlaka bulunur.

Tablodan anlaşılacağı üzere A grubundaki evlerde tamirat için gerekli tüm aletler bulunmaktadır. B grubundaki evlerin ise bir kısmında bulunurken bir kısmında bulunmamaktadır.

F-16-BANYONUZDA KÜVET VE TUVALET OLUP OLMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Banyonuzda küvet ve tuvalet var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	70	100			70	53,8
Hayır			60	100	60	46,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Banyoda küvet ve tuvalet bulunması bir lüks olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün apartman dairelerinin hemen hepsinin banyo içinde tuvalet ve küvet bulunmaktadır. Gecekonduların ise böyle bir lükse sahip olmaları düşünülemez.

F-17-ELEKTRİKLİ EV ALETLERİNDEN HANGİSİNİN SIKLIKLA KULLANILDIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Elektrikli ev aletlerinden hangisini sıklıkla kullanıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Bulaşık Makinesi	32	45,8			32	24,6
Çamaşır Makinesi	18	25,7	21	35	39	30
Fırın	10	14,3	7	11,7	17	13,1
Elektrik Süpürgesi	4	5,7	22	36,6	26	20
Ütü	2	2,8	10	16,7	12	9,2
Su Isıtıcısı	4	5,7			4	3,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşam içinde hanımların işini kolaylaştıran, zamandan ve enerjiden tasarruf sağlayan elektrikli ev aletleri vardır. Eskiden her işin ağırlığını omuzlarında hisseden ev kadınları, bugün çok fazla yorulmadan her işi rahatlıkla yapabilmektedir.

Tablodaki verilere göre A grubundaki evlerde hemen hemen tüm elektrikli ev aletleri bulunmakta ve en sık kullanılan da bulaşık makinesi olduğu görülmektedir. B grubunda ise elektrikli ev aletlerinden bazıları bulunmamakla birlikte en sık kullanılanları çamaşır makinesi ve elektrik süpürgesidir.

F-18- TEMİZLİK MADDELERİNDEN EN ÇOK HANGİSİNİN TÜKETİLDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Temizlik maddelerinde en çok hangisini tüketiyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Deterjan (çamaşır, bulaşık)	24	34,3	30	50	54	41,5
Sabun	12	17,1	18	30	30	23,1
Tuvalet kağıdı	20	28,6	5	8,4	25	19,2
Diş macunu	14	20	7	11,6	21	16,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Temizlik maddelerinden en çok hangilerinin kullanıldığı, ailenin ekonomik ve sosyal yapısı hakkında bize bilgi vermektedir. A grubunda deterjanların yanı sıra tuvalet kağıdı ve diş macununun da sık kullanıldığını görmek, kent kültürü ile yoğrulmuş olan bu ailelerin hijyene ve diş temizliğine ne kadar önem verdiklerinin göstergesidir. B grubunda ise tuvalet kağıdı ve diş macununun yok denecek kadar az kullanılması diş temizliğine ve hijyene yeterince önem verilmediğinin ve bu konuda gerekli bilincin oluşmadığının kanıtıdır.

F-19- SOKAK AYDINLATMALARINDAN MEMNUN OLUNUP OLUNMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Sokak aydınlatmalarından memnun musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	49	70	37	61,6	86	66,2
Hayır	21	30	23	38,4	44	33,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Zamanımızın bir kısmını geçirdiğimiz, çocukların oyun oynadığı sokakların hava karardığında güvenilirliğini arttırmak amacıyla yeterli aydınlatmaya sahip olması gereklidir. Günlük yaşam içinde yolumuzun her gün üzerinden geçtiği sokak

ve mahallemizin aydınlatılması için gerekli tüm ışıklandırma sistemlerinin gerekli düzeye sahip olması, ailelerin içinin rahat etmesini sağlar.

A ve B grubundaki ailelerin yaşadığı sokak ve mahallelerin aydınlatma sistemlerinin genel anlamda yeterli olduğu görüşü tablodaki verilerden anlaşılmaktadır; ancak sokak aydınlatmalarının yetersiz olduğunu savunan ailelerin varlığı da azımsanamayacak ölçüdedir.

F-20- ÇÖPLERİN NE SIKLIKLA TOPLANDIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Çöpleriniz ne sıklıkla toplanıyor?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hergün	65	92,9	58	96,7	123	94,6
2 günde bir	5	7,1	2	3,3	7	5,4
Haftada bir						
Ayda bir						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Çöplerin toplanması konusunda tablodaki verilere göre apartman ve gecekonduda yaşayan aileler hiçbir sıkıntı çekmemektedir. Görüntü kirliliği yaratan, hastalık yayarak birtakım sıkıntılar yaratabilecek olan çöplerin zamanında toplanması, aileler açısından önemli bir durumdur.

F-21-ULAŞIM ARAÇLARINDAN HANGİLERİNİ TERCİH EDİLDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Ulaşım araçlarının (otomobil, belediye- halk otobüsü, dolmuş, metro, ankaray) hangilerini tercih ediyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kendi arabamı	25	35,8	7	11,6	32	24,6
Belediye otobüsü	12	17,1	17	28,4	29	22,3
Halk otobüsü	12	17,1	13	21,7	25	19,2
Dolmuş	1	1,4	1	1,7	2	1,5
Metro	11	15,7	7	11,6	18	13,9
Ankaray	9	12,9	15	25	24	18,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamda, bir yerden bir yere giderken kolay ve ucuz ulaşım insanlar tarafından en çok tercih edilendir. Toplu taşıma araçlarından en çok faydalananlar, B grubundaki ailelerdir. Çok azı ulaşımında kendi arabasını kullanırken, diğerleri

belediye ve halk otobüsleri ile hızlı ulaşımı sağlayan ankarayı kullanmaktadır. A grubundaki aileler ise çoğunlukla kendi arabalarını kullanmakta, toplu taşıma araçlarından ise belediye ve halk otobüsünü yoğun olarak tercih etmektedirler.

F-22- BAKKAL – SÜPERMARKET TERCİHLERİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Bakkaldan süpermarkete geçiş yaptınız mı? Tercihinizi hangisinden yana kullanıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Bakkal	4	5,7	45	75	49	37,7
Süpermarket	66	94,3	15	25	81	62,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Süpermarketlerin ucuz ve kaliteli ürünleri bir arada sunması, çeşitlerin bolluğu, apartmanlarda yaşayan aileleri buraya yönlendirmiştir. Bugün sunmuş oldukları taksit olanakları ile de süpermarketler aileler tarafından en çok tercih edilen alışveriş yerleri olmuştur.

Gecekondularda yaşayan aileler ise süpermarketler karşısında zorda olsa varlıklarını sürdürmeye çalışan bakkallardan alışveriş yapmaktadırlar. Bunun sebebi ise bakkalların veresiye imkanı sunmasıdır. Ailelerin maddi açıdan zorlandıkları anlarda bakkallar imdada koşmaktadır.

G- AKRABALIK- KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

G-1- AİLE REİSİNİN OTURDUĞU YERDE AKRABALIK İLİŞKİSİNİN BULUNDUĞU AİLE SAYISI

Aile reisinin oturduğu yerde akrabalık ilişkisinin bulunduğu aile sayısı kaçtır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Bir-iki	18	25,7	17	28,4	35	26,9
İki-üç	2	2,8	3	5	5	3,9
Üç-dört	4	5,7	5	8,3	9	3,9
Beş'ten fazla	8	11,4	2	3,3	10	7,7
Hiç yok	38	54,4	33	55	71	54,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşam içinde akrabalık ilişkileri önemli yer tutmaktadır. A grubundaki ailelerin, buldukları yerde akrabalık ilişkileri bulunan aile sayısı oldukça fazladır. Bir arada oturan akraba oranı bu grupta % 45,6' dır. B grubunda da bu oran % 45' tir. Bu durum göstermektedir ki akrabaları ile bir arada oturanlar her iki grupta da karşımıza çıkmaktadır.

G-2- AİLE REİSİNİN YAKIN AKRABA ÇOCUKLARININ EVLİLİĞİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Aile reisinin yakın akraba çocuklarının evliliği ile ilgili görüşlerin nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evlenmeleri doğru değildir	59	84,3	48	80	107	82,3
Büyükler uygun görürse evlenebilirler	11	15,7	12	20	23	17,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bugün halâ akraba evliliklerinin yoğun olarak yaşandığı ülkemizde, bu evliliklerle ilgili kimlerin ne düşündüğünü bilmek gereklidir. Bu yönde sorduğumuz soruya hem A hem de B grubundaki ailelerin yakın akraba evliliklerini onaylamadıkları yönünde cevap almak olumlu bir gelişmedir.

G-3- AİLE REİSİNİN AİLEDEKİ YAŞLI VE DÜŞKÜNLERİN BAKIMINI KİMİN ÜSTLENMESİ GEREKTİĞİ HAKKINDA GÖRÜŞLERİ

Aile reisinin ailedeki yaşlı ve düşkünlerinin bakımını kimin üstlenmesi gerektiği hakkındaki görüşleri nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Oğlu- Gelini	45	64,3	55	91,7	100	76,9
Kızı-Damadı	10	14,3	5	8,3	15	11,6
Kızının çocukları	3	4,3			3	2,3
Oğlunun çocukları	3	4,3			3	2,3
Bakımevine göndeririz	9	12,8			9	6,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ailedeki yaşlı ve düşkünlerin bakımı konusunda çoğu zaman anlaşmazlıklar ve farklı görüşler çıkması olası bir durumdur. A grubundaki ailelerin bakım konusunda önceliği oğula, ve geline daha sonra kızına ve damadına verdiğini görmekteyiz. B grubunda ise bakımın daha çok ailedeki oğula ve geline düştüğü görülmektedir.

G-4- AİLE REİSİNİN KOMŞULUK İLİŞKİSİ KURDUĞU AİLE SAYISI

Aile reisinin komşuluk ilişkisi kurduğu aile sayısı kaçtır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
1-2	15	21,4	7	11,6	22	16,9
2-3	8	11,5	2	3,3	10	7,7
3-4	17	24,3	14	23,4	31	23,9
5'den fazla	20	28,6	32	53,4	52	40
Hiç yok	10	14,2	5	8,3	15	11,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamda komşuluk ilişkileri geniş bir yere sahiptir. Günlerin düzenlendiği, kahve-çay sohbetleri yapıldığı düşünülürse komşuluk öncelikle hanımlar için oldukça önemlidir. Zaten atalarımız boş yere “ev alma komşu al” dememişlerdir.

Tablodaki verilere göre A ve B grubunda komşuluk ilişkisi kurulan aile sayısı oldukça fazladır. Hiç komşusu olmadığını söyleyen aile sayısı çok azdır. Ancak grubunda her ne kadar komşuluk ilişkisi kurulan aile sayısı fazla ise de komşuluk sadece selamlaşmaktan ibarettir.

G-5-KOMŞULARLA SAMİMİYETİ BELİRLEYEN EN ÖNEMLİ ÖZELLİK

Komşularla samimiyeti belirleyen en önemli özellik nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Siyasi görüş						
Düşünce uyumu	26	37,1	9	15	35	26,9
Kendine yakın görme	32	45,8	12	20	44	33,9
Sosyal konumlar	12	17,1	39	65	51	39,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Komşuluk ilişkilerinde sosyal konum benzerliği, düşünce uyumu ve kendine yakın görme-hissetme belirleyici özellikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

A grubundaki aileler açısından komşulukta samimiyeti belirleyen en önemli özellik sahip oldukları sosyal konumdur.

G-6-KOMŞULUK İLİŞKİSİ KURULACAK AİLEYİ KİMİN BELİRLEDİĞİNİN GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Komşuluk ilişkisi kurulacak aileyi kim belirler?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadın	9	12,8	11	18,3	20	15,4
Erkek	4	5,7	11	18,3	15	11,5
Her ikisi	57	81,5	38	63,4	95	73,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Komşuluk ilişkisi kurulacak aileyi belirlerken eşlerin fikirleri önemlidir. Kadınların çok daha sık görüşme olanağı olması kadınların belirleyici olduklarını göstermektedir, ancak her iki grupta komşuluk ilişkisi kurulacak aileyi eşlerin birlikte tercih ettikleri görülmektedir.

H-TEMİZLİK UYGULAMALARI

H-1-EV İŞLERİNDE KADININ ROLÜ

Ev işlerinde kadının rolü nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kendim temizlerim	51	72,8	60	100	111	85,4
Temizlikçi tutarım	19	27,2			19	14,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Hepimizin bildiği gibi ev içerisinde yapılması gereken işler konusunda en büyük sorumluluk daima kadınlara yüklenmiştir. Bugün eşler arasında dayanışma ve işbirliğinin arttığı da görülse kadınlar her zaman ev işleri konusunda önemli bir rol üstlenmişlerdir.

Tablodaki veriler bu görüşün ne kadar doğru olduğunu destekler niteliktedir. A grubundaki kadınların % 72,8' i evlerini kendileri temizlemektedir. Bir kısmı da kendilerine ev işlerinde yardımcı olması için temizlikçi kadınlar tutmaktadırlar. B grubunda ise kadınların tamamı ev işlerini kendilerinin yaptığını belirtmişlerdir.

H-2-BAHÇE TEMİZLİĞİNİN KİM TARAFINDAN YAPILDIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

(Varsa) Bahçe temizliği kim tarafından yapılmaktadır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadın			2	3,4	2	1,5
Erkek			58	96,6	58	53,8
Çocuklar						44,6
Yok	70	100			70	53,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Gecekonduarda oturan ailelerin kendilerince oluşturdukları bahçeleri bulunmaktadır. Bu bahçelerin temizliği çoğunlukla erkekler tarafından yapılmaktadır.

H-3- KIŞ- YAZ TEMİZLİĞİ UYGULAMASI

Kış- yaz temizliği uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet, vardır	54	77,2	58	96,6	112	86,2
Hayır, yoktur	16	22,8	2	3,4	18	13,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

İster kentte ister kasabada isterse köyde otursun, kadınların, geçmişten günümüze yaptıkları kışa girerken kış, yaza girerken yaz temizliği olarak adlandırılan uygulamaları bulunmaktadır.

A ve B grubundaki ailelerde kış-yaz temizliği uygulamasının sürdürüldüğü görülmektedir.

H-4-EV İŞLERİNDE KIZ ÇOCUKLARININ ROLÜ

Ev işlerinde kız çocuklarının rolü nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kızlarım (kızım) ev işlerinde bana yardımcı olur.	21	30	9	15	30	23,1
Ev işlerini tek başıma yaparım.	49	70	51	85	100	76,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kız çocuklarının anneler için özel bir yeri vardır. Kızlar, annelerin can yoldaşı, sırdaşı hatta arkadaşısıdır. Her konuda yardımcısıdır. Ev işlerinde kimi zaman anneler ve kızlar birlikte hareket ederler.

A grubunda kız çocukları annelere %30 oranında yardımcı olmaktadır. B grubunda ise bu oran %15e düşmektedir.

H-5- EVİN TEMİZLENME SIKLIĞI

Evin temizlenme sıklığı nedir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
2 günde 1 kez	33	47,2	44	73,3	77	59,3
Haftada 1 kez	32	54,7	16	26,7	48	36,9
15 günde 1 kez	4	5,7			4	3,1
Ayda 1 kez	1	1,4			1	0,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Tablodaki verilere göre, A grubunda evin temizlenme sıklığı iki günde bir ya da haftada birdir. B grubunda da ev çok sık temizlenmektedir.

Burada görülüyor ki her iki grup için evin temiz olması çok önemlidir.

I-OYUN-EĞLENCE-SPOR

I-1-AİLELERİN KÜLTÜREL FAALİYETLERİ

Ailelerin kültürel faaliyetleri nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Sinema	33	47,1	8	13,3	41	31,5
Tiyatro	14	20	1	1,7	15	11,5
Opera, bale, sergi (resim, fotoğra vs.)	10	14,3			10	7,7
Yok	13	18,6	51	85	64	49,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Evden dışarı adım atmanın bile para demek olduğu bugün, ailelerin kültürel bir takım faaliyetlerde bulunması zor gözükmektedir. Nitekim B grubundaki ailelerin büyük bir kısmının herhangi bir kültürel aktiviteye sahip olmadığı görülmektedir. A grubunda ise çoğunluğu sinema ve tiyatroya gitmeyi tercih etmektedirler.

I- 2- DİNLENİLEN MÜZİK TÜRÜ

Hangi tür müzik türünü dinliyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Türkçe pop	21	30	16	26,7	37	28,5
Arabesk	3	4,3	25	41,7	28	21,5
Sanat müziği	25	35,7			25	19,2
Halk müziği	8	11,5	19	31,6	27	20,8
Yabancı müzik	13	18,5			13	10
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Dinlenen müzik türünün ailelerin yaşam biçimleri, kültür seviyeleri, içinde buldukları psikolojik durum ile yakından ilgili olduğunu bilmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında A grubundaki ailelerin yalnız %4.3ünün arabesk dinlediğini görmekteyiz. B grubundaki ailelerin ise %41.7si arabesk müzik türünü dinlemektedir. Yaşadıkları ailevi ve toplumsal sıkıntıların bu aileleri arabesk müzik dinlemeye yönelttiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

I-3-OKUNAN GAZETELER

Hangi gazeteleri okuyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hürriyet	36	51,4	10	16,7	46	35,4
Milliyet	15	20	4	6,7	18	13,9
Sabah	5	7,2	11	18,3	16	12,3
Posta	7	10	30	50	37	28,4
Diğer	8	11,4	5	8,3	13	10
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Hem A grubunda hem B grubundaki ailelerin tamamının gazete okuma alışkanlığının olması hem çok olumlu hem çok sevindiricidir. Günü takip etmek, toplumsal, ekonomik ve siyasi gelişmelerden haberdar olma isteği ile dünyada olup bitenleri öğrenmek için farklı fiyattaki gazetelerin okunmasının önemli olduğunu söylemek doğru olacaktır.

I-4- KİTAP OKUMA ORANI

Kitap okuyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	51	72,9	10	16,7	61	46,9
Hayır	19	27,1	50	83,3	69	53,1
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kitap okuma alışkanlığının ne yazık ki ülkemizde yeterli seviyede olmadığını görmek çok üzücüdür. Kitap okuma oranının düşük olmasını ekonomik koşullara

bağlamak da yanlış değildir, yiyecek ekmeği zor bulan bir insanın kitap alacak parayı nereden alacağı meçhuldür.

Nitekim B grubundaki ailelerde kitap okuma oranının çok düşük olduğu görülmektedir. A grubunda ise kitap okuma oranı oldukça yüksektir.

I-5- TELEVİZYON İZLEME ORANI

Ne sıklıkla televizyon izliyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Sabahları	6	8,6			6	4,7
Sadece öğlenleri	2	2,8	10	16,6	12	9,2
Akşamları	35	50	20	33,4	55	42,3
Bütün gün	27	38,6	30	50	57	43,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlerimizin hemen hemen her anı televizyonla dolu geçmektedir. Özellikle ev hanımlarının vazgeçilmezleri arasındadır. Özellikle her iki grupta da öğleden sonradan itibaren televizyonun sürekli açık olduğu elde edilen verilerden görülmektedir.

I-6-ÇOCUKLARIN VAKİT GEÇİRMEK İÇİN OYNADIĞI OYUNLAR

Çocukların vakit geçirmek için oynadığı oyunlar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Saklambaç	14	20	6	10	20	15,4
Uçurtma, topaç, bilye			1	1,7	1	0,7
Bisiklet	22	31,4	28	46,6	50	38,5
Diğer	34	48,6	25	41,7	59	45,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Oyun oynamak, çocukların zihin gelişimi ve olumlu davranışlar edinmeleri açısından önemli bir aktivitedir. Her ne kadar bilgisayar ve oyunları hayatımızın içine hızla girmişse de halâ önemini koruyan çocuk oyunları bulunmaktadır.

A grubundaki çocukların bisiklete binmek, saklambaç oynamak gibi aktivitelerin yanı sıra daha pek çok oyuna ve özellikle bilgisayara olan ilgileri bulunmaktadır. B grubundaki çocukların ise vakit geçirmek için bisiklete binmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

I-7-HERHANGİ BİR SPOR DALI İLE UĞRAŞILIP-UĞRAŞILMADIĞININ GRUPLARA GÖRE DAĞILIMI

Herhangi bir spor dalı ile uğraşıyor musunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	28	40			28	21,5
Hayır	42	60	60	100	102	78,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Spor yapmak, fiziksel olarak daha dinç, daha sağlıklı olmayı beraberinde getirir. Günlük yaşamın stresinden, baskılarından ve gerilimlerinden kurtulmak için spor yaparak fiziksel bir rahatlama sağlamak mümkündür, ancak tablodaki veriler göstermektedir ki A ve B grubundaki aileler spora yeterince vakit ayıramamaktadır. B grubunda ailelerin hiç biri spor yapmazken, A grubundaki ailelerin % 60' ı herhangi bir spor dalı ile uğraşmamaktadır.

J-DOĞUM

J-1-KISIRLIĞI GİDERMEK İÇİN, GEBE KALMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Kısırlığı gidermek, gebe kalmak için yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Yatırlara, türbelere gidilir, kurban kesilir.	8	11,5	6	10	14	10,7
Hocalara, büyücülere başvurulur, muskalar alınır.	2	2,8	4	6,6	6	4,6
Çeşitli buğulara oturulur.	3	4,3			3	2,3
Bel çekilir, yaka vurulur.	1	1,4			1	0,7
Rahme ilaçlar uygulanır.	4	5,7	1	1,7	5	3,9
Doktora, ebeye, hastanelere başvurulur.	52	74,3	49	81,7	101	77,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Doğum, hayatımızda önemli bir geçiş dönemi, yaşamın başlangıç noktasıdır. Doğum olayının öncesinden sonrasına kadar yapılan uygulamalar, inançlar, gelenekler ve âdetler bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, kadının gebe kalabilmek için yaptığı uygulamalardır. Ne var ki tablodan anlaşıldığı kadarıyla gebe kalmak için bugün kadınların hemen hepsi tıbbı güvenerek doktora ya da hastanelere başvurmaktadır.

J-2-HAMİLELİK ESNASINDA AŞERME

Hamilelik esnasında aşerdiniz mi? Evetse hangi tür yiyeceklere aşerdiniz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır	36	51,4	3	5	39	30
Tatlı yiyeceklere	18	25,7	35	58,3	53	40,8
Tuzlu, acılı yiyeceklere	16	22,9	22	36,7	38	29,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aşermek, hamile kadınlar arasında sıkça görülür. Kimi hamile hanımlar hiç aşermezken kimisi tatlı ya da tuzlu yiyeceklere aşerir. Aşerdiği yiyecek türüne göre oğlu ya da kızı olacağı düşüncesi halk arasında yaygın bir inanıştır.

A grubundaki kadınların büyük bir bölümü aşermediklerini söylemiştir. Bir kısmı tatlı, bir kısmı tuzlu yiyeceklere aşermişlerdir. B grubundaki kadınların ise büyük bir kısmı tatlı yiyeceklere, bir bölümü de tuzlu yiyeceklere aşermişlerdir.

J-3-GEBE KADININ ADLANDIRILMASI

Gebe kadın nasıl adlandırılır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hamile	47	67,2	41	68,4	88	67,7
Gebe	11	15,7	15	25	26	20
İki canlı	11	15,7	4	6,6	15	11,6
Orta katı kiraya vermiş	1	1,4			1	0,7
Diğer						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günlük yaşamımız boyunca gebe olan kadın farklı şekillerde adlandırılmıştır. Tablodaki verilerden de anlaşılacağı gibi en fazla “hamile” denildiği görülmektedir. Gebe ya da iki canlı sıfatları da yoğun olarak kullanılmaktadır.

-4-ÇOCUĞUN CİNSİYETİNİN BELİRLENMESİNDE BAŞVURULAN YOLLAR

Çocuğun cinsiyetini belirlenmesinde hangi yollara başvurduunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Adak ve kurban adanır.	5	7,2			5	3,9
Yatırlara, türbelere gidilir.	10	14,3	40	66,6	50	38,5
Hocalara başvurulur muskatalıms yazdırılır.						
Hiçbiri	55	78,5	20	33,4	75	57,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ataerkil toplumlarda ya da geleneklere aşırı bağlı kırsal kesimlerde “erkek adamın, erkek evladı olur” inancı yaygındır. Bunun için halk arasında yapılan bazı uygulamalar vardır ki bunlar adak adamak, muska, tılsım yazdırmak, yatırlara, türbelere gitmek, vb. dir.

Bugün büyük kentlerde doğup büyüyen ve yaşayan ailelerde bu tür inanışlara sahip olanlara rastlamak mümkün değildir. Zaten tablodaki veriler bunun kanıtıdır. Kır kökenli ailelerin yoğun olduğu B grubunda ise çocuğun cinsiyetinin istedikleri gibi olmasını isteyen aileler yatırlara, türbelere gitmektedirler. Bir kısmı ise kentte yaşıyor olmanın etkisi ile herhangi bir yola başvurmadıklarını belirtmişlerdir.

J-5- HAMİLELİK ESNASINDA YAPILAN UYGULAMALAR

Hamilelik esnasında yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Sık sık yıkanmak			1	1,7	1	0,7
Hareket etmek	4	5,7	10	16,6	14	10,8
Şişmanlamaya dikkat etmek	2	2,8			2	1,5
Yediğine- içtiğine dikkat etmek	6	8,6	1	1,7	7	5,4
Ağır kaldırmamak	8	11,5	27	45	35	26,9
Hepsi	50	71,4	21	35	71	54,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Hamileliğin rahat geçmesi, anne ve bebeğin sağlıklı olması için yapılan bir takım uygulamalar vardır. Bugün büyük kentlerde yaşayan çoğu kadın doktor kontrolünde rahat bir hamilelik dönemi geçirmekte ve doktorun önerileri doğrultusunda beslenmekte ve bir takım fiziksel hareketler yapmaktadırlar.

A grubundaki kadınların hemen hepsi sık sık yıkanmak, hareket etmek, ağır kaldırmamak gibi uygulamalara dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. B grubundaki kadınlar da bilinçli hareket ederek hamileliklerinin rahat geçmesini sağlamaktadırlar.

J-6- KOLAY DOĞUM İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Kolay doğum için herhangi bir uygulama yaptınız mı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadının saç bağları çözülür.			3	5	3	2,3
Kilitli kapılar, kilitli pencereler açılır.			1	1,7	1	0,7
Silâh atılır.			1	1,7	1	0,7
Kuşlara yem serpilir.			4	6,6	4	3,1
Kolay doğum yapmış kadın gebe kadının sırtını sıvazlar.	2	2,8	9	15	11	8,5
Hiçbiri	68	97,2	42	70	110	84,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kadınların kolay doğum yapabilmesi için halk arasında çok farklı inanışlar söz konusudur. Her yörenin bu bağlamda bir âdeti, bir uygulaması bulunmaktadır.

Tabloda belirtilen bu uygulamalardan hiç biri, kent kökenli kadınlar tarafından rağbet görmemektedir. Kır kökenli, kente uyum çabası içinde olan kadınların ise çok az bir kısmı kolay doğum için kilitli kapı ve pencereleri açmak gibi bir takım uygulamaların yapıldığını belirtmiştir.

J-7-ÇOCUĞUNUN GÖBEĞİ VE EŞİ İLE İLGİLİ İNANÇLAR

Çocuğun göbeği ve eşi ile ilgili inançlarınız var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evin içine gömülür	1	1,4	4	6,6	5	3,8
Camiye gömülür	2	2,8	22	36,6	24	18,5
Okula gömülür	4	5,7	15	25	19	14,6
Suya atılır			2	3,3	2	1,5
Hiçbiri	63	90,1	17	28,5	80	61,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Yeni doğan bir bebeğin göbeği ve eşi ile ilgili inançlar yurdumuzun her yerinde çeşitlilik gösterir. Örneğin eve gömülen eşin, daha sonra çocuğun eve bağlı olacağının göstergesi olduğuna inanmak gibi.

A grubundaki ailelerde çocuğun eşi ve göbeği ile ilgili inançlar bulunmamaktadır. Camiye, eve, okula gömülmeli gibi bir düşünceleri olanlar yok denecek kadar azdır. B grubunda ise bu tür inançlara sıkı bir bağlılık söz konusudur. Çocuğun eşinin camiye ya da okula gömülmesini uygun gören aileler vardır.

J-8-LOHUSALIK DÖNEMİNDE YAPILAN UYGULAMALAR

Lohusalık döneminde yaptığınız bir uygulama var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kadının başına kırmızı kurdele takılır	2	2,8			2	1,5
Lohusa şerbeti kaynatılır.	5	7,2	2	3,3	7	5,4
Mevlüt okutulur	8	11,5	3	5	11	8,4
Hepsi	55	78,5	55	91,7	110	84,6
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Doğumdan sonraki kırk gün için, doğum yapmış kadın, loğusa olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem içinde loğusa olan kadın bebeğiyle ilgilenir, yatar dinlenir. Bu dönemde ziyaretçiler eksik olmaz.

Bu dönemde tabloda da görüldüğü gibi her iki grupta da loğusalık dönemi boyunca kadının başında kırmızı kurdele vardır, loğusa şerbeti kaynatılır ve mevlüt okutulur.

J-9- ALKARISI TASARIMI VE UYGULAMALARI

Alkarısı tasarımına inanıyor musunuz? Uygulamalarınız nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Lohusa ve çocuğun bulunduğu yere süpürge Kuran-ı Kerim, soğan, sarımsak, nazarlık asılır.	15	21,5	38	63,3	5	40,7
Lohusa ile çocuğun yastıklarının altına kama, bıçak, maşa, demir, makas, soğan, ekmek, erkek pantolonu ve yeleği konur.	8	11,4	13	21,7	21	16,3
Lohusa ile çocuğun yastıklarının altına iğne ya da çuvaldız sokulur.	1	1,4			1	0,7
Lohusaya ocaklı tåkkesi, gömleği ya da erkek külâhı giydirilir ya da erkek tarafından kullanmış bir kuşak sarılır.						
Hiçbiri	46	65,7	9	15	55	42,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Alkarısı, çocuk ve özellikle loğusaya musallat olduğu düşünülen olağanüstü bir varlıktır. Çocuğu ve loğusayı ondan korumak için bir takım tedbirler alınması gereklidir.

Kent kökenli ailelerin pek çoğu böyle bir inanışa sahip olmadığını belirtmiş ve herhangi bir tedbir alma yoluna gitmemiştir. Alkarısı tasarımına inanan aileler ise çocuğun başına Kuran-ı Kerim ya da nazarlık astıklarını ya da çocuğun ve loğusanın yastıklarının altına bıçak, makas, vs. koyduklarını belirtmişlerdir. B grubunda da alkarısından korunmak için aynı tedbirlerle başvurulduğu belirtilmiştir.

J-10- KIRKBASMASI TASARIMI İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Kırkbasma tasarımı ile ilgili uygulamalarınız nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Anne ve çocuk kırk gün süreyle dışarı çıkmaz.	23	32,8	47	78,4	70	53,9
Kırlı kadınlar ve çocukları birbirleriyle karşılaşmamaya dikkat ederler.	2	2,8	7	11,6	9	6,9
Hiçbiri	45	64,4	6	10	51	39,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Doğumu takip eden kırk gün içinde anne ve bebeğin korunması için bir takım tedbirler, uygulamalar vardır. Tablodaki verilere göre A grubunda kırk basmasına karşı herhangi bir önlem alınmadığı dikkat çekicidir. %32,8' lik bir bölümü anne ve çocuğun kırk gün süreyle evden dışarı çıkmaması gerektiğini belirtmiştir. B grubunda yine anne ve çocuğun kırk gün süreyle evden çıkmaması görüşü ağırlık kazanmaktadır.

J-11- KIRKLAMA İŞLEMİNİN YAPILIŞI

Kırlama işlemi nasıl yapıyorsunuz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Bir altın yüzük tasa kırk kez daldırılıp çıkarılır, su bebeğin başından dökülür.	53	75,7	46	76,6	99	76,2
Bebeğin kırkı çıktından sonra koynuna yüzü ak olsun diye yumurta ve un konulur.	17	24,3	14	23,4	31	23,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bebeğin kırk günü geçirmesinin ardından yaygın bir inanış olan kırklama işlemi gerçekleştirilir. A ve B grubunda yaygın olarak uygulanan şekli, bir altın yüzüğün taşa kırk kez daldırılıp çıkarıldıktan sonra, suyun bebeğin başından dökülmesidir.

Kırk basmasına inanmamalarına karşın çocuğun kırkı çıktıktan sonra A grubundaki ailelerin kırklama işlemi yaptırmaları ilgi çekicidir.

J-12- AD KOYARKEN YAPILAN İŞLEMLER

Ad koyarken yaptığımız işlemler nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Çocuğun kulağına ezan okunmak suretiyle ismi söylenir.	15	21,5	5	8,3	20	15,4
Çocuk kıbleye döndürülür.	6	8,5			6	4,6
İsmi sağ kulağına üç kez söylenir.	10	14,3			10	7,6
Hepsi	39	55,7	55	91,7	94	72,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Birtakım geleneklerle süslenmiş olan doğum uygulamalarından bir tanesi ve en önemlisi bebeğe ad koymaktır. A ve B grubunda bu konuda geleneklere olan bağlılık dikkat çekicidir. Bebeğin kulağına ezan okunduktan sonra isim sağ kulağına üç kez söylenir.

J-13- BEBEĞİN ADININ KONMASI

Bebeğin adı neye göre konulur?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Doğduğu gün, ay, mevsimle ilgili adlar konulur.	2	2,8	1	1,7	3	2,4
Yatırlar ve ziyaretlerle ilgili adlar konur.						
Tanrı'nın sıfatları, peygamber ve yakınları ile ilgili adlar konur.	3	4,3	6	10	9	6,9
Tarihi kahraman ve siyasi liderlerle ilgili adlar konur.	1	1,4			1	0,7
Hayvanlarla, madenlerle, bitkilerle ilgili adlar konur.						
Doğduğu yerle ilgili adlar konur.	9	12,8	1	1,7	10	7,6

Büyüklerin belirlediği adlar konur.	1	1,4	32	53,4	33	25,3
Ölmüş büyüklerin adları konur.	14	20	10	16,6	24	18,5
Modayla ve kültür değişmeleriyle ilgili adlar konur.	40	57,3	10	16,6	50	38,5
Diğer						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bebeğin adı konulurken ailelerin tercihleri ön plâna çıkar. Kentte yaşamın ve farklı kültürlerle yoğrulmanın getirdiği değişimler aileleri etkilemekte ve çocuklarına moda olan isimleri koydukları dikkat çekmektedir. B grubunda ise ad koymada önceliği ölmüş büyüklerin isimlerinin aldığı görülmektedir.

J-14- GÖBEK ADI KOYMA UYGULAMASI

Göbek adı koyma uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	25	35,7	17	28,3	42	32,3
Hayır	45	64,3	43	71,7	88	67,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Günümüzde çoğu aile teknoloji çağında yaşadığımız için kolay ve anlaşılır isimleri koymayı tercih etmektedirler. Bu açıdan bakıldığında A grubundaki ailelerin çocuklarına ikinci bir isim daha koymayı istemedikleri açıkça ortadadır. B grubunda da çocuklara göbek adı koymak çoğunlukla tercih edilmemektedir.

J- 15- TAKMA AD UYGULAMASI

Yaşadığınız yerde takma ad uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	9	12,9	4	6,6	13	10
Hayır	61	87,1	56	93,4	117	90
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Soyadı kanunu çıkmadan önce insanların lakaplarıyla anıldığı bilinmektedir. Çok eski bir gelenek olan bu uygulama bugün kimi ailelerin kolayca tanınması açısından halâ önemlidir.

Tablodaki veriler göstermektedir ki araştırmamıza katkıda bulunan A ve B grubundaki ailelerin yaşadıkları yerde takma adları, lakapları bulunmamaktadır.

J-16- DİŞ HEDİĞİ KAYNATMA UYGULAMASI

Diş hediği kaynatma uygulaması var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	28	40	45	75	73	56,2
Hayır	42	60	15	25	57	43,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bir bebeğin yavaş yavaş büyümesi ve ilk dişini çıkartması aileler için mutluluk kaynağıdır. Çıkan bu ilk diş kutlamak amacıyla aile arasında toplanıp diş hediği kaynatmak yaygın bir gelenektir. B grubundaki aileler tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi A grubundaki ailelere nazaran bu geleneğe daha fazla sahip çıkmaktadırlar.

J-17- ÇOCUĞU NAZARDAN KORUMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Çocuğu nazardan korumak için yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Nazar boncuğu takma	59	84,3	44	73,4	103	79,2
Kurşun döktürme	3	4,3	9	15	12	9,2
Yastığının altına Kur-an'ı Kerim koyma	2	2,8	5	8,3	7	5,4
Diğer	6	8,6	2	3,3	8	6,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Nazar değmesi, halk arasında yaygın bir inanıştır. Nazardan korunmak için yapılan bir çok uygulama vardır. İster kentte ister kırsal kesimde yaşansın nazardan korunmak için başvurulan çarelerin başında çocuğa nazar boncuğu takma ilk sırada gelir.

K-ÖLÜM

K-1- ÖLÜMÜ HİSSETTİREN ÖN BELİRTİLERLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Ölümü hissettiren ön belirtilerle ilgili düşünceleriniz nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kapı, tavan, dolap çatırdaması, gıcırdaması, çatlaması, kırılması	1	1,4	1	1,7	2	1,5
Geceleyin beklenmedik sırada kapı çalması	6	8,5	1	1,7	7	5,4
Eşyanın dış etki olmaksızın kırılması, yere düşmesi						

Gece evden bir şey verilmesi						
Ay ve güneş tutulması	1	1,4	1	1,7	2	1,5
Yıldız kayması, şimşek çakması, gök gürlemesi			13	21,7	13	10
Evcil ve yabanıl hayvanların ulumaları, kişnemeleri, normal dışı davranışlar	29	41,5	26	43,3	55	42,3
Rüya da diş çekilmesi, dökülmesi	22	31,5	8	13,3	30	23,1
Yılan sokması, köpek ısırması (rüya da)	1	1,4	10	16,6	11	8,4
Güvendiği, sevdiği kişileri görmek istemek						
Bedeni şişmek, soğumak, morarmak	10	14,3			10	7,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölüm, hayatımızın son noktasıdır. Her şeyi geride bırakarak çıktığımız son yolculuğumuzdur. Hayatımızın her anında karşımıza çıkan ölüm üzerine pek çok inanış, gelenek ve âdet olduğunu bilmeyen yoktur.

Ölümü hissettirdiğini düşündüğümüz bir takım ön belirtilerin olduğu ve bunlara yoğun olarak inanıldığını da hepimiz bilmekteyiz. Ayrıca ister apartmanda ister gecekonduda yaşansın bu tür inançlara sahip olan insanlar, büyük kentlerde de bulunmaktadır.

Tablodaki verilere göre, ölümü hissettiren ön belirtilerle ilgili farklı inançlar söz konusudur. A grubundaki aileler, özellikle evcil ve yabanıl hayvanların ulumalarının, kişnemelerinin ve normal dışı davranışlarının ölümü çağrıştırdığı düşüncesindedir. Rüyada dişlerinin çekilmesi ve dökülmesinin de ölümü hissettiren bir ön belirti olduğu fikri yoğunluk kazanmıştır. B grubunda ise bu inanışlara ek olarak yıldız kayması, şimşek çakması ve gök gürlemesinin de ölümü çağrıştırdığı düşüncesi ağır basmaktadır.

K-2- ÖLÜMÜ UZAKLAŞTIRMAK İÇİN YAPILAN UYGULAMALAR

Ölümü uzaklaştırmak için yapılan uygulamalar var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Hayır, yok	69	98,6	52	95	126	97
Ölü evindeki yemekler boşaltılır.						

Ölü yıkanırken uyuyan kimseler uyandırılır.						
Mezar dönüşü eve gelindiğinde ölenin yakınları arkalarına bakmazlar.			1	1,7	1	0,7
Cenaze çıkınca ardından su dökülür.	1	1,4	2	3,3	3	2,3
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bir ölümün arkasından ev içinde ya da yakın çevrede bir ölümle daha karşılaşmamak için yapılan bir takım uygulamalar vardır. Kırsal kesimde geleneklerin yoğun olarak uygulandığı yerlerde bu inanışlar ağırlığını korurken, büyük kentlerde bu uygulamalardan uzaklaşıldığı görülmektedir.

Tablodaki verilerde bunu kanıtlar niteliktedir. A ve B grubundaki aileler ölümü uzaklaştırmak için herhangi bir uygulama yapmadıklarını belirtmişlerdir.

K-3- ÖLÜM OLAYININ DUYURULMASI

Ölüm olayı nasıl duyurulur?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ölü sahipleri tarafından	24	34,3	2	3,3	26	20
Komşular tarafından	11	15,7	1	1,7	5	3,8
Camilerde selâ verdirerek	25	35,7	57	95	82	63,2
Belediye ya da muhtarlık hoporlörlerinden anons ettirerek	3	4,3			3	2,3
Telefon edilerek, telgraf çekilerek	13	18,6			13	10
Radyo ve televizyondan yararlanarak	1	1,4			1	0,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölüm olayının duyurulması konusunda çok farklı uygulamalar vardır. Her yörenin, her şehrin kendine özgü âdetleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve bilineni camilerde selâ verdirmektir. B grubunda genellikle bu yol tercih edilirken, A grubunda ise ölü sahiplerinin ya da komşuların ölüm olayını duyurduğunu görmekteyiz.

K-4- ÖLÜMDEN SONRA YAPILAN İŞLEMLER

Ölümden sonra yapılan işlemler nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ölünün gözleri kapatılır.	3	4,3			3	2,3
Çenesi bağlanır.	3	1,3			2	1,5
Başı kible yönüne çevrilir.	2	2,8			2	1,5
Ayakları yan yana getirilir.	2	2,8			2	1,5
Elleri yanına ya da göbek üstüne konulur.	2	2,8			2	1,5
Bulunduğu odanın pencereleri açılır, oda aydınlatılır.	2	2,8			2	1,5
Başucunda Kur-an okunur.	2	2,8			2	1,5
Hepsi	54	77,4	60	100	114	87,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölüm olayından sonra yapılması gereken işlemler vardır. Hemen hemen her yerde aynı bir takım geleneklere bağlı olan bu işlemler tabloda gösterildiği gibi ölünün gözlerinin kapatılması, çenesinin bağlanması, başucunda Kur' an okunması... vb dir. A ve B grubundaki ailelerde bu işlemlerin hepsine uygun hareket etmektedirler.

K-5- ÖLÜ GÖMÜLMEMEYE HAZIRLANIRKEN YAPILAN UYGULAMALAR

Ölü gömülmeye hazırlanırken yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ölü yıkanır.	18	25,7	12	20	30	23,1
Ölü kefenlenir.	12	17,2	10	16,7	22	16,9
Cenaze namazı kılınır.	20	28,5	12	20	32	24,6
Tabutun üzerine ölen kişinin eşyaları konur.	8	11,4			8	6,2
Hepsi	12	17,2	26	43,3	38	29,2
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölüm olayı, başından sonuna kadar pek çok geleneğe bağlı olarak karşımıza çıkan bir durumdur. Ölümün gerçekleşmesinden, ölümün toprağa gömülmesine kadar çok çeşitli inanışlar ve âdetler vardır. Ölü gömülmeye hazırlanırken de gerçekleştirilen birtakım uygulamalar bulunur. Ölünün yıkanıp kefenlenmesi, cenaze namazı kılınması gibi.

Tablodaki veriler göstermektedir ki bu konuda da aileler kendi inanışlarına bağlı olarak ölüyü toprağa vermeye hazırlanmaktadır.

K-6- ÖLÜNÜN BELLİ GÜNLERDE ANILMASI

Ölü belli günlerde anılır mı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
7' sinde	12	17,2	20	33,3	32	24,6
40'ında	15	21,4	16	26,7	31	23,9
52'sinde	10	14,2	14	23,3	24	18,4
Tüm ölüm yıldönümlerinde	21	30			21	16,2
Hepsi	12	17,2	10	16,7	22	16,9
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölünün belli günlerde anıldığını, arkasından yasin okutulup mevlüt yapıldığını geçmişten günümüze gelen geleneklerden bilmekteyiz. Özellikle 7'sinde, 40'ında ve 52'sinde ölen kişi için yasin okutulduğu ve ruhu için helva yapılıp dağıtıldığı görülür.

A ve B grubunda da ölen kişinin belli günlerde anıldığını görmekteyiz

K-7- ÖLÜ YEMEĞİ VERİLMESİ

Ölü yemeği verilir mi?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	61	87,2	59	98,3	120	92,3
Hayır	9	12,8	1	1,7	10	7,7
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölünün ardından yemek vermek önemli bir gelenektir. Durumu iyi olan her aile, ölüm olayının ardından yemek verir.

A ve B grubundaki aileler bu geleneğin uygulandığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

K-8- YAS TUTULURKEN YAPILAN UYGULAMALAR

Yas tutulurken yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Karalar giyilir	7	10	6	10	13	10
Yas hamamı yapılır.	1	1,4			1	0,7
Başsağlığı dilenir, avutucu sözler söylenir. (yakınlar, akrabalar, komşular)	49	70	32	53,3	81	62,3
Destanlar, ağıtlar yakılır.	1	1,4	14	23,3	15	11,6
Ölünün ayakkabıları dışarı konulur, eşyaları dağıtılır.	12	17,2	8	11,4	20	15,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Her yörenin, her insanın farklı bir yas tutma şekli vardır. Acısının ağlayarak, karalara bürünerek, kendine zarar vererek yaşayan insanlar bulunmaktadır. Kimisi de acısını içine atarak, çevreden gelen başsağlığı dileklerini kabul eder.

A ve B grubunda yas tutulurken başsağlığı dileyip avutucu sözler söylemek gerektiği ön plâna çıkmaktadır.

K-9-MEZARLARA YAZILAN SÖZLER, SİMGELER

Mezarlara yazılan sözler nelerdir, simgeler var mıdır?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Aile mezarları, üst üste gömülme (anne, baba, kardeş vs. üstüne)	34	48,6			34	26,3
Ad, san, soyad, yazılır.	34	48,6	54	90	88	67,7
Rütbe, unvan, meslek yazılır.	2	2,8	3	5	5	3,8
Hayat öyküsü yazılır.			2	3,3	2	1,5
Başlıklar (kavuk, fes vs.) çizilir.						
Yer adları, tarihi- coğrafi deyimler yazılır.						
Ölüm nedenleri yazılır.						
İlençler, dualar yazılır.			1	1,7	1	0,7
Şiirler yazılır.						
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Ölüm olayında son durak mezarlıklardır. Mezar taşları üzerine yazılan kimi sözler, çizilen kimi simgeler o kişinin hayatını nasıl yaşadığı ya da sosyal statüsü hakkında bize bilgi verir.

Tablodaki verilere göre, A grubunda aile mezarları ve üst üste gömülme öne çıkar. Sadece ad, san, soyad yazılmasını isteyenler ikinci sıradadır. B grubunda ise mezar taşları üzerine ad,san, soyad yazmanın yeterli olacağı görüşü hakimdir.

L-DÜĞÜN VE SÜNNET

L-1-EVLENME AŞAMALARI

Evlenme aşamaları nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Görücü gitme ya da dünür, olma			1	1,7	1	0,7
Kıza bakma ya da kızı isteme	3	1,3			3	2,3
Söz kesme ve nişan yapma	14	20	1	1,7	15	11,5
Hepsi	53	75,7	58	96,6	111	85,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Aile kurumunu oluştururken atılacak ilk adım, evliliğdir. Günlük yaşam içerisinde karşımıza çıkan ve bir takım geleneklerle yön verilen evlenme aşamalarına ilişkin tablodaki veriler göstermektedir ki A grubundaki ailelerin büyük bir kısmı evliliğe giden yolda tüm âdetleri yerine getirmişlerdir.

B grubunda da yine geleneklere bağlılık ön plana çıkmaktadır. Evliliğin gerçekleşmesi için gerekli tüm koşulların yerine getirildiği görülmektedir.

L-2- DÜĞÜN SIRASINDA YAPILAN UYGULAMALAR

Düğün sırasında yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Kına gecesi yapma, türküler okuma	6	8,6	5	8,3	12	9,2
Gelin hamamı yapma						
Gelin almaya gitme	8	11,4	5	8,3	13	10
Hepsi	56	80	50	83,4	105	80,8
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Bugün ekonomik koşulları iyi olan ailelerin gerçekleştirebildiği düğün sırasında kına gecesi, gelin hamamı, baba evinden gelin almaya gitme gibi âdetlerle süslenmiş bir takım uygulamalar söz konusudur.

A grubundaki ailelerin yine tamamı bu geleneklere uymuşlardır. B grubunda da aynı uygulamalarla düğün yapan aileler çoğunluktadır.

Görülüyor ki evlilik aşamasında her iki grupta da geleneklere bağlılık, örf ve âdetlere uygun olarak düğün yapmak önemlidir.

L- 3- NİKAH SONRASI YAPILAN UYGULAMALAR

Nikâh sonrası yapılan uygulamalar nelerdir?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Gelin bakmaya gidilir	10	14,3	23	38,3	33	25,4
El öpmeye gidilir, davetler verilir.	32	45,7	22	36,7	54	41,5
Geline hediyeler verilir.	20	28,5	12	20	32	24,6
Çeyiz görmeye gelinir.	8	11,5	3	5	11	8,5
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eşler evlendikten sonra yine karşımıza bir takım örf ve âdetler çıkmaktadır. Nikah sonrasında gelin görmeye gitme, el öpme, çeyiz görme,...vb uygulamalar vardır.

A grubundaki ailelerde en çok el öpme ve davet verme uygulaması yapılmaktadır. Bunu geline hediyeler verme uygulaması takip etmektedir. B grubunda ise geline bakmaya gitme, el öpme ve davet verme uygulamaları yoğunluk kazanmaktadır.

L-4-ÇOCUĞUN SÜNNET YAŞI

Çocuğunuzu kaç yaşında sünnet ettirdiniz?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
1-5 yaş arası	8	11,4	42	70	50	38,5
5-10 yaş arası	24	31,3	8	13,4	32	24,6
10-15 yaş arası	15	21,5			15	11,5
15-20 yaş arası						
Yok	23	32,8	10	16,6	43	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sünnet, günlük yaşam içinde önemli bir geçiş dönemidir. Erkekliğe ilk adım olarak her zaman sünnet önde gelir.

Erkek çocukların sünnet ettirildiği yaşlarda bir çeşitlilik söz konusudur. A grubundaki ailelerin en geç 15 yaşına kadar erkek çocuklarını sünnet ettirdikleri görülmektedir, ancak özellikle 5-10 yaş arası sünnet ettirenler daha fazladır. B grubunda ise daha erken yaşlarda erkek çocuklarının sünnet ettirildiği tespit edilmiştir. En geç 10 yaşına kadar erkek çocukları sünnet ettirilmiştir.

L-5- SÜNNETİN YAPILDIĞI AY

Sünneti hangi ayda yaptırdınız?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Ocak						
Şubat						
Mart						
Nisan						
Mayıs	7	10	8	13,4	15	11,5
Haziran	10	14,3	2	3,3	12	9,2
Temmuz	12	17,1	14	23,3	26	20
Ağustos	8	11,5	12	20	20	15,4
Eylül	10	14,3	11	18,4	21	16,2
Ekim			3	5	3	2,3
Kasım						
Aralık						
Yok	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sünnet yaptırmak için en uygun dönem olarak hep yaz aylarının tercih edildiği bilinmektedir. Yukarıdaki tabloda bunu kanıtlar niteliktedir. A ve B grubundaki aileler genellikle sünnet için yaz aylarını tercih etmişlerdir.

L-6- SÜNNETİN YAPILDIĞI YER

Sünneti nerede yaptırdınız?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evde	5	7,1	16	26,7	21	16,2
Hastanede	10	14,3	18	30	28	21,5
Poliklinikte	3	4,3	12	20	15	11,5
Özel sünnetçide	29	41,5	4	6,7	33	25,4
YOK	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Eski Türk filmlerinde sıkça rastladığımız, büyüklerimizden dinlediğimiz hikayelerde hep gördük ki sünnetler evde yapılmaktadır. Bugün ev yerine hastaneler, poliklinikler ve özel sünnetçiler tercih edilmektedir. A grubundaki aileler de bunu doğrular gibi ev yerine özellikle özel sünnetçi muayenelerini tercih etmektedirler. B grubundaki aileler ise önceliği hastanelere vermekle birlikte evde ve poliklinikte yapılan sünnetleri tercih etmektedirler.

L-7-SÜNNET DÜĞÜNÜ YAPILMASI

Sünnet düğünü yaptınız mı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	41	58,6	15	25	56	43,1
Hayır	6	8,6	35	58,4	41	31,5
YOK	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sünnet düğünü, bir takım gelenekler ışığında yapılması gereken ve maddi olanaklara bağlı olan bir uygulamadır. Bugün pek çok aile sünnet düğünü olmadan oğullarını sünnet ettirmektedirler.

Tablodaki verilere göre A grubundaki aileler çocuklarına sünnet düğünü yapmışlardır. B grubundaki aileler ise çocuklarını sünnet düğünü yaptırmadan sünnet ettirmişlerdir.

L-8- SÜNNET YATAĞI HAZIRLANMASI

Sünnet yatağı hazırladınız mı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	38	54,3	30	50	68	52,3
Hayır	9	12,9	20	33,4	29	22,3
YOK	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sünnet ettirilen çocuğun yatması için geleneksel bir yatak hazırlama uygulaması vardır. Pek çok aile çeşitli süsler kullanarak çocuklarına yatak hazırlamaktadır.

İşte A grubundaki ailelerde oğulları için böyle bir yatak hazırlamışlardır. Yine B grubunda da sünnet edilen çocuk için böyle bir yatak hazırlanmıştır.

L-9- KİRVELİK UYGULAMASI

Çocuk sünnet edilirken kirvelik uygulaması var mıydı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	2	2,9	16	26,7	18	13,9
Hayır	45	64,3	34	56,7	79	60,7
YOK	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Kirvelik, sünnet gibi, önemli bir geçiş döneminde karşımıza çıkan bir uygulamadır. Kirvenin görevi, sünnet edilen çocuğu tutmakla sınırlı olamayıp çocuğu hayat boyu korumak ve kollamaktır.

Tablodaki verilere göre, A grubundaki aileler çocukları için bir kirve seçmemişlerdir. Bu geleneği uygulamamışlardır. B grubundaki aileler de çocuklarını sünnet ettirirken bir kirve seçmemişlerdir.

L-10- SÜNNET GİYSİSİ

Çocuğa kıyafet (sünnet giysisi) aldınız mı?	A		B		TOPLAM	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
Evet	41	58,6	36	60	77	59,2
Hayır	6	8,6	14	23,4	20	15,4
YOK	23	32,8	10	16,6	33	25,4
TOPLAM	70	%100	60	%100	130	%100

Sünnet olacak çocuk için en önemlisi sünnet giysisinin olmasıdır. A grubundaki aileler bunun bilincinde olarak çocuklarına sünnet kıyafeti almışlardır. B grubundaki ailelerin çoğu da çocuklarını sünnet giysisinden mahrum etmemiştir.

BÖLÜM IV

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

A. AİLE YAPISINA İLİŞKİN BULGULAR

Kent yaşamı içinde doğmuş, yetişmiş bireylerin o kentin kültürü ile yoğruldukları açıktır. Yaşam koşullarının insanlara sağladığı bir takım olanaklar, bağımsız bir hayat sürme isteği, kendini kanıtlama arzusu ailelerin “çekirdek aile” olarak yapılanmalarına neden olmaktadır. Bugünkü ekonomik koşullarında bunu gerektirdiği apaçık ortadadır.

Kır kökenli olup kentlere yerleşmiş olan ve özellikle gecekondularda yaşayan ailelerin de çoğunlukla “çekirdek aile” olarak hayatlarını sürdürüyor olmaları, sahip oldukları ekonomik koşullara bağlayabiliriz. Büyük kentlerde iş imkânlarının geniş boyutlarda örgütlü ve düzenli olması, her ne kadar işsizlik bunalımı olsa da aile büyüklerinin çalışıyor olması, çocukların kırdaki olduğu gibi aile içi üretim sürecinin bir parçası olma durumlarının kentlerde ortadan kalkması, gecekonduda yaşayan bu ailelerinde çekirdek aile olmalarına neden olmuştur.

Aile reisleri ve eşlerinin nereli oldukları, hangi bölgelerden geldikleri, günlük yaşamdaki davranışlarını, konuşmalarını anlamak ve çözmek açısından önemlidir. Aile reislerinin büyük bir kısmı İç Anadolu Bölgesi dışındadır. İç göç, çalışma durumları ve ekonomik koşullar nedeniyle gecekondularda yaşayan aile reisleri Ankara’da ekmekleri için savaşıma ve hayatlarını sürdürme çabası içine girmişlerdir. Aile reislerinin eşlerinin de farklı bölgelerden oldukları tespit edilmiştir.

Evlilik, aile kurumunun oluşturulmasında atılan ilk adımdır. Bugün çoğunlukla evlenecek gençler eş seçimini kendileri yapmaktadır. Apartmanlarda yaşayan aileler genellikle karşılıklı anlaşarak evlenen gençlerce kurulmuştur. Büyük bir kentte yaşamının ve çağdaş bir ortamda yetişmenin getirdiği bir sonuçtur bu. Kır kökenli olup gecekondularda yaşayan ailelerin yarısının görücü usulü ile evlendikleri gözden kaçmamaktadır. Küçük ve ataerkil bir toplum içinde yetişmenin ve anne-

babanın sözünden çıkmanın mümkün olmamasının ortaya çıkarttığı bir durumdur görücü usulü evlilik. Ne var ki bugün gecekonduda yaşayan ikinci kuşak gençlerin eş seçimini kendilerinin yaptığı görülmektedir. Hızlı kentleşme ve toplumsal değişimin insan davranışları üzerinde yarattığı farklılıklar, bir takım tabuların yıkılmasına ve gelenekselliğin unutulmasına neden olmaktadır.

Kentleşme düzeyi yüksek olan A grubundaki kadınların, belli bir yaşa geldikten sonra evlendiklerini görmek şaşırtıcı değildir. Günümüzde büyük kentlerde yaşayan her kadın, önce toplum içinde bir rol ve statü kazandıktan sonra evlenmeyi düşünmektedir. Tablodan da çıkarılacak en önemli sonuç budur. B grubunda ise kapalı bir toplum içinde yetişen, geleneklerine sıkı sıkı bağlı olan ailelerden gelen kadınların pek çoğunun 20 yaşına gelmeden evlendiklerini görmekteyiz.

Erkekler açısından evlenme yaşlarına baktığımızda görüyoruz ki apartman bölgesinde yaşayan erkeklerin büyük bir kısmı 21 yaşından sonra evlenmiştir. Bunun nedeni şudur ki; erkekler önce eğitim ve iş sonra evlilik düşüncesindedir. Bir aileyi ayakta tutabilmenin ve evliliği yürütebilmenin ön koşulu iyi bir gelir düzeyine sahip olmaktır. A grubundaki erkekler de bunun bilincindedir. B grubundaki erkekler ise 24 yaşına kadar evlenip aile sahibi olmuşlardır. Aradaki fark açıkça görülmektedir. Gecekonduda yaşayan erkekler her hangi bir kaygı gütmeksizin evlenmiş ya da evlendirilmişlerdir.

Bugün ister köyde ister kentte yaşansın, tüm çiftler önce medeni nikâhla evlenmek zorundadır. Geleneklere bağlı olarak isteyen imam nikâhı da kıydırabilmektedir. Apartman ve gecekondudaki ailelerin hemen hemen tamamının medeni nikâhları bulunmaktadır.

Akrabaların birbirlerinden kız alıp vermeleri toplumumuzda sıkça rastlanan bir durumdur. Ülkemizin kırsal kesimlerinde halâ akraba evlilikleri önemini korumaktadır. Büyük kentlerde ise akraba evlilikleri neredeyse tarihe karışmıştır. Bunun en açık ve net göstergesi araştırmamız sonucu ortaya çıkmaktadır. Kırsal kesimden gelen ve gecekondular da yaşayan ailelerin bir kısmının akraba olduğu

görülmektedir. Bunun geleneklerin dayatmasına, yetersiz eğitime ve mal bölünmesinin engellenme isteğine bağlı bir durum olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Başlık parası, geçmişten günümüze kadar uzanan eski ve köklü bir gelenektir. Bugün yurdumuzun doğusunda, pek çok ilde halâ hüküm sürmekte, bu yüzden yaşanan sıkıntılar, televizyona ve gazetelere yansımaktadır. Ne var ki araştırmamıza katılan ailelerin hemen hemen tamamı, evlilik aşamasında başlık parası geleneğine uymamışlardır.

Erkekler, evlenmeye karar verdikleri andan itibaren büyük bir sorumluluğun altına girerler. Ailelerine bu kararlarını bildirdikleri andan itibaren alacakları tepkiler önemlidir. Apartmanlarda yaşayan erkeklerin büyük kısmı, kendi özgür iradeleri ile evlenmeye karar vermişlerdir. Oysa gecekondularda yaşayan kır kökenli erkeklerin evlenme kararlarını gelenekler doğrultusunda anne-babası etkilemiştir. Evlilik kararının son aşamasında artık erkeklerin kendileri ön plâna çıkmakta ve son kararlarını belirlemektedirler.

Eşlerin birbirleri ile tanışma şekilleri önemlidir. Kent kökenli ailelerin eş seçiminde kendilerinin belirleyici olması, birbirlerini bulmaları yönünde önemli bir adımdır. Oysa gecekondulu ailelerin daha çok akraba olması ya da aynı bölgede oturmaları eşlerin tanışma şekillerinde önemli bir belirleyici olmuştur.

Apartmanda yaşayan aileler; kadın-erkek eşitliği konusunda yeterli bilince sahip oldukları için aile içinde karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile sorunları çözmektedirler. Ailede hem kadının hem erkeğin sözü geçmektedir; ancak sadece erkeğin sözünün geçtiği aileler de yok değildir. Gecekonduda yaşayan ailelerde ise en çok erkeğin sözü geçmektedir. Erkek egemenliği göze çarpmakta ve ataerkil bir yapı gözlenmektedir. Kadına yeterli söz hakkı tanınmamaktadır.

Ailelerin, apartmanda yaşama ve kentli olmanın gerektirdiği şekilde kadın-erkek eşitliğine ve ortak bir hayatı paylaşmanın sorumluluğuna bağlı olarak aile içinde kararları ortak aldıkları görülmektedir. Gecekondularda yaşayan ailelerin ise

yine ataerkil bir yapıya sahip olmalarından ötürü erkeğin ön plana çıkması kaçınılmazdır.

Aile gelirinin harcanmasında karar verme yetkisi apartmanda kadın ve erkeğe birlikte aittir. Yine bu durum çağdaş bir yapıya sahip olmanın ve kent kökenliliğin bir sonucudur. Gecekonducularda ise erkeğin öne çıkmasının yanı sıra kadının da aile gelirinin harcanması konusunda söz sahibi olmaya başladığının görülmesi önemlidir.

Erkekler, çoğunlukla ev eşyalarının alımı konusunda kadınla birlikte hareket etmektedirler. Apartmanda kadın ve erkeğin eşit söz hakkına sahip olması çağdaş yaşamın bir gereğidir. Gecekonducularda da eve alınacak eşyaya karar verme konusunda bir dengelenme söz konusudur. Eşyalar konusunda erkeklerin eşlerine danışması ve ortak hareket etmeleri olumlu bir gelişmedir.

Bugünkü yaşam şartları ve ekonomik koşullar, kazanılan paranın büyük bir kısmının mutfak masrafları için ayrılmasına neden olmaktadır. Bilindiği gibi kadınların idare etme, yoktan var etme gibi mutfak açısından birçok hünerleri bulunmaktadır. Ucuzluğun nerede olduğunu en iyi bilen ve fiyatları en iyi takip edenler kadınlardır. Bu nedenle mutfak masrafları konusunda apartmanda ve gecekonducularda yaşayan aileler, ortak yaşamın gereğini yerine getirerek birlikte karar vermektedirler. Ayrıca bu işi yalnız kadına bırakanların olduğunu görmekte mümkündür.

Ailelerin çoğunlukla “çekirdek aile” yapısına sahip olduğu bilgisinden yola çıkarak aile içi ilişkilerin apartman bölgesinde çoğunlukla çağdaş olduğunu söylemek mümkündür. Gelenekselliği bir kenara bırakmayan aileler de bulunmaktadır. Gecekondu bölgesinde ise kimi aileler kentte yaşamının gereği çağdaş ilişkiler içinde iken kimi aileler geleneklerine bağlılığı sürdürmekte ve bu yönde ilişkiler yaşamaktadırlar.

Kentte doğmuş, büyümüş ve yetişmiş olan erkekler, eşlerinin üzerinde herhangi bir baskı kurmamaktadır. Yalnız bir kısmı giyim-kuşamları konusunda

eşlerine karışmaktadırlar. Gecekondularda yaşayanlar ise kentin koşullarına ayak uydurmaya çalışmakta ve eşlerine herhangi bir konuda kısıtlama getirmemektedirler. Büyük bir kısmı ise giyim-kuşamından, oturup kalkmasına ya da dışarı yalnız çıkmasına karışmaktadır. Bir bakıma bu, kente karşı bir başkaldırı ve egemenliğin devamının sağlanması açısından bir gerekliliktir.

Kır kökenli ailelerde çok çocuk sahibi olmak daima avantaj olarak düşünölmüştür. Çocuklar, üretim süreci içinde ailelerin iş gücünün artması bakımından önemli roller üstlenmişlerdir. Kentte ise aileler bakabilecekleri ve onlara gerekli tüm imkanları sağlayabilecekleri ölçüde bir ya da iki çocuk istemektedirler. Apartman ve gecekondu bölgesinde ailelerin çok çocuklu olmamaları, kent çevresinin ve kentlerin sunduğu yaşam şartlarının etkisi ile açıklanabilmektedir. Ekonomik baskılar da çocuk sayısının azalmış olmasında önemli bir etkidir.

Doğum kontrolü, kentte yaşayan tüm kadınların doğurganlıklarını sınırlandırmak amacıyla başvurduğu farklı yöntemlerle desteklenen önemli bir uygulamadır. Her iki bölgedeki ailelerin büyük bir çoğunluğu doğum kontrolü için bir uygulama yaparken bir kısmı da yapmamaktadır. Çok çocuğun yarar getirmeyeceğinin bilincinde olmaları oldukça önemlidir. Yapmayanların ise tamamının yaşlarının ilerlemiş olması düşüncesi ağır basmaktadır.

Erkek egemen toplumlarda erkek çocuk; soyun devamı için, ailede ocağın tütmesi açısından çok önemlidir. Kır kökenli ailelerde bu bakımdan erkek çocuk istenmektedir. Kent kökenli ailelerde ise erkek-kız ayrımı yapılmadığı görölmektedir.

Aile plânlaması, nüfusun kontrol altında tutulması, nüfus artış hızının dengelenmesi için yapılması gerekli bir uygulamadır. Her iki bölgede yaşayan aileler de bunun bilincindedirler.

B. EĞİTİME İLİŞKİN BULGULAR

Günümüz koşullarında eğitim, herkesin hayatında önemli bir yer edinmiştir. Eğitim, toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla bireye statü kazandıran herkes için gerekli bir adımdır. Bu nedenle günlük yaşamımızı sürdürürken aldığımız ya da almaya devam ettiğimiz eğitim üzerine gerekli bilgileri edinmek gereklidir.

Apartmanda yaşayan, kent kültürü ile yoğrulan aile reislerinin hemen hepsi yüksekokul mezunudur. Yaşamlarını en iyi koşullara sahip olarak sürdürmenin yolunun eğitimden geçtiğinin bilincinde olan bu aileler, toplum içinde saygınlık ve önem kazanmışlardır. Kır kökenli aile reisleri ise sadece ilkököl mezunudur. Neden okuyamadıklarının sebepleri altında aile yapıları ile ekonomik koşulların aranması yanlış olmayacaktır. Bu durum her iki bölgedeki aile reislerinin eğitim düzeylerinin arasındaki farkı açıkça ortaya koymaktadır.

Aile reislerinin eşlerinin eğitim durumlarına bakıldığında bir uçurum söz konusudur. Apartman bölgesinde yaşayan kadınların eğitime verdikleri önem açık ortadadır. Tabi burada onlara sağlanan şartların büyüklüğü görülmektedir. Gecekondu bölgesinde ise bir okul bitirmemiş olan kadınlara rastlanmaktadır. Bu durum, ailelerin eğitime bakış açısının ve gelir düzeylerinin bir sonucudur.

Çocukların eğitim durumlarına bakıldığında, kentli olmanın gereği ve yüksek okumuşluk oranına sahip olan ailelerin, çocuklarına eğitim konusunda tüm imkanları sağladıkları görülmektedir. Gecekondu bölgesinde de ailelerin çocuklarının eğitime önem verdiğini söylemek yanlış olmaz, ancak maddi olanakları kısıtlı olan bu ailelerin karınlarını zor doyururken eğitim masraflarını karşılamalarını beklemenin doğru olmayacağı da bir gerçektir.

Eğitim harcamaları, günümüz koşullarında öyle boyutlara ulaşmıştır ki bu konuda sıkıntı çekmeyen bir aile yok gibidir.

Özellikle gecekondu bölgesinde günü kurtarmaya çalışan ailelerin eğitim için gerekli parayı bulmaları zayıf bir ihtimâldir. Elde ettiğimiz veriler bu durumun kanıtı gibidir. Apartmanlarda yaşayan ve ekonomik koşulları biraz daha iyi olan ailelerin içinde bile zorlananların bulunması eğitimin ne kadar güç koşullar altında alındığının göstergesidir.

Eğitim sonrası beklentilerinin başında iyi bir işe sahip olmak ve aldığı eğitimle ilgili bir göreve atanabilmek gelmektedir. Bunu başarabilenlerin sayısı parmakla sayılabilecek kadar azdır. Türkiye’de işsizliğin boyutlarını da göz önüne alırsak beklentilerin ne ölçüde gerçekleştirilebileceğini de kavramış oluruz. Gecekondu oturanların beklentilerini çoğunlukla gerçekleştirememiş olduğunu görmek ülkemizin acı bir gerçeğidir. Alınan yetersiz ve az eğitim beklentilerin gerçekleşmesi için gerekli fırsatları yaratmamaktadır. Apartmanlarda oturanlar ise tamamen ya da kısmen eğitim sonrası beklentilerini gerçekleştirebilmişlerdir. Bu durumu, apartmanlarda yaşayanların sahip oldukları yaşam standartları ile ilişkilendirmek doğru olacaktır.

Eğitim, ülke koşulları göz önüne alındığında herkes için eşit olmalıdır. Zengin-fakir olmadan tüm öğrencilerin aynı olanaklara sahip olarak eğitim almaları gerekmektedir. Her iki bölge halkı, eğitimin parasız olmasından yanadır.

Eskiden kız çocuklarının okutulmaması, kızların bir birey olarak bile görülmemesi bugün yavaş yavaş kırılmakta olan bir zihniyettir. Çağdaş toplumlarda özellikle kız çocuklarının okuması herkesçe desteklenmektedir. Gecekondu veya apartmanda oturmak ya da maddi koşullar, ailelerin kız çocuklarının okutulması konusundaki fikirlerini olumsuz yönde etkilememektedir. Bu da ülkemiz açısından sevindirici ve olumlu bir gelişmedir.

Verilen eğitimden memnun olan aileler bugün azınlıktadır. Her iki bölgedeki aileler verilen eğitimi yetersiz bulmaktadırlar. Bunun nedenini devletin eğitim politikasına, eğitime ayrılan bütçenin yetersiz oluşuna bağlamak doğru bir tespit olacaktır.

C. İŞ HAYATINA İLİŞKİN BULGULAR

Günlük yaşamı, ev ile iş arasında mekik dokuyarak geçen pek çok aile vardır. Herkesin, özellikle amaç bir iş sahibi olabilmek ve sahip olduğu işi kaybetmemektir. Aileleri ayakta tutan koşulların başında ekonomik bağımsızlık gelmektedir.

Bu açıdan bakıldığı vakit, apartman bölgesinde yaşayan aile reislerinin pek çoğunun eczacı, mühendis, avukat, öğretim üyesi, sigortacı, doktor, bankacı, halkla ilişkiler müdürü vb. olduğu görülmektedir. Ekonomik açıdan değerlendirdiğimiz zaman bu aile reislerinin meslek düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Gecekondu bölgesindeki aile reislerinin bir çoğu devlet memuru, güvenlik şefi, konfeksiyon- tuhafiyeye sahibi, tezgahdar, temizlik görevlisi, kaynakçı, doğramacı, garson, kebab ustası vb. işlerin sahibidir. Eğitim durumlarına bakıldığında bu aile reislerinin gelir düzeyi düşük işlerde çalışmaları kaçınılmaz olmaktadır.

Aile reislerinin eşlerinin mesleklerine bakacak olursak, çoğunluğunun ev hanımı olduğunu görürüz. Gecekondu bölgesindeki oran, apartman bölgesine göre çok daha fazladır. Apartmanda oturan kadınların çalışma oranları da yüksektir. Eğitim düzeyleri yüksek olan A grubundaki kadınların dolayısıyla iş ya da meslek sahibi olmamaları gibi bir durum söz konusu olamaz.

Sosyal güvence, tüm insanlar için yadsınamayacak derecede önemlidir. Apartmanlarda yaşayan aileler, meslekleri ile bağlantılı olarak bir sosyal güvenlik kurumuna bağlıdırlar. Gecekondu aileleri de bir sosyal güvenceye sahip olarak çalışmaktadırlar, ancak sosyal güvencesiz çalışanlar da yok değildir.

Farklı yapılara sahip iki ayrı bölgede yaptığımız çalışmada birtakım konularda benzerlikler varken, birtakım konularda da belirgin farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu iki farklı bölgede yaşayan aileler arasındaki en belirgin fark, gelir düzeylerinde ekonomik koşullarında ortaya çıkmaktadır.

İster gecekonduda ister apartmanda yaşansın, ailelerin çalışma amaçları her zaman ortaktır. Yaşamı en uygun şartlarda birlikte sürdürebilmek, ailelerin en büyük isteğidir. Çocuklarına iyi bir gelecek sağlayabilmek amacıyla çalışan aileler ellerinden gelenin en iyisini yapma çabası içindedirler.

Mesleklerine bağlı olarak ailede çalışanların gelir düzeyleri farklı boyutlarda olabilmektedir. Apartmanda yaşayan ailelerin büyük kısmının gelirleri kendilerine yetmekte iken, bir kısmı da maaşlarını yeterli görmemektedir. Gecekondu kesiminde olan ailelerin ise çoğunun maaşı geçim sıkıntısı çekmelerine neden olmaktadır. Aradaki fark çok açık görülmektedir ki, apartman-gecekondu karşılaştırmasında ekonomik koşullar birbirlerine tamamen uzaktır.

Aile gelirin katkıda bulunmak açısından ya da eğitim sonrası evlenmediği için ailesi ile ortak bir yaşam sürdürmeye devam eden gençlerin iş hayatına atılması, çalışmak istemesi doğaldır. Ne var ki ülkemizde büyük bir sorun olan işsizlik ve yeterli istihdamın sağlanamaması bu gençler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Elde ettiğimiz verilerden yola çıkarak araştırma yaptığımız bölgeler için de en büyük problem işsizliktir. Çocukların büyük çoğunluğu çalışmamaktadır. Apartman bölgesinde çalışanların ise bir kısmı serbest meslek sahibidir.

Alınan eğitimle bağlantılı bir iş bulmak ve o işte severek çalışmak herkesin en büyük idealidir, ancak ülkemiz şartlarında bir “iş” bulmak bile sorunken, eğitim alınan konuyla ilgili bir iş bulmak başlı başına zor bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında apartmanda oturanlar çok şanslıdır, çünkü işlerinde severek çalışmaktadır. Gecekondu bölgesinde ise iş konusunda mecburiyet öne çıkmaktadır.

Türkiye şartlarında her ailenin birbirinden farklı yaşam standartları bulunmaktadır. Kimisi her istediğine sahipken, kimisi fakirlik sınırında, yiyecek ekmeğe muhtaçtır. A grubundaki ailelerin yaşam standartları çoğunlukla yüksekken, bir kısmının orta halli bir yaşam sürdürdükleri görülmektedir. B grubundaki ailelerin ise %90'ının yaşam standartları ortanın da altındadır.

Çalışma saatlerine bakıldığında, çalışanların farklı sürelerde işlerinin başında olduğu gözlenmiştir. Kimisi on iki saat, kimisi sekiz saat çalışmaktadır. Günlerinin büyük bir bölümünü çalışarak geçiren ailelere her iki grupta da rastlanmaktadır.

D-MUTFAK VE YEME-İÇME ALIŞKANLIKLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Mutfak kültürü, yeme-içme şekilleri ve alışkanlıkları Halk Bilimi içerisinde günümüze dek üzerinde çalışılmış ve çalışılacak bir konudur. Günlük yaşam içinde de en önemlisi mutfaktır ve mutfakla ilgili her şey geniş bir yer tutar. Bu bağlamda ailelere, mutfak ve yeme-içme alışkanlıkları üzerine sorular sorulmuş ve kendileri açısından nelerin öncelikli olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Sorulan ilk soru, evde en çok tüketilen gıda maddeleri üzerinedir. Bu sayede, ailelerin beslenme alışkanlıklarıyla ilgili ilk izlenimler edinilmiştir. Evlerde tüketim, genellikle ihtiyaçlar ve maddiyat doğrultusunda belirlenmektedir. Her iki grupta da çoğunlukla ekmek, kahvaltılık, çay, sebze, meyve ve bakliyat, süt ve tavuk ürünleri tüketilmektedir. Süt ve tavuk ürünlerinin, apartmanlarda daha yoğun olarak tüketilmesi, hem beslenme tipleri, hem de gelir düzeyleri ile bağlantılıdır.

Ürünlerde çeşitliliğin sağlanması, bolluk ve rekabetin getirdiği ucuzluk, A ve B grubundaki ailelerin pazara yönelmesine neden olmuştur. Yine sunduğu çeşit ve indirim günleri dolayısıyla A grubundaki ailelerin süpermarketi tercih ettikleri görülmektedir. Gecekonduların bahçelerinin olması, buradaki bazı ailelerin ihtiyaçlarını bahçelerinden elde etmelerine olanak sağlamıştır.

Gecekondu ve apartman bölgesinde gıda alışverişleri çoğunlukla haftalık yapılmaktadır. Bu durum, ürünlerin bozulmaması ve taze olarak tüketilmesi için haftalık alışverişin tercih edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda, aylık gelir durumlarıyla gıda alışverişlerinin doğru orantılı olduğunun göstergesi olarak gecekonduya yaşayan ailelerin haftalık alışverişleri tercih ettiği görülmektedir.

Çay, bugün kime sorsak herkes tarafından sevilen ve tercih edilen içecek türü olarak karşımıza çıkar. Kahvaltılarında vazgeçilmez içeceği çaydır. Kahve, süt ya da meyve suyu çok fazla tüketilmemektedir.

Mutfak, yemek yemek için evlerimizin en uygun köşesidir. Kalabalık olmayan çoğu aile yemeklerini mutfakta yemeyi tercih etmektedir. Apartmanlarda, mutfakların geniş olması ve yemek yemeye elverişli konumları elbetteki en önemli tercih sebebidir. Gecekonducularda ise durum biraz farklıdır. Zaten küçük olan evlerin mutfakları da bir ya da iki kişiyi zor alacak büyüklüktedir. Bu nedenle salonlarda yemek yiyenlerin sayısı fazladır.

Apartman bölgesinde yaşayan ailelerin bahçe ile hiçbir alakaları bulunmamaktadır. Gecekondu bölgesinde ise bahçeleri uygun olan aileler özellikle yaz aylarında sebze-meyve ihtiyaçlarını buradan karşılayabilmektedir.

Apartmanlarda yaşayan aileler, sağlık ve güvenilirlik açısından konserve tüketimine sıcak bakmamaktadır. Taze ve mevsimlik olarak tüketebilecekleri ürünlere yönelmişlerdir. Gecekondu bölgesinde ise konserve tüketimi olmakla birlikte konserveye sıcak bakmayan ailelerin olduğunu da söylemek gereklidir.

Salam, sosis, sucuk gibi lüks tüketim gıdalarının pahalılığı göz önünde bulundurulduğunda gecekonducularda yaşayan ailelerin evine sık girmediğini hatta bazılarının evine hiç girmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun ekonomik koşullarla sıkı bir ilişkisi vardır. Ekmek bile alırken halk ekmek bayilerinin önünde uzun kuyruklar oluşturan bu ailelerin lüks tüketim gıdalarının yanından bile geçmesi zordur. Oysa apartmanlarda yaşayan aileler, haftada en az bir kez lüks tüketim gıdalarından birini tüketebilmektedirler.

Unlu gıdalara, hamur işlerine düşkün bir toplum olduğumuzu söylersek yanlış olmayız. Çayın yanında, kahvaltıda en az bir hamur işi mutlaka tüketilmektedir. Zaten tüm dünyada büyük bir sorun teşkil eden şişmanlık, bizim toplumumuz için de geçerli bir durumdur, ve bu durumu çok sık tükettiğimiz unlu

gıdalara bağlamak mümkündür. Araştırma yaptığımız bölgelerde de ailelerce hamur işinin sevildiği görülmektedir.

Alkol, günlük yaşamın stresinden, iş hayatının gerilimlerinden, ekonomik ve toplumsal baskılardan kurtulmak için özellikle erkekler tarafından sıkça başvurulan bir yöntemdir, ancak A grubunda ailelerde alkol kullanımı çok seyrek. Yemeklerde, yorgunluk çıkartmak için ya da başka sebeplerle alkol almaktadırlar. Gecekonducularda ise her gün içenler bulunmaktadır ki bu durumda alkolle aralarının iyi olduğu söylenebilir.

Sağlıklı olmak adına bugün mutfaklarda en çok sıvıyağ tüketilmektedir. Kolesterol, kalp rahatsızlığı gibi kimi hastalıklara yol açan katı yağların çok nadir tercih edildiği görülmektedir. Her iki grupta da sıvıyağın tercih edilmesi farklı sebepleri olması mümkündür. Sıvıyağın farklı çeşitlerinin olması ve fiyatlarının ucuzluğu B grubu ailelerinin bu yağ çeşidini tercih etmesinin başlıca sebebidir.

Evlerde tüketim amaçlı yapılan yiyecek türlerinin başında yoğurt, salça, reçel, tarhana vs. gibi ürünler gelmektedir. Gecekondu bölgesinde dışardan almaktansa, evde daha ucuza mal ederek bu ürünlere sahip olma anlayışı vardır. Özellikle kış aylarının vazgeçilmezleri arasında yer alan turşu hemen her evde yapılmaktadır. Apartmanlarda ise kent yaşamına iyiden iyiye adapte olan hanımlar rahata alıştıkları için tüm ürünleri dışarıdan almayı uygun görmekteyiz, ancak ev yapımı yiyecek tercih edenler bugün yiyeceklerini kendileri yapabilmektedir.

Doğdukları, büyüdüğü şehirlerden, köylerden büyük kentlere göç edenlerin büyük kısmı geleneklerini, örf ve âdetlerini de beraberlerinde getirmektedir. Mutfak kültürü bunların başında gelir. Kendi yörelerine özgü gıda ürünlerinden kopamayan ailelere gecekondu bölgesinde daha çok rastlanmaktadır. Apartmanlarda yaşayanların ise doğdukları ya da bağlı buldukları yörelerin gıda ürünlerini yaşadıkları kente getirmemeleri, o kentin onlara sağladığı fırsatlardan kaynaklanmaktadır.

Ekmek mutfakların vazgeçilmez gıdasıdır. Yemek ekmeksiz yenmediği gibi, “ekmeksiz doyamıyorum” diyenlerin fazlalığı dikkat çekicidir. Kimi ailelerde çok, kimilerinde az tüketilir ama mutlaka her gün evlerimize girer. Ekmek tüketimi, gecekondu kesiminde çok daha fazladır.

Mutfak masrafları, için her iki bölgede farklı miktarlarda para ayrılmaktadır. Gecekondu bölgesinde gelir düzeylerine bağlı olarak mutfak masrafları için yeterli para harcanmamaktadır. Apartmanlarda oturanların ise böyle bir sıkıntısı bulunmadığı gibi gelir düzeyleri ile orantılı miktarda parayı mutfak giderleri için kullanabilmektedirler.

Apartman ve gecekondu aileler hep birlikte yemek yemekteyler. Eski bir âdet olan erkeklerin önce, kadın ve çocukların sonra yemek yemesi ortadan kalkmıştır. İster gecekondu ister apartmanda yaşansın aileler yemek masasına birlikte oturmaktadır.

Süt, çocuklar için olduğu kadar yetişkinler için de önemli bir üründür, çünkü pek çok hastalığın önleyicisidir ve çocukların kemiklerinin güçlenmesi, boylarının uzaması gibi sağladığı yararlar vardır. A grubundaki aileler bunun bilincinde olarak süt ürünlerinin her gün evlerine girmesini sağlamaktadır. Gecekondu ailelerinin ise büyük çoğunluğunun evine girerken, bir kısmının evine de nadir olarak girmektedir.

Mutfağın bereketli olması için yapılan birtakım uygulamalar vardır. Bunların başında mutfakta bir işe başlamadan önce besmele çekmek, mutfığa bereket duası asmak, mutfaktan tuzu eksik etmemek, yiyeceklerin bozulmamasına özen göstermek vb. gelmektedir. Ne var ki apartmanlarda böyle bir uygulamaya rastlanmamaktadır. Gecekondu ailelerinde ise %38,3 oranındaki aileler mutfaklarının bereketini arttırmak için bir uygulama yaptıklarını belirtmişlerdir.

Ailelerin, kendi yöresi ile bağlarını sıkı tutması kimi gelenek ve göreneklerine bağlıdır. Mutfak, bir yörenin kültürünü yaşatmakta ve ayakta tutmakta önemli bir yere sahiptir. Büyük kentlerin sunduğu olanaklar, her şeyin hazırımın bulunması

apartmanda yaşayan ailelerin yöre yemeklerini yapmaktan uzaklaştıklarını göstermektedir. Gecekonduarda yaşayan ailelerin içinde ise yörelerine ait mutfak kültürünü yaşatmaya çalışanlar olduğu görülmektedir.

E- GİYİM-KUŞAMA İLİŞKİN BULGULAR

Günümüz koşullarında, yaşanan ekonomik krizler ve gelir düzeyindeki dengesizlik nedeniyle giyim-kuşama neredeyse hiç para ayrılmamakta, “ne bulursak onu giyeriz” anlayışı ağırlık kazanmaktadır.

Giydiğimiz kıyafetler, günlük yaşamımızı nasıl sürdürdüğümüz, hangi düzeyde yaşadığımız konusunda bir ipucu verir. Büyüklerimizin anlattıklarından bildiğimiz kadarıyla eskiden hanımlar işlerini bitirir bitirmez banyo yapıp üzerlerine temiz ve uyumlu giysiler giyerlermiş; bugün yataarken giydiği kıyafetle bütün günü geçiren insanların var olduğunu bilmekteyiz, ancak bu boşvermişliğin sebebinin ekonomik ve toplumsal baskıların oluşturduğunun da bilincindeyiz.

Buradan yola çıkarak ailelerin giyim-kuşam üzerine düşüncelerini öğrenmek amacıyla ve günlük yaşamın önemli bir parçası olduğunu bildiğimiz için ailelere sorular sorulmuştur.

Öncelikle ailelerin şık ve kaliteli giyim konusundaki tutumları üzerine düşünceleri öğrenilmiştir. Apartman ve gecekonduya yaşayan ailelerin tamamı giyim konusunda oldukça mütevazıdır. Aile reislerinin tamamı, yakışanı giymekten yanadır. Uyumun önemli olduğunu söyleyenler de yok değildir.

Aile reislerinin eşleri için de aynı durum söz konusudur. Her ne kadar giyim, kadınlar için daha önemliyse de yakışanı giymek fikri ağır basmaktadır.

Aile reislerinin ve eşlerinin giyim tarzları çoğunlukla aynıdır. Buldukları ortama bağlı olarak spor, klasik ya da abiye giymeyi tercih etmektedirler. Gecekondu veya apartmanda oturmak fark etmemektir.

Moda, hayatımızın içine öyle bir girmiştir ki özellikle genç kesimin kıyafetleri üzerinde geniş ölçüde etkileri olmuştur. Bugün, spor giyinmek, hareketleri kısıtlamayan kıyafetlerle dolaşmak moda olmuştur. Apartman ve gecekonduda oturan gençler de spor giyimi tercih etmektedirler. Apartmanda oturan gençlerin bir kısmı klasik giyimi de kendilerine yakıştırmaktadır.

Günlük yaşam içinde hanımların gezmelere, özel günlere, komşu ziyaretlerine gittikleri göz önünde bulundurulursa günlük gezmelik kıyafet ayrımı olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Gidilen yere saygı göstermek, bakımlı olmak adına apartmanlarda oturanlar gün içinde giydikleri ev kıyafetleriyle dışarı çıkmama anlayışı içindedirler. Aldıkları eğitim ve görgülerinin bunu gerektirdiğini bilmektedirler. Oysa gecekondularda yaşayan hanımların büyük kısmı yaşamın getirdiği bezginliklerden ötürü günlük giydikleri kıyafetleriyle her yere gidebilmektedirler. Yalnız %48,3'ü gezmeye giderken kıyafetine özen göstermektedir.

Dışarı çıkarken her iki gruptaki kadınlarda çanta kullanımı ön plana çıkmaktadır. Çanta, hanımlar için önemli bir aksesuardır. Kıyafetlerini tamamlayan çantalar kullanmak kent yaşamı içinde yetişen hanımlar açısından önemlidir. Gecekondularda ise çanta kullanılmaktadır ama kıyafete ne kadar uyumlu olduğu tartışmaya açıktır. Eşarp, ikinci en çok kullanılan aksesuardır ve gecekondu kesiminde daha çok tercih edilmektedir.

Uyku, hayatımızın önemli bir parçasıdır. En az altı ile sekiz saat uyuduğumuz düşünülürse, rahatımız açısından giydiğimiz giysinin de önemi ortaya çıkar. Herkes, içinde kendini rahat hissettiği kıyafetlerle uyumayı tercih eder. Pijama, A ve B grubundaki aileler açısından uykuda en çok giyilen giysidir.

Günlük yaşamımızın akışı içinde bayramlar ve özel günler bulunmaktadır. Bu günlerde insanlar giyim-kuşamlarına daha bir özen gösterirler. Giysinin temiz ve uyumlu olması, bölge gözetmeksizin tüm aileler tarafından tercih edilen bir durumdur.

Yazın ya da kışın giysilerde tercih edilen kumaş türleri bulunmaktadır. Özellikle yazın terlemeyi önleyen pamuklu kumaşlar ya da penyeler, kışın yünlü kumaşlar kullanılmaktadır. Yazın apartmanlarda oturanlar, pahalı olmasına rağmen keten kumaşı da tercih etmektedirler.

Ayakkabı, giysiyi tamamlayan bir unsurdur. Bol çeşitleri ve çok farklı markaları olmasına rağmen her iki grupta da kaliteli ve sağlam olması öncelikle istenen bir durumdur.

Dışarı çıkarken nasıl ayakkabı giyiliyorsa, ev içinde de terlik giyilmektedir. Terlik giyme alışkanlığı çok eskilere dayanmaktadır ve bu güne kadar gelmiştir. Apartman ve gecekonduda oturanlar evlerinde terlik giydiklerini belirtmişlerdir.

Fanila, yazın teri emmesi, kışın üşümeyi engellemesi açısından önemli bir giysi türüdür. Her iki gruptaki ailelerin fanila giyme alışkanlığı bulunmaktadır. Özellikle yaşları ilerlemiş olan bireylerin vazgeçemediği bir alışkanlıktır.

Örgü örmek, hanımların vakit geçirmek için yaptığı bir uğraştır. Son zamanlarda hazır giyimin pahalılaşması, alım gücünün azalması örgüye olan ilgiyi arttırmıştır. A grubundaki hanımların en çok ördüğü kazaktır. Örgü kazakların moda olduğu düşünülürse yoğunluğun burada toplanmış olması şaşırtıcı olmaz. B grubundaki hanımlar hemen her çeşit örgüyü örmektedir ama örmeyenlerin oranı da yüksektir.

Ziynet eşyaları, çoğu kadının takmaktan çok hoşlandığı aksesuarlardır. Bugün her ne kadar altın takıların yerini imitasyonlar aldıysa da halâ altın takılar değerlerini korumaktadır. Apartmanda yaşayan hanımlar özel günlerde altınlarını takmayı uygun görürken, gecekondudaki hanımların büyük çoğunluğu altın takmamaktadır. Zaten geçim sıkıntısı ile boğuşan bu ailelerdeki kadınların altın takıları bulunduğunu söylemek çok da doğru değildir.

Giyim-kuşam içinde, yörelerin kendilerine özgü birtakım gelenekleri bulunmaktadır. Örneğin Ankara'nın bindallısı geçmişte gelinlik olarak giyilirken, bugün sadece kına gecelerinde kına yakılacağı sırada giyilen bir giysi olarak kalmıştır. Bugün büyük kentlerde yaşayan çoğu aile geleneklerinden uzaklaşmaktadır. Artık ne gecekonduda ne apartman bölgesinde yaşayan aileler yöre kıyafetlerini giymektedirler.

Günlük yaşamın koşuşturmacası içinde, hayatları su gibi akıp giden insanlar, rahatlığın sembolü olan her şeyi benimserken geleneklerinden kopmuşlardır. Apartman, gecekonduda fark etmesizin kentin yoğunluğu içinde oradan oraya savrulan insanlar, giyim konusunda da kendilerine en uygun olanı seçmektedir.

F-KONUTA, MAHALLEYE İLİŞKİN BULGULAR

İçinde yaşanılan konut ve o konutun bulunduğu mahalle gündelik hayatımızı geçirdiğimiz, bizim için değerli yerlerdir.

Sıcak bir yuva, komşularla paylaşılan mahalle sokakları insanlar için çok önemlidir. Kimi aile bireyleri aynı evde, mahallede doğmuş, büyümüş, yaşamış ve ölmüştür. Aynı evde kaç kuşak bir arada yaşayan aileler vardır. Bu bakımdan bir ömrün geçtiği konuta, mahalleye ilişkin sorular sorulması doğru olacaktır.

Apartman ve gecekonduda yaşayan ailelerin büyük bir kısmı, altı ilâ on yılı aşkın bir süredir aynı konutta, aynı mahallede oturmaktadır. Kiraları uygun olduğu için, mülkiyetleri kendilerine ait olduğu için ya da yaşamları süresince değişiklik yapmaktan hoşlanmadıkları için ailelerin aynı konutta oturuyor olmaları olasıdır.

Evin mülkiyet konusuna gelindiğinde, apartmanda oturan ailelerin yarısından fazlasının evleri kendilerine aittir. Çok az bir kısmı kirada oturmaktadır. Gecekonduda bölgesinde de ailelerin çoğu kiracıdır ki bu göç sonucu buraya geldiklerinin ve ucuz olduğu için böyle bir seçim yaptıklarının kanıtıdır. Gecekonduda sahibi olanların oranı ve yaptıkları gecekondularda oturanların ise sadece % 25'dir.

Araba, bugün orta halli ve fakir insanlar için lüks gibi görünmektedir. Zaten gecekondulu bölgede oturan ailelerin arabaları da yoktur, ya da düşük modelli, ucuz arabalardır. Apartmanda oturanların ise çoğunun arabası vardır, çünkü ekonomik koşulları üst seviyededir.

Oturulan konutun türü, yapılan araştırma açısından önemlidir. Çünkü gecekondulu- apartman karşılaştırması yapılmaktadır. A grubundaki konutların tamamı apartman, B grubundaki konutların tamamı gecekondudur.

Evlerin genişliği, ailelerin ekonomik koşulları ile doğru orantılı olarak büyük ve geniş ya da küçük ve dardır. Genişliklerine bakarak evlerin ücretleri artmakta ya da azalmaktadır. Apartman bölgesinde 120 m² ye kadar olan büyük evlerde oturan aileler bulunmaktadır. Gecekondulu bölgede ise evlerin küçük olduğunu söylemek mümkündür. 60 m² lik küçücük gecekonduların olduğu görülmektedir.

Gecekonduların taban döşemeleri çoğunlukla betondur, ancak kendine ait gecekondular olanlar taban döşemesi olarak marley ya da halıfleksi de tercih etmektedirler. Apartman dairelerinin taban döşemeleri ise parke, laminat ya da kaliteli halıflektir.

Apartmanlarda dairelerin büyüklüğü, çocukların kendilerine ait odaları olmasına olanak vermektedir. Bu yüzden çocuk odası uygulaması vardır. Gecekonduların küçük olması ise çocuk odası uygulaması için elverişli olmadıklarının kanıtıdır.

Saksıda çiçek yetiştirmek, hem insanların iç huzuru yakalaması hem boş vakitlerini geçirmeleri açısından yararlı bir uygulamadır. Çiçekleri ile konuşarak stres atan insanlar bulunmaktadır. Günlük yaşamları içinde zamanlarının çoğunu çiçeklere ayıran aileler vardır. Gecekondulu ve apartmanlarda yaşayan aileler de çiçek yetiştirmekten hoşnutlardır.

Apartmanlarda çoğunlukla merkezi ısıtma sistemleri mevcuttur. Genellikle kömürlü kalorifer ve doğalgazla konutlar ısıtılmaktadır. Gecekonduların ise tamamı sobalıdır.

Apartmanlarda aileler aydınlatma için şık ve gösterişli avizeleri tercih etmektedirler. Yaşam tarzlarına uygun, evlerinin döşeme şekline göre avizeler kullanılmaktadır. Gecekondular da ise ucuz olan gösterişsiz florasanlar, evleri aydınlatmaktadır.

Kışın kalorifer ve soba isinden kirlenen evleri, apartmanlarda iki yılda bir boya-badana yaparak aileler temizlemektedir. Daha çok silinebilirlik özelliği bakımından apartmanlarda saten boya tercih edilmekte ve badana yaptırma süreleri uzayabilmektedir. Gecekondularda ise ucuz olduğu için plastik boya kullanmakta ve her yıl badana yaptırırlar.

Apartmanlarda dairelerin mutlaka farklı sayılarda da olsa balkonları vardır. Balkonlar, evlerin fazla eşyalarının konduğu, kışlık erzakları koymak için dolapların bulunduğu, çamaşırların kurutulduğu, evlerin önemli bir bölümüdür. Gecekondularda ise bahçeler, apartmanlardaki balkonların işlevlerini üstlenmişlerdir.

Asansör, çok katlı apartmanlarda insanlara kolaylık sağlayan, üst katlara çıkışı kolaylaştıran önemli bir araçtır. Özellikle yaşlılar açısından bakıldığında asansörlerin işlevlerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Evlerin, dairelerin önüne paspas koymak, temizliğin bir simgesi gibidir. Apartmanların girişinde bile paspas bulunmaktadır. Ayakkabılarını paspasa silerek girmek ya da onun üzerinde çıkartmak, çoğu aile için bir alışkanlığa dönüşmüş gibidir.

Evlerde bozulan küçük ev aletlerini tamir etmek, su tesisatlarını onarmak erkeklerin boş zaman uğraşlarıdır. Çoğu bu uğraştan büyük zevk alır. Özellikle apartmanlarda oturan erkekler tamirat için gerekli tüm aletlerin bulunduğu kutulara

sahiptir. Gecekondualarda ise yine tamir gereçleri bulunmaktadır. Ancak tamirata meraklı olmayan aile reislerine de rastlanmaktadır.

Günlük yaşam içerisinde hayatımızı kolaylaştıran, modern görünüm sağlayan bir takım uygulamalar vardır. Bunlardan biride banyoda küvet ve tuvaletin bir arada bulunmasıdır. Bugün apartman dairelerin hepsinin banyosunda bulunan ve görünüm açısından banyoya zenginlik kazandıran, gereksinimlere ve değişimlere bağlı olarak çeşitlilik kazanan küvet ve tuvalete, gecekondu bölgesinde rastlamak mümkün değildir.

Elektrikli ev aletleri hanımlar tarafından evlerde en çok kullanılan, olması istenen aletlerdir. Günlük hayatın zorluklarını bertaraf eden, zamandan ve enerjiden tasarruf sağlayan bu aletlerin başında özellikle apartmanlarda bulaşık makinesi gelmektedir. Çamaşır makinesi ve fırında en çok kullanılan elektrikli ev aletleri arasındadır. Gecekondualarda ise maddi imkânlar zorlanarak alınan elektrikli süpürge, çamaşır makinesi ve ütü en çok kullanılanlar arasındadır.

Temizlik maddeleri, evlerin ve kişilerin temizliği açısından oldukça önemlidir. Ev temizliğinde kullanılan deterjanlar, aileler tarafından en çok tercih edilen ürünlerdir. Gününün büyük bir bölümünü temizliğe ayıran hanımların bu ürünleri tercih etmeleri doğaldır. Tuvalet kağıdı ve diş macunu da en çok tüketilen ürünler arasındadır. Ancak gecekondualarda bu konuda gerekli bilinç edinilememiş gibidir. Tuvalet kağıdı ve diş macunu kullanımı çok azdır.

Sokak aydınlatmaları, mahalleler açısından gerekli unsurlardır. İnsanların güvenli ve huzurlu bir şekilde hareket edebilmeleri sokak aydınlatmalarının iyi çalışması ile yakından ilişkilidir. Gecekonduaların ve apartmanların bulunduğu bölgelerdeki sokak aydınlatmaları ailelerin büyük çoğunluğu tarafından yeterli bulunmaktadır.

Çöpler, sağlık açısından her gün toplanması ve atılması gereken atıklardır. Günlük yaşamın rutin bir işlevidir çöplerin toplanması ve her iki bölgede de hemen her gün düzenli bir şekilde toplanmaktadır.

Bir yerden bir yere gitmek, günlük yaşamın olağan bir durumudur ve ulaşımında birbirinden farklı araçlar tercih edilmektedir. A grubunda aileler çoğunluk kendi arabalarıyla ulaşımını sağlamaktadırlar. Bununla birlikte belediye ve halk otobüsünü de kullanmaktadırlar. B grubundaki aileler ise en çok belediye ve halk otobüsünü aynı zamanda ulaşımı çabuklaştıran ankarayı bir yere gitmek için kullanmaktadırlar.

Apartmanlarda yaşayan aileler, alışverişlerinde süpermarketleri gitmektedirler. İstedikleri her çeşit ürünü bir arada ve ucuza bulabilmektedirler. Gecekondularda yaşayan aileler ise günlük alışverişlerinde bakkallara yönelmektedirler. Bunun sebebi bakkalın pahalı olmasına rağmen sağladığı veresiye alışveriş olanağıdır. Çoğu aile alışverişlerini bakkaldan yapmakta ve paraları oldukça borçlarını ödediklerini belirtmektedirler.

G – AKRABALIK – KOMŞULUK İLİŞKİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Akrabalık ve komşuluk, hayattaki önemli değerler arasında yer almaktadır. Dayanışma, yardımlaşma, dertleşme, üzüntü ve sevinçleri paylaşma açısından akrabalık ve komşularla ilişkiler sıcak tutulmak istenmektedir.

Aile reisinin oturduğu mahallede akraba ilişkisinin bulunduğu aile sayısı en fazla bir ya da ikidir. Çoğu aile akrabaları ile bir arada oturmak istememektedir. Gecekondu mahallesinde de aralarında akrabalık bulunan ve birlikte oturan aileler vardır, ancak akrabası ile aynı yerde oturmeyen aileler çoğunluktadır.

Yakın akraba çocuklarının evlenmesinin ne derece sakıncalı olduğu günümüzde bütün toplumumuz tarafından bilinmektedir, ancak halâ ülkemizde yakın akraba çocuklarının evlilik rastlanmaktadır. Gecekondu ve apartmanlarda bu tür

evliliklerin doğuracağı sonuçlar bilinmekte ve yakın akraba çocuklarının evlikleri desteklememektedir.

Ailedeki yařlılara ve dűřkűnlere bakmak, onları gűzetmek ve korumak herkesin temel gűrevidir . Bizi bűyűlten, yetiřtiren, hayat karřısında gűclű durmayı öğreten yařlılarımıza gerekli saygıyı gűstermek ve bakımlarını űstlenmek gerekmektedir. Ailedeki yařlılara ve dűřkűnlere bakmak konusunda gecekondulu ve apartmanlarda oturan aileler, önceliđin ođula ve geline dűřtűđű gűrűřűnde birleřmiřlerdir.

Komřuluk, paylařmanın ve yardımlařmanın en gűzel řeklidir. “Ev alma komřu al” sűzű de bunun kanıtı gibidir. Bugűn apartmanda oturan bir birey olarak, komřuluk kavramının olduđunu gűrmek űzűntű vericidir, űnkű gerçekten apartman dairelerinde aileler arası komřuluk iliřkileri yok denecek kadar azdır. Gűnűn kořuřturmacası, çocukların sorunları derken aileler kendi ilerine dűnműřlerdir. Gecekondularda ise komřuluk iliřkileri varlıđı sűrdűrmektedir. Duvarları, bahçeleri bitiřik gecekondularda oturan aileler komřuluktan öte birbirlerine hayatın yűkűnű azaltmak için tutunan kardeřler gibidir.

Komřularla samimiyeti belirleyen en önemli özellik ailelerin birbirlerini kendilerine yakın gűrmeleridir. Dűřűnceleri birbirleriyle keřiřen, rtűřen aileler de apartman bűlgesinde samimidirler. Gecekondulu bűlgesinde ise ailelerin sosyal konumlarının benzerliđi, aynı ekonomik sorunlarla bođuřma ve gűnlűk yařamın baskıları, komřuluk iliřlerinde belirleyici olmaktadır.

Komřuluk iliřkisi, kurulacak aileyi belirlerken kimi zaman erkek, kimi zaman kadın kimi zaman da kadın – erkek birlikte hareket etmektedirler. Apartman bűlgesinde kadın – erkek birlikte komřu olacakları aileler belirlemektedirler. Gecekondularda da komřularını, aileler birlikte seçmektedirler, ancak kadın ya da erkeklerin baskın olduđu durumlar da sűz konusudur.

Günlük yaşamın stresi ve gerilimleri ile boğuşan aileler açısından komşuluk ilişkileri çok değerlidir. Komşularla dertleşerek, sıkıntıları paylaşarak biraz olsun rahatlamak mümkündür, ama kentlerde büyük apartmanlarda oturan ailelerden pek çoğu günümüzde birbirlerini tanımamakta hatta selamlaşmamaktadırlar.

H-TEMİZLİK UYGULAMALARINA İLİŞKİN BULGULAR

“Temizlik imandandır.”, “Bakarsan bağ, bakmasan dağ olur. “ gibi sözler temizliğin ne derece önemli olduğu vurgulamaktadır. Günlük yaşamda, kadınların, özellikle ev hanımlarının günlerinin yarısı temizlikle geçmektedir. Ev hanımlarının, dışarıda çalışanlara oranla en ağır işçiler olduklarını söylersek bu bakımdan yanılmamış oluruz.

Ev işlerinde kadının rolü, erkeğe oranla çok daha fazladır. Çoğu evde, temizlik işlerini yalnız kadın üstlenmektedir. Ev temizliği konusunda kadınlar herkesin yaptığı temizlik düzeninden hoşnut olmaz. Bu yüzden evlerini kendileri temizlerler; ancak çalışan kadınlar vakit darlığı nedeniyle temizlikçi tutmayı uygun görürler.

Gecekonduların hemen hepsi bahçe içindedir. Evin içinin olduğu kadar dışının da temizlenmesi gerekir. Yazın büyük bölümünü bahçelerinde oturarak geçiren aileler de bahçe temizliği erkeğe aittir.

Kışa girerken ya da yazı çıkarken evi genel olarak temizlemek kadınları için gelenek olmuştur. Yazın yünleri yıkamak, dövmek yeniden yataklara, yastıklara doldurmak; dip-köşe döküp temizlemek, kadınlar için önemlidir. Yaz – kış temizliği, günlük yaşamın vazgeçilmez uygulamaları arasına girmiştir ve gecekondular – apartman farkı olmaksızın tüm kadınlarca yapılmaktadır.

Evin temizlenme sıklığı, kişiden kişiye değişen bir durumdur. Apartmanlarda evler iki güne bir ya da haftada bir düzenli olarak temizlenmektedir. Gecekondularda ise günlük yapılan işin dışında iki günde bir kadınlar evlerini temizlemektedirler.

I AİLELERİN EĞLENCE HAYTINA İLİŞKİN BULGULAR

Ailelerin; biraz rahatlamak, hayatın zorluklarından uzaklaşmak, kendilerine vakit ayırmak için eğlenceye ve kültürel aktivitelere yöneldikleri görülmektedir. Bu aktiviteler, sinemaya gitmek, kitap okumak, müzik dinlemek, spor yapmak vb. olabilmektedir. Çocuklar açısından ise en iyi vakit geçirme aktiviteleri; bilgisayar oyunları, bisiklete binmek ya da sokakta çeşitli oyunlar oynamaktır.

Apartmanlarda yaşayan aileler, ekonomik ve sosyal bakımdan yeterli şartlara sahip olduğu için kültürel aktivitelere zaman ayırabilmektedirler. Özellikle sinema ve tiyatro, bu ailelerin tercih ettiği aktivitelerdir. Gecekonduklarda ise ekonomik koşullar ile bağlantı olarak ailelerin çoğu kültürel faaliyetleri olamadığını söylemektedir.

Müzik dinlemek, insanları rahatlatan, dinlerken insanların kendilerinden bir şey buldukları önemli bir aktivitedir. Dinlenen müzik türü ailelerle ilgili belirleyici ipuçları vermektedir. A grubundaki aileler yoğun olarak Türkçe pop ve sanat müziği dinlemektedir. B grubundaki ailelerin büyük çoğunluğu arabesk dinlemektedir. Arabesk müzik, yaşam şartlarını, insanların acılarını konu edindiği için gecekonduklarda daha fazla dinlenmektedir. Aslında müziğin kendisi bir yaşam tarzıdır ve insanlar kendi tarzlarına en yakın olan müzik türünü tercih etmektedir.

Bugün, evin dışına bir adım atmak bile para demek olduğuna ve her şey para ile ölçüldüğüne göre gün içinde neler olduğunu dünyada olayların nasıl geliştiğini öğrenmemize yarayan gazeteler de fiyatları ile değerlendirilmektedir. Ayrıca hangi gazetenin ne kadar güvenilir olduğu ve doğru haberler verdiği de gazete alımında etkili olmaktadır. A grubundaki aileler, Hürriyet ve Milliyet gazetelerini okumaya değer bulmaktadır. B grubundaki aileler ise fiyatları düşük olan gazetelere yönelmişlerdir. Sevindirici olan şudur ki her iki grupta da gazete okuma oranı yüksektir.

Ülkemizde kitap okuma oranı maalesef çok düşüktür. Kitap okuma alışkanlığı insanlara kazandırılmamıştır. Bugün kitap fiyatlarının çok yüksek olması da okuma oranını etkilemektedir. Gecekondu – apartman karşılaştırmamızda ortaya çıkan en belirgin farklılıklardan biri de kitap okuma oranları arasındadır. Apartmanda oturanlar gelir düzeylerine ve yetişme şartlarına bağlı olarak kitap okuma alışkanlığı edinmişken, gecekondu oturanlar eğitim düzeyleri ve ekonomik koşullarına bağlı olarak kitap okumamaktadırlar.

Televizyon, şimdiki adıyla “ aptal kutusu “ bir şekilde insanları kendine esir etmeyi başarmıştır. Bütün gün televizyonları açık olan ailelerin oranı her iki bölgede de yüksektir. Sadece akşamları izleyenlerin büyük bir kısmının çalışan kesimden olduğu izlenimi doğmaktadır.

Apartmanlarda oturan çocukların çoğu, boş vakitlerini bisiklete binerek geçirmektedirler. Geçmişten günümüze varlığını sürdürmüş en eski oyunlardan biri olan saklambacı oynamayı tercih eden çocuklar da vardır, ancak bilgisayar çağında yetişmekte olan çocukların bilgisayar oyunlarına yönelmiş olduğunu ve bilgisayarların başından kalkmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Gecekondu oturan çocukların ise yine bisiklete bindiklerini, yakalamaca, yakan top oynadıklarını görmekteyiz

Spor yapmak. hem sağlık açısından hem de zihni dinlendirmek için iyi bir uğraştır. Ne var ki spora vakit ayırabilenler ailelerin sayısı çok azdır. Spor yapanların çoğu yürüyüş yaptıklarını ya da futbol oynadıklarını söylemişlerdir.

J – DOĞUMA İLİŞKİN BULUGULAR

Doğum; öncesi sırası ve sonrası ile Halk Bilimi içerisinde geniş yer bulan, değerlendirilen önemli bir geçiş dönemidir. Gebe kalmakta çocuğun doğumuna, çocuğun korunmasından, adının konmasına kadar tüm inanışlar ve âdetler halk bilimsel çerçevede incelenmiş ve araştırma konusu olmuştur.

Kadınların geçmişten günümüze kadar getirdikleri tıbbi yöntemlerin dışında, gelenekleşmiş, âdet haline gelmiş olan gebe kalmakla ilgili birtakım inançları bulunmaktadır. Ankara gibi bir metropolde çok katlı binalarda, modern bir yaşam sürdüren aileler, bu tür geleneklerden uzaklaşıp tıbbi yöntemlere başvurmaktadır. Gecekondularda yaşayan aileler de kentlileşme düzeyleri arttıkça kendi yörelerine ait inanışları unutmuş ve gebe kalmak adına doktorlara, hastanelere başvurmayı uygun görmeye başlamışlardır.

Hamilelik sırasında kadınların en çok başına gelen durumların başında aşerme olayı gelmektedir. Kimileri turşu gibi ekşili, acılı yiyeceklere aşerirken, kimisi çilek, kavun, tatlı gibi yiyeceklere aşermektedirler. Hamilelikleri sırasında aşermeyen kadınlara da özellikle apartman bölgesinde rastlanmaktadır.

Gebe kadının adlandırılması önemlidir. Küçük, kırsal kesimlerde farklı adlandırılmalara rastlamak mümkündür. Bu yöreden yöreye, şehirden şehire değişiklik göstermektedir. Apartmanlarda genellikle hamile terimi kullanılmakta, bunu gebe ve iki canlı terimleri takip etmektedir. Gecekondu kesiminde ise hamile ve gebe terimleri ağırlık kazanmaktadır.

Gebe kaldıktan sonra çocuğun cinsiyetinin belirlenmesinde başvuru bazı halk inanışları bulunmaktadır. Bu inanışlar ve eski uygulamaların büyük bir şehirde devam ettirilip ettirilmediğini belirlemek önemlidir. Apartmanlarda oturan aileler bu bağlamda hiç bir eski uygulamaya riayet etmemiştir. Oysa gecekondu oturanlar yatırlara ya da türbelere gittiklerini ve istedikler cinsiyette çocuğa sahip olabilmek için dua edip adak adadıklarını belirtmişlerdir. Çok az bir kısmı her hangi bir yola başvurmamıştır. Gecekonduadaki ailelerin azda olsa eski geleneklere bağlı olduklarını söylemek mümkündür.

Hamilelik esnasında yapılması ve yapılmaması gereken birtakım uygulamalar vardır. Sık sık yıkanmak, hareketli olmak, ağır kaldırmamak, şişmanlamamaya

dikkat etmek gibi. Bu tür uygulamalara, her iki bölgedeki aileler de uyduklarını belirtmişlerdir.

Kolay doğum yapmayı sağlayan kimi uygulamalar ve çeşitli halk inanışları vardır. Bunlar, büyük kentlerde unutulmaya yüz tutmuştur. Kanıtıda araştırmamız sonucu elde ettiğimiz verilerdir. Her iki bölgedeki kadınlar, kolay doğum yapabilmek için eski geleneklere itibar etmemiş ve herhangi bir uygulamaya başvurmamıştır. Ancak gecekondu bölgesinde % 15 oranında kolay doğum yapmış bir kadın gebe kadının sırtını sıvazlar, inancı hakimdir.

Çocuğun göbeği ve eşi ile ilgili halk inanışları vardır. Çocuğun göbeği camiye gömülürse, çocuk dindar olur ya da eve gömülürse evine bağlı olur gibi düşünceler halk arasında yaygındır. Ne var ki büyük kentlerde çağdaş bir yaşam sürdüren aileler bu inançları unutmuş gözükmekte ve uygulamamaktadırlar. Gecekondu oturanlar ise halâ bu tür inançlara sahiptir ve uygulamaya devam etmektedir.

Lohusalık döneminde kadınların kırmızı kurdele takması, loğusa şerbeti kaynatılması, Mevlüt okutulması gibi uygulamalar varlığını sürdürmekte ve her iki bölgede de uygulamaları görülmektedir.

Doğumdan sonra meydana gelen ve halk arasında yaygın bir inanış olan alkarısı tasarımı üzerine ailelerin düşünceleri sorulmuş ve apartmanlarda oturan ailelerin çoğunun bu tür inancı olmadığı belirlenmiştir. Alkarısı tasarımına inanan aileler ise inançları doğrultusunda lohusa ile çocuğunun bulunduğu yere süpürge, Kur-an-ı Kerim, soğan sarımsak, nazarlık astıklarını belirtmişlerdir. Gecekondu bölgesinde ise ailelerin büyük kısmı alkarısı tasarımına halâ inanmakta ve onu loğusa ve bebekten uzaklaştırmak için çeşitli uygulamalara başvurmaktadır.

Kırk basması tasarımına gelince yine apartmanlarda yaşayan aileler bu tür bir inanca sahip olmadıkları için herhangi bir uygulamaya da başvurmamışlardır.

İnananlar ise anne ve çocuğun kırk gün süreyle dışarı çıkmaması gerektiğini söylemişlerdir. Yine gecekondü bölgesinde kırk basması tasarımına inanan aileler çoğunluktadır ve kırklı anne ile çocuğun dışarı çıkmaması gerektiğini belirtmektedirler.

Yeni doğan bebeklerin kırk çıktıktan sonra yapılan kırklama işlemi vardır. Her ne kadar apartmanlarda kırk basması tasarımına inananlar olmasa da kırklama işleminin yapılması gerektiği görüşündedirler. Bunun için gerekli uygulamaları yapmaktadırlar. Gecekondularda da çocuklar için kırklama işlemleri yapılmaktadır. Her iki bölge arasında bu konuda, benzerlik olduğu görülmektedir.

Bebeğe ad koyarken yapılan birtakım işlemler vardır. Çocuğa adını verirken, aile tarafından seçilen kimse bebeğin kulağına ezan okuyarak ismini üç kez kulağına söyler. Bu, her iki bölgede de benzerlik göstermektedir.

Bebeğe konulacak ad önemlidir. Eskiden yeni doğan bebeğe adını aile büyükleri verir, anne – babaya söz düşmezdi. Bugün durum değişmiş, anne- baba bebeğe istedikleri ismi koyabilecek duruma gelmiştir. Anne ve baba çocuğun moda ve kültür değişmeleriyle ilgili adlar koymakta ya da ölmüş büyüklerin isimleri çocuğa verilmektedir. Gecekondü bölgesinde daha bir geleneksellik hakimdir ve büyüklerin belirlediği adlar çocuklara verilmiştir.

Göbek adı koyma uygulamasına her iki bölgede de çok az rastlanmaktadır. Teknoloji çağında, pek çok kültürle ve ülkeyle etkileşim içinde olmak, büyük kentlerde çocuklara kısa ve anlaşılır isimler konmasına neden olmuştur.

Takma ad, geçmişte ailelerin kolay tanınması açısından önemli olmuştur. Özellikle soyadı kanunu çıkmadan önce takma ad ve lâkap uygulaması günümüzde kaybolmuş bir gelenektir.

Bebeklerin ilk dişlerini çıkardıkları vakit, bunu kutlamak adını diş hediği kaynatıldığını bilmekteyiz ancak kent kökenli ailelerin vakit darlığından ya da geleneklere olan bağlılıklarının azalması nedeniyle diş hediği kaynatmadıklarını görmekteyiz. Gecekonducularda ise bu uygulamanın halâ varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz.

Doğum üzerine elde ettiğimiz veriler göstermektedir ki kentte yaşam öyle bir hâl almıştır ki geleneklerin ve inançların çoğu kaybolmaya yüz tutmuştur. Özellikle apartman dairelerinde yaşayan kentlileşme düzeyi yüksek olan ailelerin bu geleneklere bağlı kalmadıkları gözlenmiştir. Oysa gecekondu bölgesinde az da olsa aileler kentlerin getirilerine karşı koymakta ve bir takım gelenek ve inançlarını sürdürmeye devam etmektedirler.

K – ÖLÜME İLİŞKİN BULGULAR

Ölüm, hayat içinde daima karşılaşmak zorunda olduğumuz bir gerçek ve kaçınılmaz olaylardan bir tanesidir. Ölüm öncesi, sırası ve sonrasında yapılan birtakım uygulamalar ve ölümle ilgili âdetler geçmişten günümüze gösterdiği değişimlerle birlikte daima araştırma konusu olmuştur.

Bu araştırmanın çıkış noktası, günlük yaşamdır ve ölüm de günlük yaşamın değişmez bir parçası olarak bu konu içindeki yerini almıştır.

Ölümü hissettiren; yıldız kayması gök gürlemesi, evcil ve yabani hayvanların ulumaları gibi birtakım ön belirtiler olduğu inancı vardır ve ister apartmanda ister gecekonduca yaşansın ailelerin çoğu bu ön belirtileri ölüme yormaktadır.

Bir ölüm olayı gerçekleştikten sonra, ölümü o haneden uzaklaştırmak için yapılan uygulamalar olduğu ve halk arasında geniş bir yer bulduğu gerçektir. Ne var ki burada apartmanlarda yaşayanların böyle bir inanca sahip olmadıkları ve herhangi

bir uygulamaya başvurmadıkları görülmektedir. Gecekondu bölgelerinde de durum aynıdır.

Ölüm olayının çevreye duyurulması için başvuru için çeşitli yollar vardır. Bunlardan en çok başvuruları her iki bölgede de camide sela verdirmektir. Ayrıca apartmanlarda yaşayanlar, ölü sahiplerinin ölüm olayını duyurması gerektiği görüşüne de sahiptirler.

Ölümden hemen sonra yapılan bir takım işlemler vardır ki bunlar; ölümün gözlerinin kapatılması, çenesinin bağlanması, üzerine bıçak konulması, başucunda Kur'an okunması vb.leridir. Her iki bölgede yaşayan aileler tüm bu işlemleri yerine getirmektedir.

Ölü gömülmeye hazırlanırken yapılması gerekli tüm uygulamalara - ölü yıkanır, kefenlenir, cenaze namazı kılınır... vs. - her iki bölgede de uygulanmaktadır.

Ölü belli günlerde anılarak, arkasından mevlüt okutturulur. Yedisinde, kırkında, elli ikisinde mutlaka ölü için yasin okunur. Her iki bölgede yaşayan aileler, ölenin her gün anılması gerektiğini ancak âdet olduğu üzere belli günlerde anıldığı görüşünde birleşmişlerdir.

Ölüm olayının ardından mutlaka her aile ölü yemeği vermektedir. Nerede, nasıl yaşadığı bunun için önemli değildir. Bu gelenek halâ günümüzde de sürdürülmektedir.

Yaş tutulurken yapılan uygulamalarda en çok tercih edilen baş sağlığı dilemek ve avutucu sözler söylemektir. Yas hamamı yapanlara ise rastlanmamaktadır.

Yaşamın son durağı olan mezarlıklarda, mezar taşlarına yazılan kimi sözler çizilen kimi simgeler vardır; ancak her şeyin olduğu gibi mezar taşlarının ve yazı yazdırmanın paralı olması, mezar taşlarına yalnız ad, san, soyad yazılmasına neden olmaktadır.

Görülüyor ki ölüm konusunda, ankete katılan tüm aileler geleneklerine olan bağlılığı devam ettirmektedirler. Sadece ölüme dair bazı inançların artık batıl sayıldığı ve kaybolmaya yüz tuttuğu görülmektedir.

L – DÜĞÜN VE SÜNNETTE İLİŞKİN BUGULAR

Evlenme aşamaları, düğün, sünnet; ölüm olayında olduğu gibi günlük yaşam içinde var olan geçiş dönemleridir.

Evlilik olayının başında öncelikle kız isteme, söz kesme, nişan yapma gibi birtakım âdetler vardır ve her iki bölgede aileler, kurulma aşamasında bu uygulamalardan geçmişlerdir.

Evlilik olayı kesinlik kazandıktan sonra her genç kızın rüyalarını süsleyen gelinlik giyme ve düğün yapma aşamalarından önce kına gecesi, gelin hamamı gibi birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalar, yaşanan yer gözetilmeksizin tüm aileler tarafından yapılmıştır.

Evlilik olayı gerçekleşikten sonra yani gelin ve damat için aileler, davetler verildiğini, geline hediyeler verildiğini, ev ve çeyiz görmeye gidildiğini belirtmişlerdir.

Evlilik ve düğün konusunda da görülmektedir ki gelenekler unutulmamıştır, ancak bugün kaç ailenin bu geleneklere uyarak evlendiklerini belirlemek güçtür.

Çocukların sünnet edilmesi ve sünnetlerine ilişkin yapılan işlemler başlı başına önemli bir araştırma konusudur.

Apartman ve gecekonduda yaşayan ailelerin çoğu oğullarını 10 yaşına gelmeden sünnet ettirmişlerdir. Sünnet, erkeklığe atılan ilk adımdır ve çocukların geç yaşlarda sünnet ettirilmesi ailelerce doğru bulunmamaktadır .

Sünnet, genellikle okulların kapandığı ve yaz aylarını takip eden dönem de yaptırılmaktadır. Bunun sebebi, hem çocuğun çabuk iyileşmesi için önünde zaman olması hem de kar, yağmur, çamur derdi ile uğraşmanın zorluğundan kurtulmaktır.

Sünnet, için aileler çok farklı yerleri tercih etmektedirler. Kimi hastanelerde, kimi polikliniklerde, kimi evlerde çocuklarını sünnet ettirmektedir. bu tercih meselesidir ve ailelerin insaniyetine kalmıştır .

Apartmanlarda yaşayan ve maddi gücü yerinde olan aileler, sünnet düğünü yapmışlardır. Oysa gecekondu kesiminde oturan ailelerin çoğu sünnet düğünü yapamamıştır. Zaten bugün çoğu aile çocuklarını doğar doğmaz sünnet ettirmekte ve düğün yapmamaktadır.

Sünnet yapılırken sünnet yatağı hazırlamak olmaz. Aileler de bunun bilincinde olarak çocukları için çeşitli şekilde süslenmiş sünnet yatağı hazırlanmıştır.

Kirvelik, sünnet içinde önemli bir yere sahiptir. Sünnet çoğuna kirvelik yapan kişi yaşamı boyunca o çocuğa kol – kanat gerer ve daima sahip çıkar. Bugün sünnet yapılırken görüyoruz ki bu uygulama ortadan kalmıştır ya da sembolik duruma düşmüştür.

Sünnet olacak her çocuk, önünde kocaman “ maşallah “ yazan pelerin gösterişli bir giysi olsun ister. Ailelerin de ortak görüşü çocuğun bu giysiyi giymesinden yanadır.

Araştırmamız, günlük yaşamları doğrultusunda, gecekondular ve apartmanlarda yaşayan ailelerin karşılaştırılması üzerine kuruludur. Farklı kültürlerde etkileşim sonucu meydana gelen değişimler, aileleri olumlu ya da olumsuz açıdan etkilemektedir. Hayat şartları farklı olan ailelerin olaylar karşısında farklı tepkiler verdiğinin ortaya çıkarılması kaçınılmazdır. Gecekondularda yaşamak zorunda bırakılan aileler, kendilerini ikinci sınıf vatandaşlar olarak görmekte ve bunu yaşamlarına farklı boyutlarda yansıtmaktadırlar. Özellikle gecekonduda yaşayan gençler, kıyafetleriyle, dinledikleri müzik türleriyle bunu açıkça göstermektedir.

Geleneklere bağlılık, büyük bir kentte, çağdaş ve modern bir çevrede yaşıyor olmanın getirdiği değişimlere koşturarak azalmakta ya da kaybolmaktadır. Aileler, yaşamlarını kente uyum sağlayarak, kendi doğrularını belirleyerek sürdürmektedirler. Bir yandan da ataerkil bir toplum yapısına sahip olmamız, özellikle gecekondularda modernlikle geleneksellik arasında sıkışıp kalmaya neden olmakta bu da aileler üzerinde baskı ve gerilim yaratmaktadır.

Gecekondularda, kente uyum sağlama sürecinde ailelerin kendi yörelerinden uzaklaştığı görülmektedir. Doğduğun yer değil doyduğun yer felsefesinden yola çıkarak gecekondular kesiminde – her ne kadar karınlarını zor duyursalar da – ailelerin yaşadıkları kentin kendilerine sağladığı olanaklar doğrultusunda hayatlarını sürdürmeye çalıştıkları ve kentleşme düzeylerinin hız kazandığı açıklar.

Apartmentlarda yaşayan aileler ise kentli olmanın getirdiği bir takım gelişmeler ve değişimler sonucu kültürlerinden uzaklaşmakta ve kendi kabuklarına çekilmektedirler. Gecekondular ve apartman bölgelerinde yaşayan aileler arasındaki en büyük fark şudur: Apartmanlarda yaşayan ailelerin çevre ile ilişkilerinde daha soğuk ve resmi oldukları gözlenmektedir. Gecekondularda ise ilişkiler kente rağmen daha sıcak ve samimidir. Aynı zamanda apartmanda yaşayan aileler, toplumsal statüleri

doğrultusunda gündelik hayatın sorunları karşısında daha kolay çözümlere ulaşmakta ve çözümleyebilmektedirler. Oysa gecekonduda yaşayan aileler gündelik hayatın üzerlerinde oluşturduğu baskıdan çok da kolay sıyrılamamaktadır.

İster gecekonduda ister apartmanda yaşansın amaç hep aynıdır: hayatlarını devam ettirebilecek ekonomik koşullara sahip olmak... İşte bu noktada en belirgin farklılık ortaya çıkmaktadır. Apartman bölgesinde yaşayan ailelerin çoğunluğu herhangi bir maddi zorluk çekmeksizin yaşarken; gecekondu bölgesinde yaşayan ailelerin çoğunluğu maddi imkansızlıkların pençesindedir. Çoğunun tek bir dileği olduğu tespit edilmiştir ki o da karınlarını doyurabilmektir. Ancak yine tespit edilmiştir ki gecekondu bölgesinde fakirlik olduğu kadar zenginlikte bulunmaktadır. Evlerinin önünde lüks arabaları bulunan aileler hiçte azınlıkta değildir.

Elbette gelir düzeyindeki bu dengesizlik eğitim düzeylerine de yansımaktadır. Gecekondu bölgesindeki ailelerin gelir düzeylerinin düşük olması, çocuklarını okuturken zorluklar yaşanmasına sebep olmaktadır. Zaten çoğu ilkokul mezunu olan anne-babalar evlatlarının ne kadar iyi bir eğitim almasını isteseler de kimi ailelerde görülmüştür ki bu pek de mümkün olmamaktadır; ancak tüm imkanlarını zorlayarak çocuklarını okutmaya çalışan aileler de bulunmaktadır. Oysa ki apartman bölgesindeki ailelerin daha doğrusu anne-babaların çoğunun yüksek okul mezunu (lise, üniversite) olması gelir düzeylerine yansımış, dolayısıyla çocuklarının da iyi eğitim aldıkları gözlenmiştir. Gecekondu bölgesinde denebilir ki “biz okumadık, bari onlar okuyup; kendilerini kurtarsınlar” anlayışı vardır. Apartman bölgesinde ise zaten eğitimin son derece önemli olduğunun bilincinde olan aileler yaşamaktadır.

Yapılan bu araştırma göstermiştir ki apartman-gecekondu karşılaştırmasının en belirgin sonucu eğitim ve gelir düzeyi farklılıklarıdır.

Hayat şartlarının olumsuzluğunun gecekondu bölgesindeki ailelerin üzerinde psikolojik baskı yarattığı gözlenmiştir. Geçim sıkıntısı yaşamak, çok çocuk sahibi olmak, kocanın karısına ve çocuklarına ilgisizliği aileleri yıpratmıştır. Bu da

ailelerin geleneklerine, âdetlerine olan bağlılıklarını köreltmıştır. Şöyle ki aileler büyük kentte yaşamının zorluğu karşısında tamamen günü kurtarma derdine düşmüştür. Kendi memleketleri ile bağlarını koparan aileler içinde buldukları kent kültürü ile yoğrulmuşlardır. Ancak şu da gözlenmiştir ki unutmadıkları tek şey kendi yöre ağızlarıdır. Kendi yörelerine ait giyim-kuşam kültürünü, mutfak kültürünü (her ne kadar yaşatmaya çalışsalar da) unutmuş gözükmektedirler. Ölüm ve doğum âdetlerini, düğün ve sünnet geleneklerini ise unutmamakla birlikte, yine ekonomik koşullarla ilintili olarak uygulayamadıklarını belirtmişlerdir.

Apartman bölgesinde oturan ailelerin gelir düzeylerinin yüksek olması günlük yaşamlarında herhangi bir zorluk yaşamalarına engel olmaktadır; fakat apartmanda yaşayan aileler de çoğunlukla buldukları kentin koşullarına ayak uydurmaktadırlar. Çoğu çağdaş olmanın ve büyük bir kentte yaşamının gereği olarak, “kentli” aileler olarak yaşam tarzlarını, kendi doğruları doğrultusunda oluşturmuşlardır. Gelenek ve göreneklerine bağlı aileler de olmakla birlikte tamamen yukarıda söylediğimiz gibi hayat koşulları karşısında kolay ve rahat yaşamı seçmiş olanlar da vardır.

Gecekondu Bölgesindeki bir tespitimiz; ailelerin akrabaları ile bir arada oturmasının getirdiği hoşnutsuzluk olmuştur. Akrabalar arası yardımlaşma, dayanışma, ekonomik işbirliği yok denecek kadar azdır. Apartman bölgesinde ise zaten akrabaları ile bir arada yani aynı yerde yaşayanların sayısı azdır. Dolayısıyla hemen hemen hepsi çalıştıkları için çokta sık görüşmedikleri tespit edilmiştir. Komşuluk ilişkileri, gecekondu bölgesinde çok gelişmiştir. Orada bulunduğumuz dönemler içerisinde gecekonduların sık ve bitişik olmasının, sosyal konum benzerliğinin etkisiyle ailelerin sürekli birbirlerinin evinde, bahçesinde oturduklarını gözleme fırsatı bulmamız, ailelerin birlikte yemek yaptıklarını, o günün yemeğine birlikte karar verdiklerini, ne öreceklerine, ne zaman pazara gideceklerine, o gün oturmaya kime gidileceğine ortak karar aldıklarını tespit etme olanağı sunmuştur. Apartman bölgesinde ise komşuluk ya çok az ya da hiç yoktur. Asansörde karşılaşınca dahi birbirine selam vermeyen, birbirlerini tanımayan apartman sakinlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Apartman ve gecekondu bölgesindeki tek ortak nokta ailelerin “çekirdek aile” olması ve çoğunun kent koşulları dolayısıyla kendi yörelerine ait gelenek ve görenekleri unutmaya başlamış olmalarıdır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, hayatın insanlara sunduğu olumlu ya da olumsuz koşullar, ekonomik, toplumsal ve kültür değişmelerinin meydana getirdiği baskılar, nerede ve nasıl yaşanırsa yaşansın ailelerin günlük yaşamlarını belirgin bir şekilde etkilemektedir. Kentleşme ve kentlileşme süreçlerinde ailelerin davranışlarında, maddi,manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler olması elbetteki kaçınılmaz bir gerçektir. Her ne kadar araştırmamız, örnekleme yüz otuz kişiden oluşan bir durum tespit çalışması olsa da genel anlamda kültürel değişimlerin ve sosyal farklılıkların ortaya çıkmasına ışık tutacak düzeydedir; ancak bundan sonra yapılacak araştırmalarla yeni bulgular elde etmek, çözümleri ve değişiklikleri tespit etmek mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

1. ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim, “Kastamonu Mutfağı” **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 1992, C.5, S.38, s.1-20.
2. ACIPAYAMLI, Orhan, **Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1974.
3. **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, II. Baskı, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2000.
4. AKIN, Erkan, “Aile Araştırmalarında Temel Yaklaşımlar”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 1991, C.I, s.41.
5. BAL, Hüseyin, **Kent Sosyolojisi**, 1.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 1999.
6. BALAMAN, Ali Rıza, **Akrabalık Evlilik Ve Türleri**, 1.Baskı, İzmir, İleri Yayınları, 1982.
7. BAYSAL, Ayşe, “Türk Mutfağında Kışa Hazırlık”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 1992, C.5., S.38, s.59-67.
8. BORATAV, Pertev Naili, **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, 6.Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1992.
9. BORATAV, Pertev Naili, **100 Soruda Türk Halk Folkloru**, 3. Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi 1994.
10. CELKAN, Hikmet, “Türklerde Aile Telâkkileri”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 1991, C.I, s.59.
11. DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan, “Mezar Folkloru” **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, 1977, C.17, S.341, s.8177-8179.
12. DEDE, Behçet, “Artvin Yöresi Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi”, **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S.52, s.118-124.
13. DÜLGER, İlhan, **Mesleki Yaygın Eğitim Ve Türkiye**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990.
14. ELÇİN, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara, Akçağ Yayınları, 1993.

15. EMİROĞLU, Kudret, **Gündelik Hayatımızın Tarihi**, 2.Baskı, Ankara, Dost Kitabevi, 2001
16. ERDENER, Yıldırım, **Kültür Ve Müzik**, Ankara, G.Ü. Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1983.
17. ERDENTUĞ, Nermin, **Hal Köyü'nün Etnolojik Tetkiki**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956.
18. EREN, Naci, "Eski Antalya'da Evlenme", **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, 1977, C.17, S.341, s.7927-7928.
19. ERGUN, Doğan, **100 Soruda Sosyoloji El Kitabı**, 5.Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1990.
20. ERTEN, Metin, **Nasıl Bir Yerel Yönetim**, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1999.
21. ESSLIN, Martin, **Televizyon Çağı**, 3. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları, 2001.
22. FIŞEK, Hicri ve Diğerleri, **Türkiye'de Ailenin Değişimi**, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği, 1984.
23. **Gelişim Hachette**, Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi I, İstanbul, Gelişim Yayınları, 1983.
24. GÜVENÇ, Bozkurt, **İnsan Ve Kültür**, 6. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1994.
25. HANÇERLİOĞLU, Orhan, **Toplumbilim Sözlüğü**, 3. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001.
26. **Hürriyet Gazetesi**, 2002, 19 Mayıs, İstanbul
27. **Hürriyet Gazetesi**, 2002, 02 Kasım, İstanbul
28. İNAN, Abdulkadir, **Tarihte Ve Bugün Şamanizm**, 4.Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995.
29. KAFESOĞLU, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, 9.Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1993.
30. KAPLAN, Mehmet, **Kültür ve Dil**, 7 Baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992.
31. KARA, Ruhi, "Erzincan Düğünlerinde Gelin-Güvey Motifi", **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S.52, s.140-147.

32. KARAY, Refik Halid, **Üç Nesil Üç Hayat**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1996.
33. KAYA, Doğan, “Düğünlerimizle İlgili Terimler Ve Bunların Fonksiyonel Özellikleri”, **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S:52, s.148-157.
34. KAZMAZ, Süleyman, **Rize Yemekleri Ve Yemek Kültürü**, Ankara, Odak-Ofset Matbaası, 1992.
35. KELEŞ, Ruşen, **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, 2. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 1998
36. KELEŞ, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, 7.Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.
37. KILIÇ, Abdullah, “İsparta Halk Mutfağı Ve Yemekleri”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri**, 1997, S.56, s.239-247.
38. KIRAY, Mübeccel, **Seçme Yazılar**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1999.
39. KIRZIOĞLU, Görgünay Neriman “Anadolu Geleneksel Kadın Başlıkları”, **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 1992, C.5, S.38, s.133-139.
40. KONGAR, Emre, **İzmir’de Kentsel Aile**, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1972.
41. KONGAR, Emre, **Demokrasi Ve Kültür**, Ankara, Remzi Kitabevi, 1992.
42. KONGAR, Emre, **21.Yüzyılda Türkiye**, 29.Basım, Ankara, Remzi Kitabevi, 2001.
43. LEFEBVRE, Henri, **Modern Dünyada Gündelik Hayat**, İstanbul, Metis Yayınları, 1998.
44. MADEN, Ahmet, „Çocukla ilgili Âdet ve Uygulamalar”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 1991, C.I, s.225.
45. ÖGEL, Bahaeddin, **İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi**, 4.Baskı Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.
46. ÖGEL Bahaeddin, **Türk Mitolojisi**, Cilt I, 2.Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.

47. ÖRNEK, Sedat Veyis, **Sivas Ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.
48. ÖRNEK, Sedat Veyis, **Geleneksel Kültürümüzde Çocuk**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979.
49. ÖZHAN, Mevlüt, **Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü**, Ankara, HAGEM Arşivi, 1997.
50. SAKAOĞLU, Necdet, “Medeniyet Değişmeleri Çerçevesinde Türklerde Ailede Eğitim”, **Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi**, C.2, Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1992.
51. SARAN, Nephane, **Antropoloji**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1993.
52. SANTUR, Meltem, “İç Anadolu Bölgesi’nde Gelinin Kız Evinden, Oğlan Evine Getirilmesi Sırasında Uygulanan Gelenekler”, **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S.52, s.194-202.
53. TAN, Nail, “Gelin ve Güveye Düğün Öncesi Akraba ve Dostları Tarafından Verilen Nasihatler (Öğütler)”, **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S.52, s.212-219.
54. TANSUĞ, Sabiha, “Anadolu Giyiminde Şaman İzleri”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Program ve Bildiri Özetleri**, 1996, S.47, s.279.
55. TEKELİ, İlhan, **Türkiye’de Kentleşme Yazıları**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1982.
56. TIMUR, Serim, **Türkiye’de Aile Yapısı**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, No.15, 1972.
57. TOLAN, Barlas, “Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 1991, Cilt I, s.208.
58. TOMANBAY, İlhan, **Sosyal Çalışma Sözlüğü**, Ankara, Selvi Yayınevi, 1999.
59. TURAN, Şerafettin, **Türk Kültür Tarihi**, 2.Basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1994.
60. TURHAN, Mümtaz, **Kültür Değişmeleri**, 2.Baskı, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, No.16, 1994.

61. TÜRKOĞLU, Sabahattin, “Tarih Boyunca Karadeniz Erkek Kıyafetleri”, **IV Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, 1992, C.5, S.38, s.225-230.
62. TÜRKTEN, Nevzat, “Kayseri Düğünlerinde Gelin Ve Güveyinin Seçimlerinde Uygulanan Dikkat Çekici Usuller”, **III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folklor Kongresi Bildirileri**, 1995, S.52, s.227-233.
63. YAZAN, Ümit Meriç, “İslâm’da Aile ve Çağdaş İslâm Ülkelerinde Aile yapısı”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 1991, Cilt I, s.66-67.
64. YÜCECAN, Sevinç Ve Diğerleri, “Ankara İli, İlçe Ve Köylerinde Yaşayan Ailelerin Beslenme Alışkanlıkları Çerçevesinde Oluşan Kültür Değerleri”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Prıgram Ve Bildiri Özetleri**, 1996, S.47, s.281-282.
65. YÜCECAN, Sevinç, “Ankara İli, İlçe Ve Köylerinde Yaşayan Ailelerin Beslenme Alışkanlıklarını Etkileyen Sosyo-Kültürel Etmenler”, **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi**, 1997,S.56,s.456

EK -1

Sögütözü Apartman Bölgesinden Bir Görünüm

Sögütözü Apartman Bölgesinin Otoparkından Bir Görünüm

**Sögütözü Apartman Dairesinden Bir Görünüm
(Oturma Odası)**

**Sögütözü Apartman Dairesinden Bir Görünüm
(Yemek Odası)**

**Beştepe Gecekondur Mahallesiinde Bir Gecekondur
(Dış Cephe)**

**Beştepe Gecekondur Mahallesiinde Bir Gecekondur
(Görüşme Yapılan Mahalle Sakinleri)**

**Beştepe Gecekonu Mahallesinden Bir Görünüm
(Dış Cephe)**

Beştepe Gecekonu Mahallesinde Kurulan Halk Pazarından Bir Görünüş

Beştepe Gecekondu Mahallesiinde Bir Ayakkabı Tamircisi

Beştepe Gecekondu Mahallesiinde Çocuklar Oynarken

**Beştepe Gecekondü Mahallesinden Bir Ev
(Mutfak)**

**Beştepe Gecekondü Mahallesinden Bir Ev
(Oturma Odası)**

KISALTMALAR

A Grubu : Söğütözü'nde apartmanda yaşayan aileleri belirtmektedir.

B Grubu : Beştepe Gecekondu Bölgesinde yaşayan aileleri belirtmektedir.

B.A.A.K. :T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

OKUR Hediye Özlem, Ankara / Söğütözü ile Beştepe Gecekondu Bölgesi'ndeki Günlük Yaşantı Uygulamalarının Halk Bilimsel Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN.s.215

Bu tez çalışmasının konusu; Söğütözü ve Beştepe Gecekondu Bölgesi'ndeki günlük yaşantı uygulamalarının, hayat şartlarına gösterdikleri olumlu veya olumsuz tepkilerin Halk Bilimsel açıdan ele alınıp incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır.

Araştırmanın çalışma evreni, Ankara ili sınırları içerisinde bulunan birbirinden farklı iki yerleşim bölgesinde yaşayan ailelerden oluşan ve ilki imarlı kentsel alan olup gecekondu türündeki yapıların bulunduğu, kırdan kente göç eden ailelerin ağırlıkta olduğu Beştepe Mahallesi, diğeri kent kökenli ailelerin yaşadığı apartman bölgesi olan Söğütözü / Atatepe Sitesi'dir. Araştırma örneklemini bu iki farklı yerleşim bölgesinde yaşayan toplam 130 aile oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular göstermektedir ki her iki bölge arasındaki en belirgin farklılık eğitim ve gelir düzeylerindedir. Gecekondu bölgesinde yaşayan ailelerin büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunu, apartman bölgesinde yaşayan ailelerin büyük çoğunluğu ise üniversite mezunudur. Bu farklılık dolayısıyla ailelerin gelir düzeylerine de etki etmektedir. Gecekondularda yaşayanların kazançları kimi zaman yaşam koşulları karşısında eriyip gitmekte iken, apartman dairelerinde yaşayan ailelerin kazançları iyi yaşamalarına olanak verecek durumdadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, apartman- gecekondu karşılaştırmamızda; aile yapısı, eğitim, iş hayatı, mutfak ve yeme- içme alışkanlıkları, giyim-kuşam, konut ve mahalle, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, temizlik uygulamaları, eğlence hayatı, doğum, ölüm, düğün ve sünnet uygulamaları ile ilgili günlük yaşama dair hem benzerlikler hem de farklılıklar tespit edilmiştir. Bu araştırma ayrıca günlük yaşantı üzerine yapılmış bir durum tespit çalışması olarak yaşam koşullarının kültür değişimleri üzerine ne derece etkili olduğunun ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır.

Okur, Hediye Özlem, A folkloric comparison of daily life practices in Ankara / Söğütözü and Beştepe Shanty District, Master's Thesis, Advisor : Prof. Dr. Nevzat Gözaydın, p. 215

Subject of this thesis study is examination and comparison of daily life practices, and the positive and negative reactions against life conditions in Söğütözü and Beştepe Shanty District from folklore aspect.

Scope of this research is the families who live in two separate housing districts within the boundaries of the province of Ankara. The first district is a public improved urban area where there are also shanty type dwellings, where most of the residing families have migrated from rural areas to urban areas; and the second district, Söğütözü / Atatepe Site, is an apartment district where families of urban origin live. A total of 130 families living in these two housing districts are forming the research sample.

Findings from the research show that the most obvious difference between the two districts is at levels of education and income. Majority of the families living in the shanty district are primary school graduates, and the majority of the families living in the apartment district are graduates of university. Thus, this difference affects the income levels of these families. While earnings of the families living in the shanty district dissolve against life conditions, earnings of the families living in the apartment flats are in a condition that will enable them to live well.

As a result of our comparison of apartment- shanty districts, we can say that there both similarities and differences between the daily life experiences related to the family structure, education, business life, kitchen and eating – drinking habits, clothing, residence and quarter, kinship and neighborhood relations, cleaning practices, entertainment life, birth death and circumcision practices in these two districts. This study, as a state assessment study of daily life, also allowed seeing the degree of efficacy of life conditions on cultural change.